

Beslut vid regeringssammanträde den 22 januari 2004.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ges i uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen.

Om utredaren bedömer att det finns förutsättningar att utvidga förvaltningsområdet för finska skall utredaren

- lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs,
- redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av förslagen samt förslag till finansiering.

Bakgrund

Målet för den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande, samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Sveriges nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

Minoritetspolitiken bildades som politikområde 2000 och grundas på riksdagens beslut hösten 1999 om åtgärder för de nationella minoriteterna och inriktningen av en minoritetspolitik (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69). I samband med beslutet om en minoritetspolitik ratificerade Sverige i februari 2000 två Europarådskonventioner: ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels-

eller minoritetsspråk. Bestämmelserna i dessa konventioner har utgjort en grund för den svenska politiken på området.

Från och med den 1 april 2000 gäller i Sverige två språklagar, lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagarna innebär att enskilda har laglig rätt att använda minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i de geografiska områden där språken har lång tradition (förvaltningsområden). Lagstiftningen gäller för kommunala samt statliga lokala och regionala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska respektive förvaltningsområdet för finska och meänkieli. Med statliga förvaltningsmyndigheter avses här polismyndighet, skattemyndighet, försäkringskassa, åklagarmyndighet, kronofogdemyndighet, arbetsförmedling, tullmyndighet, länsstyrelse, lantmäterimyndighet, Vägverkets region, skogsvårdsstyrelse m.fl. Lagstiftningen innebär också att den enskilde i kommuner som ingår i förvaltningsområdena har rätt att få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på respektive språk. Lagstiftningen för finska och meänkieli omfattar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i uppdrag att följa tillämpningen av lagstiftningen och årligen redovisa erfarenheterna till regeringen.

Behovet av en utredning

Av de finsktalande i Sverige bor endast ca 5 procent inom det nuvarande förvaltningsområdet för finska. En särskilt stor andel finsktalande bor i Stockholms- och Mälardalsregionen. Med Mälardalen avses området runt sjön Mälaren, dvs. delar av Uppland, Västmanland och Södermanland.

Sedan juni 2001 finns en finsk-svensk arbetsgrupp för minoritets- och minoritetsspråksfrågor som utgör ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och Finland. I en rapport som överlämnades till regeringen den 4 november 2002 konstaterar arbetsgruppen att det är en brist att minoritetsspråkslagstiftningen endast omfattar ett område där en liten del av sverigefinnarna lever, medan den största delen av sverigefinnarna lever i sådana delar av

Sverige som inte omfattas av den särskilda minoritetsspråkslagstiftningen. Arbetsgruppen pekar på ett tilltagande intresse för finska och finsk kultur. Vid Mälardalens högskola har genom regionalt och lokalt initiativ ett finskt språk- och kulturcentrum inrättats. Arbetsgruppen anser att det finns skäl att överväga förutsättningarna för och konsekvenserna av att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till vissa områden utanför det nuvarande förvaltningsområdet.

Europarådet har i sin uppföljning av hur Sverige genomfört sina konventionsåtaganden på området rekommenderat Sverige att förbättra situationen för finska språket utanför det nuvarande finska förvaltningsområdet. I uppföljningen pekas också på vissa brister i den nuvarande lagstiftningen vad gäller tillhandahållande av skriftliga dokument på minoritetsspråk.

Det finns mot denna bakgrund nu skäl att utreda om det finns förutsättningar för en utvidgning av förvaltningsområdet för det finska språket till att täcka även andra geografiska områden än vad den nuvarande lagstiftningen gör. Utredningen bör begränsas till Stockholms- och Mälardalsregionen.

Uppdraget

Utredaren skall analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen.

Analysen skall omfatta en bedömning av intresset och behovet hos enskilda sverigefinnar av en sådan utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder. I denna bedömning skall unga och äldre sverigefinnars intresse, behov och förutsättningar beaktas och redovisas särskilt. Även jämställdhetsaspekter skall belysas i sammanhanget, vilket bl. a. innebär att bedöma huruvida det föreligger skillnader i intresse, behov och förutsättningar mellan kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Analysen skall även omfatta en bedömning av kommunala och statliga myndigheters samt domstolars möjligheter och beredskap, på kort och lång sikt, att hantera en utvidgad lagstiftning om rätt att använda finska vid enskildas kontakter med myndigheten eller domstolen.

Analysen skall också omfatta en bedömning av hur ett utvidgat förvaltningsområde bör avgränsas. I vissa kommuner finns en särskilt stor andel finsktalande. Detta bör beaktas vid avgränsningen. Ett utvidgat förvaltningsområde bör dock så långt möjligt vara sammanhängande.

Utifrån analysen skall utredaren redovisa sin samlade bedömning av förutsättningarna för en utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder.

Utredaren skall även lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs. I detta sammanhang bör övervägas om den nuvarande lagstiftningen direkt kan göras tillämplig på ett utvidgat förvaltningsområde eller om det behövs en ny motsvarande lagstiftning.

Utredaren skall även överväga behovet av ändringar i den nuvarande lagstiftningen mot bakgrund av den uppföljning som gjorts inom Europarådet och av Länsstyrelsen i Norrbottens län. Om det behövs skall utredaren lämna förslag till ändringar.

Utredaren skall i enlighet med bestämmelserna i kommittéförelagordningen (1998:1474) redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av de förslag som lämnas. Till detta kommer att även konsekvenserna för barn och unga skall redovisas där det är relevant. Kostnaderna för olika slags myndigheter skall särskilt uppmärksammas. Förslag till finansiering skall lämnas.

Utredaren skall i arbetet ha kontakt med berörda kommuner, landsting, domstolar och statliga myndigheter. Utredaren skall även bereda företrädare för den sverigefinska minoriteten möjlighet att framföra sina synpunkter.

Utredaren skall redovisa sitt arbete senast den 1 mars 2005.

(Justitiedepartementet)

Tilläggsdirektiv till utredningen om finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen (Ju 2004:01) **Dir. 2005:23**

Beslut vid regeringssammanträde den 24 februari 2005

Sammanfattning av tilläggsuppdraget

Den särskilda utredare som har i uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen, skall också analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även inom det sydsamiska området.

Om utredaren bedömer att det finns förutsättningar att utvidga förvaltningsområdet för samiska skall utredaren

- lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs,

redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av förslagen samt förslag till finansiering.

Bakgrund

Med stöd av regeringens bemyndigande den 22 januari 2004 tillkallade statsrådet Sahlin en särskild utredare med uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska i kontakt med förvaltningsmyndigheter och domstolar till att även gälla i Stockholms- och Mälardalsregionen (dir. 2004:6). Enligt direktiven skall utredaren redovisa sitt arbete senast den 1 mars 2005.

Behovet av tilläggsuppdrag

Lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (språklagen) tillämpas hos kommuner samt statliga, regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska. Med förvaltningsområdet för samiska avses Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner.

Frågan om en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska har behandlats i olika sammanhang. Bland annat har Europarådets expertkommitté om tillämpningen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, i sin uppföljning av hur Sverige har genomfört sina konventionsåtaganden på området, noterat att sydsamiskan har sin traditionella hemvist huvudsakligen utanför det nuvarande samiska förvaltningsområdet. I uppföljningen konstateras också att sydsamiskan är mycket hotad och att särskilda åtgärder krävs för att skydda och främja detta språk.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har på regeringens uppdrag reviderat konsekvenserna av en utvidgning av det samiska förvaltningsområdet till det sydsamiska området. Med det sydsamiska området avses de södra delarna av det traditionella samiska språkområdet som omfattar delar av Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län. Länsstyrelsens rapport visar att ett utökat förvaltningsområde skulle öka den geografiska basen för den samiska språkdomänen och ha stor betydelse i de områden där det finns ett starkt lokalt engagemang för den sydsamiska språkvarietet och kulturen. Med utgångspunkt i länsstyrelsens rapport finner regeringen att det finns behov av att utreda om det finns förutsättningar för en utvidgning av förvaltningsområdet för det samiska språket till att täcka även det sydsamiska området. Dessutom framgår av sametingets antagna handlingsprogram för det samiska språket att språklagen bör omfatta även det sydsamiska området.

Uppdraget

Utredaren skall analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även inom det sydsamiska området.

Analysen skall omfatta en bedömning av intresset och behovet hos enskilda samer av en sådan utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder. I denna bedömning skall unga och äldre samers intresse, behov och förutsättningar beaktas och redovisas särskilt. Även jämställdhetsaspekter skall belysas i sammanhanget, vilket bland annat innebär att bedöma om det finns skillnader i intresse, behov och förutsättningar mellan kvinnor och män samt mellan flickor och pojkar.

Analysen skall även omfatta en bedömning av kommunala och statliga förvaltningsmyndigheters samt domstolars möjligheter och beredskap, på kort och lång sikt, att hantera en utvidgad lagstiftning om rätt för enskilda att använda samiska vid kontakter med myndigheten eller domstolen, samt kommunernas möjligheter och beredskap att erbjuda förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på samiska.

Analysen skall också omfatta en bedömning av hur ett utvidgat förvaltningsområde för samiska bör avgränsas. Ett utvidgat förvaltningsområde bör så långt som möjligt vara sammanhängande.

Utifrån analysen skall utredaren redovisa sin samlade bedömning av förutsättningarna för en utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder.

Utredaren skall även lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs. I detta sammanhang bör det övervägas om den nuvarande lagstiftningen direkt kan göras tillämplig på ett utvidgat förvaltningsområde för samiska eller om det behövs en ny motsvarande lagstiftning.

Utredaren skall i arbetet ha kontakt med berörda kommuner, landsting, domstolar och statliga myndigheter. Utredaren skall även ge företrädare för den samiska minoriteten möjlighet att framföra sina synpunkter.

För arbetet gäller i övrigt de krav på kostnadsberäkningar och konsekvensbeskrivningar som har angetts i de ursprungliga direktiven (dir. 2004:6).

Förlängd tid för uppdraget

Utredningstiden förlängs. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2005. Ett delbetänkande i de delar som gäller finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen skall redovisas senast den 1 juni 2005.

(Justitiedepartementet)

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk

European Charter for Regional or Minority Languages

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva Euroopalainen peruskirja

Strasbourg, 5.XI.1992

I det följande återges konventionstexten på engelska, svenska och finska. Den finska översättningen härrör från Europarådets hemsida.

Sverige har ratificerat följande artiklar i del III av den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk för respektive språk

Samiska	Finska	Meänkieli	
8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	8.1.a.iii)	<i>utbildning</i>
8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	8.1.b.iv)	
8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	8.1.c.iv)	
8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	8.1.d.iv)	
8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	8.1.e.iii)	
8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	8.1.f.iii)	
8.1.g	8.1.g	8.1.g	
8.1.h	8.1.h	8.1.h	
8.1.i	8.1.i	8.1.i	
8.2	8.2	8.2	
9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	9.1.a.ii)	<i>rättsväsendet</i>
9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	9.1.a.iii)	
9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	9.1.a.iv)	
9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	9.1.b.ii)	
9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	9.1.b.iii)	
9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	9.1.c.ii)	
9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	9.1.c.iii)	
9.1.d	9.1.d	9.1.d	
9.2	9.2	9.2	
9.3	9.3	9.3	
10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	10.1.a.iii)	<i>förvaltningsmyndigheter och samhällsservice</i>
10.1.a.v)	10.1.a.v)	10.1.a.v)	
10.1.c	10.1.c	10.1.c	
10.2.b	10.2.b	10.2.b	
10.2.c	10.2.c	10.2.c	
10.2.d	10.2.d	10.2.b	
10.2.g	10.2.g	10.2.g	
10.4.a	10.4.a	10.4.a	
10.5	10.5	10.5	
11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	11.1.a.iii)	
	11.1.c.i)		
11.1.d	11.1.d	11.1.d	
11.1.e.i)	11.1.e.i)	11.1.e.i)	
11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	11.1.f.ii)	
11.2	11.2	11.2	

12.1.a	12.1.a	12.1.a	<i>kulturell verksamhet och kulturella inrättningar</i>
12.1.b	12.1.b	12.1.b	
12.1.c	12.1.c		
12.1.d	12.1.d	12.1.d	
12.1.e			
12.1.f	12.1.f	12.1.f	
12.1.g	12.1.g	12.1.g	
12.1.h	12.1.h		
12.2	12.2	12.2	
13.1.a	13.1.a	13.1.a	<i>ekonomiska och sociala förhållanden utbyte över gränserna</i>
14.a	14.a	14.a	
14.b	14.b	14.b	

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to

Inledning

De medlemsstater i Europarådet som har undertecknat denna stadga,

beaktar att Europarådets mål är att uppnå en ökad sammanhållning mellan dess medlemmar, särskilt för att värna om och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,

anser att värnandet om historiska landsdels- och minoritetsspråk i Europa, av vilka somliga hotar att småningom utslocka, bidrar till att upprätthålla och utveckla Europas kulturella rikedom och traditioner,

anser att rätten att använda landsdels- eller minoritetsspråk i det privata och offentliga livet är en omistlig rättighet som stämmer överens med principerna i Förenta nationernas internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och med andan i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna,

beaktar det arbete som utförs av Konferensen om säkerhet och samarbete i

Johdanto

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot, jotka ovat allekirjoittaneet tämän peruskirjan ja jotka

katsovat, että Euroopan neuvoston pyrkimyksenä on luoda kiinteämmät yhteydet jäsenvaltioidensa välille erityisesti turvatakseen ja toteuttaakseen yhteisen perintönsä mukaiset ihanteet ja periaatteet,

katsovat, että perinteisten eurooppalaisten alueellisten kielten tai vähemmistökielten, joista eräät ovat vaarassa hävitä, suojeleminen auttaa ylläpitämään ja kehittämään Euroopan kulttuurien monimuotoisuutta sekä perinteitä,

katsovat, että oikeus käyttää alueellista kieltä tai vähemmistökieltä yksityisessä ja julkisessa elämässä on Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen sisältyvien periaatteiden mukainen luovuttamaton oikeus ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hengen mukaista,

ottavat huomioon ETYKin puitteissa tehdyn työn sekä erityisesti vuoden

the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;	Europa och särskilt slutakten från Helsingfors 1975 och dokumentet från Köpenhamnsmötet 1990,	1975 Helsingin päätösaasiakirjan ja vuoden 1990 Kööpenhaminan kokouksen asiakirjan,
Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;	betonar värdet av mellan-kulturell miljö och flerspråkighet och anser att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk inte skall gå ut över de officiella språken och behovet att lära dessa,	painottavat kulttuurien välisen vuorovaikutuksen sekä monikielisyyden merkitystä ja katsovat, että alueellisten kielten tai vähemmistökielten suojeleminen ja niiden käytön rohkaiseminen ei saa vaikuttaa kielteisesti virallisiin kieliin tai tarpeeseen opiskella niitä,
Realising that the protection and promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;	är medvetna om att skydd och främjande av landsdels- eller minoritetsspråk i olika länder och regioner i Europa utgör ett viktigt bidrag till uppbyggandet av ett Europa som vilar på demokratiska principer och kulturell mångfald inom ramen för nationell suveränitet och territoriell integritet,	tiedostavat, että alueellisten kielten tai vähemmistökielten suojeleminen ja edistäminen Euroopan eri maissa ja alueilla on omiaan tukemaan demokraattisiin periaatteisiin ja kulttuurien monimuotoisuuteen perustuvan Euroopan rakentamista kansallisen itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden puitteissa,
Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the different regions of the European States,	beaktar de särskilda förhållandena och historiska traditionerna i olika regioner av de europeiska staterna,	ottavat huomioon Euroopan valtioiden eri alueiden erityisolosuhteet ja historialliset perinteet,
Have agreed as follows:	har kommit överens om följande:	ovat sopineet seuraavasta:
Part I - General provisions	Del I Allmänna bestämmelser	I OSA Yleiset määräykset
Article 1 – Definitions	Artikel 1 Definitioner	1 artikla Määritelmät
For the purposes of this Charter: a “regional or	I denna stadga avses med	Tässä peruskirjassa

minority languages” means languages that are:	a) "landsdels- eller minoritetsspråk"	a) "alueellinen kieli tai vähemmistökieli" tarkoittaa kieltä,
i traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State's population; and	i) språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat av medborgare i den staten, som utgör en grupp, som till antalet är mindre än resten av befolkningen i den staten, och	i) jota perinteisesti käytetään jonkin valtion tietyllä alueella ja jota käyttävät kyseisen valtion kansalaiset ovat lukumäärältään pienempi väestöryhmä kuin valtion muu väestö, ja
ii different from the official language(s) of that State;	ii) som är annorlunda än det eller de officiella språken i den staten;	ii) joka poikkeaa valtion virallisesta kielestä tai kielistä;
it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;	det innefattar inte vare sig dialekter av det eller de officiella språken i staten, eller språk som talas av invandrare,	sellaisena ei pidetä valtion virallisen kielen tai kielten murteita eikä maahanmuuttajien kieliä;
b "territory in which the regional or minority language is used" means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided for in this Charter;	b) "territorium där landsdels- eller minoritetsspråket används" det geografiska område inom vilket detta språk är uttrycksmedel för ett så stort antal personer att det motiverar de olika åtgärder för skydd och främjande som avses i denna stadga,	b) "vähemmistökielialue" tarkoittaa maantieteellistä aluetta, jolla alueellinen kieli tai vähemmistökieli on niin suuren henkilöryhmän ilmaisuväline, että tämän peruskirjan mukaiset suojele- ja edistämistoimenpiteet katsotaan aiheellisiksi;
c "non-territorial languages" means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State's population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.	c) "territoriell obundna språk" språk som används av medborgare i en stat som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen i den staten, men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.	c) "ei-alueellinen kieli" tarkoittaa valtion muun väestön käyttämästä kielestä tai käyttämistä kielistä poikkeavaa kieltä, jota perinteisesti puhutaan tietyssä valtiossa, mutta ei millään sen erityisellä alueella.

Article 2 – Undertakings

1 Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.

2 In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or sub-paragraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

Article 3 - Practical arrangements

1 Each contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.

2 Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations

Artikel 2 Åtaganden

1. Varje part förbinder sig att tillämpa bestämmelserna i del II på alla landsdels- eller minoritetsspråk som talas inom dess territorium och som motsvarar definitionen i artikel 1.

2. Vad avser vart och ett av de språk som anges vid ratificeringen, godtagandet eller godkännandet i enlighet med artikel 3, förbinder sig parterna att tillämpa minst 35 punkter eller stycken utvalda bland bestämmelserna i del III i stadgan, däribland minst tre från vardera artikel 8 och 12 och en från vardera artiklar 9, 10, 11 och 13.

Artikel 3 Praktiska åtgärder

1. Varje stat som under-tecknar denna stadga skall i sitt ratifikations-, godtagande- eller godkännande-instrument ange varje landsdels- eller minoritetsspråk, eller officiellt språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium och på vilket de enligt artikel 2 punkt 2 utvalda punkterna skall tillämpas.

2. En part får när som helst meddela generalsekretären att den åtar sig de förpliktelser som följer av

**2 artikla
Sitoumukset**

1. Kukin sopimuspuoli sitoutuu soveltamaan II osan määräyksiä kaikkiin sen alueella puhuttuihin 1 artiklan määritelmän mukaisesti alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin.

2. Kunkin kielen osalta, joka 3 artiklan mukaisesti määritellään ratifioinnin tai hyväksymisen yhteydessä, sopimuspuoli sitoutuu soveltamaan vähintään 35 tämän peruskirjan III osan määräyksistä valitsemaansa kappaletta tai kohtaa, joihin kuuluu vähintään kolme 8 artiklan ja 12 artiklan sekä yksi 9 artiklan, 10 artiklan, 11 artiklan ja 13 artiklan kappaleista tai kohdista.

**3 artikla
Käytännön järjestelyt**

1. Kukin sopimuspuoli määrittelee ratifioimis- tai hyväksymiskirjassaan jokaisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen taikka alueellaan tai sen osassa vähemmän käytetyn virallisen kielen, johon 2 artiklan 2 kappaleen mukaisesti valittuja kappaleita sovelletaan.

2. Sopimuspuoli voi milloin tahansa myöhemmin ilmoittaa pääsihteerille hyväksyvänsä peruskirjan

arising out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on the whole or part of its territory.

3 The undertakings referred to in the foregoing paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

Article 4 - Existing regimes of protection

1 Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.

2 The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

bestämmelserna i varje annan punkt i stadgan som inte redan har angetts i dess ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument eller att den avser tillämpa punkt 1 i denna artikel på andra landsdels- eller minoritetsspråk eller på andra officiella språk som används mindre allmänt inom hela eller en del av dess territorium.

3. De åtaganden som avses i föregående punkt skall anses utgöra en integrerande del av ratificeringen, godtagandet eller godkännandet och skall ha samma verkan från den dag då meddelandet lämnades.

Artikel 4 Gällande skyddssystem

1. Ingenting i denna stadga skall tolkas som en inskränkning eller försämring av någon av de rättigheter som garanteras i den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

2. Bestämmelserna i denna stadga skall inte inverka på de gynnsammare bestämmelser om status för landsdels- eller minoritetsspråk eller det regelverk för personer som tillhör minoriteter som kan finnas i en part eller som tillgodoses av bestämmelser hänförliga till bilaterala eller multilaterala internationella överens-

sellaisen muun kappaleen määräyksistä johtuvat velvoitteet, jota ei ole määritetty sen ratifioimis- tai hyväksymiskirjassa, tai että se aikoo soveltaa tämän artiklan 1 kappaleen määräyksiä myös muihin alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin taikka alueellaan tai sen osassa vähemmän käytettyihin virallisiin kieliin.

3. Edellisessä kappaleessa mainitut sitoumukset katsotaan osaksi ratifiointia tai hyväksymistä ja niillä on sama vaikutus ilmoituspäivästä alkaen.

4 artikla Olemassa olevat suojelujärjestelmät

1. Minkään tämän peruskirjan määräyksen ei saa tulkita rajoittavan tai poikkeavan mistään Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamasta oikeudesta.

2. Tämän peruskirjan määräykset eivät estä soveltamasta sellaisia alueellisten kielten tai vähemmistökielten asemaa taikka vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeusasemaa koskevia suosiollisempia määräyksiä, jotka jonkin sopimuspuolen alueella saattavat olla voimassa tai jotka perustuvat asiano-

	kommelser.	maisiin kahdenvälisiin tai monenvälisiin kansainvälisiin sopimuksiin.
Article 5 - Existing obligations	Artikel 5 Gällande förpliktelser	5 artikla Voimassaolevat velvoitteet
Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.	Ingenting i denna stadga skall tolkas ha innebörden att berättiga till någon verksamhet eller några åtgärder som strider mot FN-stadgans syften eller andra folkrättsliga åtaganden, inbegripet principen om staters suveränitet och territoriella integritet.	Minkään tämän peruskirjan määräyksen ei saa tulkita oikeuttavan toimintaa, joka on ristiriidassa Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan tarkoituksien tai muiden kansainvälisen oikeuden velvoitteiden kanssa mukaan lukien valtioiden itsenäisyyden loukkaamattomuuden ja alueellisen koskemattomuuden periaatteet.
Article 6 – Information	Artikel 6 Information	6 artikla Tiedottaminen
The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.	Parterna förbinder sig att tillse att berörda myndigheter, organisationer och personer informeras om rättigheter och skyldigheter enligt denna stadga.	Sopimuspuolet sitoutuvat huolehtimaan, että asianomaisille viranomaisille, järjestöille ja henkilöille tiedotetaan tästä peruskirjasta johtuvista oikeuksista ja velvoitteista.
Part II - Objectives and principles pursued in accordance with Article 2, paragraph 1	Del II Mål och principer enligt artikel 2 punkt 1	II osa 2 Artiklan 1 kappaleen mukaiset tavoitteet ja periaatteet
Article 7 - Objectives and principles	Artikel 7 Mål och principer	7 artikla Tavoitteet ja periaatteet
1 In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Par-	1. I fråga om landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där sådana språk används, och i enlighet med situationen för varje språk, skall parterna	1. Sopimuspuolten alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan politiikan, lainsäädännön ja käytännön tulee vähemmistökielialueilla kunkin kielen

ties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:	bygga sin politik, lagstiftning och praxis på följande mål och principer:	tilanne huomioon otteen perustua seuraaviin tavoitteisiin ja periaatteisiin:
a the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;	a) erkännande av landsdels- eller minoritetsspråk som uttryck för kulturell rikedom,	a) alueelliset kielet tai vähemmistökielet tunnustetaan kulttuuririkkaudeksi;
b the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;	b) respekt för det geografiska området för varje landsdels- eller minoritetsspråk för att trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk,	b) alueellisen kielen tai vähemmistökielen maantieteellistä aluetta kunnioitetaan sen varmistamiseksi, että olemassaolevat tai uudet hallinnolliset rajat eivät muodosta estettä kyseisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen edistämislle;
c the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them;	c) behov av beslutsamma åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk i syfte att skydda dem,	c) alueellisia kielen tai vähemmistökieliä on tarpeen edistää määrätietoisesti niiden aseman turvaamiseksi;
d the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in speech and writing, in public and private life;	d) underlättande och/eller uppmuntran av användning av landsdels- eller minoritetsspråk i tal och skrift i det offentliga och privata livet,	d) helpotetaan ja/tai rohkaistaan sekä julkisessa että yksityisessä elämässä alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttämistä puhetilanteissa ja kirjallisesti;
e the maintenance and development of links, in the fields covered by this Charter, between groups using a regional or minority language and other groups in the State employing a language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;	e) upprätthållande och utveckling av förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder ett landsdels- eller minoritetsspråk och andra grupper i samma stat som använder ett språk som brukas i identiskt samma eller liknande form, samt upprättande av kulturella förbindelser med andra	e) tuetaan ja kehitetään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä käyttävien ryhmien yhteyksiä saman valtion muiden sellaisten ryhmien kanssa, jotka käyttävät samaa tai samantapaista kieltä, sekä kulttuuriyhteyksien luomista valtion muiden kieliryhmien kanssa tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla alueilla;

- grupper i staten som använder andra språk,
- f) the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;
- g) the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;
- h) the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;
- i) the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.
- 2 The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special
- f) tillhandahållande av lämpliga former och medel för undervisning i och studier av landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga nivåer,
- g) tillhandahållande av möjligheter för dem som inte talar ett landsdels- eller minoritetsspråk som bor i det område där ifrågakörande landsdels- eller minoritetsspråk används, att lära sig detta om de så önskar,
- h) främjande av studier och forskning om landsdels- eller minoritetsspråk vid universitet eller motsvarande läroanstalter,
- i) främjande av transnationellt utbyte i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga för de landsdels- eller minoritetsspråk, som används i identiskt samma eller liknande form i två eller flera stater.
2. Parterna förbinder sig att, om så inte redan har skett, avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av ett landsdels- eller minoritetsspråk och som syftar till att motverka eller äventyra dess fortbestånd eller utveckling. Vidtagande
- f) alueellisten kielten tai vähemmistökielten asianmukainen opetus ja opiskelu kaikilla asianmukaisilla tasoilla järjestetään sopivalla tavalla;
- g) järjestetään vähemmistökielialueilla muillekin kuin alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäville mahdollisuus oppia halutessaan kyseistä kieltä;
- h) alueellisten kielten tai vähemmistökielten opiskelua ja tutkimusta korkeakouluissa ja muissa vastaavissa laitoksissa edistetään;
- i) soveltuvaa maiden välistä vaihtoa edistetään samaa tai samantapaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä kahdessa tai useammassa eri valtiossa käyttävien ryhmien välillä tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla aloilla.
2. Sopimuspuolet sitoutuvat poistamaan, mikäli tätä ei ole vielä tehty, kaiken aiheettoman alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin liittyvän erottelun, poissulkemisen, suosittuimmuuden sekä kaikki sellaiset rajoitukset, joiden tarkoituksena on jarruttaa tai vaarantaa vähemmistö-

measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.

av särskilda åtgärder till förmån för landsdels- eller minoritetsspråk som syftar till att främja likhet mellan användarna av dessa språk och resten av befolkningen, eller som tar behörig hänsyn till deras särskilda förhållanden, skall inte betraktas som diskriminering mot dem som brukar mera allmänt använda språk.

kielen säilymistä tai kehittymistä. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevia erityistoimia ei katsota laajemmin käytettyjä kieliä puhuvan väestön syrjinnäksi, jos näiden toimien tavoitteena on edistää tasa-arvoa kyseistä kieltä käyttävien ja muun väestön välillä tai asianmukaisesti huomioida näiden kielten erityisasema.

3 The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.

3. Parterna förbinder sig att med lämpliga åtgärder främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet och särskilt verka för att respekt, förståelse och tolerans med avseende på landsdels- eller minoritetsspråk inkluderas bland målen för olika slag av undervisning och utbildning i sina länder samt att uppmuntra massmedia att sträva mot samma mål.

3. Sopimuspuolet sitouvat tarvittavin toimenpitein edistämään maansa kieliryhmien keskinäistä yhteisymmärrystä ja erityisesti sisällyttämään opetus- ja kasvatustavoitteisiinsa kunnioituksen, ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä kohtaan sekä rohkaisemaan myös joukkoviestimiä pyrkiään samaan päämäärään.

4 In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to regional or minority languages.

4. Vid fastläggande av sin politik i fråga om landsdels- eller minoritetsspråk skall parterna ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder sådana språk. De uppmuntras att i mån av behov upprätta organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som sammanhänger med landsdels- eller minoritetsspråk.

4. Määrittäessään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevaa politiikkaansa sopimuspuolten tulee ottaa huomioon asianomaisten kieliryhmien ilmaisemat tarpeet ja toivomukset. Niitä rohkaistaan tarvittaessa perustamaan elimiä, jotka voivat antaa viranomaisille neuvoja kaikissa alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevissa asioissa.

5 The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the

5. Parterna förbinder sig att i vederbörliga delar tillämpa

5. Sopimuspuolet sitouvat soveltuvin osin nou-

principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.

Part III - Measures to promote the use of regional or minority languages in public life in accordance with the undertakings entered into under Article 2, paragraph 2

Article 8 – Education

1 With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:

a i to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or

ii to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority language

principerna i punkt 1 - 4 ovan på territoriellt obundna språk. I fråga om dessa språk skall emellertid arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att verkställa denna stadga bestämmas på ett flexibelt sätt, med beaktande av behoven och önskemålen hos de grupper som använder ifrågavarande språk och med respekt för deras traditioner och egenart.

Del III Åtgärder för att främja användning av landsdels- eller minoritetsspråk i samhällslivet i enlighet med åtagandena i artikel 2 punkt 2

Artikel 8 Utbildning

1. Parterna förbinder sig till följande i fråga om utbildning inom det territorium där sådana språk används, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och utan att försämra undervisningen i statens officiella språk:

a) i) att tillhandahålla förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller

ii) att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk

dattamaan 1-4 kappaleessa annettuja periaatteita myös ei- alueellisiin kieliin. Näiden kielten osalta tämän peruskirjan toteuttamiseen tähtäävät toimenpiteet määritetään kuitenkin joustavasti ja asianomaisten kieliryhmien tarpeet ja toivomukset huomioon ottaen sekä niiden perinteitä ja ominaispiirteitä kunnioittaen.

**III osa
Vähemmistökielten käytön edistämiseen julkisessa elämässä tähtäävät, 2 artiklan 2 kappaleessa annettujen sitoumusten mukaiset toimenpiteet**

8 artikla Koulutus

1. Koulutuksen osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja heikentämättä asianomaisen valtion virallisen kielen tai kielten opetusta

a) i) järjestämään esikouluasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai

ii) järjestämään huomattavan osan esikouluasteen opetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vä-

ages; or	ritetsspråk, eller	hemmistökielillä; tai
iii to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or	iii) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) och ii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt, eller,	iii) soveltamaan joko i tai ii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi; tai
iv if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;	iv) om myndigheterna saknar direkt behörighet beträffande förskoleundervisning, att gynna och/eller uppmuntra tillämpning av de åtgärder som avses i i) iii) ovan,	iv) rohkaisemaan ja/tai suosimaan edellä i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä, mikäli viranomaisilla ei ole varsinaista toimivaltaa esikouluasteen opetuksessa;
b i to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or	b) i) att tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	b) i) järjestämään peruskouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
ii to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or	ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	ii) järjestämään huomattavan osan peruskouluopetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
iii to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or	iii) att tillse att i undervisningen i de lägre årskurserna i grundskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	iii) järjestämään asianomaisten alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetusta erottamattomana osana peruskoulun opetusohjelmaa, tai
iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;	iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt,	iv) soveltamaan i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi;
c i to make available second-	c) i) att tillhandahålla un-	c) i) järjestämään keskias-

dary education in the relevant regional or minority languages; or	dervisning i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	teen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
ii to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or	ii) att tillhandahålla en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	ii) järjestämään huomattavan osan keskiasteen opetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
iii to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or	iii) att tillse att i undervisningen i de högre årskurserna i grundskolan och i gymnasieskolan som en integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	iii) järjestämään asianomaisten alueellisten kielten vähemmistökielten opetusta erottamattomana osana keskiasteen opetusohjelmaa, tai
iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;	iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,	iv) soveltamaan i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi;
d i to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or	d) i) att tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	d) i) järjestämään ammattiopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
ii to make available a substantial part of technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or	ii) att tillhandahålla en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	ii) järjestämään huomattavan osan ammattiopetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä; tai
iii to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the	iii) att tillse att i den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen som en	iii) järjestämään asianomaisten alueellisten kielten tai vähemmistökielten

relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or	integrerande del av läroplanen ingår undervisning i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	opetusta erottamattomana osana ammattiopetusohjelmaa, tai
iv) to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;	iv) att tillämpa någon av de åtgärder som avses i i) - iii) ovan, åtminstone för de elever som så önskar, eller, i förekommande fall, för dem vars anhöriga så önskar och vars antal bedöms vara tillräckligt,	iv) soveltamaan i-iii kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä ainakin niihin oppilaisiin, joiden perheet ovat sitä pyytäneet ja joiden lukumäärä katsotaan riittäväksi;
e) i) to make available university and other higher education in regional or minority languages; or	e) i) att tillhandahålla universitetsutbildning och annan högre utbildning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, eller	e) i) järjestämään korkeakouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
ii) to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or	ii) att tillhandahålla resurser för studier av dessa språk som ämnen i universitetsutbildningen och den högre utbildningen, eller	ii) järjestämään mahdollisuus opiskella näitä kieliä korkeakoulujen opetusaineena, tai
iii) if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;	iii) att, om till följd av statens roll i förhållande till institutioner för högre utbildning, stycke i) och ii) ovan inte kan tillämpas, uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på landsdels- eller minoritetsspråk eller av resurser för studier av dessa språk som studieämnen vid universitet eller högre utbildningsanstalter,	iii) rohkaisemaan ja/tai sallimaan korkeakouluopetusta alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä tai mahdollisuuksia näiden kielten opiskeluun korkeakoulujen opetusaineena, jos valtion suhde korkeakouluihin on sellainen, että tämän kappaleen i ja ii kohtaa ei voida soveltaa,
f) i) to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or	f) i) att tillse tillhandahållande av kurser för vuxen och vidareutbildning där undervisningen helt eller delvis sker på landsdels- eller minoritetsspråk, eller	f) i) järjestämään sellaisten aikuiskasvatus- ja täydennyskoulutuskurssien tarjontaa, joissa opetus tapahtuu kokonaan tai osaksi alueellisilla kielillä

		tai vähemmistökielillä; tai
ii to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or	ii) att erbjuda dessa språk som ämnen inom vuxen- och vidareutbildningen, eller	ii) tarjoamaan näitä kieliä oppiaineina aikuiskasvatuksessa ja täydennyskoulutuksessa; tai
iii if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;	iii) att, om de statliga myndigheterna saknar direkt behörighet i fråga om vuxenutbildningen, gynna och/eller uppmuntra att sådana språk erbjuds som ämnen inom vuxen- och vidareutbildning,	iii) suosimaan ja/tai rohkaisemaan näiden kielten tarjontaa aikuiskasvatus- ja täydennyskoulutuksessa, mikäli viranomaisilla ei ole varsinaista toimivaltaa aikuiskasvatuksen alalla;
g to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;	g) att vidta åtgärder för att tillgodose undervisning i historia och kultur som hänför sig till ifrågavarande landsdels- eller minoritets-språk,	g) varmistamaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten taustalla olevan historian ja kulttuurin opetuksen;
h to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;	h) att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som behövs för att genomföra de av punkterna a till g som har accepterats av en part,	h) järjestämään perustutkintoon tähtävää koulutusta ja jatkokoulutusta opettajille, joita tarvitaan niiden määräysten toimeenpäättämiseksi, jotka kukin sopimuspuoli on edellä a-g-kohdasta hyväksynyt;
i to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.	i) att inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg i fråga om upprättande eller utveckling av undervisning i landsdels- eller minoritets-språk, och för att periodiskt avge rapport om sina resultat, som skall offentliggöras.	i) asettamaan valvontaelimen tai -elimii, jotka seuraavat toimenpiteitä ja edistystä alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetuksen vakiinnuttamisessa tai kehittämisessä ja jotka laativat julkistettavia kausikertomuksia huomiostaan.
2 With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority	2. I fråga om utbildning och avseende andra territorier än de där landsdels- eller minoritetsspråk av	2. Koulutuksen osalta sekä muilla kuin niillä alueilla, joilla alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä perinte-

languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.

hävd används, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar det, att tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk på alla vederbörliga utbildningsnivåer.

sesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan tai järjestämään soveltuvan asteista opetusta näillä kielillä tai näissä kielissä, mikäli asianomaisen kieli-ryhmän koko on riittävä.

Article 9 - Judicial authorities

Artikel 9 Rättsväsendet

9 artikla Oikeusviranomaiset

1 The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper administration of justice

1. Parterna förbinder sig till följande i de domsagor där antalet bosatta personer som använder sådana landsdels- eller minoritetsspråk som berättigar till de åtgärder som anges här nedan, i enlighet med situationen för vart och ett av dessa språk, och på villkor att utnyttjandet av de möjligheter som tillhandahålls enligt denna punkt av domstolen bedöms inte hindra en rättsenlig handläggning:

1. Tuomiopiireissä, joissa alueellisten kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sillä edellytyksellä, etteivät tämän kappaleen mukaiset helpotukset tuomarin mielestä vaikeuta oikeuden toteutumista

a in criminal proceedings:

a) i brottmål:

a) rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä

i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or

i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

i) määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä asianomaisen pyynnöstä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä; ja/tai

ii to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or

ii) att ge en anklagad rätt att använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller

ii) takaamaan syytetylle oikeuden käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään; ja/tai

iii to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be

iii) att tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte skall

iii) määräämään, ettei kirjallisia tai suullisia todisteita ja vaateita saa jättää

considered inadmissible solely because they are formulated in a regional or minority language; and/or	avvisas endast av den anledningen att de är upprättade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller	tutkimatta yksinomaan sillä perusteella, että ne esitetään alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä; ja/tai
iv to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language, if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;	iv) att på begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett rättsligt förfarande på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda,	iv) toimittamaan pyynnöstä oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla siten, ettei asianosaiselle aiheudu lisäkustannuksia;
b in civil proceedings:	b) i tvistemål:	b) riita-asiain oikeudenkäynnissä
i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or	i) att tillse att domstolarna, på begäran av någon av parterna, håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller	i) määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asianosaisen tätä pyytäessä; ja/tai
ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or	ii) att när en part i en tvist måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/ eller	ii) sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai
iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;	iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med hjälp av tolkar och översättningar;	iii) sallimaan, että asiakirjat ja todisteet esitetään alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkin ja käännösten avulla;
c in proceedings before courts concerning administrative matters:	c) i förvaltningsmål inför domstol,	c) hallinto-oikeuksissa käytävissä oikeudenkäynneissä:

i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or	i) att tillse att domstolarna på begäran av någon av parterna håller rättegången på landsdels- eller minoritetsspråk, och/eller	i) määramään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asianosaisen tätä pyytäessä; ja/tai
ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or	ii) att när en part måste inställa sig personligen i rätten, han eller hon får använda sitt eget landsdels- eller minoritetsspråk utan att detta medför extra kostnader, och/eller	ii) sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökohtaisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai
iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;	iii) att tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på ett landsdels- eller minoritetsspråk, om nödvändigt med anlitande av tolkar och översättningar;	iii) sallimaan, että asiakirjat ja todisteet esitetään alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa tulkkin ja käännösten avulla;
d to take steps to ensure that the application of subparagraphs i and iii of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.	d) att vidta åtgärder för att tillse att tillämpningen av styckena i) och iii) i punkterna b och c ovan och allt behövt bruk av tolkar och översättningar inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna.	d) ryhtymään toimenpiteisiin varmistaakseen, että edellä b ja c kohdan i) ja iii) alakohdan soveltaminen ja tarvittavat tulkit ja käännökset eivät aiheuta asianosaisille lisäkustannuksia.
2 The Parties undertake:	2. Parterna förbinder sig	2. Sopimuspuolet sitoutuvat siihen, että ne
a not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language; or	a) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument som upprättats inom staten endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, eller	a) eivät kiellä kotimaassa laadittujen oikeudellisten asiakirjojen pätevyyttä vain sillä perusteella, että ne on laadittu alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä; tai
b not to deny the validity, as between the parties, of	b) att inte vägra att godkänna giltigheten av juri-	b) eivät kiellä kotimaassa laadittujen oikeudellisten

legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or

diska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk, och tillåta att de åberopas gentemot berörda tredje personer som inte använder detta språk, under förutsättning att innehållet i handlingarna görs tillgängligt för dem av den eller de personer som åberopar dem, eller

asiakirjojen pätevyyttä osapuolten välillä vain sillä perusteella, että ne on laadittu alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, ja määräävät, että tällaisia asiakirjoja voidaan käyttää kolmansia osapuolia vastaan, vaikka nämä eivät käytä kyseistä kieltä, sillä edellytyksellä, että asiakirjoihin vetoava osapuoli antaa tiedon näiden sisällöstä kyseisille kolmansille osapuolille; tai

c) not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language.

c) att inte vägra att godkänna giltigheten av juridiska dokument upprättade parterna emellan i landet endast av den anledningen att de är avfattade på ett landsdels- eller minoritetsspråk.

c) eivät kiellä kotimaassa laadittujen oikeudellisten asiakirjojen pätevyyttä osapuolten välisissä suhteissa vain sillä perusteella, että ne on laadittu alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä.

3 The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.

3. Parterna förbinder sig att på landsdels- eller minoritetsspråken tillhandahålla de viktigaste lagtexterna och de texter som särskilt hänför sig till de personer som använder dessa språk, såvida dessa inte tillhandahålls på annat sätt.

3. Sopimuspuolet sitoutuvat pitämään saatavilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tärkeimmät lakitekstit ja erityisesti näiden kielten käyttäjiä koskevat tekstit, ellei tästä ole huolehdittu muulla tavalla.

Article 10 - Administrative authorities and public services

Artikel 10 Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

10 artikla Hallintoviranomaiset ja julkiset palvelut

1 Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties

1. Inom de administrativa områden i en stat där antalet invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk motiverar de åtgärder som anges nedan, och i enlighet med situationen för varje språk, förbinder sig parterna i rimlig ut-

1. Hallintopiireissä, joissa alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, kunkin kielen tilanne huomioon

undertake, as far as this is reasonably possible:	sträckning	ottaen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, että
a i to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or	a) i) att tillse att de administrativa myndigheterna använder landsdels- eller minoritetsspråken, eller	a) i) hallinnolliset viranomaiset käyttävät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä, tai
ii to ensure that such of their officers as are in contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or	ii) att tillse att de statstjänstemän som är i kontakt med allmänheten använder landsdels- eller minoritetsspråken i sitt umgänge med personer som kontaktar dem på ett sådant språk, eller	ii) yleisön kanssa yhteydessä olevat viranomaiset käyttävät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asioissaan henkilöiden kanssa, jotka ottavat heihin yhteyttä näillä kielillä, tai
iii to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications and receive a reply in these languages; or	iii) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form och få svar på dessa språk, eller	iii) alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää kirjallisia ja suullisia hakemuksia viranomaisille ja saada niihin vastauksia näillä kielillä, tai
iv to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications in these languages; or	iv) att tillse att personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk, eller	iv) alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää kirjallisia ja suullisia hakemuksia viranomaisille näillä kielillä, tai
v to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;	v) att tillse att handlingar som inges av personer som använder landsdels- eller minoritetsspråk och som är upprättade på dessa språk anses giltiga,	v) alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat pätevästi toimittaa asiakirjoja näillä kielillä;
b to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;	b) att tillhandahålla ofta förekommande förvaltningstexter och formulär avsedda för befolkningen på landsdels- eller minoritetsspråken eller i tvåspråkig version,	b) yleisölle tarkoitettua laajalti käytettyjä hallinnolliset tekstit ja lomakkeet ovat saatavissa aluellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tai kaksikielisinä;

- c to allow the administrative authorities to draft documents in a regional or minority language.
- 2 In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:
- a the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;
- b the possibility for users of regional or minority languages to submit oral or written applications in these languages;
- c the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
- d the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
- e the use by regional authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
- c) att tillåta förvaltningsmyndigheterna att upprätta handlingar på ett landsdels- eller minoritetsspråk.
2. I fråga om lokala och regionala myndigheter, inom vilkas territorier de invånare som använder landsdels- eller minoritetsspråk är tillräckligt många för att motivera de nedan angivna åtgärderna, förbinder sig parterna att tillåta och/eller uppmuntra
- a) användning av landsdels- eller minoritetsspråk inom den regionala eller lokala myndigheten,
- b) möjlighet för användare av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på dessa språk,
- c) att regionala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågasvarande landsdels- eller minoritetsspråk,
- d) att lokala myndigheter ger ut sina officiella dokument jämväl på ifrågasvarande landsdels- eller minoritetsspråk,
- e) att regionala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,
- c) hallintoviranomaisten sallitaan laatia asiakirjoja alueellisilla kielellä tai vähemmistökielillä.
2. Niissä alue- tai paikallisviranomaisissa, joiden toiminta-alueella alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan ja/tai rohkaisemaan
- a) alueellisten kielten tai vähemmistökielen käyttöä alue- ja paikallisviranomaisissa;
- b) alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien mahdollisuutta jättää suullisia ja kirjallisia hakemuksia näillä kielillä;
- c) alueviranomaisten virallisten asiakirjojen julkaisemista myös asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
- d) paikallisviranomaisten virallisten asiakirjojen julkaisemista myös asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
- e) sitä, että alueviranomaiset käyttäisivät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä valtuustojen kokouksissa, sulkematta kuitenkaan pois valtion virallisen kielen tai virallisten kielten käyttöä;

- f) the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
- f) att lokala myndigheter i sina sammanträden använder landsdels- eller minoritetsspråk utan att för den skull det eller de i staten använda officiella språken utesluts,
- f) sitä, että paikallisviranomaiset käyttäisivät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä valtuustojen kokouksissa, sulkematta kuitenkaan pois valtion virallisen kielen tai virallisten kielten käyttöä;
- g) the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.
- g) att traditionella och korrekta former av orsnamn på landsdels- eller minoritetsspråk används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det eller de officiella språken.
- g) perinteisten ja oikeiden paikannimien käyttöä tai käyttöönottoa alueellisella kielellä tai vähemmistökielillä, tarvittaessa rinnakkain virallisen kielen tai virallisten kielten kanssa.
- 3 With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible:
3. I fråga om samhällsservice från förvaltningsmyndigheterna eller av andra personer som handlar på deras uppdrag, förbinder sig parterna inom det territorium där landsdels- eller minoritetsspråk används, i enlighet med varje språks situation, och i rimlig utsträckning,
3. Sopimuspuolet sitouvat vähemmistökielialueilla hallintoviranomaisten ja niiden puolesta toimivien henkilöiden tarjoamien julkisten palvelujen osalta, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, varmistamaan
- a) to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or
- a) att tillse att landsdels- eller minoritetsspråk används vid tillhandahållande av ifrågavarande tjänster, eller
- a) että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käytetään palveluja tarjottaessa,
- b) to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or
- b) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar och få svar på dessa språk, eller
- b) että vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää hakemuksia ja saada niihin vastauksia näillä kielillä, tai
- c) to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.
- c) att tillåta användarna av landsdels- eller minoritetsspråk att göra framställningar på dessa språk.
- c) että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää hakemuksia näillä kielillä.

4 With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures:

b recruitment and, where necessary, training of the officials and other public service employees required;

c compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be appointed in the territory in which that language is used.

5 The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.

Article 11 - Media

1 The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the inde-

4. Parterna förbinder sig att vidta en eller flera av följande åtgärder för att uppfylla de åtaganden i punkterna 1, 2 och 3 som de har antagit:

b) anställning och vid behov utbildning av erforderligt antal tjänstemän och andra offentligt anställda,

c) att så långt möjligt tillmötesgå begäran från statstjänstemän med kunskaper i ett landsdels- eller minoritetsspråk att bli förordnade i det territorium där det språket används.

5. Parterna förbinder sig att tillåta att släktnamn används eller antas på landsdels- eller minoritetsspråk på begäran av de berörda.

Artikel 11 Massmedia

1. Parterna förbinder sig till följande för dem som använder landsdels- eller minoritetsspråk inom de territorier där dessa språk brukas, i enlighet med situationen för varje språk, i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är direkt eller indirekt behöriga, har befogenhet eller inflytande härvidlag och under respekterande av

4. Saattaakseen voimaan hyväksymänsä 1, 2 ja 3 kappaleen määräykset, sopimuspuoli sitoutuu ryhtymään vähintään yhteen seuraavista toimenpiteistä:

b) virkamiesten ja muiden julkisella sektorilla työkentelevien henkilöiden palkkaaminen ja tarvittaessa tarvittava kouluttaminen;

c) alueellista kieltä tai vähemmistökieltä osaavien julkisella sektorilla työkentelevien toivoessa sijoitusta alueelle, jossa asianaista kieltä puhutaan, tätä toivomusta on noudatettava mahdollisuuksien mukaan.

5. Sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan sukunimien käytön tai käyttöä alueille, joissa puhutaan, tätä toivomusta on noudatettava mahdollisuuksien pyynnöstä.

11 artikla Joukkoviestimet

1. Sopimuspuolet sitoutuvat alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien osalta alueilla, joilla näitä kieliä puhutaan, kunakin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin julkisilla viranomaisilla on välillisesti tai välittömästi toimivaltaa, valtuudet tai muutoin mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla, ja kunnioittaen joukkovies-

pendence and autonomy of the media:	principen om massmedias oberoende och självständighet,	timien itsenäisyyden ja itsehallinnon periaatetta
a to the extent that radio and television carry out a public service mission:	a) i den mån radio och TV står i det offentliga tjänsten:	a) sikäli kuin radiolla ja televisiolla on julkinen palvelutehtävä
i to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or	i) att tillse att minst en radiostation och en TV-kanal inrättas på landsdels- eller minoritetsspråk, eller	i) varmistamaan ainakin yhden radioaseman ja yhden televisiokanavan perustamisen alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä, tai
ii to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or	ii) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation och en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller	ii) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden radioaseman ja yhden televisiokanavan perustamista alueellisella kielellä tai vähemmistökielillä; tai
iii to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;	iii) att vidta lämpliga åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler skall tillhandahålla program på landsdels- eller minoritetsspråk,	iii) huolehtimaan riittävästi siitä, että radio ja televisio lähettävät ohjelmaa alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
b i to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional or minority languages; or	b) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en radiostation på landsdels- eller minoritetsspråk, eller	b) i) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan radioaseman perustamista; tai
ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in the regional or minority languages on a regular basis;	ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av radioprogram på landsdels- eller minoritetsspråk,	ii) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan radio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
c i to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or	c) i) att uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk, eller	c) i) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan televisiokanavan perustamista; tai

ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;	ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,	ii) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan televisio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
d to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and audiovisual works in the regional or minority languages;	d) att uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,	d) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan auditiivisten ja audiovisuaalisten teosten luomista alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
e i to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or	e) i) att uppmuntra och/eller underlätta att minst en tidning grundas och/eller upprätthålls på landsdels- eller minoritetsspråk, eller	e) i) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä ilmestyvän sanomalehden perustamista ja/tai ylläpitämistä; tai
ii to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;	ii) att uppmuntra och/eller underlätta regelbunden publicering av tidningsartiklar på landsdels- eller minoritetsspråk,	ii) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sanomalehtiartikkelien julkaisemista säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
f i to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or	f) i) att täcka extrakostnaderna för de massmedia som använder landsdels- eller minoritetsspråk, där enligt lag statligt stöd ges till massmedia, eller	f) i) kattamaan alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivien joukkoviestimien lisäkustannukset, milloin laissa yleensä sallitaan joukkoviestimien taloudellinen avustaminen; tai
ii to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in the regional or minority languages;	ii) att tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk,	ii) soveltamaan olemassa olevia avustuksia koskevia toimenpiteitä myös alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettuja audiovisuaalisiin ohjelmiin.
g to support the training of journalists and other staff for media using regional or	g) att stödja utbildning av journalister och annan personal i massmedia som	g) tukemaan alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä käyttävien lehtimiesten ja

minority languages.

använder landsdels- eller minoritetsspråk.

muun joukkoviestimien palveluksessa työskentelevien henkilökunnan koulutusta.

2 The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and im-

2. Parterna förbinder sig att garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk. De förbinder sig även att tillse att inga inskränkningar görs i fråga om yttrandefriheten och den fria informations-spridningen i den tryckta pressen på ett språk som brukas i samma eller liknande form som ett landsdels- eller minoritetsspråk. Eftersom utövandet av de ovannämnda friheterna innebär förpliktelser och ansvar, kan det underkastas sådana formaliteter, villkor, inskränkningar eller straff som lagen föreskriver och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle, i den nationella säkerhetens, den territoriella integritetens och den allmänna säkerhetens intresse för att förebygga oordning och brott, skydda hälsa eller moral, skydda annans goda namn och rykte och rättigheter, förebygga avslöjande av uppgifter som har mottagits i förtroende, samt upprätthålla rättsväsendets auktoritet och opartiskhet.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat takaamaan vapauden vastaanottaa suoraan naapurimaiden radio- ja televisio-ohjelmia, jos ohjelmat on tuotettu samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli, sekä olemaan estämättä näillä kielillä naapurimaista lähetettyjen radio- ja televisio-ohjelmien jälleenlähettyksiä. Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat takamaan, ettei lehdistön sananvapautta ja vapaata tiedonkulkua millään tavoin rajoiteta samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli ilmestyvissä lehdissä. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai alueellisen koskemattomuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi

partiality of the judiciary.

3 The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the media.

Article 12 - Cultural activities and facilities

1 With regard to cultural activities and facilities - especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including *inter alia* the use of new technologies - the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:

a to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;

3. Parterna förbinder sig att tillse att de personers intressen som använder landsdels- eller minoritets-språk företräds eller beaktas i sådana organ som med stöd av lag kan komma att inrättas med ansvar att garantera frihet och pluralism för massmedia.

Artikel 12 Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

1. I fråga om kulturell verksamhet och kulturella inrättningar - särskilt bibliotek, videobibliotek, kulturcentra, muséer, arkiv, akademier, teatrar och biografier, ävensom litterära verk och filmproduktion, uttrycksformer för folklig kultur, festivaler och kulturell företagsamhet, innefattande bl.a. användning av ny teknologi - förbinder sig parterna till följande inom det territorium där sådana språk används och i den utsträckning som de offentliga myndigheterna är behöriga, har befogenhet eller inlyftande:

a) att uppmuntra uttrycksformer och initiativ som utmärker landsdels- eller minoritetsspråk och främja olika sätt att få tillgång till verk framställda på dessa språk,

tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

3. Sopimuspuolet sitoutuivat varmistamaan, että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien edut ovat edustettuna tai otetaan huomioon sellaisissa elimissä, joita lainojalla saatetaan perustaa valvomaan joukkoviestimien vapautta ja tasapuolisuutta.

12 artikla Kulttuuritoiminta ja -palvelut

1. Kulttuuritoiminnan ja palvelujen osalta - erityisesti kirjastojen, videolainauksten, kulttuurikeskusten, museoiden, arkistojen, akatemioiden, teattereiden ja elokuvateattereiden, samoin kuin kirjallisuus- ja elokuvatuotannon ja populaarikulttuurin, festivaalien ja kulttuurituotannon osalta, mukaan lukien muun muassa uusin teknologia - sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla ja sikäli kuin viranomaisilla on toimivaltaa, valtuudet tai mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla,

a) rohkaisemaan alueellisille kielille tai vähemmistökielille ominaista ilmaisu- ja aloitteellisuutta sekä huolehtimaan näillä kielillä tuotettujen teosten saata- vuudesta eri tavoin;

- b) to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
- b) att främja olika sätt att på andra språk få tillgång till verk framställda på ett landsdels- eller minoritetsspråk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,
- b) huolehtimaan alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettujen teosten saatavuudesta eri muodoissa muilla kielillä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys-, ja tekstitystoimintaa;
- c) to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
- c) att främja tillgång på landsdels- eller minoritetsspråk till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och framställning av undertexter,
- c) huolehtimaan muilla kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä avustamalla ja kehittämällä käännös-, jälkiäänitys-, päälleäänitys- ja tekstitystoimintaa;
- d) to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;
- d) att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja olika slags kulturell verksamhet avsätter tillräckliga medel för att inkludera kunskaper i och användning av landsdels- eller minoritetsspråk och deras kultur i produktioner som de initierar eller stöder,
- d) varmistamaan, että erilaiset kulttuuritoimintojen järjestämisestä vastaavat elimet soveltuvalla tavalla sisällyttävät alueellisten kielten tai vähemmistökielten ja kulttuurin tuntemuksen ja osaamisen aloittamiinsa tai tukemiinsa hankkeisiin;
- e) to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;
- e) att främja åtgärder för att tillse att de organ som är ansvariga för att anordna eller stödja kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk liksom den övriga befolkningens språk,
- e) edistämään toimenpiteitä, joiden avulla voidaan varmistaa, että kulttuuritoiminnasta vastuussa olevilla elimillä on palveluksessaan henkilöstöä, joka hallitsee sekä asianomaisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen että muun väestön käyttämän kielen tai kielet;
- f) to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language
- f) att uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder ett visst landsdels- eller minoritetsspråk
- f) rohkaisemaan alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien henkilöiden edustajien välitöntä osal-

in providing facilities and planning cultural activities;

ritetsspråk vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet,

listumista kulttuuripalvelujen tarjontaan ja kulttuuritoiminnan suunnitteluun;

g to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority languages;

g) att uppmuntra och/eller underlätta upprättande av organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på landsdels- eller minoritetsspråk,

g) rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sellaisen elimen tai sellaisten elinten perustamista, joiden tehtävänä olisi kerätä, tallentaa ja esitellä tai julkaista alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettuja teoksia;

h if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional or minority language.

h) att vid behov skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara eller utveckla lämplig administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på vart och ett av landsdels- eller minoritetsspråken.

h) tarvittaessa perustamaan ja/tai edistämään ja rahoittamaan käännoiksi ja terminologista tutkimuspalvelua erityisesti silmällä pitäen asianmukaisen hallinnollisen, kaupallisen, taloudellisen, yhteiskunnallisen, teknisen ja oikeudellisen sanaston ylläpitämistä ja kehittämistä kullakin alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä.

2 In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.

2. I fråga om territorier där landsdels- eller minoritetsspråk inte används av hävd, förbinder sig parterna, om antalet användare av ett landsdels- eller minoritetsspråk motiverar detta, att tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla lämplig kulturell verksamhet och kulturella inrättningar i enlighet med föregående punkt.

2. Jos alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien henkilöiden lukumäärä on riittävä muilla kuin sellaisilla alueilla, joilla asianomaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä perinteisesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan ja/tai järjestämään asianmukaista kulttuuritoimintaa ja -palveluja edellisen kappaleen mukaisesti.

3 The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for

3. Parterna förbinder sig att ta vederbörlig hänsyn till landsdels- eller minoritetsspråk och den kultur dessa

3. Sopimuspuolet sitoutuvat ulkomailla harjoitetun kulttuuripolitiikkansa osalta kiinnittämään asi-

regional or minority languages and the cultures they reflect.	ger uttryck för när de sprider sin kultur utomlands.	anmukaista huomiota myös alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin sekä kulttuureihin, joita ne heijastavat.
Article 13 - Economic and social life	Artikel 13 Ekonomiska och sociala förhållanden	13 artikla Talous- ja yhteiskuntaelämä
1 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:	1. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna till följande med avseende på hela landet:	1. Talous- ja yhteiskunta-toiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat koko maassa
a to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;	a) att från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar som har avseende på ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor och utrustning,	a) poistamaan lainsäädännöstään kaikki määräykset, jotka perusteettomasti kieltävät tai rajoittavat alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä talous- ja yhteiskuntaelämään liittyvissä asiakirjoissa, erityisesti työsopimuksissa ja teknisissä asiakirjoissa kuten tuotteiden tai laitteiden käyttöohjeissa;
b to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of regional or minority languages, at least between users of the same language;	b) att i företags interna regler och privata handlingar förbjuda införande av klausuler som utesluter eller inskränker användningen av landsdels- eller minoritetsspråk, åtminstone mellan personer som använder samma språk,	b) kieltämään yritysten sisäisissä säännöissä sekä yksityisoikeudellisissa asiakirjoissa kaikki lausekkeet, jotka poissulkevat tai rajoittavat alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä ainakin niiltä osin, kuin samaa kieltä käyttävät henkilöt sitä käyttävät keskenään;
c to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;	c) att motsätta sig praxis som syftar till att motverka användning av landsdels- eller minoritetsspråk i ekonomisk och social verksamhet,	c) vastustamaan käytäntöjä, joiden tavoitteena on alueellisten kielten tai vähemmistökielten käytön rajoittaminen talous- ja yhteiskuntaelämässä;

d to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above subparagraphs.

2 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:

a to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;

b in the economic and social sectors directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;

c to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language persons using a regional or minority

d) att underlätta och/eller uppmuntra användning av landsdels- eller minoritets- språk med andra medel än vad som anges i föregående stycken.

2. I fråga om ekonomisk och social verksamhet förbinder sig parterna i den utsträckning de offentliga myndigheterna är behöriga inom territorier där landsdels- eller minoritets- språk används, och inom rimliga gränser, till följande:

a) att i sina regler för finans- och bankinstitut ta in bestämmelser som, genom förfaringssätt som är förenliga med god affärsman- nased, medger användning av landsdels eller minoritets- språk vid utfärdande av skuldebrev (checker, växlar, osv.), eller andra betalningsförbindelser, eller, när så är lämpligt, att tillse att sådana bestämmelser inför,

b) i de ekonomiska och sociala sektorer som står under deras direkta kontroll (den offentliga sektorn) att vidta åtgärder för att främja användning av landsdels eller minoritets- språk,

c) att tillse att i social omsorg vid institutioner såsom sjukhus, pensionärshem och vårdhem möjlighet erbjuds att på deras eget språk ta emot och behandla personer, som använder ett

d) helpottamaan ja/tai rohkaisemaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä muillakin kuin edellä olevissa kohdissa mainituilla keinoilla.

2. Talous- ja yhteiskunta- toiminnan osalta sopimus- puolet sitoutuvat vähem- mistökielialueilla sikäli kuin julkiset viranomaiset ovat alalla toimivaltaisia ja siinä määrin kuin kohtuu- della voidaan katsoa mah- dolliseksi,

a) sisällyttämään rahoitus- ja pankkisääntöihinsä mää- räykset, joilla sallitaan kaupallisen käytännön edellyttämällä tavalla laatia maksumääräyksiä (shek- kejä, maksuosoituksia jne.) ja muita rahatalouteen liittyviä asiakirjoja alueelli- sillä kielillä tai vähemmis- tökielillä tai tarvittaessa varmistamaan tällaisten määräysten toteutumisen;

b) järjestämään välittö- mästi alaisuudessaan ole- villa talous- ja yhteiskunta- sektoreilla (julkisella sek- torilla) toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää alueellisten kielten tai vä- hemmistökielten käyttöä;

c) varmistamaan, että sosi- aalialan hoitolaitoksissa kuten sairaaloissa, vanha- inkodeissa ja hoitoloissa on mahdollisuudet vastaa- nottaa ja hoitaa sairauden tai vanhuuden johdosta tai

language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;	landsdels- eller minoritets- språk och som är i behov av vård på grund av ohälsa, hög ålder eller av annan orsak,	muusta syystä hoitoa tar- vitsevia alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttä- viä henkilöitä heidän omalla kielellään;
d) to ensure by appropriate means that safety instructions are also drawn up in regional or minority languages;	d) att på lämpligt sätt tillse att säkerhetsanvisningar även avfattas på landsdels- eller minoritetsspråk,	d) varmistamaan soveltu- vin keinoin, että turvalli- suusohjeita on saatavana myös alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;
e) to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.	e) att tillse att den infor- mation om konsumenters rättigheter som ges ut av de behöriga myndigheterna tillhandahålls på landsdels- eller minoritetsspråk.	e) järjestämään kuluttaja- suojusta vastuussa olevien viranomaisten antamat tiedot saataville myös alu- eellisilla kielillä tai vä- hemmistökielillä.
Article 14 - Transfrontier exchanges	Artikel 14 Utbyte över gränserna	14 artikla Yhteydet valtakunnan rajojen yli
The Parties undertake:	Parterna förbinder sig	Sopimuspuolet sitoutuvat
a) to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;	a) att tillämpa gällande bilaterala och multilaterala avtal som binder dem till stater där samma språk används i samma eller lik- nande form eller att, vid behov, söka ingå sådana avtal för att främja kon- takter mellan dem som använder samma språk i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, infor- mation, yrkesutbildning och vidareutbildning,	a) soveltamaan voimassa- olevia kahden- ja monen- välisiä sopimuksia, jotka ovat niitä sitovia sellaisiin muihin valtioihin nähden, joissa käytetään samaa tai samankaltaista kieltä, tai tarvittaessa pyrkiä teke- mään mainitunlaisia sopi- muksia siten, että asiano- maisten valtioiden samaa kieltä käyttävän väestön yhteyksiä kulttuurin, ko- ulutuksen, tiedotustoiminnan, ammattikoulutuksen ja jatkuvan koulutuksen alalla edistetään;
b) for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across bor-	b) att underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för landsdels- eller minoritets-	b) helpottamaan ja/tai edistämään alueellisten kielten tai vähemmistökielten eduksi yhteistyötä

ders, in particular between regional or local authorities in whose territory the same language is used in identical or similar form.

språk, särskilt mellan regionala och lokala myndigheter på vilkas territorium samma språk används i samma eller liknande form.

valtakunnan rajojen yli erityisesti niiden alueellisten tai paikallisten viranomaisten välillä, joiden alueella käytetään samaa tai samankaltaista kieltä.

Part IV - Application of the Charter

Del IV Tillämpning av stadgan

IV osa Peruskirjan soveltaminen

Article 15 - Periodical reports

Artikel 15 Periodisk rapportering

15 artikla Määräaikaiset selonteot

1 The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.

1. Parterna skall periodiskt, i en form som skall bestämmas av ministerkommittén, till Europarådets generalsekreterare avge rapport om den politik de har följt i enlighet med del II av denna stadga och om de åtgärder som de har vidtagit för att tillämpa de bestämmelser i del III som de har antagit. Den första rapporten skall avges inom ett år efter stadgans ikraftträdande med avseende på den berörda parten. De följande rapporterna avges med tre års mellanrum efter den första rapporten.

1. Sopimuspuolet antavat määräajoin ministerikomitean määräämässä muodossa Euroopan neuvoston pääsihteerille selonteon noudattamastaan tämän peruskirjan II osaa koskevista politiikasta sekä toimenpiteistä, joihin asianomaisen sopimuspuolen hyväksymien III osan määräysten toteuttamiseksi on ryhdytty. Ensimmäinen selonteko annetaan vuoden kuluessa peruskirjan voimaantulosta asianomaisen sopimuspuolen osalta, ja muut selonteot kolmen vuoden väliajoin ensimmäisestä selonteosta lukien.

2 The Parties shall make their reports public.

2. Parterna skall offentliggöra sina rapporter.

2. Sopimuspuolet julkistavat selontekonsa.

Article 16 - Examination of the reports

Artikel 16 Granskning av rapporterna

16 artikla Selontekojen tutkinta

1 The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.

1. De rapporter som avges till Europarådets generalsekreterare enligt artikel 15 skall granskas av en expertkommitté inrättad i enlighet med artikel 17.

1. Euroopan neuvoston pääsihteerille 15 artiklan mukaisesti annetut selonteot tutkii 17 artiklan mukaisesti asetettu asiantuntijakomitea.

2 Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report specified in paragraph 3 below. These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.

3 On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.

4 The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.

2. Organ eller sammanslutningar lagligt upprättade i en part får fästa expertkommitténs uppmärksamhet på frågor som hänför sig till de åtaganden som ifrågavarande part har gjort enligt del III i denna stadga. Efter samråd med den berörda parten får expertkommittén ta i beaktande dessa uppgifter när den sammanställer den rapport som avses i punkt 3 nedan. Dessa organ eller sammanslutningar får även avge yttranden om den politik som följs av en part i enlighet med del II.

3. På grundval av de rapporter som avses i punkt 1 och de uppgifter som avses i punkt 2 ovan skall expertkommittén sammanställa en rapport till ministerkommittén. Denna rapport skall åtföljas av de kommentarer som parterna har ombetts att göra och får offentliggöras av ministerkommittén.

4. Den rapport som avses i punkt 3 skall särskilt innehålla expertkommitténs förslag till ministerkommittén för beredning av dennas eventuella rekommendationer till en eller flera av parterna.

2. Laillisesti sopimuspuolen alueelle perustetut yhteisöt tai yhdistykset voivat kiinnittää asiantuntijakomitean huomion seikkoihin, jotka liittyvät sopimuspuolen hyväksymiin tämän peruskirjan III osaa koskeviin sitoumuksiin. Neuvoteltuaan asiasta asianomaisen sopimuspuolen kanssa, asiantuntijakomitea voi ottaa nämä tiedot huomioon laatiesaan jäljempänä 3 kappaleessa tarkoitettua selvitystä. Mainitut yhteisöt tai yhdistykset voivat lisäksi antaa lausuntoja sopimuspuolen noudattamasta II osaa koskevasta politiikasta.

3. Edellä 1 kappaleessa tarkoitettujen selontekojen sekä 2 kappaleessa mainittujen tietojen perusteella asiantuntijakomitea laatii selvityksen ministerikomiteaa varten. Tähän selvitykseen liitetään sopimuspuolilta pyydettyt vastineet; ministerikomitea voi julkistaa selonteon.

4. Edellä 3 kappaleessa tarkoitettussa selvityksessä on oltava erityisesti asiantuntijakomitean esitys ministerikomitealle yhdelle tai useammalle sopimuspuolelle annettavien suositusten valmisteluseksi.

5 The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the Parliamentary Assembly on the application of the Charter.

5. Europarådets generalsekreterare skall vartannat år avge en detaljerad rapport till parlamentarikerförsamlingen om tillämpningen av stadgan.

5. Euroopan neuvoston pääsihteeri laatii kahden vuoden väliajoin yksityiskohtaisen selvityksen peruskirjan soveltamisesta parlamentaariselle yleiskokoukselle.

Article 17 - Committee of experts

Artikel 17 Expertkommittén

17 artikla Asiantuntijakomitea

1 The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest integrity and recognised competence in the matters dealt with in the Charter, who shall be nominated by the Party concerned.

1. Expertkommittén skall bestå av en medlem från varje part som förordnas av ministerkommittén från en av den berörda parten upprättad lista över personer med högsta integritet och erkänd sakkunskap i de frågor som stadgan avser.

1. Asiantuntijakomiteassa on yksi jäsen kutakin sopimuspuolta kohti; jäsenet nimittää ministerikomitea ehdokaslistalta, johon sopimuspuolet ovat nimenneet henkilöitä, joilla on korkea moraalinen ja tunnustettu pätevyys peruskirjan käsittelemissä asioissa.

2 Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the procedure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.

2. Medlemmarna av kommittén skall utses för en tid av sex år och skall kunna omväxlas. En medlem som inte kan fullgöra en mandatperiod, skall ersättas i enlighet med förfarandet i punkt 1 och ersättaren skall fullfölja sin företrädares mandatperiod.

2. Komitean jäsenet nimitetään kuudeksi vuodeksi kerrallaan, ja heidät voidaan valita uudelleen. Jos jäsen ei voi suorittaa toimikauttaan loppuun, hänelle valitaan seuraaja 1 kappaleessa annetun menettelyn mukaisesti, ja seuraajan toimikausi jatkuu edeltäjän toimikauden päättymiseen.

3 The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.

3. Expertkommittén skall anta en arbetsordning. Sekretariatsfunktionen skall tillhandahållas av Europarådets generalsekreterare.

3. Asiantuntijakomitea hyväksyy menettelytapasääntönsä. Euroopan neuvoston pääsihteeri järjestää sille sihteeristöpalvelut.

Part V - Final provisions

Del V Slutbestämmelser

V osa Loppumääräykset

Article 18

Artikel 18

18 artikla

This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 19

1 This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.

2 In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 20

1 After the entry into force of this Charter, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this

Denna stadga skall vara öppen för undertecknande av Europarådets medlemsstater. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 19

1. Denna stadga skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader räknat från dagen då fem medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av stadgan i enlighet med bestämmelserna i artikel 18.

2. För en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att bli bunden av stadgan, skall den träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid på tre månader efter dagen för deponering av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

Artikel 20

1. Sedan denna stadga har trätt i kraft får Europarådets ministerkommitté inbjuda stater som inte är medlemmar av Europarådet att ansluta sig till den.

Tämä peruskirja on avoinna allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille. Se on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifioimis- ja hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

19 artikla

1. Tämä peruskirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona viisi Euroopan neuvoston jäsenvaltiota on 18 artiklan mukaisesti ilmoittanut sitoutuvansa noudattamaan peruskirjaa.

2. Jäsenvaltion osalta, joka myöhemmin ilmoittaa sitoutuvansa noudattamaan peruskirjan määräyksiä, peruskirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu.

20 artikla

1. Tämän peruskirjan tulla voimaan, Euroopan neuvoston ministerikomitea voi kutsua minkä tahansa Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion liittymään tähän peruskir-

Charter.

2 In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.

2 Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

1 Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

jaan.

2. För varje stat som ansluter sig skall stadgan träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av tre månader efter dagen för deponering av anslutningsinstrumentet hos Europarådets generalsekreterare.

Artikel 21

1. En stat får när den undertecknar stadgan eller deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument avge en eller flera reservationer till punkterna 2 - 5 i artikel 7 i stadgan. Inga andra reservationer får göras.

2. En fördragsslutande stat som har gjort en reservation enligt föregående punkt får helt eller delvis återta denna genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare. Återtagandet skall träda i kraft den dag då generalsekreteraren mottar ett sådant meddelande.

Artikel 22

1. En part får när som helst säga upp denna stadga genom ett meddelande till Europarådets generalsekreterare.

2. Liittyjävaltion osalta peruskirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona liittymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

21 artikla

1. Kukin valtio voi tämän peruskirjan allekirjoittaessaan tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettaessaan tehdä yhden tai useamman varauman tämän peruskirjan 7 artiklan 2-5 kohtaan. Muita varaumia ei sallita.

2. Sopimuspuoli, joka edellisen kappaleen mukaisesti on tehnyt varauman, voi kokonaan tai osaksi peruuttaa sen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla ilmoituksella. Peruutus tulee voimaan päivänä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

22 artikla

1. Sopimuspuoli voi milloin tahansa irtisanoa tämän peruskirjan Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla ilmoituksella.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any State which has acceded to this Charter of:

a any signature;

b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;

c any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;

d any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;

e any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Done at Strasbourg, this

2. Uppsägningen skall träda i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en tid av sex månader efter den dag då generalsekreteraren mottog meddelandet.

Artikel 23

Europarådets generalsekreterare skall meddela rådets medlemsstater och alla andra stater som har anslutit sig till denna stadga om

a) varje undertecknande,

b) deponering av varje ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument,

c) varje datum för denna stadgas ikraftträdande enligt artikel 19 och 20,

d) varje meddelande som mottas om tillämpning av bestämmelserna i artikel 3 punkt 2, samt

e) varje annan rättsakt, notifikation eller meddelande som rör denna stadga.

Till bekräftelse härpå har undertecknade, därtill vederbörligen bemyndigade, undertecknat denna stadga.

Upprättad i Strasbourg den

2. Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kuusi kuukautta päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

23 artikla

Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa kaikille Euroopan neuvoston jäsenvaltioille sekä kaikille tähän peruskirjaan liittyneille valtioille

a) kaikista allekirjoituksista,

b) kaikista ratifioimis-, hyväksymis- ja liittymiskirjojen tallettamisista,

c) kaikista tämän peruskirjan 19 ja 20 artiklan mukaisista voimaantulopäivistä

d) kaikista 3 artiklan 2 kappaleen mukaisista ilmoituksista,

e) kaikista muista tähän peruskirjaan liittyvistä toimenpiteistä, ilmoituksista ja tiedonannoista.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet ovat asianmukaisesti siihen valtuutettuina allekirjoittaneet tämän peruskirjan.

Tehty Strasbourgissa 5

5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

5 november 1992 på engelska och franska språken, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekreterare skall överlämna bestyrkta avskrifter till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att ansluta sig till denna stadga.

päivänä marraskuuta 1992 yhtenä englannin ja ranskan kielisenä kappaleena, jonka kummatkin tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia ja joka talletetaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän peruskirjaan.

Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

Framework Convention for the Protection of National Minorities

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus

Strasbourg, 1.II. 1995

I det följande återges konventionstexten på engelska, svenska och finska. Den finska översättningen härrör från www.finlex.fi.

The member States of the Council of Europe and the other States, signatories to the present framework Convention,	De medlemsstater i Europarådet och övriga stater som undertecknat denna ramkonvention,	Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ja muut tämän puiteyleissopimuksen allekirjoittaneet valtiot
Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve greater unity between its members for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;	som beaktar att Europarådets syfte är att uppnå en fastare enhet mellan sina medlemmar för att skydda och förverkliga de ideal och principer som utgör deras gemensamma arv,	katsovat, että Euroopan neuvoston pyrkimyksenä on luoda kiinteämmät yhteydet jäsenvaltioidensa välille turvatakseen ja toteuttaakseen yhteisen perintönsä mukaiset ihanteet ja periaatteet,
Considering that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of human rights and fundamental freedoms;	som beaktar att ett av medlen att förverkliga detta syfte är att upprätthålla och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,	katsovat, että yhtenä keinona tähän pääsemiseksi on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien ylläpitäminen ja edistäminen,
Wishing to follow-up the Declaration of the Heads of State and Government of the member States of the Council of Europe adopted in Vienna on 9 October 1993;	som önskar följa upp den deklaration av stats- och regeringscheferna i Europarådets medlemsstater som antogs i Wien den 9 oktober 1993,	haluavat noudattaa Wienissä 9 päivänä lokakuuta 1993 hyväksyttyä Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden valtionpäämiesten ja hallitusten päämiesten julistusta,
Being resolved to protect within their respective territories the existence of national minorities;	som är beslutna att inom sina respektive territorier skydda de nationella minoriteternas fortlevnad,	ovat päättäneet kukin omalla alueellaan suojella kansallisten vähemmistöjen olemassaoloa,
Considering that the upheavals of European history have shown that the protection of national	som anser att omvälningarna i Europas historia har visat att skydd av nationella minoriteter är	katsovat Euroopan historiassa tapahtuneiden mullistusten osoittaneen, että kansallisten vähem-

minorities is essential to stability, democratic security and peace in this continent;

Considering that a pluralist and genuinely democratic society should not only respect the ethnic, cultural, linguistic and religious identity of each person belonging to a national minority, but also create appropriate conditions enabling them to express, preserve and develop this identity;

Considering that the creation of a climate of tolerance and dialogue is necessary to enable cultural diversity to be a source and a factor, not of division, but of enrichment for each society;

Considering that the realisation of a tolerant and prosperous Europe does not depend solely on co-operation between States but also requires trans-frontier co-operation between local and regional authorities without prejudice to the constitution

nödvändigt för stabilitet, demokratisk säkerhet och fred på denna kontinent,

som anser att ett pluralistiskt och i sann mening demokratiskt samhälle inte endast bör respektera den etniska, kulturella, språkliga och religiösa identiteten för varje person som tillhör en nationell minoritet utan även skapa lämpliga förutsättningar för att göra det möjligt att uttrycka, bevara och utveckla denna identitet,

som anser att upprättandet av ett klimat präglat av tolerans och av öppen dialog är nödvändigt för att kulturell mångfald skall kunna bli en källa och en faktor - inte till söndring - utan till berikande för varje samhälle,

som anser att förverkligandet av ett tolerant och välmående Europa inte endast beror på samarbete mellan staterna utan även kräver samarbete över gränserna mellan lokala och regionala myndigheter utan att detta inverkar på varje stats

mistöjen suojelu on olennaista tämän maanosan vakaudelle, demokraattiselle turvallisuudelle ja rauhalle,

katsovat, että moniarvoisen ja aidosti demokraattisen yhteiskunnan ei tule ainoastaan kunnioittaa kansalliseen vähemmistöön kuuluvien henkilöiden etnistä, sivistyksellistä, kielellistä ja uskonnollista identiteettiä, vaan myös luoda tarkoitukseenmukaiset olosuhteet, joissa he voivat ilmaista, säilyttää ja kehittää tätä identiteettiä,

katsovat, että suvaitsevuuden ja vuoropuhelun ilmapiiriin luominen on välttämätöntä, jotta kulttuurisesta moninaisuudesta tulisi jokaiselle yhteiskunnalle rikastuttamisen eikä erottamisen lähde ja tekijä,

katsovat, että suvaitsevan ja hyvinvoivan Euroopan toteuttaminen ei riipu ainoastaan valtioiden välisestä yhteistyöstä, vaan vaatii myös kunkin valtion perustuslakia ja alueellista koskemattomuutta kunnioittavaa rajat ylittävää yhteistyötä

and territorial integrity of each State;	författning och territoriella integritet,	paikallisten ja alueellisten viranomaisten välillä,
Having regard to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Protocols thereto;	som beaktar konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och dess protokoll,	ottavat huomioon yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi ja sen lisäpöytäkirjat,
Having regard to the commitments concerning the protection of national minorities in United Nations conventions and declarations and in the documents of the Conference on Security and Cooperation in Europe, particularly the Copenhagen Document of 29 June 1990;	som beaktar åtagandena om skydd för nationella minoriteter i Förenta nationernas konventioner och förklaringar samt i akterna från Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, särskilt Köpenhamnsdokumentet från den 29 juni 1990,	ottavat huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksiin ja julistuksiin sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin asiakirjoihin, erityisesti Kööpenhaminan kokouksen 29 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn asiakirjaan sisältyvät kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevat sitoumukset,
Being resolved to define the principles to be respected and the obligations which flow from them in order to ensure, in the member States and such other States as may become Parties to the present instrument, the effective protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities, within the rule of law, respecting the territorial integrity and national sovereignty	som är beslutna att definiera de principer som skall respekteras och de skyldigheter som följer av dem i syfte att i medlemsstaterna och i sådana andra stater som kan bli parter i detta instrument tillförsäkra ett effektivt skydd för nationella minoriteter och de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter, i enlighet med rättsstatens principer, varvid hänsyn skall tas till staternas ter-	ovat päättäneet määrittää periaatteet, joita tulee kunnioittaa, sekä niistä johtuvat velvoitteet varmistukseksi jäsenvaltioissa ja tämän asiakirjan sopimuspuoliksi mahdollisesti tulevissa muissa valtioissa kansallisten vähemmistöjen sekä näihin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien ja vapauksien tehokkaan suojelun oikeusvaltioperiaatetta, valtioiden alueellista koskemattomuutta ja kansal-

of states;	ritoriella integritet och nationella suveränitet,	lista suvereenisuutta kunnioittaen,
Being determined to implement the principles set out in this framework Convention through national legislation and appropriate governmental policies,	som är fast beslutna att förverkliga de principer som kommer till uttryck i denna ramkonvention genom nationell lagstiftning och lämplig regeringspolitik,	ovat vakaasti päättäneet panna täytäntöön tässä puiteyleissopimuksessa esitetyt periaatteet kansallisessa lainsäädännössä ja noudattamalla tarkoituksenmukaisia valtionhallinnollisia menettelytapoja, ja
Have agreed as follows:	har kommit överens om följande:	ovat sopineet seuraavasta:
Section I	Del I	I OSA
<i>Article 1</i>	<i>Artikel 1</i>	<i>1 artikla</i>
The protection of national minorities and of the rights and freedoms of persons belonging to those minorities forms an integral part of the international protection of human rights, and as such falls within the scope of international co-operation.	Skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter och faller som sådant inom ramen för internationellt samarbete.	Kansallisten vähemmistöjen sekä näihin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojeleminen on kiinteä osa ihmisoikeuksien kansainvälistä suojamista, joka sellaisenaan kuuluu kansainvälisen yhteistyön piiriin.
<i>Article 2</i>	<i>Artikel 2</i>	<i>2 artikla</i>
The provisions of this framework Convention shall be applied in good faith, in a spirit of understanding and tolerance and in conformity with	Bestämmelserna i denna ramkonvention skall tillämpas i god tro, i en anda av förståelse och tolerans samt i enlighet med principerna om gott	Tämän puiteyleissopimuksen määräyksiä tulee soveltaa vilpittömässä mielessä, ymmärtämyksen ja suvaitsevuuden hengessä sekä valtioiden

the principles of good neighbourliness, friendly relations and co-operation between States.

grannförhållande, vän-
skapliga relationer och
samarbete mellan stater.

välsten hyvän naapuruu-
den, ystävällisten suhtei-
den ja yhteistyön peria-
atteiden mukaisesti.

Article 3

Artikel 3

3 artikla

1. Every person belonging to a national minority shall have the right freely to choose to be treated or not to be treated as such and no disadvantage shall result from this choice or from the exercise of the rights which are connected to that choice.

1. Var och en som tillhör en nationell minoritet skall ha rätt att fritt välja att behandlas eller inte behandlas som sådan och ingen nackdel skall följa av detta val eller av utövandet av de rättigheter som är förbundna med detta val.

1. Jokaisella kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla henkilöllä on oikeus vapaasti valita, kohdella-
anko häntä sellaisena vai ei, eikä tästä valinnasta tai siihen liittyvien oikeuksien käyttämisestä saa seurata mitään haittaa.

2. Persons belonging to national minorities may exercise the rights and enjoy the freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention individually as well as community with others.

2. De som tillhör nationella minoriteter får utöva de rättigheter och åtnjuta de friheter som följer av de principer som anges i denna ramkonvention enskilt och i gemenskap med andra.

2. Kansallisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt voivat yksin samoin kuin yhdessä toisten kanssa käyttää tähän puiteyleissopimukseen sisältyvistä periaatteista johtuvia oikeuksia ja nauttia niistä johtuvista vapauksista

Section II

Del II

II OSA

Article 4

Artikel 4

4 artikla

1. The Parties undertake to guarantee to persons belonging to national minorities the rights of equality before the law and of equal protection of the law. In this respect, any discrimination based

1. Parterna åtar sig att tillförsäkra personer som tillhör en nationell minoritet rätt till likhet inför lagen och till lika skydd av lagen. I detta hänseende skall all diskriminering på grundval av tillhörighet till

1. Sopimuspuolet sitoutuvat takaamaan kansallisiin vähemmistöihin kuuluville henkilöille oikeuden yhdenvertaisuuteen lain edessä ja tasa-vertaiseen lain suojaan. Tässä suhteessa kaikki

on belonging to a national minority shall be prohibited.

en nationell minoritet vara förbjuden.

syrijntä kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen perusteella on kielletty.

2. The Parties undertake to adopt where necessary, adequate measures in order to promote, in all areas of economic, social, political and cultural life, full and effective equality between persons belonging to a national minority and those belonging to the majority. In this respect, they shall take due account of the specific conditions of the persons belonging to national minorities.

2. Parterna åtar sig att där så är nödvändigt vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen. I detta hänseende skall parterna ta vederbörlig hänsyn till de särskilda omständigheterna för de personer som tillhör nationella minoriteter.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat tarvittaessa ryhtymään riittävien toimenpiteisiin täyden ja tehokkaan yhdenvertaisuuden edistämiseksi kaikilla talous- ja yhteiskuntaelämän sekä poliittisen elämän ja kulttuurielämän aloilla kansalliseen vähemmistöön ja valtaväestöön kuuluvien välillä. Tässä suhteessa sopimuspuolten tulee asianmukaisesti ottaa huomioon kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden erityisolosuhteet.

3. The measures adopted in accordance with paragraph 2 shall not be considered to be an act of discrimination.

3. De åtgärder som vidtas i enlighet med punkt 2 skall inte betraktas som en diskriminerande handling.

3. Edellä 2 kappaleen mukaisesti toteutettuja toimenpiteitä ei pidetä syrjintänä.

Article 5

Artikel 5

5 artikla

1. The Parties undertake to promote the conditions necessary for persons belonging to national minorities to maintain and develop their culture, and to preserve the essential elements of their identity, namely their religion, language, traditions and

1. Parterna åtar sig att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen relig-

1. Sopimuspuolet sitoutuvat edistämään olosuhteita, jotka ovat tarpeellisia, jotta kansallisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt voivat ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan sekä säilyttää identiteettinsä oleelliset perustekijät nimittäin heidän

cultural heritage.	ion, språk, traditioner och kulturarv.	uskontonsa, kieliensä, perinnäistapansa ja kulttuuriperintönsä.
--------------------	--	---

2. Without prejudice to measures taken in pursuance of their general integration policy, the Parties shall refrain from policies or practices aimed at assimilation of persons belonging to national minorities against their will and shall protect these persons from any action aimed at such assimilation.	2. Utan att inverka på de åtgärder som vidtas i enlighet med sin allmänna integrationspolitik skall parterna avhålla sig från åtgärder eller metoder som syftar till assimilering av personer som tillhör nationella minoriteter mot dessa personers vilja och skall skydda dem mot alla åtgärder som syftar till sådan assimilering.	2. Sopimuspuolet pidättyvät kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden vastentahtoiseen sulauttamiseen tähtäävistä toimintaperiaatteista tai käytännöistä ja suojelevat näitä henkilöitä kaikelta toiminnalla, jonka tarkoituksena on tällainen sulauttaminen, sanotun kuitenkaan vaikuttamatta sopimuspuolten yleisen integraatiopolitiikkansa mukaisesti toteuttamiin toimenpiteisiin.
--	---	---

Article 6

1. The Parties shall encourage a spirit of tolerance and intercultural dialogue and take effective measures to promote mutual respect and understanding and co-operation among all persons living on their territory, irrespective of those persons' ethnic, cultural, linguistic or religious identity, in particular in the fields of education, culture and the media.

Artikel 6

1. Parterna skall uppmuntra en anda av tolerans och mellankulturell dialog och vidta effektiva åtgärder för att främja ömsesidig respekt och förståelse samt samarbete mellan alla personer som bor inom deras territorium, oavsett dessa personers etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet, särskilt på utbildnings- och kulturområdet samt inom massmedia.

6 artikla

1. Sopimuspuolet rohkaisevat suvaitsevuu den henkeä ja kulttuurien välistä vuoropuhelua sekä ryhtyvät tehokkai siin toimenpiteisiin edistääkseen keskinäistä kunnioitusta, ymmärtämystä ja yhteistyötä erityisesti koulutuksen, kulttuurin ja viestinnän alalla kaikkien alueellaan asuvien henkilöiden kesken riippumatta heidän etnisestä, sivistyksellisestä, kielellisestä tai uskonnollisesta identiteetistään.

2. The Parties undertake to take appropriate measures to protect persons who may be subject to threats or acts of discrimination, hostility or violence as a result of their ethnic, cultural, linguistic or religious identity.	2. Parterna åtar sig att vidta lämpliga åtgärder för att skydda personer som kan utsättas för hot om eller utförande av diskriminerande handlingar, fientlighet eller våld till följd av deras etniska, kulturella, språkliga eller religiösa identitet.	2. Sopimuspuolet sitouvat toteuttamaan soveltuvia toimenpiteitä sellaisten henkilöiden suojelemiseksi, jotka voivat joutua syrjinnän, vihamielisyyden tai väkivallan tai niiden uhan kohteeksi etnisen, sivistyksellisen, kielellisen tai uskonnollisen identiteettinsä johdosta.
--	--	---

*Article 7**Artikel 7**7 artikla*

The Parties shall ensure respect for the right of every person belonging to a national minority to freedom of peaceful assembly, freedom of association, freedom of expression, and freedom of thought, conscience and religion.	Parterna skall säkerställa respekt för rätten för den som tillhör en nationell minoritet till frihet att delta i fredliga sammankomster, till föreningsfrihet, yttrandefrihet, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.	Sopimuspuolet takaavat, että jokaisen kansalliseen vähemmistöön kuuluvan henkilön oikeutta rauhanomaiseen kokoontumisvapauteen, yhdistymisvapauteen, sananvapauteen sekä ajatuksen-, oman tunnon- ja uskonnonvapauteen kunnioitetaan.
--	--	---

*Article 8**Artikel 8**8 artikla*

The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to manifest his or her religion or belief and to establish religious institutions, organisations and associations.	Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att utöva sin religion eller tro och att upprätta religiösa institutioner, organisationer och sammanslutningar.	Sopimuspuolet sitoutuvat tunnustamaan, että jokaisella kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla henkilöllä on oikeus tunnustaa uskontoaan tai uskontoaan sekä perustaa uskonnollisia laitoksia, järjestöjä ja yhdistyksiä.
--	---	--

*Article 9**Artikel 9**9 artikla*

1. The Parties undertake	1. Parterna åtar sig att	. Sopimuspuolet sitoutu-
--------------------------	--------------------------	--------------------------

- to recognise that the right to freedom of expression of every person belonging to a national minority includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas in the minority language, without interference by public authorities and regardless of frontiers. The Parties shall ensure, within the framework of their legal systems, that persons belonging to a national minority are not discriminated against in their access to the media.
- erkänna att rätten till yttrandefrihet för den som tillhör en nationell minoritet innefattar åsiktsfrihet och frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar på minoritetsspråket utan ingripande av offentliga myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem säkerställa att personer som tillhör en nationell minoritet inte utsätts för diskriminering när det gäller deras tillträde till massmedia.
- vat tunnustamaan, että jokaisen kansalliseen vähemmistöön kuuluvan henkilön oikeus sananvapauteen sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia vähemmistökielellä viranomaisten siihen puuttumatta sekä alueellisista rajoista riippumatta. Sopimuspuolten tulee oikeusjärjestelmänsä puitteissa varmistaa, että kansalliseen vähemmistöön kuuluvia henkilöitä ei syrjitä viestintävälineiden käytössä.
2. Paragraph 1 shall not prevent Parties from requiring the licensing, without discrimination and based on objective criteria, of sound radio and television broadcasting, or cinema enterprises.
2. Bestämmelserna i punkt 1 skall inte hindra parterna från att utan diskriminering och på grundval av objektiva kriterier kräva tillstånd för radio-, television- eller biografföretag.
2. Edellä oleva 1 kappale ei estä sopimuspuolia ilman syrjintää ja puolueettoman perustein tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi.
3. The Parties shall not hinder the creation and the use of printed media by persons belonging to national minorities. In the legal framework of sound radio and television broadcasting, they shall ensure, as far as possible, and taking into account the provisions of paragraph 1, that persons be-
3. Parterna skall inte hindra dem som tillhör nationella minoriteter från att framställa och använda tryckta media. Inom den rättsliga ramen för radio- och televisionssändningar skall de, så långt möjligt och med beaktande av bestämmelserna i punkt 1, säkerställa att de som tillhör nationella mi-
3. Sopimuspuolet eivät estä kansallisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä perustamasta ja käyttämästä painettuja viestintävälineitä. Radio- ja televisiolähetystyksiä koskevassa lainsäädännössä ne mahdollisuuksien mukaan ja 1 kappaleen määräykset huomioon ottaen takaavat, että kansallisiin

longing to national minorities are granted the possibility of creating and using their own media.

minoriteter medges möjlighet att framställa och använda sina egna media.

vähemmistöihin kuuluville henkilöille suodaan mahdollisuus omien viestintävälineiden perustamiseen ja käyttöön.

4. In the framework of their legal systems, the Parties shall adopt adequate measures in order to facilitate access to the media for persons belonging to national minorities and in order to promote tolerance and permit cultural pluralism.

4. Parterna skall inom ramen för sina rättssystem vidta lämpliga åtgärder för att underlätta tillträde till massmedia för personer som tillhör nationella minoriteter och i syfte att främja tolerans och tillåta kulturell mångfald.

4. Sopimuspuolet ryhtyvät oikeusjärjestelmiensä puitteissa riittäviin toimenpiteisiin helpottaakseen kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden pääsyä käyttämään viestintävälineitä sekä edistääkseen suvaitsevuutta ja salliakseen kulttuurisen moniarvoisuuden.

Article 10

Artikel 10

10 artikla

1. Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use freely and without interference his or her minority language, in private and in public, orally and in writing.

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt, och såväl muntligt som skriftligt.

1. Sopimuspuolet sitoutuvat tunnustamaan, että jokaisella kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla henkilöllä on oikeus vapaasti ja ilman ulkopuolista puuttumista käyttää vähemmistökieltään yksityisesti ja julkisesti, suullisesti ja kirjallisesti.

2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if those persons so request and where such a request corresponds to a real need, the Parties shall endeavour to ensure, as far

2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om dessa personer begär detta och om en sådan begäran motsvarar ett verkligt behov, sträva efter

2. Alueilla, joilla asuu perinteisesti tai huomattava määrä kansallisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä, sopimuspuolet pyrkivät mahdollisuuksien mukaan varmistamaan olosuhteet, joissa vähemmistökieltä voitai-

as possible the conditions which would make it possible to use the minority language in relations between those persons and the administrative authorities.

att så långt möjligt säkerställa att de förutsättningar finns som skulle göra det möjligt att använda minoritetsspråket i umgänget mellan dessa personer och förvaltningsmyndigheterna.

siin käyttää heidän ja hallintoviranomaisten välisissä suhteissa, mikäli he sitä vaativat ja tällainen vaatimus vastaa todellista tarvetta.

3. The Parties undertake to guarantee the right of every person belonging to a national minority to be informed promptly, in a language which he or she understands, or the reasons for his or her arrest, and of the nature and cause of any accusation against him or her, and to defend himself or herself in this language, if necessary with the free assistance of an interpreter.

3. Parterna åtar sig att tillförsäkra varje person som tillhör en nationell minoritet rätt att ofördörligen, på ett språk som han eller hon förstår, bli underrättad om skälen för hans eller hennes frihetsberövande och om beskaffenheten av och orsaken till anklagelser mot honom eller henne samt rätt att försvara sig på detta språk, om nödvändigt med gratis biträde av en tolk.

3. Sopimuspuolet sitoutuvat takaamaan jokaiselle kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla henkilölle oikeuden saada viipymättä hänen ymmärtämällään kielellä tieto vapaudenriiston syistä ja häneen kohdistetun syytteen sisällöstä ja perusteesta sekä oikeuden puolustaa itseään tällä kielellä, tarvittaessa maksutta tulkin avustamana.

Article 11

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use his or her surname (patronym) and first names in the minority language and the right to official recognition of them, according to modalities provided for in their legal system.

Artikel 11

1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att använda sitt efternamn (faders namn) och förnamn på minoritetsspråket och rätt till officiellt erkännande av dessa namn i enlighet med bestämmelserna i respektive parts rättssystem.

11 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat tunnustamaan, että jokaisella kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla henkilöllä on oikeus käyttää vähemmistökielistä sukunimeään (patronymia) ja vähemmistökielisiä etunimiään sekä oikeus saada ne virallisesti tunnustetuksi sopimuspuolen oikeusjärjestelmässä määrättyjen me-

nettelytapojen mukaisesti.

2. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to display in his or her minority language signs, inscriptions and other information of a private nature visible to the public.

2. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att på sitt minoritetsspråk sätta upp skyltar, anslag och annan information av privat natur, som kan ses av allmänheten.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat tunnustamaan, että jokaisella kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla henkilöllä on oikeus asettaa julkisesti nähtävälle omalla vähemmistökielellään laadittuja nimikilpiä, opasteita ja muita yksityisluontoisia tietoja.

3. In areas traditionally inhabited by substantial numbers of persons belonging to a national minority, the Parties shall endeavour, in the framework of their legal system, including, where appropriate, agreements with other States, and taking into account their specific conditions, to display traditional local names, street names and other topographical indications intended for the public also in the minority language when there is a sufficient demand for such indications.

3. I områden som av hävd och i betydande antal bebos av personer som tillhör en nationell minoritet skall parterna sträva efter att, inom ramen för sina respektive rättssystem, innefattande, där det är lämpligt, överenskommelser med andra stater, och med beaktande av sina speciella förutsättningar, visa traditionella ortnamn, gatunamn och andra topografiska anvisningar avsedda för allmänheten även på minoritetsspråket, när det finns tillräcklig efterfrågan på sådana anvisningar.

3. Alueilla, joilla asuu perinteisesti huomattava määrä kansalliseen vähemmistöön kuuluvia henkilöitä, sopimuspuolet pyrkivät oikeusjärjestelmänsä puitteissa, tarvittaessa toisten valtioiden kanssa tehdyin sopimuksin, ja mainittujen alueiden erityisolosuhteet huomioon ottaen asettamaan nähtävälle perinteisiä paikallisia nimiä, kadunnimiä ja muita yleisölle tarkoitettuja topografisia merkkejä myös vähemmistökielisinä, kun tällaisilla merkeillä on riittävästi kysyntää.

Article 12

Artikel 12

12 artikla

1. The Parties shall, where appropriate, take measures in the fields of education and research to foster

1. Parterna skall, där det är lämpligt vidta åtgärder på utbildnings- och forskningsområdet för att

1. Sopimuspuolet ryhtyvät opetuksen ja tutkimuksen alalla tarpeen mukaan toimenpiteisiin

<p>knowledge of the culture, history, language and religion of their national minorities and of the majority.</p>	<p>främja kunskapen om sina nationella minoriteters liksom om majoritetens kultur, historia, språk och religion.</p>	<p>kansallisten vähemmistöjensä yhtä lailla kuin valtaväestönkin kulttuuria, historiaa, kieltä ja uskontoa koskevan tiedon vaalimiseksi.</p>
---	--	--

<p>2. In this context the Parties shall inter alia provide adequate opportunities for teacher training and access to textbooks, and facilitate contacts among students and teachers of different communities.</p>	<p>2. I detta sammanhang skall parterna bland annat bereda lämpliga möjligheter till lärarutbildning och tillgång till läroböcker samt underlätta kontakter mellan studerande och lärare i olika befolkningsgrupper.</p>	<p>2. Tässä yhteydessä sopimuspuolet järjestävät muun muassa riittävät mahdollisuudet opettajankoulutukseen ja oppikirjojen hankintaan sekä helpottavat eri yhteisöjen opiskelijoiden ja opettajien välisiä yhteyksiä.</p>
---	--	--

<p>3. The Parties undertake to promote equal opportunities for access to education at all levels for persons belonging to national minorities.</p>	<p>3. Parterna åtar sig att främja lika möjligheter till tillträde till utbildning på alla nivåer för personer som tillhör nationella minoriteter.</p>	<p>3. Sopimuspuolet sitoutuvat edistämään kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden yhtäläistä mahdollisuuksia saada koulutusta kaikilla tasoilla.</p>
--	--	--

Article 13

Artikel 13

13 artikla

<p>1. Within the framework of their education systems, the Parties shall recognise that persons belonging to a national minority have the right to set up and to manage their own private educational and training establishments.</p>	<p>1. Parterna skall inom ramen för sina utbildningssystem tillerkänna dem som tillhör en nationell minoritet rätt att inrätta och driva sina egna enskilda utbildningsinstitutioner.</p>	<p>1. Sopimuspuolet tunnustavat opetusjärjestelmensä puitteissa kansalliseen vähemmistöön kuuluvien henkilöiden oikeuden perustaa ja hallinnoida omia yksityisiä opetus- ja koulutuslaitoksiaan.</p>
--	---	--

<p>2. The exercise of this right shall not entail any financial obligation for the</p>	<p>2. Utövandet av denna rätt skall inte medföra något ekonomiskt åtagande för</p>	<p>2. Tämän oikeuden käyttämisestä ei aiheudu taloudellisia velvoitteita</p>
--	--	--

Parties.	parterna.	sopimuspuolille.
<i>Article 14</i>	<i>Artikel 14</i>	<i>14 artikla</i>
1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to learn his or her minority language.	1. Parterna åtar sig att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk.	1. Sopimuspuolet sitoutuvat tunnustamaan, että jokaisella kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla henkilöllä on oikeus oppia vähemmistökieltään.
2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if there is sufficient demand, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible and within the framework of their education systems, that persons belonging to those minorities have adequate opportunities for being taught the minority language or for receiving instruction in this language.	2. I områden som av hävd eller i betydande antal bebos av personer som tillhör nationella minoriteter skall parterna, om det finns tillräcklig efterfrågan, sträva efter att så långt möjligt och inom ramen för sina respektive utbildningssystem säkerställa att den som tillhör dessa minoriteter har tillfredsställande möjligheter till undervisning i minoritetsspråket eller till undervisning på detta språk.	2. Mikäli alueilla, joilla asuu perinteisesti tai huomattava määrä kansallisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä, on riittävää kysyntää, sopimuspuolet pyrkivät mahdollisuuksien mukaan ja opetusjärjestelmiensä puitteissa varmistamaan, että näihin vähemmistöihin kuuluvilla henkilöillä on riittävät mahdollisuudet saada vähemmistökielen opetusta tai opetusta tällä kielellä.
3. Paragraph 2 of this article shall be implemented without prejudice to the learning of the official language or the teaching in this language.	3. Punkt 2 i denna artikel skall genomföras utan att göra intrång på inlärnin-gen av det officiella språket eller undervisningen på detta språk.	3. Tämän artiklan 2 kappaletta sovelletaan siten, ettei se vaikuta virallisen kielen oppimiseen tai tällä kielellä tapahtuvaan opetukseen.
<i>Article 15</i>	<i>Artikel 15</i>	<i>15 artikla</i>
The Parties shall create the conditions necessary for the effective participa-	Parterna skall skapa nödvändiga förutsättningar för att den som tillhör	Sopimuspuolet luovat tarpeelliset olosuhteet kansallisiin vähemmistöi-

tion of persons belonging to national minorities in cultural, social and economic life and in public affairs, in particular those affecting them.

nationella minoriteter effektivt skall kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem.

hin kuuluvien henkilöiden tehokkaalle osallistumiselle kulttuuri-, yhteiskunta- ja talouselämään sekä erityisesti heitä koskeviin julkisiin asioihin.

Article 16

The Parties shall refrain from measures which alter the proportions of the population in areas inhabited by persons belonging to national minorities and are aimed at restricting the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention.

Artikel 16

Parterna skall avhålla sig från åtgärder som ändrar befolkningsproportionerna i områden som bebos av personer som tillhör nationella minoriteter och syftar till att inskränka de rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention.

16 artikla

Sopimuspuolet pidättyvät toimenpiteistä, jotka muuttavat väestörakennetta kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden asuttamilla alueilla ja joiden tarkoituksena on rajoittaa tähän puiteyleissopimukseen sisältyvistä periaatteista johtuvia oikeuksia ja vapauksia.

Article 17

1. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to establish and maintain free and peaceful contacts across frontiers with persons lawfully staying in others States, in particular those with whom they share an ethnic, cultural, linguistic or religious identity, or a common cultural heritage.

Artikel 17

1. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att upprätta och upprätthålla fria och fredliga kontakter över gränserna med personer som lagligen vistas i andra stater, särskilt med sådana personer med vilka de delar en etnisk, kulturell, språklig eller religiös identitet eller ett gemensamt kulturarv.

17 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat olemaan puuttumatta kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuteen solmia ja ylläpitää vapaita ja rauhanomaisia yhteyksiä yli rajojen toisissa valtioissa laillisesti oleskeleviin henkilöihin, varsinkin henkilöihin, joiden kanssa heillä on sama etninen, sivistyksellinen, kielellinen tai uskonnollinen identiteetti tai yhteinen kulttuuriperintö.

2. The Parties undertake not to interfere with the right of persons belonging to national minorities to participate in the activities of nongovernmental organisations, both at the national and international levels.

2. Parterna åtar sig att inte göra intrång på rätten för personer som tillhör nationella minoriteter att delta i verksamheter i frivilligorganisationer på det nationella och internationella planet.

2. Sopimuspuolet sitouvat olemaan puuttumatta kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuteen osallistua kansalaisjärjestöjen toimintaan sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Article 18

Artikel 18

18 artikla

1. The Parties shall endeavour to conclude, where necessary, bilateral and multilateral agreements with other States, in particular neighbouring States, in order to ensure the protection of persons belonging to the national minorities concerned.

1. Parterna skall sträva efter att där så är nödvändigt ingå bilaterala och multilaterala avtal med andra stater, särskilt med grannstater, i syfte att säkerställa skydd för personer som tillhör berörda nationella minoriteter.

1. Sopimuspuolet pyrkivät tarvittaessa tekemään kahden- ja monenvälisiä sopimuksia toisten valtioiden, varsinkin naapurivaltioiden kanssa varmistukseksi asianomaisiin kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden suojelun.

2. Where relevant, the Parties shall take measures to encourage transfrontier co-operation.

2. Parterna skall i tillämpliga fall vidta åtgärder för att främja samarbete över gränserna.

2. Sopimuspuolet ryhtyvät tarpeen mukaan toimenpiteisiin rohkaistakseen yhteistyötä yli rajojen.

Article 19

Artikel 19

19 artikla

The Parties undertake to respect and implement the principles enshrined in the present framework Convention making, where necessary, only those limitations, restrictions or derogations which are provided for in international legal instruments, in

Parterna åtar sig att respektera och genomföra principerna i denna ramkonvention och där så är nödvändigt göra endast de begränsningar, inskränkningar eller undantag som föreskrivs i internationella rättsakter, särskilt konventionen om

Sopimuspuolet sitoutuvat kunnioittamaan ja toteuttamaan tähän puiteyleissopimukseen sisältyviä periaatteita tekemällä vain sellaisia välttämättömiä rajoituksia tai poikkeuksia, joista määrätään kansainvälisissä oikeudellisissa asiakirjoissa, erityi-

particular the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, in so far as they are relevant to the rights and freedoms flowing from the said principles.

skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, i den mån de är tillämpliga på de rättigheter och friheter som följer av de nämnda principerna.

sesti yleissopimuksessa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, sikäli kuin niillä on merkitystä mainituista periaatteista johtuville oikeuksille ja vapauksille.

Section III

Del III

III OSA

Article 20

Artikel 20

20 artikla

In the exercise of the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention, any person belonging to a national minority shall respect the national legislation and the rights of others, in particular those of persons belonging to the majority or to other national minorities.

Vid utövandet av de rättigheter och åtnjutandet av de friheter som följer av principerna i denna ramkonvention skall den som tillhör en nationell minoritet följa den nationella lagen och andras rättigheter, särskilt de som tillkommer personer som tillhör majoriteten eller ingår i andra nationella minoriteter.

Käyttäessään tähän puiteyleissopimukseen sisältyvistä periaatteista johtuvia oikeuksia ja vapauksia jokaisen kansalliseen vähemmistöön kuuluvan henkilön tulee kunnioittaa kansallista lainsäädäntöä ja muiden, erityisesti valtaväestöön tai muihin kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksia.

Article 21

Artikel 21

21 artikla

Nothing in the present framework Convention shall be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any act contrary to the fundamental principles of international law and in particular of the sovereign equality, territorial integrity and political

Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att ge rättighet att bedriva någon verksamhet eller utföra någon handling som strider mot grundläggande folkrättsliga principer, särskilt stateras suveräna jämlikhet, territoriella integritet och politiska

Minkään tässä puiteyleissopimuksessa ei saa tulkita oikeuttavan ryhtymään toimintaan tai suorittamaan tekoa, joka on kansainvälisen oikeuden perusperiaatteiden ja varsinkin valtioiden täysivaltaisen tasa-arvoisuuden, alueellisen koskemattomuuden ja poliitti-

independence of States. oberoende. sen itsenäisyyden vastainen.

*Article 22**Artikel 22**22 artikla*

Nothing in the present framework Convention shall be construed as limiting or derogating from any of the human rights and fundamental freedoms which may be ensured under the laws of any Contracting Party or under any other agreement to which it is a Party.

Ingen bestämmelse i denna ramkonvention skall tolkas som att innebära en begränsning av eller en avvikelse från de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som kan vara garanterade i en fördragsslutande parts lagar eller i ett annat avtal som den är bunden av.

Minkään tässä puiteyleissopimuksessa ei voida tulkita rajoittavan sopimuspuolen lainsäädännössä tai jossain sen allekirjoittamassa sopimuksessa tunnustettuja ihmisoikeuksia ja perusvapauksia taikka poikkeavan niistä.

*Article 23**Artikel 23**23 artikla*

The rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention, shall in so far as they are the subject of a corresponding provisions in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms or in the Protocols thereto, be understood so as to conform to the latter provisions.

De rättigheter och friheter som följer av principerna i denna ramkonvention skall, i den mån de omfattas av motsvarande bestämmelser i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och dess tilläggsprotokoll, tolkas som att stämma överens med dessa bestämmelser.

Tähän puiteyleissopimukseen sisältyvistä periaatteista johtuvat oikeudet ja vapaudet, sikäli kuin niistä on vastaavasti määrätty yleissopimuksessa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tai sen lisäpöytäkirjoissa, tulee käsittää yhdenmukaiseksi näiden määräysten kanssa.

Section IV**Del IV****IV OSA***Article 24**Artikel 24**24 artikla*

1. The Committee of Ministers of the Council

1. Europarådets ministerkommitté skall övervaka

1. Euroopan neuvoston ministerikomitea valvoo,

of Europe shall monitor the implementation of this framework Convention by the Contracting Parties.

de fördragsslutande parternas genomförande av denna ramkonvention.

miten sopimuspuolet toteuttavat tätä puiteyleissopimusta.

2. The Parties which are not members of the Council of Europe shall participate in the implementation mechanism, according to modalities to be determined.

2. Parter som inte är medlemmar av Europarådet skall delta i genomförandemekanismen enligt bestämmelser som senare skall fastställas.

2. Sopimuspuolet, jotka eivät ole Euroopan neuvoston jäseniä, osallistuvat täytäntöönpanojärjestelmään myöhemmin päätettävien menettelytapojen mukaisesti.

Article 25

Artikel 25

25 artikla

1. Within a period of one year following the entry into force of this framework Convention in respect of a Contracting Party, the latter shall transmit to the Secretary General of the Council of Europe full information on the legislative and other measures taken to give effect to the principles set out in this framework Convention.

1. Inom en period om ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande för en fördragsslutande part skall parten till Europarådets generalsekretärerare meddela fullständig information om de lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som den har vidtagit för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention.

1. Yhden vuoden kuluessa siitä, kun tämä puiteyleissopimus on tullut sopimuspuolen osalta voimaan, sopimuspuoli toimittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille täydelliset tiedot lainsäädännöllisistä ja muista toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut tässä puiteyleissopimuksessa esitettyjen periaatteiden täytäntöönpanemiseksi.

2. Thereafter, each Party shall transmit to the Secretary General on a periodical basis and whenever the Committee of Ministers so requests any further information of relevance to the implementation of this framework Convention.

2. Därefter skall varje part, periodiskt och när ministerkommittén begär detta, meddela ytterligare information till generalsekretären med avseende på genomförandet av denna ramkonvention.

2. Tämän jälkeen kukin sopimuspuoli toimittaa pääsihteerille määräajoin, ja aina kun ministerikomitea niin vaatii, tämän puiteyleissopimuksen täytäntöönpanon kannalta merkittäviä lisätietoja.

3. The Secretary General shall forward to the Committee of Ministers the information transmitted under the terms of this Article.

3. Generalsekreteraren skall till ministerkommittén överlämna den information som meddelats i enlighet med bestämmelserna i denna artikel.

3. Pääsihteeri toimittaa tämän artiklan määräysten nojalla toimitetut tiedot edelleen ministerikomitealle.

Article 26

Artikel 26

26 artikla

1. In evaluating the adequacy of the measures taken by the Parties to give effect to the principles set out in this framework Convention the Committee of Ministers shall be assisted by an advisory committee, the members of which shall have recognised expertise in the field of the protection of national minorities.

1. Vid prövningen av lämpligheten av de åtgärder som vidtagits av parterna för att genomföra de principer som anges i denna ramkonvention skall ministerkommittén biträdas av en rådgivande kommitté vars medlemmar skall ha erkänd sakkunskap i fråga om skydd för nationella minoriteter.

1. Arvioidessaan niiden toimenpiteiden riittävyttä, joihin sopimuspuolet ovat ryhtyneet tässä puiteyleissopimuksessa esitettyjen periaatteiden täytäntöönpanemiseksi, ministerikomiteaa avustaa neuvoo-antava komitea, jonka jäsenten tulee olla päteväksi tunnustettuja asiantuntijoita kansallisten vähemmistöjen suojelun alalla.

2. The composition of this advisory committee and its procedure shall be determined by the Committee of Ministers within a period of one year following the entry into force of this framework Convention.

2. Sammansättningen av den rådgivande kommittén och dess arbetsordning skall fastställas av ministerkommittén inom ett år efter denna ramkonventions ikraftträdande.

2. Tämän neuvoo-antavan komitean kokoonpanosta ja menettelytavoista päättää ministerikomitea vuoden kuluessa tämän puiteyleissopimuksen voimaantulosta.

Section V

Del V

V OSA

Article 27

Artikel 27

27 artikla

This framework Convention shall be open for signature by the member

Denna ramkonvention skall vara öppen för undertecknande av Eu-

Tämä puiteyleissopimus on avoinna Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden

States of the Council of Europe. Up until the date when the Convention enters into force, it shall also be open for signature by any other State so invited by the Conimittee of Ministers. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification acceptance on approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

roparådets medlemsstater. Fram till den dag då konventionen träder i kraft skall den även vara öppen för undertecknande av varje annan stat som inbjudits därtill av ministerkommittén. Den skall ratificeras, godtas eller godkännas. Ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrument skall deponeras hos Europarådets generalsekretärare.

allekirjoittamista varten. Voimaantulopäiväänsä saakka yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten myös muulle ministerikomitean tätä varten kutsumalle valtiolle. Se on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifioimis- ja hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

Article 28

1. This framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which twelve member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of Article 27.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration

Artikel 28

1. Denna ramkonvention träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då tolv medlemsstater i Europarådet har uttryckt sitt samtycke till att vara bundna av konventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27.

2. I förhållande till en medlemsstat som senare uttrycker sitt samtycke till att vara bunden av ramkonventionen träder denna i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en

28 artikla

1. Tämä puiteyleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kaksitoista Euroopan neuvoston jäsenvaltiota on 27 artiklan määräysten mukaisesti ilmoittanut sitoutuvansa noudattamaan yleissopimusta.

2. Jäsenvaltion osalta, joka myöhemmin ilmoittaa sitoutuvansa noudattamaan puiteyleissopimusta, puiteyleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jäl-

of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

period om tre månader från dagen för deponeringen av ratifikations-, godtagande- eller godkännandeinstrumentet.

keen, kun on kulunut kolme kuukautta päivävästä, jona ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu.

Article 29

Artikel 29

29 artikla

1. After the entry into force of this framework Convention and after consulting the Contracting States, the Committee of the Ministers of the Council of Europe may invite to accede to the Convention, by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe, any non-member State of the Council of Europe which, invited to sign in accordance with the provisions of Article 27, has not yet done so, and any other non-member State.

1. Efter det att denna ramkonvention har trätt i kraft och efter samråd med de fördragsslutande staterna kan Europarådets ministerkommitté, genom ett beslut som fattas med den majoritet som föreskrivs i artikel 20 d i Europarådets stadga, inbjuda varje stat att ansluta sig som inte är medlem av Europarådet och som inbjudits att underteckna ramkonventionen i enlighet med bestämmelserna i artikel 27, men ännu inte har gjort detta, och alla andra icke-medlemsstater.

1. Tämän puiteyleissopimuksen tultua voimaan Euroopan neuvoston ministerikomitea voi, neuvoteltuaan sopimusvaltioiden kanssa, Euroopan neuvoston perussäännön 20 artiklan d kohdan mukaisella enemmistö päätöksellä kutsua liittymään yleissopimukseen Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion, joka on 27 artiklan määräysten mukaisesti kutsuttu allekirjoittamaan tämä puiteyleissopimus, mutta joka ei sitä ole vielä tehnyt, samoin kuin muun Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion.

2. In respect of any acceding State, the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of accession with the Secretary General of

2. Med avseende på en anslutande stat träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då anslutningsinstrumentet deponerades hos Europarådets generalsekretärerare.

2. Liittyjävaltion osalta puiteyleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona liittymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

the Council of Europe.

Article 30

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories for whose international relations it is responsible to which this framework Convention shall apply.

2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this framework Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the framework Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be

Artikel 30

1. En stat får vid undertecknandet eller när den deponerar sitt ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument ange på vilket territorium eller på vilka territorier, för vars internationella förbindelser den är ansvarig, denna ramkonvention skall vara tillämplig.

2. En stat kan vid en senare tidpunkt genom en förklaring till Europarådets generalsekretärer utsträcka tillämpningen av denna ramkonvention till ett annat territorium som anges i förklaringen. För ett sådant territorium träder ramkonventionen i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekretären mottog förklaringen.

3. En förklaring som avgetts enligt de två föregående punkterna kan, med avseende på ett territorium som angetts i

30 artikla

1. Kukin valtio voi tämän puiteyleissopimuksen allekirjoittaessaan tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettaessaan määritellä alueen tai alueet, joiden kansainvälisistä suhteista se vastaa ja joihin tätä puiteyleissopimusta sovelletaan.

2. Valtio voi milloin tahansa myöhemmin Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla selityksellä ulottaa tämän puiteyleissopimuksen soveltamisen koskemaan muuta selityksessä määriteltyä aluetta. Tällaisen alueen osalta puiteyleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut mainitun selityksen.

3. Kahden edellä olevan kappaleen mukaisesti tehty selitys voidaan siinä mainitun alueen osalta irtisanoa pääsihteerille

withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

förklaringen, återtas genom underrättelse till generalsekreteraren. Återtagandet träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om tre månader från den dag då generalsekreteraren mottog underrättelsen.

osoitetulla ilmoituksella. Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut mainitun ilmoituksen.

Article 31

Artikel 31

31 artikla

1. Any Party may at any time denounce this framework Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

1. En part kan vid vilken tidpunkt som helst säga upp denna ramkonvention genom notifikation till Europarådets generalsekreterare.

1. Sopimuspuoli voi milloin tahansa irtisanoa tämän puiteyleissopimuksen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella.

2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

2. Uppsägningen träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter utgången av en period om sex månader från den dag då generalsekretären mottog notifikationen.

2. Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kuusi kuukautta päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

Article 32

Artikel 32

32 artikla

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council, other signatory States and any State which has acceded to this framework Convention, of:

Europarådets generalsekreterare skall underrätta Europarådets medlemsstater, andra signatärstater och varje annan stat som har anslutit sig till denna ramkonvention om

Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa neuvoston jäsenvaltioille, muille allekirjoittajavaltiolle ja jokaiselle tähän puiteyleissopimukseen liittyneelle valtiolle

a) any signature;	a) undertecknande,	a) allekirjoituksista;
b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;	b) deponering av ratifikations-, godtagande-, godkännande- eller anslutningsinstrument	b) ratifioimis- ja hyväksymiskirjojen tallettamisista;
c) any date of entry into force of this framework Convention in accordance with Articles 28, 29 and 30;	c) dag för denna ramkonventionens ikraftträdande enligt artiklarna 28, 29 och 30,	c) tämän puiteyleissopimuksen 28, 29 ja 30 artiklan mukaisista voimaantulopäivistä;
d) any other act, notification or communication relating to this framework Convention.	d) andra åtgärder, notifikationer eller meddelanden som rör denna ramkonvention.	d) muista tähän puiteyleissopimukseen liittyvistä toimista, ilmoituksista tai tiedonannoista.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this framework Convention.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill vederbörligen befullmäktigade, undertecknat denna ramkonvention.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutetuina, ovat allekirjoittaneet tämän puiteyleissopimuksen.

Done at Strasbourg, this 1st day of February 1995, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to sign or accede to this framework Convention.

Upprättad i Strasbourg den 1 februari 1995 på engelska och franska, vilka båda texter är lika giltiga, i ett enda exemplar som skall deponeras i Europarådets arkiv. Europarådets generalsekretärerare skall sända bestyrkta kopior till varje medlemsstat i Europarådet och till varje annan stat som har inbjudits att underteckna eller ansluta sig till denna ramkonvention.

Tehty Strasbourgissa 1 päivänä helmikuuta 1995 yhtenä englannin- ja ranskankielisenä kappaleena, jonka molemmat tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset kullekin Euroopan neuvoston jäsenvaltiolle ja jokaiselle valtiolle, joka on kutsuttu allekirjoittamaan tämä

puiteyleissopimus tai
liittymään siihen.

Redovisning från enkätundersökning

I denna bilaga redovisas resultaten från en enkätundersökning som gjordes hösten 2004 bland sverigefinnar boende i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. Ca 8 000 enkäter distribuerades till enskilda genom olika nätverk, såsom sverigefinska organisationer, finskspråkig församlingsverksamhet, sverigefinska skolor och förskolor etc.

Totalt 4 910 ifyllda enkäter har inkommit.

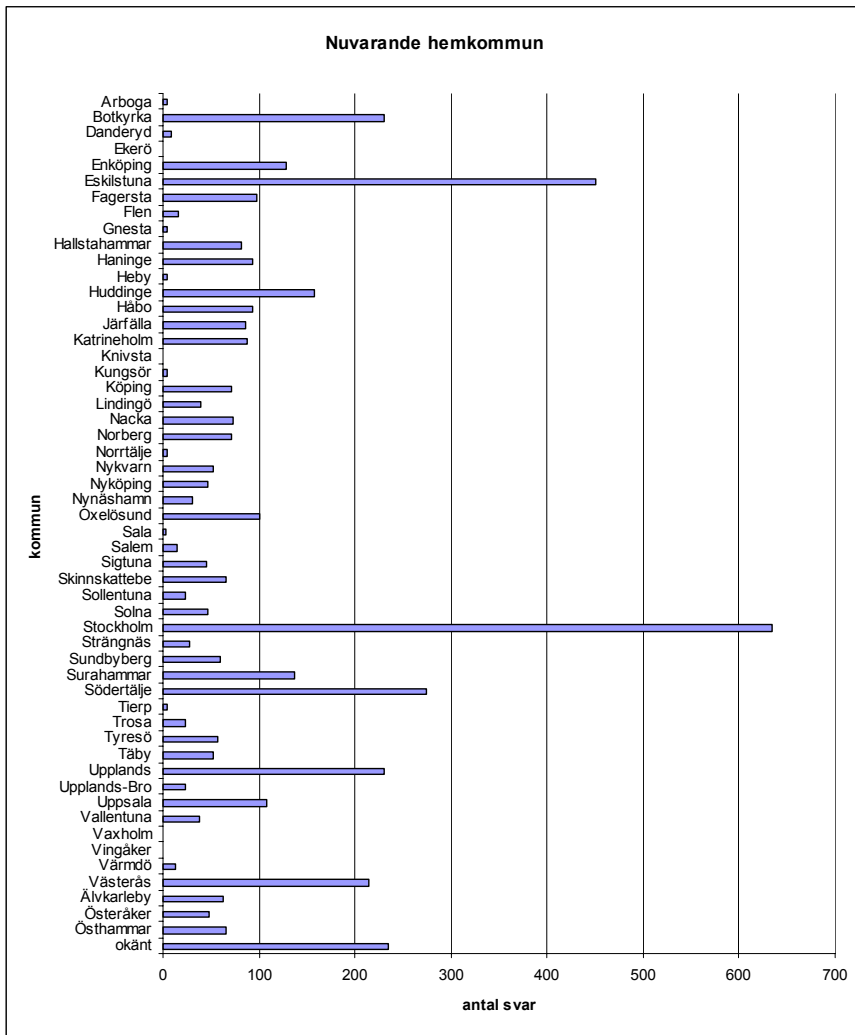
Av dessa har 4 551 enkäter registrerats och bearbetats.

359 enkäter, som inkommit från orter utanför avsedd region, har inte registrerats. Antalet lämnade svar för respektive frågan anges med n=.

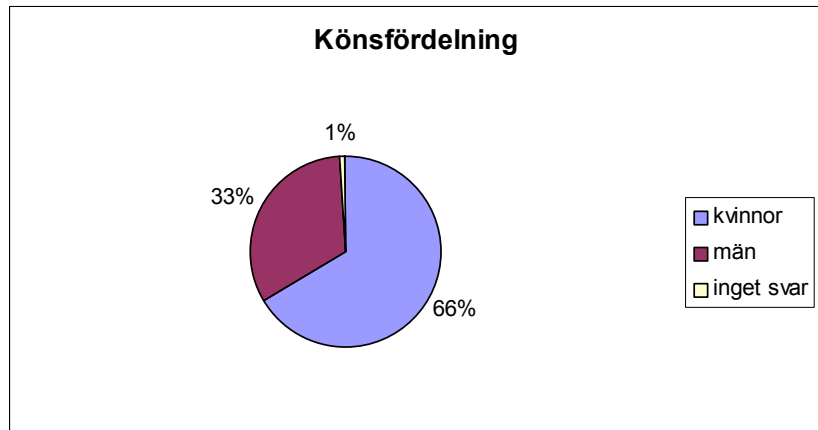
SVAR PÅ FRÅGOR/VASTAUS KYSYMYKSIIN:

1. Nuvarande hemkommun/*Nykyinen kotikunta*

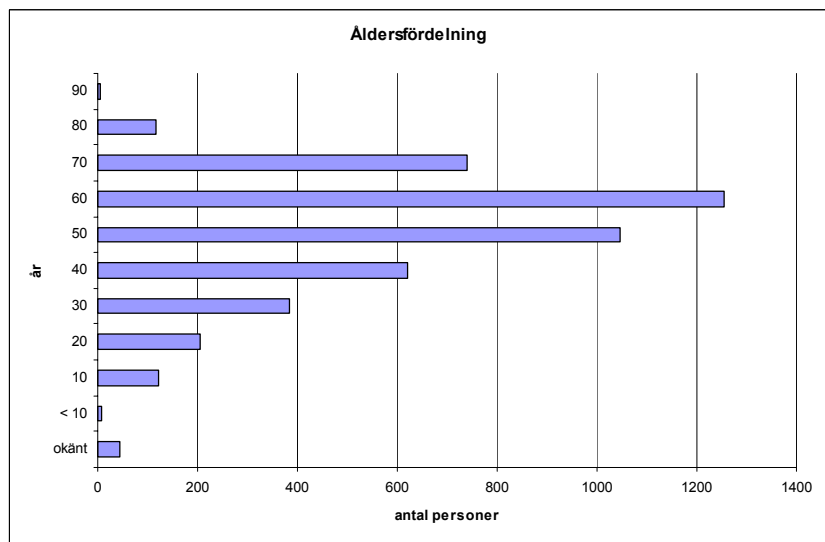
Arboga	4	Tierp	4
Botkyrka	231	Trosa	24
Danderyd	9	Tyresö	57
Ekerö	2	Täby	52
Enköping	129	Upplands Väsby	230
Eskilstuna	450	Upplands-Bro	24
Fagersta	98	Uppsala	108
Flen	16	Vallentuna	38
Gnesta	4	Vaxholm	1
Hallstahammar	81	Vingåker	1
Haninge	94	Värmdö	13
Heby	5	Västerås	215
Huddinge	157	Älvkarleby	62
Håbo	94	Österåker	48
Järfälla	86	Östhammar	65
Katrineholm	87	okänd kommun	235
Knivsta	2	Totalt	4 551
Kungsör	4		
Köping	72		
Lidingö	39		
Nacka	73		
Norberg	71		
Norrtälje	5		
Nykvarn	53		
Nyköping	47		
Nynäshamn	30		
Oxelösund	101		
Sala	3		
Salem	14		
Sigtuna	45		
Skinnskatteberg	66		
Sollentuna	24		
Solna	46		
Stockholm	634		
Strängnäs	27		
Sundbyberg	60		
Surahammar	137		
Södertälje	274		

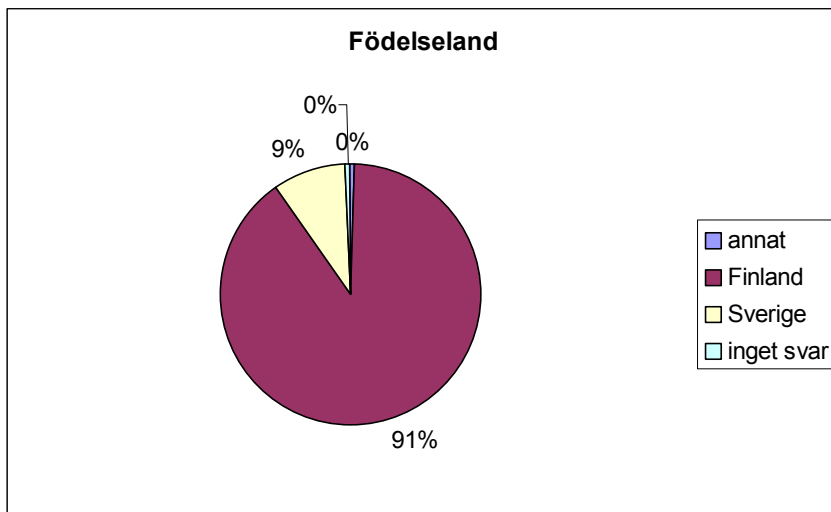
2. Kön/Sukupuoli (n=4551)

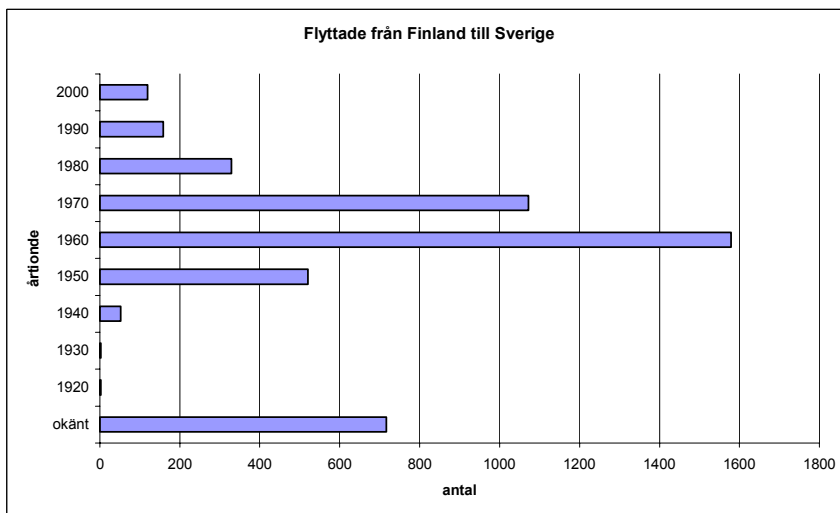
3. Ålder/Ikä (n=4551)

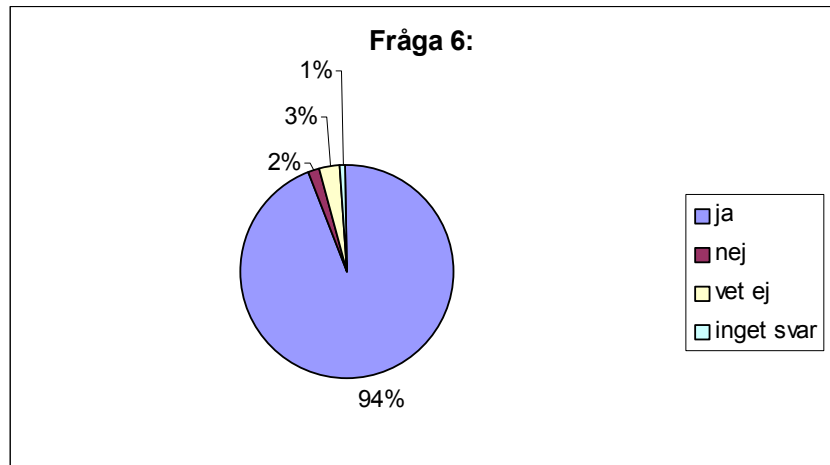
4. Född i/Synttynyt (n=4551)

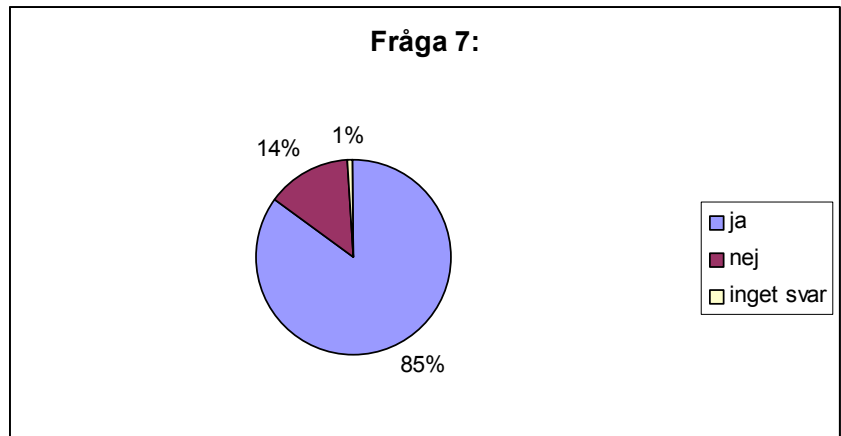
5. Om Du är född i Finland, vilket år flyttade Du till Sverige?/Jos olet syntynyt Suomessa, minä vuonna muutit Ruotsiin? (n=3833)

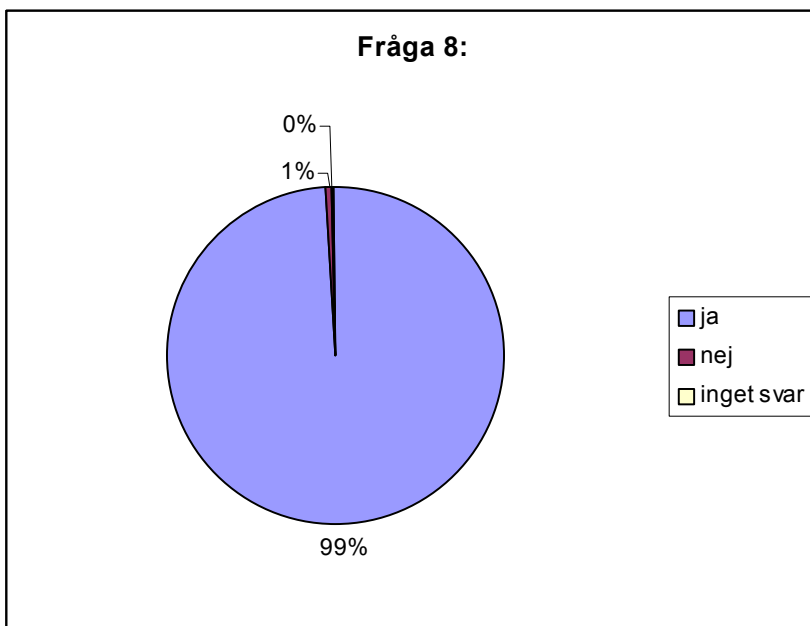
6. Anser Du att det är viktigt att det talas finska i Sverige?/*Onko mielestäsi tärkeää, että Ruotsissa puhutaan suomen kieltä?* (n=4551)

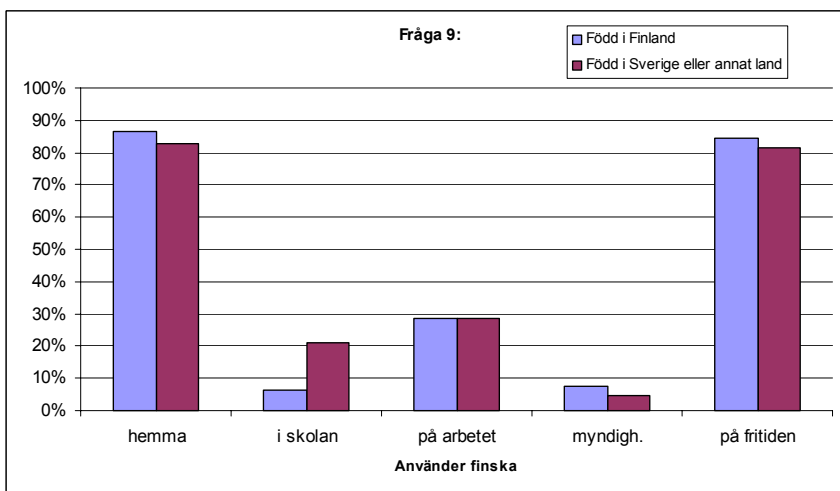
7. Visste Du att finska språket har särskild ställning som erkänt minoritetsspråk i Sverige?/*Tiesitkö, että suomen kielellä on tunnustetun vähemmistökielen erityisasem Ruotsissa?* (n=4551)

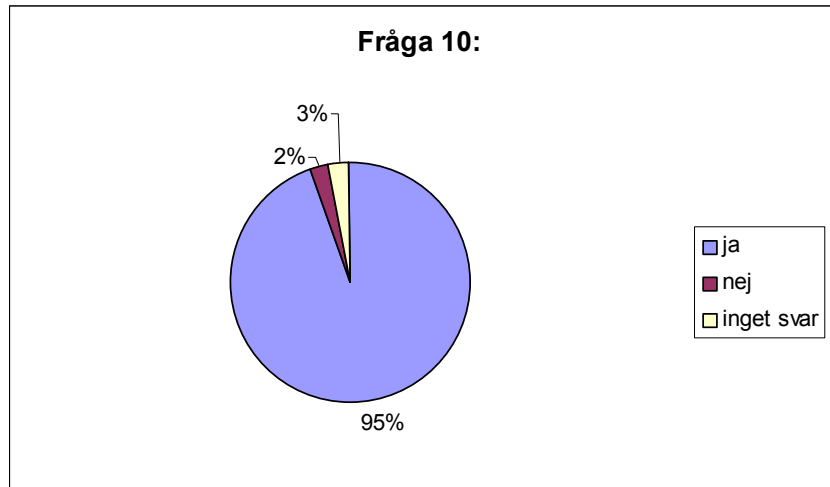
8. Talar du finska?/*Pubutko suomea?* (n=4551)

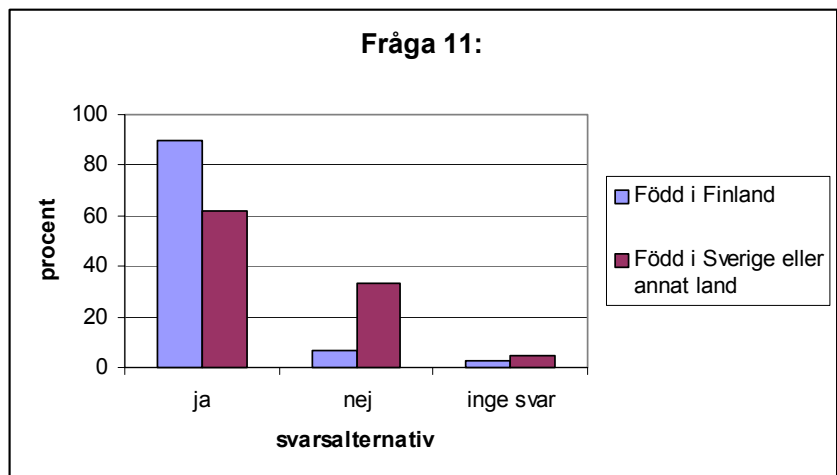
9. I vilka sammanhang talar du finska?/*Missä tilanteissa puhut suomea?* (procent) (n=3906, 357, 1302, 322 samt 3811)

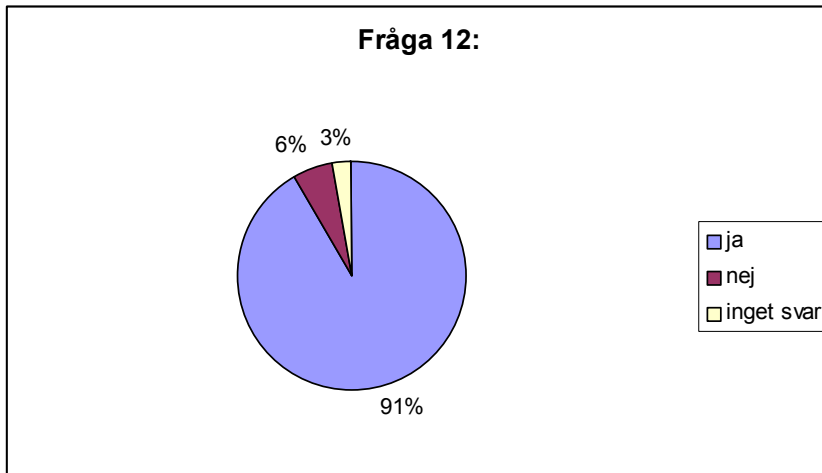
10. Är det viktigt för Dig att få tala finska?/*Onko Sinulle tärkeää saada puhua suomea?* (n=4551)

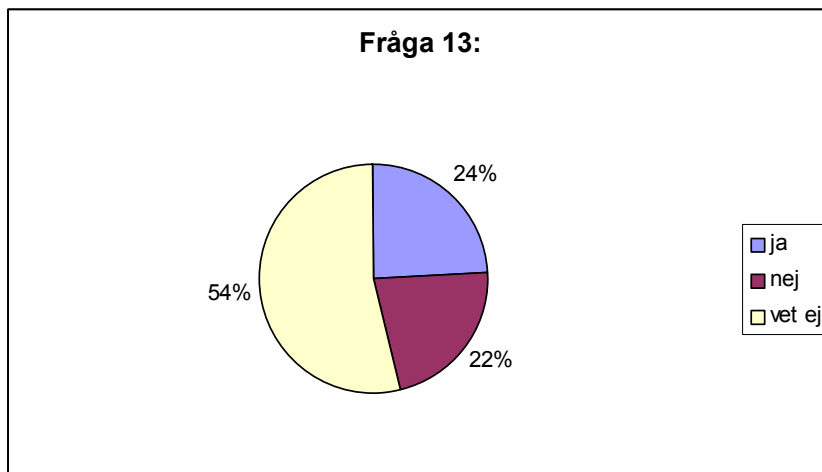
11. Är Du nöjd med Dina kunskaper i finska?/*Oletko tyytyväinen suomen kielen taitosi?* (n=4531)

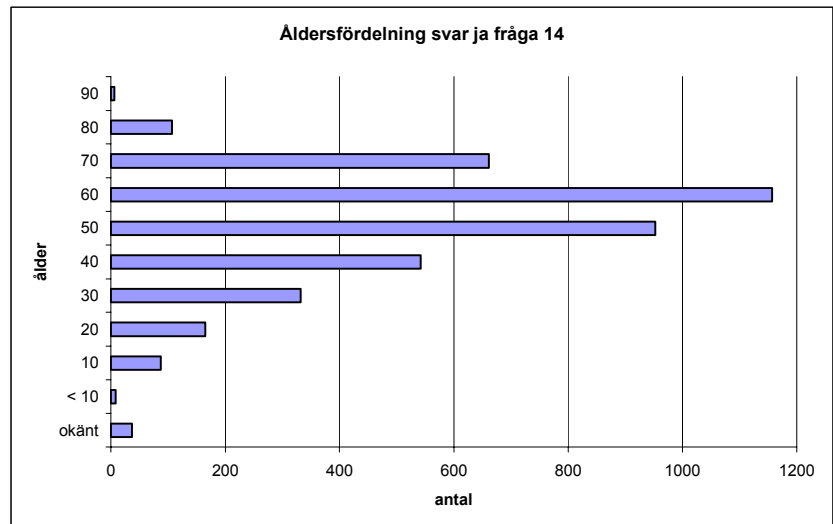
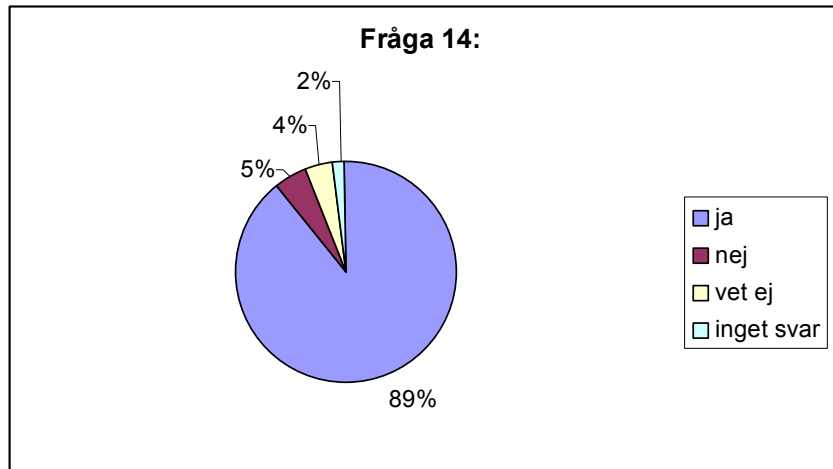
12. Om Du inte är nöjd, skulle Du vilja förbättra Dina kunskaper i finska?/*Jos et ole tyytyväinen, haluaisitko parantaa suomen kielen taitoasi?* (n=450)

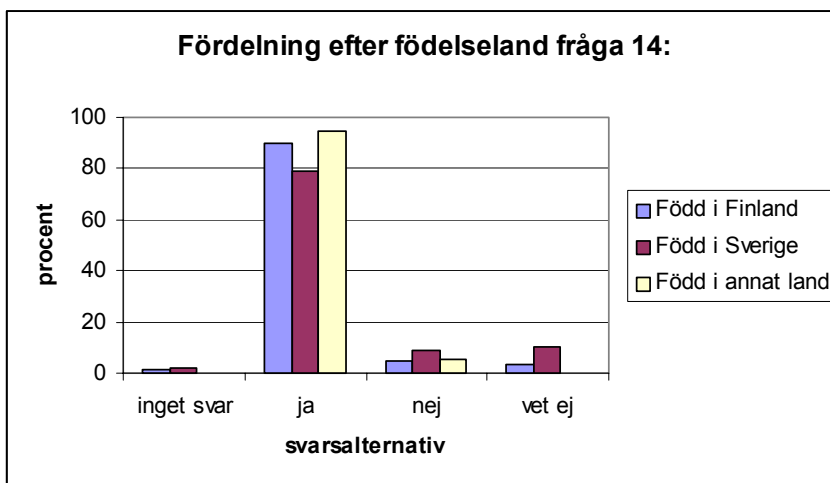
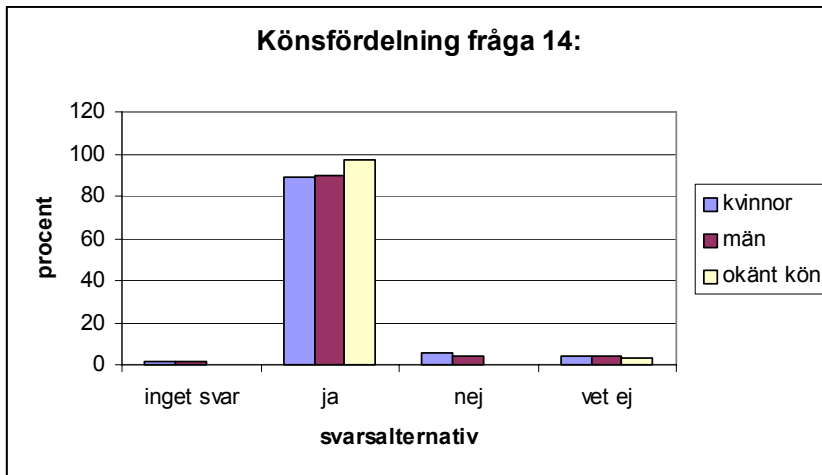

13. Finns det kurser i finska på din hemort eller i kommunen?/*Tarjotaanko kotipaikkakunnallasi tai kunnassasi suomen kielen kursseja?* (n=4319)

14. Är det viktigt, enligt Din mening, att det finns finskspråkig offentlig service på hemorten? / *Onko Sinun mielestä tärkeää, että kotipaikakunnallasi on suomenkielisiä julkisia palveluja?* (n=4551)

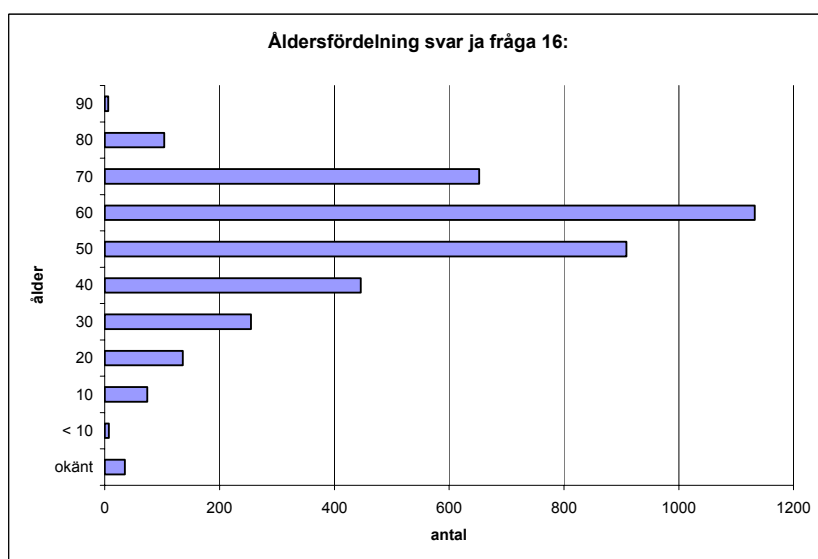
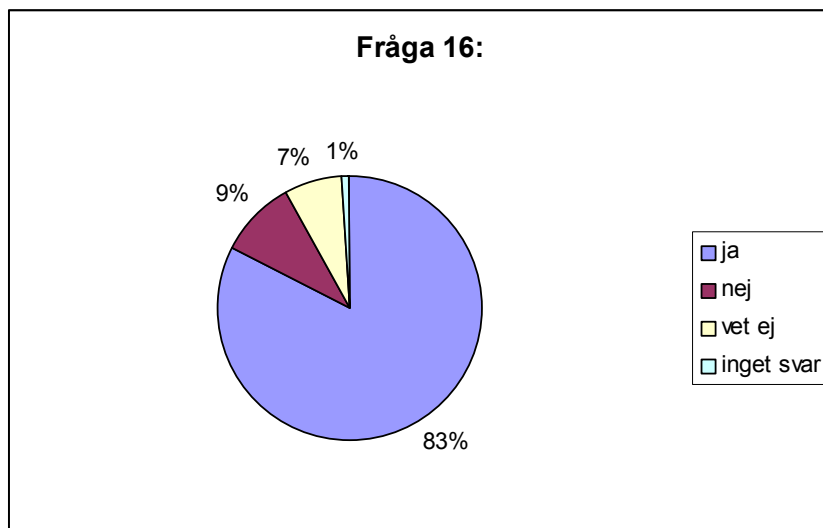

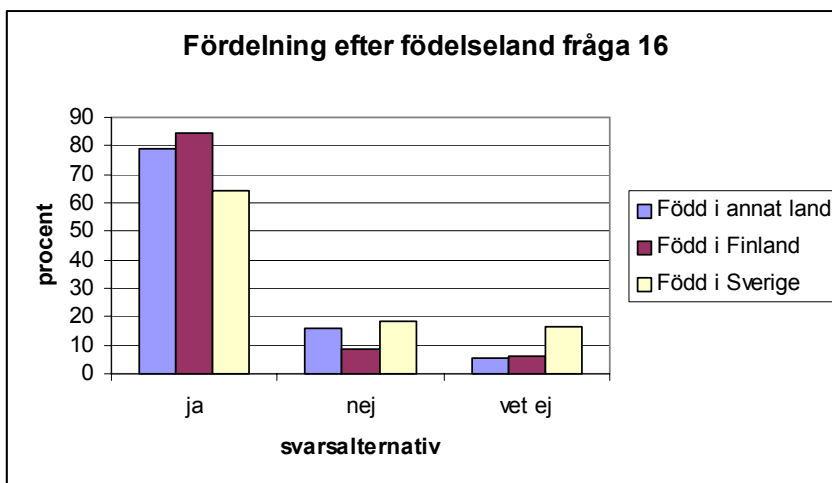
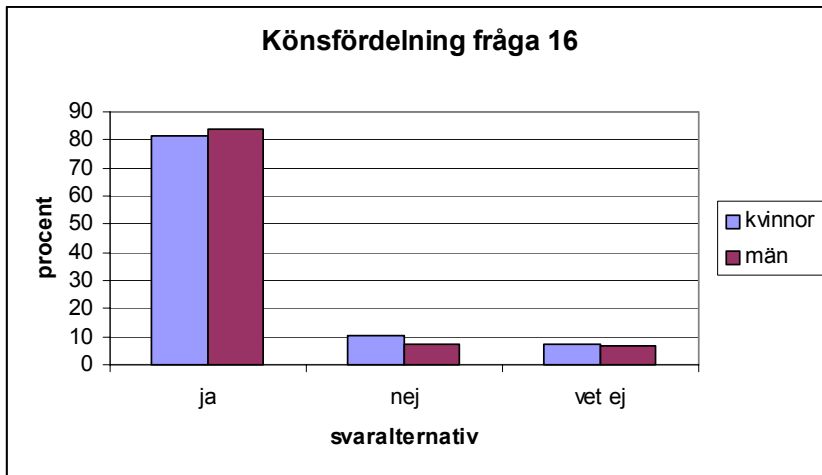

15. Om Ditt svar är ja, vilken typ av finskspråkig service borde det finnas?/*Jos vastauksesi on kyllä, minkälaisia palveluja tulisi olla suomenkielellä?* (n=4054)

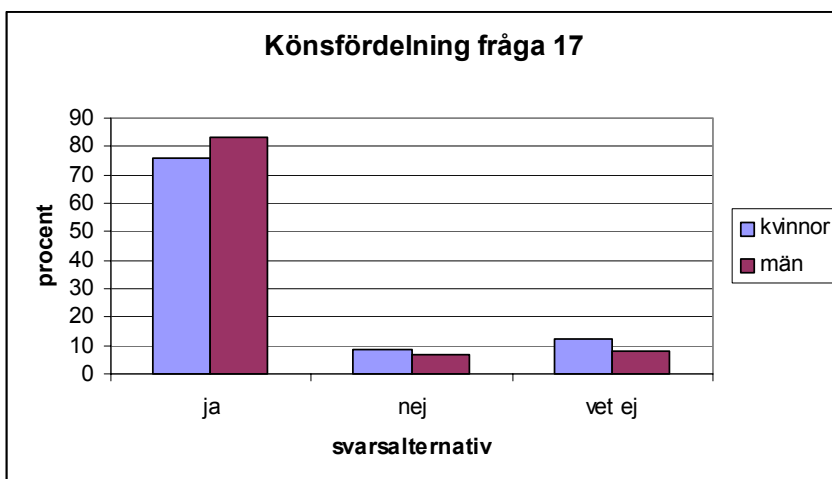
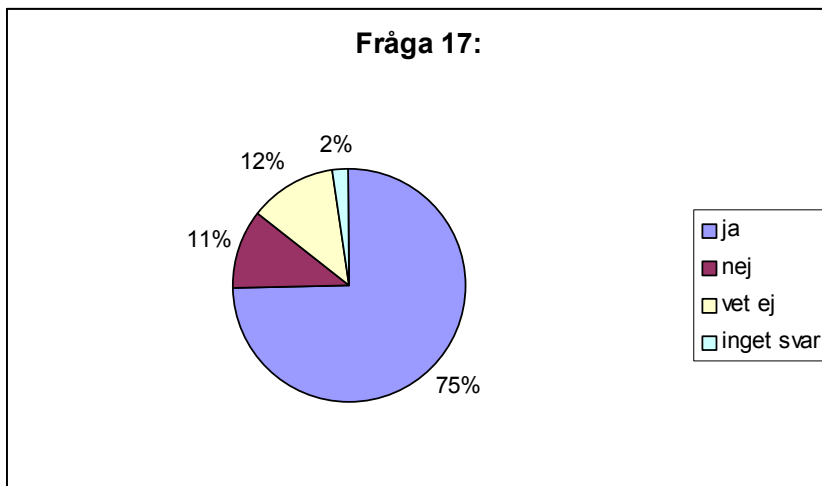
Förskola/Esikoulu:	60 %
Skola/Koulu:	59 %
Äldreomsorg/Vanhustenhuolto:	99 %
Hälso- och sjukvård/Terveysten- ja sairaanhoito :	90 %

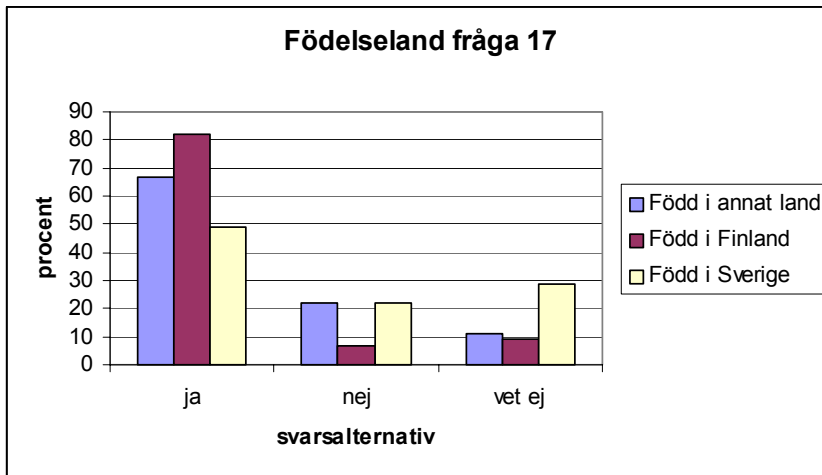
16. Anser Du att det är viktigt att kunna tala finska i kontakter med myndigheter? Till exempel i kontakter med skattemyndigheten eller försäkringskassan?/Onko mielestäsi tärkeää, että suomen kieltä voisi käyttää asioidessa viranomaisten kanssa? Esimerkiksi verovirastossa tai vakuutuskassassa? (n=4551)

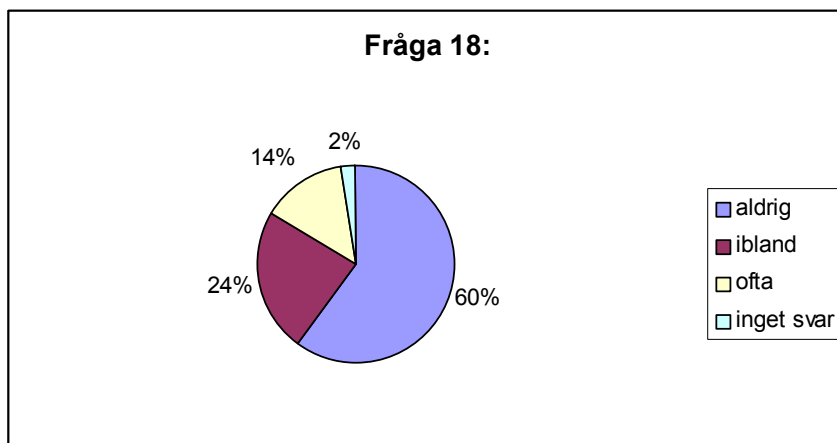

17. Skulle Du använda Dig av finskspråkig service om det fanns möjlighet till det?/ Käyttäisitkö suomenkielisiä palveluja, jos sellaisia olisi tarjolla? (n= 4551)

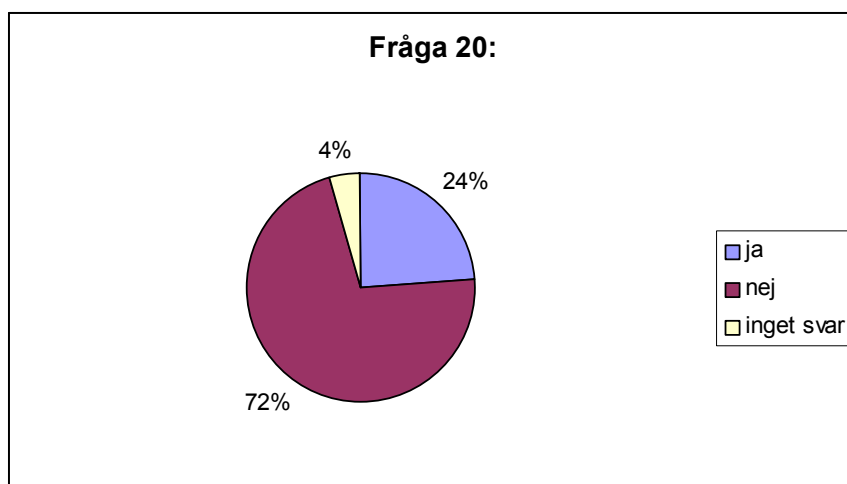
18. Behöver Du hjälp på grund av språket när Du t.ex. besöker vårdcentralen eller har kontakt med myndigheter?/*Tarvitsetko kielen takia apua esimerkiksi asioidessasi viranomaisien kanssa?*
(n=4551)

19. Vem brukar Du få hjälp av, om Du behöver det?/*Keneltä saat tarvittaessa apua?*

Anhöriga eller vänner/ <i>Omaiselta tai ystävältä:</i>	74 %
Officiell tolk/ <i>Viralliselta tulkilta:</i>	30%
Finskspråkig personal/ <i>Suomenkieliseltä henkilökunnalta:</i>	14 %
Jag får inte hjälp av någon/ <i>En saa apua keneltäkään:</i>	8 %

20. Finns det barn under 18 år i familjen?/*Onko perheessäsi alle 18-vuotiaita lapsia?* (n=4551)

21. Talar barnet/barnen finska?/*Puhuuko lapsi/Puhuvatko lapset suomea?* (n=1091)

ja/kyllä	87 %
nej/ei	12 %

22. Om barnet/barnen går i förskola, är förskolan/*Jos lapsi/lapset käy esikoulua (päivähoidossa), onko esikoulu* (n=554)

helt svenskspråkig/ <i>kokonaan ruotsinkielinen:</i>	49 %
åtminstone delvis finskspråkig/ <i>ainakin osittain suomenkielinen:</i>	50 %
annat/ <i>muuta:</i>	1 %

23. Om förskolan är helt svenskspråkig: får barnet/barnen i modersmålsstöd i förskolan? /*Jos esikoulu on kokonaan ruotsinkielinen: saako lapsi/lapset äidinkielen tukea esikoulussa?*

ja/kyllä 25%

24. Har Din familjen fått information om modersmålsstöd i förskolan? I så fall hur? /*Onko perheesi saanut tietoa esikoulun äidinkielen tuesta? Jos olette, miltä taholta?*

Fått information/Saanut tietoa: 24 %

Kommunen har lämnat skriftlig information/Kunta on antanut kirjallista tietoa: 10 %

Kommunen har lämnat muntlig information/Kunta on antanut suullista tietoa: 5 %

Jag har själv fått söka information aktivt/Olen itse joutunut hakemaan tietoa aktiivisesti: 8 %

25. Stämmer något av följande alternativ? /*Pitääkö jokin seuraavista vaihtoehtoista paikkaansa?*

Kommunen har inte ordnat modersmålsstöd i förskolan trots att familjen krävt det./*Kunta ei ole järjestänyt äidinkielen tukea esikoulussa, vaikka perhe on vaatinut sitä.:* 7 %

Kommunen anordnar modersmålsstöd i förskolan men vårt barn kan inte delta p.g.a. praktiska skäl (t.ex. tiden eller platsen passar inte). /*Kunta järjestää äidinkielen tukea ikoulussa, mutta lapsemme ei voi osallistua käytännön syistä (esim. aika tai paikka ei sovi):* 3 %

Jag skulle vilja att vårt barn fick modersmålsstöd om undervisningen anordnades på den egna förskolan /*Haluaisin, että lapseni saisi äidinkielen tukea jos tukea annettaisiin siinä esikoulussa mitä hän käy.:* 24 %

26. Om det finns skolbarn i Din familj, är skolan /*Jos perheessäsi on kouluikäisiä lapsia, onko koulu*

helt svenskspråkig /*kokonaan ruotsinkielinen:* 62 %

åtminstone delvis finskspråkig /*ainakin osittain suomenkielinen:* 37 %

annat /*muuta:* 0,5 %

27. Om skolan är helt svenskspråkig: deltar barnet/barnen i modersmålsundervisning i skolan?/Jos koulu on kokonaan ruotsinkielinen: saako lapsi/saavatko lapset äidinkielenopetusta koulussa?

Ja/kyllä: 50 %

28. Har Din familj fått information om skolans modersmålsundervisning? I så fall hur?/Onko perheesi saanut tietoa koulun äidinkielenopetuksesta? Jos on niin miten?

Fått information/Saanut tietoa: 40 %

Kommunen har lämnat skriftlig information/Kunta on antanut kirjallista tietoa: 22 %

Kommunen har lämnat muntlig information/Kunta on antanut suullista tietoa: 8 %

Jag har själv fått söka information aktivt/Olen itse joutunut hakemaan tietoa aktiivisesti: 11 %

29. Stämmer något av följande alternativ?/Pitääkö jokin seuraavista vaihtoehtoista paikkaansa?

Kommunen har inte ordnat modersmålsundervisning i skolan trots att familjen krävt det./Kunta ei ole järjestänyt äidinkielenopetusta koulussa, vaikka perhe on vaatinut sitä: 4 %

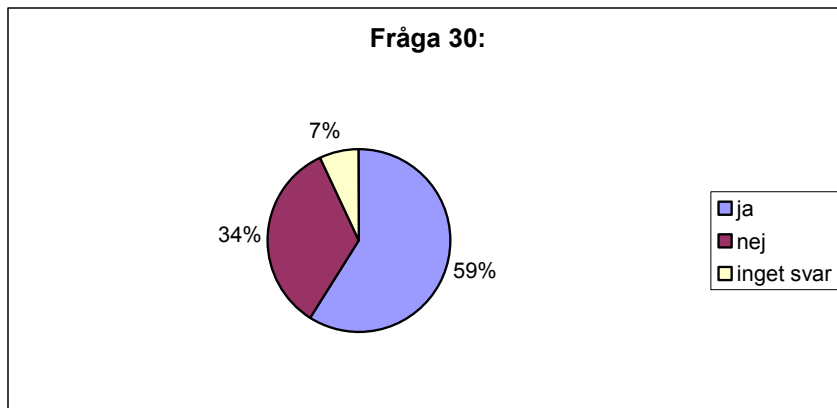
Kommunen anordnar modersmålsundervisning i skolan men vårt barn kan inte delta p.g.a. praktiska skäl (t.ex. tiden eller platsen passar inte)./Kunta järjestää äidinkielenopetusta koulussa, mutta lapsemme ei voi osallistua käytännön syistä (esim. aika tai paikka ei sovi): 8 %

Jag skulle vilja att mitt barn deltog i modersmålsundervisning om undervisningen anordnades på barnets egen skola./Haluaisin, että lapseni saisi äidinkielenopetusta jos opetus järjestettäisiin siinä koulussa mitä hän käy: 14 %

Jag skulle vilja att mitt barn gick i finsk grundskoleverksamhet, om sådan anordnades på hemorten./Haluaisin, että lapseni kävisi suomenkielisessä peruskoulussa jos sellaista järjestettäisiin kotipaikkakunnalla: 8 %

30. Deltar Du eller någon i Din familj i någon finskspråkig verksamhet på fritiden? Vilken typ av verksamhet?/Osallistutko Sinä tai

joku perheesäsi suomenkieliseen vapaa-ajan toimintaan? Mihin toimintaan? (n=4551)

Deltar i/ Osallistuu

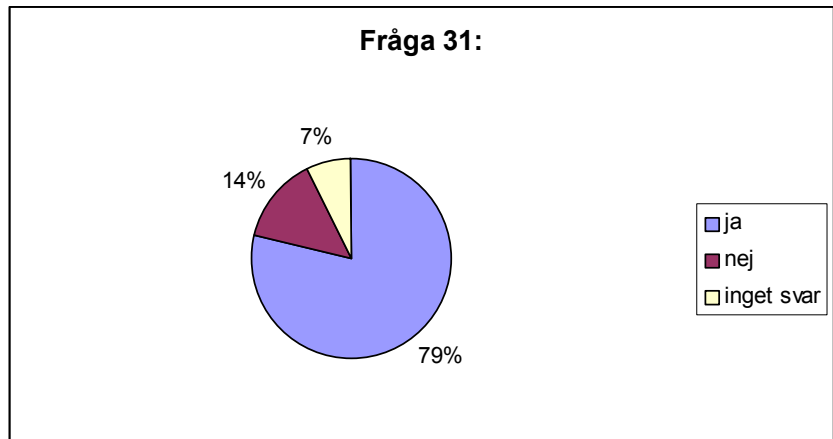
Finskspråkig föreningsverksamhet/Suomenkieliseen järjestötoimintaan: 68 %

Församlingens finskspråkiga verksamhet/Seurakunnan suomenkieliseen toimintaan: 53 %

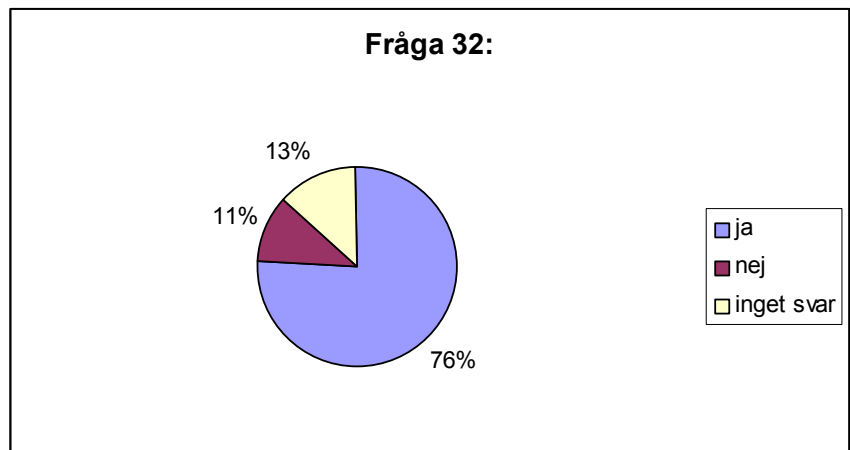
Det finns ingen finsk verksamhet på hemorten/
Asuinpaikkakunnallani ei järjestetä suomenkielistä toimintaa: 3 %

Jag skulle gärna delta om det fanns finsk verksamhet/Osallistuisin mielelläni, jos olisi suomenkielistä toimintaa: 10 %

31. Är Du intresserad av finskspråkig kulturaktiviteter?/Oletko kiinnostunut suomenkielisestä kulttuuritoiminnasta? (n=4551)

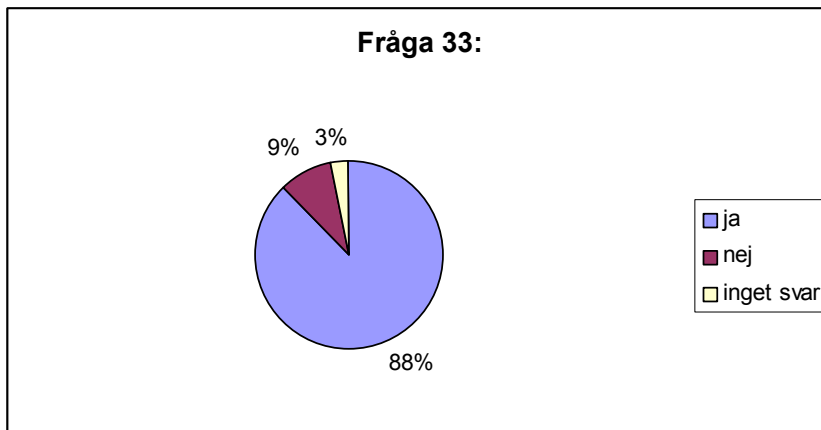

32. Skulle Du vilja att det fanns mer finskspråkig kulturverksamhet? Vilken typ av verksamhet? /*Haluaisitko enemmän suomenkielistä kulttuuritoimintaa? Minkälaista toimintaa?* (n=4551)

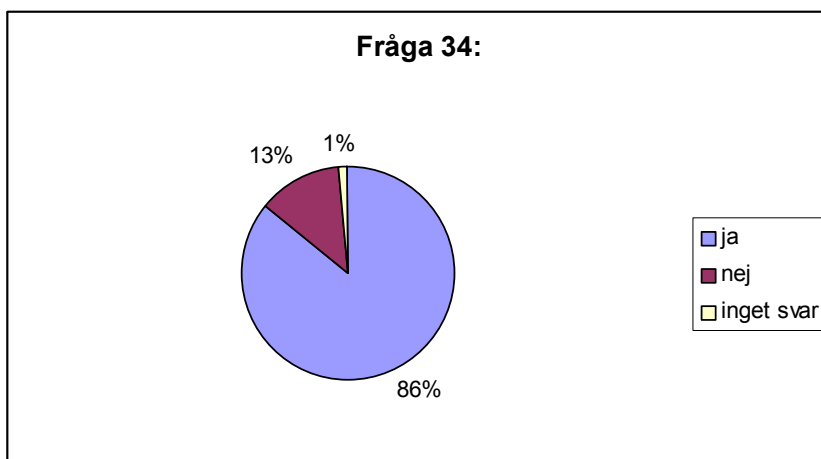

Teater/ <i>Teatteria</i> :	67 %
Film/ <i>Elokuvia</i> :	62 %
Musik/ <i>Musiikkia</i> :	56 %
Dans/ <i>Tanssia</i> :	36 %
Biblioteksverksamhet/ <i>Kirjastotoimintaa</i> :	51 %
Verksamhet för barn/ <i>Toimintaa lapsille</i> :	43 %

33. Är det viktigt för Dig att det finns finskspråkig litteratur på biblioteket?/Onko Sinulle tärkeää, että kirjastosta löytyy suomenkielistä kirjallisuutta? (n=4551)

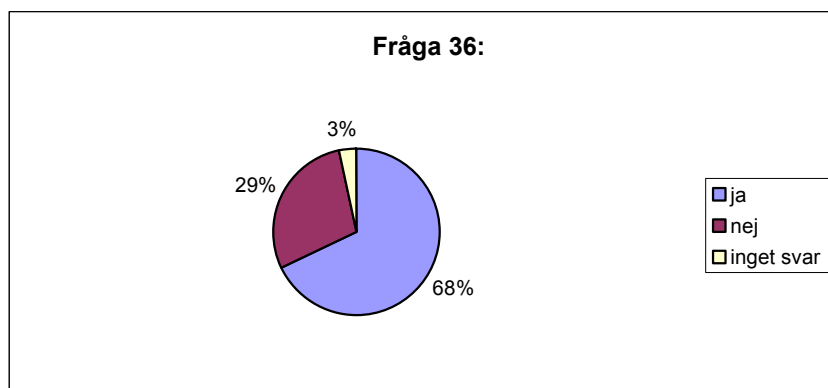
34. Har Du möjligheter att se finskspråkiga program på TV?/Onko Sinulla mahdollisuuksia katsoa suomenkielisiä ohjelmia televisiosta? (n=4551)

35. Ser Du på finskspråkiga program på TV? Vems program?/
Katsotko suomenkielisiä ohjelmia televisiosta? Kenen lähettämiä ohjelmia? (n=3908)

Ser program/ <i>Katsoo ohjelmia:</i>	92 %
Sveriges Televisions finskspråkiga program/ <i>Ruotsin television (SVT:n) suomenkielisiä ohjelmia:</i>	75 %
TV Finlands program/ <i>TV Finlandin ohjelmia:</i>	82 %

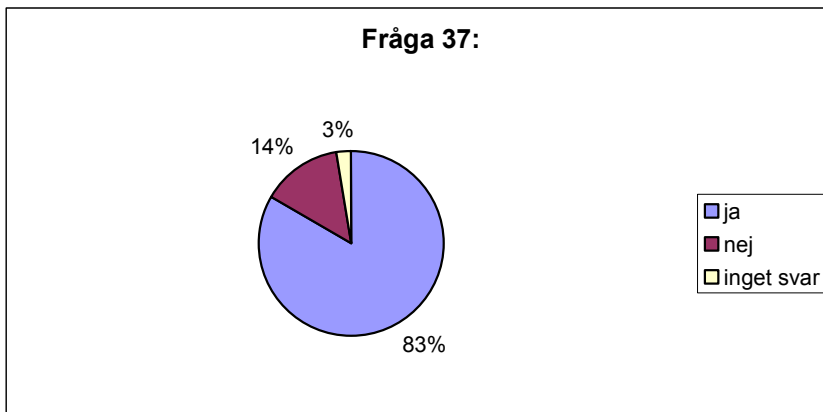
36. Kuunteletko suomenkielisiä ohjelmia radiosta? Kenen lähettämiä?/
Lyssnar Du på finskspråkiga program på radion? Vems program? (n=4551)

Sveriges Radios, när- eller lokalradions finskspråkiga program/
Ruotsin radion, lähi- tai paikallisradion suomenkielisiä ohjelmia:
 80 %

Finska radions program/*Suomen yleisradion ohjelmia:* 53 %

37. Läser Du finskspråkiga tidningar och i så fall vad?/*Luetko suomenkielisiä lehtiä? Jos luet, niin mitä lehtiä?* (n=4551)

Sverigefinska tidningar/*Ruosinsuomalaisia lehtiä* : 66 %

Tidningar från Finland/*Lehtiä Suomesta*: 78 %

Unga sverigefinnars tankar om finsk identitet i Sverige

Lotta Weckström

Förord

För innehållet i följande bilaga står författaren.

Utgångspunkten för Weckströms forskningsarbete är att se på finnar i Sverige ur ett integrationsperspektiv. De intervjuades uttalanden och tankar om finsk identitet kan dock även läsas i ett minoritetspolitiskt perspektiv, även om utgångspunkten blir något annorlunda.

Lotta Weckström, f. 1973, är doktorand vid Jyväskylä universitet (Centre for Applied Language Studies) samt gästforskare vid Universiteit van Amsterdam, Department for Speech Communication.

Inledning

Den här artikeln baserar sig på mitt pågående avhandlingsarbete. I avhandlingen kommer jag att behandla i Sverige födda och där bosatta andra generationens finskspråkiga invandrades förhållande till finskheten och till det finska språket.¹

Undersökningen baserar sig på det material, som jag samlat under våren 2002 och vintern 2004, i Mälardalen, i Köping, Eskilstuna, Västerås och Stockholm. Det består dels av material från temaintervjuer dels av material från återkopplingsdiskussioner med de personer som tidigare intervjuats. De intervjuade var företrädare för den andra och tredje generationen av de finskspråkiga invandrarna, som flyttade till Sverige under de stora inflyttningsvågorna på 1960- och 1970-talen. Deras ålder vid intervjutillfället var 24 till 35 år. Drygt hälften av de intervjuade var kvinnor. Två tredjedelar av de intervjuade hade gått i finskspråkiga klasser åtminstone under en del av sin tid i grundskolan. Majoriteten av de intervjuade hade barn under skolåldern. Nästan alla de intervjuade var villiga att delta i en återkopplingsdiskussion på basis av intervjun. Härvid diskuterades de tankar som väckts vid det första intervjutillfället. Vi gick närmare in på de frågor, som upplevts som centrala. I det fall det var möjligt intervjuade jag även respondenternas föräldrar. Intervjuerna och återkopplingsdiskussionerna varade mellan 1–2,5 timmar. Två tredjedelar av intervjuerna och återkopplingsdiskussionerna fördes på finska, de övriga på svenska.² Största delen av intervjuerna gjordes hemma hos respondenterna, men jag bandade diskussioner även på kaféer, bibliotek och i Västerås finska församlingens lokaler.

Utgångspunkten för intervjuerna var att klargöra vilken konkret betydelse det finska språket har för respondenternas minoritetsidentitet och minoritetskultur, samt hur finskhet och det finska språket syns (och hörs) i vardagen för invandrare i andra och tredje generationen. I intervjuerna behandlades också andra aspekter av sverigefinländarnas liv, som t.ex. finskhetens- och svenskhetens djupaste väsen, teman kring den nationella identiteten och immigrationen i den svenska vardagen. Finns det något positivt med finska rötter eller upplevs immigrationsbakgrunden främst som en börda? När är man inte längre invandrare, och betraktas man efter

¹ Under de stora inflyttningsvågorna flyttade även svenskspråkiga finländare till Sverige. Denna grupp blev inte stämplad på grund av språkliga problemen.

² Exempelen 1, 2, 3a, 3b, 5, 5a, 5b, 5d, 5e, 5f, 6b, 7a och 8 är översatta från finska. För läsvärdhetens skull är översättningen innehållsmässig och inte exakt.

det automatiskt som svensk, eller är sverigefinskhet ett potentiellt alternativ?³

En finne igen! Finnarnas image i Sverige

Under de stora migrationsvågorna, på 1960- och 1970-talen, då de intervjuades föräldrar anlände till Sverige, förhöll sig svenskarna reserverat till de finska invandrarna. I en undersökning gjord i slutet av 1960-talet beskrevs finnarna som hårt arbetande men grälsjuka och opålitliga. De jämfördes med invandrare från Polen, Italien och dåvarande Jugoslavien. Deras livsstil ansågs vara starkt avvikande från den svenska. När undersökningen upprepades 20 år senare visade det sig att finnarnas status markant hade ändrats: på 1980-talet jämfördes de med svenskarna beträffande livsstil, värderingar och kultur.⁴ Förändringen i de finska invandrararnas image syns också klart i intervjuerna: andra generationens invandrare och deras föräldrar ger mycket olika beskrivningar av finskheten i Sverige. I följande exempel berättar en, första generationens invandrare om sina känslor om finskheten och invandrarskapet.⁵ Hon anlände till Sverige 1968 med sin lilla dotter, efter det att maken hade ordnat med arbete och bostad.

Exempel 1

Man får en tanke att jaha, man hör till den där gruppen. Jag skulle uttrycka det så att om man tar en ljung från skogen och planterar den i rabatten, så slår den ju inte rot där. När man har kommit till landet som en invandrare, så är man en invandrare så länge man är i det nya landet. (*Kvinna, född 1938*)

Första generationens invandrare, de som fysiskt flyttade och bosatte sig i Sverige, berättar ofta om svårigheter, som den nyinflyttades vardag var full av. Vid sidan av de dystra minnena finns det också roliga anekdoter och historier om hjälpsamma svenska grannar, som tog emot nykomlingarna med öppna armar. De, som flyttade med sin familj, fick ett varmare mottagande än ungarlarna, som bosatte sig i fabrikenas baracker. Första generationens berättelser om invandrarskapet färgas dock starkt av känslor av att

³ Det är skäl att uppmärksamma, att en del av intervjuerna kom närmast att behandla invandringsfrågan och inte frågan om invandrarens identitetskänsla. Detta är ett faktum, som kan verka marginalt, men som ändå starkt påverkar svaren och tonen i intervjun.

⁴ Westin 1984:335–336

⁵ För att skydda de intervjuades anonymitet, anges i fortsättningen enbart ett begynnelsebokstav, deras kön och födelseår. Intervjuaren betecknas med L.

vara avvikande och av marginalisering. Dessa känslor tycks bestå trots att en lång tid förflutit. Det, som präglade de finska invandrarna var bristen på kunskaper i svenska. De flesta var lågutbildade, och hade möjligen aldrig vare sig hört eller talat svenska. Också flyttningen från landet till staden vållade problem. Detta händer ju lätt också om man flyttar inom det egna landet. Problemen blir mera tillspetsade när man flyttar från ett land till ett annat.⁶

Andra generationen, det vill säga de, som är födda i Sverige i en finsk familj, talar om sin finskhet i mycket mera positiv ton än sina föräldrar. Några nämnde att de led av sin finskhet på lågstadiet, men tillade att barn kan mobba vem som helst och utan orsak. De ansåg inte att finskheten var den egentliga orsaken till mobbningen. Största delen tyckte inte alls att finskheten var en börda, utan att den utgjorde en del av personligheten, något, som man inte behövde göra till ett problem eller fundera över. En släkting till kvinnan i det förra exemplet, sammanfattade sin finskhet i en träffande duk-metafor:

Exempel 2

För mig är finskheten en helt vardaglig sak. Det är som vaxduken här på bordet: den bara är där, och man kan torka av den utan att den tar skada. Den är ingen spetsduk som tas fram bara på helgdagar. (*Kvinna, född 1974*)

Ett tema, som upprepade gånger kom fram, var den yngre och äldre generationens olika upplevelser av hur det är att vara finne och invandrare i Sverige. Den äldre generationens erfarenheter placerades utan undantag i en dyster kontext. Den yngre generationens respondenter försökte ofta på olika vis bortförklara sina föräldrars erfarenheter. I nästa exempel funderar två, andra generations kvinnor, på sina föräldrars tråkiga minnen från flyttningen till Sverige, och på finskhetens stigma.

Exempel 3a

Jag har en sådan känsla att finländarnas tro att de är mycket avvikande beror delvis på deras antagande att de inte blivit accepterade. Om vi hade 10 svenskar och 10 finländare bredvid varandra, skulle ingen kunna skilja dem från varandra. Inte nu, och inte för 50 år sedan. Finländarna bara kände sig annorlunda för att de inte kunde svenska och för att omgivningen var ny och främmande. (*Kvinna, född 1974*)

⁶ Se. t.ex. Snellman, H. 2003.

Exempel 3b

Jag tror att försvaret för det egna landet sitter djupare i dem. Men min generation ser det som en rikedom att ha ett annat land och ett annat språk. För mig ter det sig mycket ljusare, det är en rikedom. Jag har ju inte genomlevt kriget och hela den delen, som de äldre människorna har. Speciellt för oss som aldrig har bott i Finland, vi har fått en annan identitet som bonus. (*Kvinna, född 1975*)

Andra generationens invandrare ansåg sig likna svenskarna till utseende och uppträdande. De ansåg sig också ha assimilerats väl i det svenska samhället. Många påpekade till och med det svåra i att leva som en finne eftersom det finns inte några yttre skillnader, och man ansåg inte heller att kulturerna avviker från varandra i någon högre grad. Det skämtades ändå om finnarnas skrottretande sätt att klä sig i vindtygsjackor och byxor och om att de talar högljutt på tunnelbanan. Det var ändå i allmänhet svårt att nämna några typiska drag, som kunde vara utmärkande för finskheten och som man kunde identifiera sig med.

I motsats till andra generationens åsikter var första generationens respondenter övertygade om det att finskheten syns på ett sätt som inte går att dölja. Fast det var relativt klart att första generationens invandrare inte kommer att återvända till Finland, kallade man de invandrare som hade bytt till svensk nationalitet och, på så vis, tydligt markerat att de tänker stanna i Sverige för *pappers-svensson* (*pappers-svensson*) och *käännytyshurri* (*omvändelse-svenskar*). Öknamnen användes främst med en humoristisk glimt i ögat, men ibland också kryddat med bitterhet som påminner om det ogillande, som uttrycks av det finska ordspråket *raukat menkööt merten taa* (*Må de ynkliga söka skydd på andra sidan av havet*) som en del av första generationens invandrare fått höra, då de lämnade Finland.

Nationalitet

Frågan om nationalitet berörde inte den andra och tredje generationen på samma sätt som deras föräldrar. För dem avgjordes det eventuella bytet av nationalitet⁷ främst av praktiska angelägenheter som t.ex. möjligheten att få studielån, banklån eller att undvika militärtjänst. Då det gällde att definiera identiteten verkade den

⁷ När jag gjorde intervjuer under våren och sommaren 2002 var det inte ännu möjligt att ha dubbelt medborgarskap.

nationella tillhörigheten ändå vara ett tyngre argument än färgen på passets pärm.

Exempel 4

E: när jag började gymnasiet och skulle söka t.ex. studiebidrag, skrev man upp att jag hade en annan nationalitet eftersom jag då hade finskt medborgarskap.

L: Har du ännu?

E: Nej, det har jag inte

L: När har du bytt?

E: När jag skulle fylla 18 år pratade jag med pappa om det här, och han sade att det för hans del inte spelade någon roll om man var svensk eller finsk medborgare. Då bytte vi till svenskt medborgarskap.

Jag fick en massa obehag när jag hade ansökt om studiebidrag. Jag fick tillbaka ett brev, med en massa frågor om hur länge jag hade tänkt stanna i Sverige, och vad jag gjorde här.

Jag kände att det kommer och bli mera problem för mej i framtiden och därför tyckte jag att det var bättre att byta till svenskt medborgarskap.

L: Det är ju otroligt om du är född här och sedan kommer de och fråga hur länge du skall stanna här.

E: De frågade vad jag gör här och, det var massor med sådana konstiga frågor. Jag fick senare ett brev till och där meddelade de att jag kan få studiemedel. Allt det här med att bli utpekade bara för att jag kryssade i en ruta att jag inte är en svensk medborgare.

L: Det kan jag tänka mej.

E: att bli utpekad.

L: Och nu är det lättare när du är svensk?

E: Mm.

L: Och du har ett helt svensk namn egentligen, att ingen kan säga att du är finsk, om du inte vill det.

E: Nej, nej.

L: Tycker du att det är bra så?

E: Jaa, för mig spelar det ingen stor roll, jag har ju min finska del utan att visa det på papper. (*Kvinna, född 1972*)

Exemplet kvinnan beskriver, på ett för andra generationen typiskt sätt, hur bytet av nationalitet främst var en praktisk angelägenhet. Som svensk medborgare var det lättare att sköta olika praktiska ärenden. Många, som har bytt nationalitet har upplevt myndigheternas "utpekande" som obehagliga och orättvisa. De, som fortfarande hade finsk medborgarskap, var stolta över det, men ändå röstade de inte i finska val trots att de hade rösträtt. Många respondenter sade att de anser påverkningsmöjligheterna vara så

marginella att de låter bli att rösta både i svenska och finska val.⁸ Ingen av de intervjuade hade gjort militär- eller civiltjänst i Finland, men nästan alla sade sig känna någon, som gjorde militärtjänst inom försvarsmakten i Finland.

Exempel 5

Jag bytte bort [det finska medborgarskapet] när jag var kring sjutton och borde ha ryckt in i armén. Här är man inte tvungen att gå i armén. (Man, född 1974)

Vem är finsk?

Det bor många finländare i Mälardalen, men trots detta visade det sig vara svårt klargöra deras exakta antal. Statistiska Centralbyrån för statistik enbart utgående från nationalitet och födelseland. Det finns inga uppgifter om, till exempel modersmål eller etnisk bakgrund. Från statens sida anses att detta förfarande skyddar medborgarna: finns det inga anteckningar om etnisk bakgrund kan ingen råka ut för diskriminering på grund av etnisk tillhörighet eller modersmål. Verkligheten är tyvärr den helt motsatta. Diskrimineringen sker genom "osynliggörande" – det vill säga när det inte finns någon statistik om etniska minoriteter är det omöjligt att driva invandrarnas sak eller kräva till exempel minoritetsspråksstatus. Uppskattningsvis bor det cirka en halv miljon finska invandrare och deras barn, de så kallade andra generationens invandrare, i Sverige.⁹

Men vem är finsk? Vilka egenskaper förknippas med en person, som definierar sig själv som finne? På vilket sätt definieras finskheten? Vid valet av respondenter hade jag som kriterium att åtminstone den ena föräldern skulle vara en finskspråkig finne. Således var det redan vid min första kontakt med respondenterna, som definitionen, vem som räknas som finne, gjordes för min undersöknings del. Alla som tackade ja till att delta i min undersökning gav mig kontaktuppgifterna till ytterligare en person. På detta sätt tog respondenterna själva ställning till finskheten, dels genom att själva delta och även genom att namnge en annan finsk person, som

⁸ Även ur etnolog Marja Ågrens intervjumaterial, samlat i Göteborg bland de efterkommande till invandrare från Finland, framgår att den andra generationens invandrare från Finland är passiva då det gäller röstning eller annan samhällelig påverkan, oberoende av medborgarskap.

⁹ Korkiasaari & Tarkiainen 2000; Lainio 1996

de rekommenderade som respondent. En del av de intervjuade definierade sig som mera svensk än finsk, eller till och med som helt svensk. Detta var intressant med tanke på definitionen av finskhet. Dessa personer deltog på grund av sina föräldrars finska identitet och även sin egen *potentiella* finska identitet.

Kontaktuppgifterna jag fick av mina förstahandsrespondenter var utan undantag till goda vänner till respondenterna. Många hade varit vänner sedan barndomen och bott nära varandra i hela sitt liv. Drygt hälften av respondenterna hade gått i en finskspråkig klass. På vissa orter utgjorde eleverna, som gått i dessa finskspråkiga klasser, fortfarande tätt sammanslutna grupper som hade goda kunskaper i finska och en stark finsk identitet. Språket tycks ändå inte vara avgörande för respondenterna och deras vänners känsla för nationell tillhörighet. Många pratade svenska även med sina "finska" vänner. Även om den finskspråkiga klassens positiva inverkan på "finskheten" och forandet av en finsk identitet var påfallande stark, tycks ändå familjen vara en ännu mera avgörande garanti för det finska språket och finskheten.

"Finskhet är lika med finskspråkighet"

När respondenterna definierade sin finskhet, ansåg en del, att det finska medborgarskapet var avgörande. För andra var det det finska språket, känslan av finskhet eller medvetenheten om de finska rötterna som var avgörande. Det finska språket, som en del av den finska identiteten lyftes ändå fram som en av de viktigaste aspekterna, vilket delade respondenterna i två olika läger: för och emot. För en del var det självklart att man, om man inte talar finska inte kan vara en "riktig finne". För dem var identiteten sammankopplad med språket och språket med identiteten: dör språket, försvinner finskheten. Dessa tankegångar har sina rötter djupt i nationalromantiken: det var då språket kom att bli definitionen för en nations existens.

Exempel 6a

L: Tycker du att det är viktigt att han kan finska?

H: Väldigt viktigt. Vi har så många släktingar i Finland att det är viktigt att han kan språket. Och han besöker också våra vänner vars barn kan finska.

L: Alla brukar säga att det vore viktigt.

H: Tänk fast på X och Y, de kunde ju ha lärt sina döttrar finska, som P och jag har gjort. Det är kanske X som är misstänksam, han är egentligen mera svensk. Men Y är finländare.

L: Så du ser en klar skillnad mellan svenskar och finnar?

H: Ja. Men det kan ju vara annorlunda som för min bror och syster. Min syster kan helt bra finska, vi har alltid haft som vana att tala finska med varandra. Men hennes barn kan inte språket, inte heller min brors barn. Det är ju svårare om man är gift med en svensk, då pratar man ju svenska hemma. (*Kvinna, född 1975*)

Exempel 6b

L: Är din finskhet lika med att kunna finska, eller hör det ihop med något annat? Vad är den där finskheten?

A: Jo jag tror nog att det där språket är, nog är det där språket liksom där, jag tycker att de hör ihop. Jag känner sådana som, mmm, finnar som gick i samma klass, gifte sig med svenskar, hennes barn kan inte finska, de förstår inte finska, jag tror inte att hon heller kan liksom, hon förstår inte finska. Hon talar inte alls finska. Det bara som försvinner. När hon har inte talat finska med sina barn, så inte kan de det sedan. Att efter henne kommer det inga fler, att finskheten kommer inte att gå vidare. (*Kvinna, född 1974*)

Respondenterna underströk hemmets och familjens ansvar i att föra vidare det finska språket. Ingen nämnde statens lagstadgade plikt att erbjuda finska i grundskolan eller på andra sätt stödja familjer i tvåspråkigheten. I de intervjuades åsikter kan man skymta tecken på den svenska invandrardiskursen som tenderar att vara mera assimilerande än inriktad på en fredlig samexistens mellan olika kulturer och språk. Man har effektivt lyckats övertyga invandrarna om, att från majoriteten avvikande sätt att uppföra sig, som t.ex. att prata ett främmande språk eller att producera annorlunda kultur, hör till det privata och inte till det offentliga livet. Det finska språket placerades utan undantag i den privata sfären och det gavs känslovärde som bevarare av identiteten, men i "det riktiga livet" eller på arbetsmarknaden upplevde man inte att språket skulle ha konkurrensmöjligheter gentemot det svenska språket. Majoriteten av respondenterna, som själva berättade att de kan finska, använde svenska som hemspråk och talade finska praktiskt taget enbart med sina föräldrar.

Nästan alla upplevde det som värdefullt och viktigt för den finska identiteten att bevara det finska språket. Men upplevdes motsättningen mellan ideal och verklighet som oöverkomlig? Temat väckte livlig diskussion.

Exempel 6c

Jag är ledsen... jag är men, ahhh, eller jag är ju finsk, de säger ju att vi är finska, fast jag känner mig svensk, eftersom jag bor i Sverige och pratar svenska och det blir ju så och sedan när Sverige och Finland spelar hockey då är man helt finne. (*Kvinna, född 1976*)

Exempel 6d

Jag orkar bara inte tala finska med mina döttrar när de bara har svenskspråkiga lekkamrater och pratar svenska med sin mamma. Antagligen borde jag, men det blir bara inte av. (*Man, född 1973*)

En viss nedstämdhet, till och med skuldkänsla för att låta finskan tyna bort, kom tydligt fram i intervjuerna. I vissa familjer hade far- eller morföräldrarna och barnen inget gemensamt språk, men trots detta beskrev alla respondenter barnbarnens och far- och morföräldrarnas förhållanden som mycket varma och nära. Vid intervjuerna med första generationens invandrare kom det dock fram, att uppskattningsvis endast 10 % kommunicerade med sina barnbarn på finska. Språkfrågan blev aktuell på ett nytt sätt i samband med att familjerna fick barn. Behovet av det finska språket tycktes gå hand i hand med det att barnen växte upp. Vissa respondenter berättade hur de kände en direkt plikt att tala finska med sina barn, även om de huvudsakligen hade talat svenska innan barnen föddes. Dessa aktiva föräldrar var uteslutande mödrar. "Aktivmammorna" sökte sig till exempel till församlingarnas finskspråkiga familjemöten för att få stöd i bevarandet av språkkunskaperna, och de arbetade medvetet för att barnen skall lära sig finska. Många konstaterade att barnen behöver finskspråkiga lekkamrater för att finskan inte enbart skall kännas som jobbig, utan skall utvecklas till ett verkligt alternativ vid sidan om svenskan. Nästan alla berättade att de svenskspråkiga far- eller morföräldrarna till en början hade varit öppet negativt inställda till finska språkets närvaro, men att de hade vant sig med tiden.

Exempel 6e

Svärfadern och svärmodern var till en början nästan arga när jag talade finska med barnen och de kunde inte förstå vad vi pratade om. Jag tycker att det är en konstig tanke att vi inte skulle få tala finska bara för att de inte kan förstå vad vi säger. (*Kvinna, född 1980*)

Exempel 6f

Vi besökte en specialist för att diskutera tvåspråkighet. Även min man var med då dottern var litet över ett år och pratade redan litet. Specialisten tittade i en björnbok med vår dotter och de pratade om boken.

Hon sade att hennes språk var bra utvecklat och att tvåspråkigheten skulle vara en positiv sak. Då blev min man övertygad om att det är en bra sak att jag pratar finska med våra barn. Han hade tidigare varit tveksam. (*Kvinna, född 1975*)

”Finskheten är även andra saker än finskspråkighet!”

Där finskspråkigheten, för den ena är måttet på finskhet, är den för en annan inte ens en betydande del av den finska identiteten. I följande avsnitt funderar en kvinna, som definierar sig som mycket finsk, över språkets betydelse för den etniska identiteten.

Exempel 7a

L: Vad tycker du, är det okej att kalla sig finne eller finsk invandrare om man inte behärskar finska språket?

R: Joo-o, det tycker jag nog, absolut. Jag har kompisar som är finnar utan att prata finska. Dom känns finska för mig, dom har det i blodet. Dom betar sig på något sätt finskt, dom tänker finskt. Dom är nog finnar! Det är ju sant att mycket beror nog på språket men jag har verkligen träffat så många människor som inte pratar finska men jag ser att där är det ändå, finskheten.[...] Ja, jag tänker inte kanske ord på finska men det är nog ett annat sätt att tänka på saker, jag har finsk mentalitet och gör finska saker. Och jag är ju också finsk medborgare. (*Kvinna, född 1976*)

Exempel 7b

Finskheten betyder inte automatiskt det att man borde behärska det finska språket. En arbetskamrat på Volvo var stolt över sin finskhet och hejade alltid på Finland fast han var svensk. Han kunde inte tala finska, men jag tycker att han borde räknas som en finländare. Och sedan de som är barn till finländare. Fast de inte talade finska så anser många av dem sig vara finländare. (*Man, född 1940*)

Exempel 7c

Nu när jag är lite äldre så är jag nog riktigt stolt över att mamma är finsk och att jag då också är finsk. Vi pratade aldrig finska hemma så jag förstår just ingenting. Det vore nog snyggt om jag pratade finska (skratt). Jag tror att min finskhet är sådär mera materialistiskt: jag samlar Iittala saker och tycker väldigt mycket om Marimekko kläder (skratt). (*Kvinna, född 1980*)

Exempel 7d

Jag tror att min finskhet har gjort mig tapper (skratt) jag var alltid liten och har fått kämpa mot större killar (skratt) så blev det bara att jag

kallades finn jävel eftersom jag slog tillbaka (skratt). På allvar är jag nog stolt att vara finne. Det ger nog kraft, tror jag. (*Man, född 1970*)

I exemplen uttrycker respondenterna att det finns många olika element av vilka man kan bygga finskheten. De konstaterar att finskhet, mera än det finska språket, utgörs av en samling attityder, blodsband och det att man gör finska saker. Många av dem, som inte kunde tala finska tyckte att det skulle nog vara trevligt att kunna språket, men de underströk att deras finskhet, trots att de inte kunde finska, är levande och starkt. Det fanns, intressant nog, inget klart samband mellan respondentens språkkunskaper och deras val av sida. Många, som talade finska upplevde att språket var av sekundär betydelse för identiteten, och några som pratade i huvudsak svenska kunde uppleva finska språket som en mycket viktig faktor i deras identitet som tvåspråkig.

Exempel 8a

H: Finländarna är liksom mera rara.

L: Rara?

H: Ja, svenskarna är, de ser på en med svartsj... med avund, inte vet jag på något vis, svensk avundsjuka, brukar man säga. De är nog nyfikna, verkligen, men finländarna är, om man går till något nytt ställe så är det klart att man blir bjuden på kaffe, men om man går någonstans här, ingenting, de är inte likadana. Hos oss har det alltid kommit och gått mycket folk, svenskar och finskar, och alltid, om vi har mat så är det klart att de får äta med oss om det bara räcker och så. Många av dem är inte alls på samma sätt. (*Kvinna, född 1974*)

Exempel 8b

B: Finländarna är hårt arbetande. En finsk kvinna jobbar mycket mera i hemmet än en svensk. Svenskarna är latare, så är det! Finska män är arbetskarlar, de jobbar mera och är inte alls lata. Svenskarna är mera slöa. Så är det nog, åtminstone på min arbetsplats. När en finländare kommer till jobbet så jobbar han, man ser en klar skillnad till svenskarna, de får inte så mycket gjort. Finländarna är arbetskarlar och de får mera ansvar.

L: Ja, ansvar.

B: Åtminstone på min arbetsplats frågar svenskarna alltid hur de skall gå till väga. Vi finländare bestämmer själva och sedan gör vi som vi har bestämt. Svenskarna vill ha mera stöd av andra i sina beslut. Finländarna bestämmer självständigare på jobbet. (*Man, född 1973*)

Finskheten förknippades starkt med ansvarstagande, hårt arbetande människor och många av respondenterna berättade att de fick ta

mera ansvar på arbetet jämfört med de svenska arbetskamraterna, och att de också fick mera ansvar för beslutsfattandet.

Etnologen Susanne Österlund-Pöttsch konstaterar i sin undersökning om de efterkommande till finlandssvenska invandrare i Nord-Amerika, och deras finskhet, att finskheten var starkt bunden till familjens vanor och levnadssätt. Familjen tycktes vara finskhetens sista fästning, och innanför dess murar tycktes finskheten vara livskraftig. Familjens sätt att leva överfördes till barnen, och så detta sätt överfördes finskheten till nästa generations vardag. Maträtter, att bada bastu och attityder hänfördes i många ögon ändå mera till familjens traditioner, inte i första hand till finländarnas vanor. På detta sätt "gömdes" finskheten i familjens traditioner. Mina respondenter i Mälardalen bekräftade denna observation: saker som många av dem ansåg vara främst familjens vanor var, i själva verket, "purfinska".

I återkopplingsdiskussionerna diskuterades det mycket om familje-finskheten. Många av de intervjuade berättade att de, under tiden mellan den första intervjun och återkopplingsdiskussionen hade funderat på finskheten och kommit i underfund med att de var "riktigt bra *ruosu*."¹⁰

Var slutar invandrarskapet?

Var slutar invandrarskapet? I motsats till min uppfattning var svaret för mina respondenter entydigt: invandrarskapet slutar i och med första generationen, den andra generationen bär inte på invandrarskapet i någon som helst form. Invandrarskap syns inte i deras liv och är inte en del av deras identitet. Några kände sig, på något sätt, som finner vid sidan om sin svenska identitet, men invandrarskapets negativa känslor saknades. Ingen av de intervjuade kände sig, på något som helst sätt, som invandrare. Alla var födda i en familj med finsk invandrarbakgrund, men majoriteten sade sig, i socialt avseende, helt ha införlivats med det svenska samhället. Invandrarskapet tycks ha försvunnit ur andra generationens liv i och med socialiseringsprocessen. Finskhets och invandrarskap tycks vara synonymer för första generationen. Den kopplingen finns inte längre för andra- och tredje generationen. Fast man ytligt sett kunde konstatera att andra- och tredje generationens finska invandrare har assimilerats väl i det svenska samhället, framkommer

¹⁰ Ruosu är en finsk förkortning för ruotsinsuomalainen, det vill säga sverigefinne.

också en annan tolkning i intervjuerna. Att vara "sverigefinne" är för många av de intervjuade en kraftresurs och en tydlig identifikationsram. Ibland uttryckte andra och tredje generationens respondenter en klar irritation över det att det finns vissa förutfattade meningar om hurudan finskhet eller svenskhet de antas producera och vilja ha. Gång på gång underströk de att det finns otaliga sätt att vara "sverigefinne" på: för en kan till exempel dansmusiken¹¹ vara finskhet, för en annan kan det handla om bärplockning eller boboll. De intervjuade önskade helt tydligt mera utrymme att själva skapa sina sätt att leva ut sin finskhet. I början av artikeln ställde jag frågan, om sverige-finskhet är en potentiell identitet, och svaret är ett tydligt "ja". En av respondenterna slog huvudet på spiken

Exempel 9

jag är en svensk som talar en synnerligen god finska! (*Kvinna, född 1975*)

Kulturella identiteter formas i en kontinuerlig dialog mellan individen och omgivningen. I den dialogen reflekteras den egna och omgivningens likheter och olikheter.

¹¹ Suutari, P. 2000.

Referenser:

Korkiasaari, Jouni & Tarkiainen, Kari 2000: Suomalaiset Ruotsissa. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 3. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.

Lainio Jarmo (ed.) 1996: *Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945*. Finska Historiska Samfundet & Nordiska Museet: Helsingfors & Stockholm.

Snellman, Hanna 2003: *Sallan suurin kylä-Göteborg*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tammer-Paino, Tampere. Ruotsinsuomalaisen arkisto/Sverigefinländarnas arkiv. Bromma.

Suutari, Pekka 2000: *Götajoen jenkkä- tanssimusiikki ruotsinsuomalaisten identiteetin rakentajana*. Suomen Etnomusikologisen Seuran julkaisuja 7, Suomen etnomusikologinen seura, Helsinki. Ruotsinsuomalaisten arkiston julkaisuja 4, Ruotsinsuomalainen arkisto, Tukholma.

Westin, Charles 1984: *Majoritet om minoritet. En studie i etnisk tolerans i 80-talets Sverige*. En rapport från Diskrimineringsutredningen. Publica/LiberFörlag, Stockholm.

Ågren, Marja (painossa): På kryss- en färd mellan identiteter. Teoksessa Junila, Marianne & Westin, Charles (toim.). *Mellan majoriteter och minoriteter. Om migration, makt och mening*. Volym 2. Forskningsprogrammet svenskt i Finland, finskt i Sverige.

Ågren, Marja (2002): Vad sägs om finskhet? Stereotypa skildringar av finnar i Sverige. Teoksessa Berg, Magnus, Reinvelt, Riina & Ytrefhus, Line Alice (toim.). *Etnisk komplexitet. Nordiga länder kulturvetenskapliga perspektiv*. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.

Österlund-Pötzsch, Susanne (2003): *American Plus. Etnisk identitet hos finlandssvenska ättlingar i Nordamerika*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

Sverigefinnars tankar om finskans möjligheter och rättigheter i Stockholm och Mälardalen – En intervjustudie

Rapport till
Utredningen om finska och sydsamiska språken
(Ju 2004:01)

Jarmo Lainio & Annaliina Leppänen

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
Finskt språk- och kulturcentrum
Mälardalens högskola

Förord

För innehållet i denna bilaga svarar författarna.

Jarmo Lainio, f. 1955, är sedan 2003 professor vid Finskt språk- och kulturcentrum vid Mälardalens högskola. Han har som forskare riktat in sig på talspråksforskning, men även (främst finsk-ättade) minoriteters språksociologiska, sociolingvistiska, utbildningspolitiska och tvåspråkighetsfrågor. Han har också intresserat sig för tvåspråkiga elevers båda språk och tvåspråkighet i skolans värld samt språkpolitik generellt som forskningsfält.

Annaliina Leppänen, f. 1980, är sedan 2005 forskningsassistent vid Finskt språk- och kulturcentrum vid Mälardalens högskola. Innehar kandidatexamen i företagsekonomi med inriktning mot organisation samt magisterexamen i interkulturell kommunikation. Hon har intresserat sig för kommunikation och språkbruk i mångkulturella organisationer samt tvåspråkighet.

Innehållsförteckning.....	Sida
Förord.....	500
1. Introduktion.....	501
2. Utredningsuppdraget och dess bakgrund	504
2.1 Bakgrunden till vårt uppdrag.....	504
2.2 Detaljerat syfte och upplägget av denna studie.....	506
3. Studiens praktiska genomförande	508
3.1 Val av kommuner i Mälardalen till denna studie.....	508
3.2 Kontakterna med och valet av informanter till denna studie.....	512
3.3 Utfallet av kontakterna.....	513
4. Metod	514
4.1 Introduktion.....	514
4.2 Enkäten och intervjun	516
4.3 Tillvägagångssätt	516
4.4 Kodning av informanterna	518
5. Beskrivning av informanternas bakgrund.....	520
5.1 Inledning.....	520
5.2 Födelseland och inflyttningsålder.....	520
5.3 Utbildningsbakgrund.....	524
5.4 Yrke, verksamhet	528
5.5 Språklig kompetens.....	530
5.6 Vad vill man förändra eller förbättra i sina språkliga färdigheter?	534
5.7 Identitet	540

6. Resultat från innehållsfrågorna	546
6.1. Inledning.....	546
6.2 Kunskap och inställning till en minoritetsposition för finska.....	547
6.3 Informanternas användning av finska i olika sammanhang.....	553
6.4 Hjälpt vid myndighetskontakter på grund av språket.....	560
6.5 Behovet av finskspråkig service på hemorten.....	562
6.5.1 Introduktion.....	562
6.5.2 Frågan om huruvida finskspråkig offentlig service på hemorten är viktig.....	563
6.5.3 Vilken typ av service borde finnas på finska?.....	565
6.5.4 Skulle informanterna själva använda finska med myndigheter?.....	568
6.5.5 Frågan om vikten av användning av finskan inom äldreomsorgen och i sjukvården.....	572
6.5.6 Diskussion kring frågorna om vikten att erbjuda finskspråkig service inom äldreomsorgen och sjukvård.....	575
6.6 Mediekonsumtion – finskt, sverigefinskt, eller ingetdera?	577
6.7 Finska i förskola och skola	586
6.7.1 Introduktion.....	586
6.7.2 De äldre informanterna om barn och barnbarn, samt språkbruket med dem	587
6.7.3 De äldre om modersmålsstöd i förskolan.....	590
6.7.4 De äldre om modersmålsundervisning i skolan	595
6.7.5 Informanternas syn på hur myndigheterna behandlat finskan i den svenska skolan	601
6.7.6 De äldre om barnens syn på finskan	605
6.7.7 De yngre informanternas språkbruk med föräldrar resp. mor-/ farföräldrar	609
6.7.8 De yngre om modersmålsstöd i förskolan	611
6.7.9 De yngre om modersmålsundervisningen i skolan	613
6.7.10 De yngre om kommunernas roll för finskan i skolan.....	615
6.7.11 De yngre om finskan i det svenska samhället.....	617

6.8	Om sverigefinnarnas integration i det svenska samhället ...	620
7.	Sammanfattning av resultaten och tankarna hos informanterna	630
7.1.	Informanterna och deras bakgrund	630
7.2	Informanternas språkliga kompetenser	631
7.3	Informanternas syn på sig själva – identiteterna	633
7.4	Om finskans minoritetsposition	635
7.5	Användningen av finska i olika sammanhang	636
7.6	Om användningen av finska och hjälp med svenskan vid myndighetskontakter	637
7.7	Mediekonsumtion på finska om finskt, sverigefinskt och svenskt	639
7.8	Bruket av finska bland de äldres familjer och de yngres, samt om finskan i förskola och skola	640
7.9	Ett försök till generalisering på gruppnivå av språkliga kompetenser och deras betydelse för språkstöd	644
7.10	Ett försök till generalisering på gruppnivå av önskemålen angående service på finska i tre typiska kontexter, vård, myndighet och skola	648
7.11	Ett försök till generalisering om identitetens roll för önskemålen angående service på finska i tre typiska kontexter, vård, myndighet och skola	654
8.	Diskussion	657
	Referenser	664
	Dir. 2004:6	667
	Syvähaastattelun pohjakaavake/ Underlag för djupintervjuerna	671

Tabellförteckning

- Tabell 1.* Ideal fördelning av informanterna enligt ålder och kön
- Tabell 2.* Ideal geografisk fördelning av informanterna i Mälardalen
- Tabell 3.* Deltagande informanter i denna studie
- Tabell 4.* Kodningsmatris för informanterna i studien
- Tabell 5.* Informanterna i denna studie enligt ålder och kön
- Tabell 6.* Regional fördelning av informanterna i denna studie
- Tabell 7.* Informanternas födelseorter, de äldre
- Tabell 8.* Informanternas födelseorter, de yngre
- Tabell 9.* Informanternas utbildningsbakgrund, de äldre
- Tabell 10.* Informanternas utbildningsbakgrund, de yngre
- Tabell 11.* Informanternas yrken och sysselsättning, äldre och yngre
- Tabell 12.* Språkkunskaper, äldre, självbedömning, genomsnittliga värden
- Tabell 13.* Språkkunskaper, yngre, självbedömning, genomsnittliga värden
- Tabell 14.* Identifikationer, äldre
- Tabell 15.* Identifikationer, yngre
- Tabell 16.* Situationer där finska används av informanterna
- Tabell 17.* Personer som informanterna använder finska med
- Tabell 18.* Skulle man använda finska själv med myndigheter, fördelning enligt region
- Tabell 19.* Utbudet av finsk TV i Sverige, en historisk översikt
- Tabell 20.* Mediekonsumtion på finska, TV och filmer

Tabell 21. Mediekonsumtion på finska, radioprogram och tidningar

Tabell 22. Inställning till hur lyckad man anser den svenska integrationspolitiken vara, äldre och yngre

Figurförteckning

Figur 1. Domänförluster och ett alltmer privat språkbruk leder till språkbyte

Figur 2. Språkkunskaper enligt ålder och kön

Figur 3. Språkkompetens fördelad på de fyra typerna av kommuner/bostadsorter bland informanterna

Figur 4. Informanternas önskemål om finskspråkig service, uppdelning enligt ålders- och könsgrupper.

Figur 5. Informanternas önskemål om finskspråkig service, uppdelning enligt regionala grupper.

Figur 6. Informanternas önskemål om finskspråkig service inom vård, med myndigheter och i skolan, samt uppdelning enligt rapporterade språkliga dominansförhållanden

Figur 7. Informanternas önskemål om finskspråkig service inom vård, med myndigheter och i skolan, samt deras identifikationstyper

Kartor

Karta 1. Mälardalens kommuner och de aktuella kommunerna i studien

Förord

Denna rapport har skrivits på uppdrag av Utredningen om finska och sydsamiska språken (Ju 2004:01). Uppdraget baserar sig på de direktiv som utredningen hade fått (Dir. 2004:06; se även Bilaga 1) och som i vårt fall har preciserats att omfatta en del av utredningens uppdrag. Vår uppgift har i huvudsak bestått av att utföra en serie mer djuplodande intervjuer med i förväg bestämda kategorier av informanter. Ett huvudsyfte är att försöka samla in vissa fakta om och belysa de idéer om och attityder som ”vanliga sverigefinnar” kan tänkas ha till ett förvaltningsområde för finska i Mälardalen. Informanterna ska vara fast boende i Mälardalsområdet och vara reellt berörda av ett förvaltningsområde för finska, dvs. vara finskspråkiga. Vårt uppdrag har både bestått av att bistå utredningen med själva materialet (inspelningar och partiella transkriptioner av dessa) och författandet av en rapport.

Vi presenterar både studiens resultat i detalj och försöker sätta dem i en vidare kontext. Den kontexten inbegriper hur svaren och informanternas tankar förhåller sig till å ena sidan minoritetspolitiken, och å andra sidan den pågående språkbytesprocessen. De kopplas också delvis till den rättsliga ställning finskan i Sverige har. De slutsatser som rapporten presenterar är våra och kan i den mån utredningen så önskar utgöra en grund för dess egna slutsatser.

2005-03-21

Eskilstuna

Jarmo Lainio

Västerås

Annaliina Leppänen

1. Introduktion

Grunden för detta arbete och för den svenska minoritetspolitiken är att man från samhällets sida velat visa att man slutligen accepterat en historisk närvaro av flera etniska och språkliga grupper än den dominerande majoriteten. Man accepterar därmed de nya förutsättningarna för en stor del av det gemensamma europeiska samarbetet i modern tid, nämligen att kontinenten trots sina flera århundraden gamla försök att dölja detta, består av en mångfald grupper och språk inom varje nationalstat. Man har också bestämt sig på ett alleuropeiskt plan att man vill bevara denna historiska mångfald som en naturlig del av det europeiska ekonomiska, kulturella, sociala och politiska livet. Upprinnelsen till dessa processer är mångfasetterad och går tillbaka i tiden åtminstone till 1950-talets Europa och till processer som blev globalt märkbara under 1960-talet, bl.a. olika medborgarrättsrörelser i Nord-Amerika. Det handlar både om internationell lagstiftning och frigörelseprocesser bland minoriteter i Europa och på andra håll.

Under större delen av 1990-talet diskuterade man allt intensivare även bland olika språkgrupper och minoritetsgrupper i Sverige hur man skulle kunna stärka hotade språk och kulturer. I detta skede började också en tydligare uppdelning ske i minoritetsspråk och senare invandrade gruppers språk. Minoritetsdebatten rörde både språkens position, speciellt inom undervisningsområdet men även hoten från annalkande språkbyten eller språkdöd (i de fall språken inte talas på andra håll i världen). Dessutom diskuterade man minoriteternas juridiska, politiska, sociala och kulturella rättigheter.

De olika minoritetsgrupper som det handlar om i Sverige – judar, finnar/sverigefinnar, romer, samer och tornedalingar – har olika bakgrund och historia. De delar dock vissa saker, såsom att de under olika skeden i Sveriges historia som grupper och som talare av språken blivit utsatta för mer eller mindre starka assimilations-, segregations- och integrationsförsök. Medan samiska kan räknas till de s.k. ursprungsbefolkningarnas språk, har meänkieli först under 1990-talets revitaliseringsperiod blivit uppfattat som ett eget språk. Finskan har dels en modern särutveckling på gång, dels har språket i form av olika varieteter talats i Sverige minst sedan medeltiden. Romerna och judarna har under de senaste decennierna internationellt blivit kategoriserade som icke-territoriella minoriteter, som talar olika språk i olika länder, så även i Sverige. (För bakgrundsbeskrivningar, se Skrivelse 1994:1, SOU 1997:192, 193, och artiklarna i Hyltenstam (red.) 1999.)

När Sverige gick med i Europeiska unionen 1995 fick även processerna som berörde minoriteterna och minoritetsspråken ny fart. Parallellt med dessa processer fortskred den kulturella och etniska integrationen, som accelererade till den grad att språkbytet bland olika minoritetsgrupper inte bara fortgick utan ökade. Flera områden klassades bland minoriteterna själva som nyckelområden, inom vilka stärkta lagstöd och konkreta åtgärder var nödvändiga för att undvika ett slutligt språkbyte och kulturell, historisk och identitetsmässig förlust bland individerna och för samhället. Bland dessa kan nämnas utbildningssektorn och kulturlivet, men även media. Även andra, sociala områden, såsom omsorg och vård, fanns med i diskussionerna.

Europarådet öppnade under 1990-talet två konventioner för ratificering, till skydd för sådana europeiska minoriteter och minoritetsspråk som utgör en levande del av den gemensamma europeiska kulturbasen och som man framgent även vill skydda samt utveckla. Samtidigt fördes diskussioner i de olika medlemsländerna i Europarådet om hur och var de respektive språkens regionala och historiska tyngdpunkter ligger. Insikterna om hur många språk det handlade om – ett knappt 50-tal – och hur många medborgare det rörde – sammanlagt tiotals miljoner européer – har sannolikt gett dessa två konventioner extra tyngd.¹ De två konventionerna, Ramkonventionen till skydd för de nationella minoriteterna och den Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk ratificerades av Sverige år 2000. Riksdagen hade föregått ratificeringen genom att den 2 december 1999 erkänna de fem nationella minoriteterna judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar, resp. de fem nationella minoritetsspråken jiddisch, romani chib (alla varieteter inkluderas i en benämning), samiska (alla varieteter inkluderas i en benämning), finska (inkluderar sverigefinska) och meänkieli (tidigare oftast benämnd tornedalsfinska). Samiska, finska och meänkieli blev betraktade som territoriella språk. Den regionala utbredningen skulle sedan ligga till grund för mer tvingande, särskilda åtgärder från myndigheternas sida gentemot de territoriellt klassade språken och minoriteterna, samtidigt som regionerna skulle utgöra en kärna för bevarandet och utvecklandet av språken. Sverige fick år 2000 regionala språklagar för samiska resp. finska och meänkieli.

Norrbotten fick i Sverige ett flerfaldigt uppdrag att stödja samiska, finska/sverigefinska och meänkieli. Uppdragen överlap-

¹ Se bl.a. den första Euromosaic-rapporten, *Euromosaic*, 1996.

pade varandra i flera kommuner, så att bl.a. Kiruna blev fyrspråkigt, där svenska som ett de facto majoritetsspråk och samiska, finska och meänkieli som officiella minoritetsspråk, blev skyddade av de nya språklagarna (SFS 1999:1175 för samiska; SFS 1999:1176 för finska och meänkieli). Svenskan blev s.a.s. implicit skyddad i och med att de andra språken och de rättigheter som gäller för dem kontrasteras mot varandra och mot svenskan. Lagen om finska och meänkieli och dess effekter har hunnit utvärderas (Elenius & Ekenberg 2002; *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, 2002).

Frågan om huruvida det s.k. förvaltningsområdet för finska och meänkieli i Norrbotten skulle utvidgas till andra regioner, speciellt för finska, fördes upp på den minoritetspolitiska dagordningen redan när lagen trädde i kraft. Främst riktade man blickarna mot Mälardalen. Utredningen om finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen (Dir. 2004:06) har följaktligen fått i uppdrag att utröna vad myndigheter och sverigefinnar anser om ett förvaltningsområde i regionen, som både proportionellt och absolut hyser det största antalet sverigefinländare i landet. Parallellt med denna utredning har Konstitutionsutskottet tillsatt en utredning om hur Sverige uppfyllt ratificeringarna av konventionerna (se bl.a. Hyltenstam & Milani 2004; Elenius 2005; *Stödet till nationella minoriteter och landsdels- eller minoritetsspråk i fem länder*, 2005).

Denna rapport utgör därmed en pusselbit till förståelsen av tidsmässigt utsträckta processer och generella klargöranden om olika lagstiftningsåtgärder och deras implementeringar. Sätillvida skiljer sig rapporten från dessa nivåer, genom att vi försökt gå in på detaljerna, tillsammans med en av grupperna, sverigefinnarna.

Rapportens innehåll fördelar sig som följer. Kapitel 1 består av en allmän kort introduktion till minoritetsställningen och utredningsuppdraget.

Kapitel 2 består av en närmare beskrivning av uppdraget för denna delstudie av utredningen.

Kapitel 3 består av en beskrivning av tillvägagångssättet och planeringen av studien.

Kapitel 4 består av en närmare metodbeskrivning och en beskrivning av hur kontakterna med informanterna upprättades, samt av vad det slutliga materialet i studien består av.

Kapitel 5 ger en bild av vilka informanterna är och vad de karaktäriseras av beträffande allmänna bakgrundsdata, såsom födelseorter, utbildning och sysselsättning. Där ges också en basbeskrivning av deras självbedömda språkkompetenser i både finska och svenska. Även den identitet som de har angett som sin egen beskrivs.

Kapitel 6 består av svaren på och informanternas åsikter om förutredningen väsentliga frågeställningar, bl.a. om språkkontakter med myndigheter, önskemål om språkservice och skolfrågor, medie- och kulturkonsumtion på finska, åsikter om Sveriges integrationspolitik mm., samt sidoaspekter på en del av dessa frågor.

Kapitel 7 består av en sammanfattning av resultaten, med ett försök att lyfta fram några samband och generella drag.

I Kapitel 8 diskuterar vi hur resultaten kan tolkas och hur de förhåller sig till vad man sedan tidigare vet om sverigefinnar och sverigefinskans villkor, samt vad man kan dra för slutsatser för utredningen om ett eventuellt utvidgande av förvaltningsområdet i finska.

2. Utredningsuppdraget och dess bakgrund

2.1 Bakgrunden till vårt uppdrag

Enmansutredaren, riksdagsman Paavo Vallius (s), och utredningssekreteraren, juristen Kaisa Syrjänen Schaal, har under tiden mars 2004 till preliminärt 1 mars 2005 att utreda och lämna förslag på åtgärder för en frågeställning som ser ut att bli en ödesfråga för finskan i Sverige. De ska samla in information om hur kommuner, landsting, länsstyrelser, övriga förvaltningsmyndigheter och domstolar ser på frågan om man ska utvidga det finskspråkiga förvaltningsområdet från att enbart omfatta fem kommuner i Norrbottens län, där ca 5 % av samtliga sverigefinnar bor, till att även omfatta Mälardalen, där sannolikt mer än hälften av alla sverigefinnar bor. Till utredningen finns även en expertkommitté knuten, bestående av åtta ledamöter (se betänkandet). Eventuella förslag på ändringar av den gamla lagen kan inkluderas, och de ekonomiska och praktiska förutsättningarna för en eventuell utvidgning ska diskuteras.

Utredningen svarar dels mot de önskemål som sverigefinska organisationer, minoritetsföreträdare och sverigefinska politiker har framfört. Utredningen är också ett svar på den relativt franka kritik Sverige fått från Europarådets utvärderande kommittéer för de två konventionerna, angående hur Sverige svarar mot de mål och kriterier som man ratificerat i Europarådets två konventioner, ramkonventionen resp. minoritetsspråksstadgan, som Sverige undertecknade år 2000. Man har även på annat håll konstaterat att det idag befintliga förvaltningsområdet för finska inte kommer sverigefin-

nar till del mer än i en mycket begränsad utsträckning (till exempel i det minoritetspolitiska program som Sverigefinländarnas Delegation har tagit fram på uppdrag av sina medlemsorganisationer (*Sverigefinländarnas minoritetspolitiska program*, 2003; se även www.sverigefinne.nu)). Främst beror detta på att en stor majoritet av sverigefinländarna bor utanför förvaltningsområdet, men ändå relativt koncentrerat i vissa andra regioner, såsom Mälardals- och Stockholmsområdet samt även kring Göteborgs- och Boråsområdena. Ytterst beror önskan om ett utökat lagskydd för finska på att man är utbredd missnöjda bland finskspråkiga sverigefinnar med den utveckling sverigefinnarna som minoritet och sverigefinskan genomlevt, både före och efter ratificeringarna (se vidare rapporten från den regionala Delegationen för den sverigefinska minoriteten i Göteborg, *Rapport om finska språkets ställning i Göteborg*, 2004).

Direktiven till utredningen om utvidgat förvaltningsområde i finska till Mälardalen (Dir. 2004:06; direktiven återfinns även i bilaga 1) utgick ifrån att man dels skulle samla in information om hur de förvaltningsmyndigheter som skulle kunna bli berörda ställer sig till en sådan eventuell utvidgning. Dels skulle utredningen samla in uppgifter om hur sverigefinnarna² själva skulle ställa sig till sådana möjligheter, bl.a. om vad de skulle kunna tänka sig prioritera i form av finskspråkig service från myndigheter. Utredningen har både haft en begränsad budget och en kort utredningstid till sitt förhållande.

Utredningen bestämde sig för att samla in information från sverigefinnar på två huvudsakliga sätt. Å ena sidan ville man samla in åsikter och önskemål från sverigefinnarna genom en enkät som skulle fördelas till så många som det var rimligt att nå via olika indirekta kanaler och kontaktnät inom en rimlig tid. Detta skedde bl.a. genom olika media, via sverigefinska organisationer, epost-listor, utbildningsväsendets avnämare och ett förlitande på en omfattande effekt av den s.k. snöbollsmetoden, dvs. att enkäten via kedjor av kontakter skulle nå sverigefinnar genom andra sverigefinnar. An-

² Sverige har valt att inte samla in data om språk generellt bland sina invånare. En orsak är att man inte separerat etnisk från språkregistrering, en annan, att de judiska och romska grupperna motsätter sig registrering av dem. För sverigefinländarna, dvs. både de finskspråkiga sverigefinnarna och de finlandssvenska, svenskspråkiga bland sverigefinländarna, innebär det inom många politikområden problem. Det gäller också i de fall då man vill ha information från eller sprida information till sverigefinländarna enligt språkprincipen. För denna utredning har det inneburit att man inte med hjälp av riktade enkäter till det urvalet bland sverigefinländarna som är finskspråkigt, haft någon reell möjlighet att inom sina stipulerade ramar nå ett slumpmässigt, tillräckligt stort antal sverigefinnar. De alternativ som återstår är andra kontaktvägar till sverigefinska kollektiv av olika slag. Denna brist i den statistiska tillgängligheten har också påverkat vårt uppdrag (se avsnittet om Metod).

talet enkäter insamlade denna väg har överträffat förväntningarna. En viss slagsida beträffande urvalet av respondenter tycks dock föreligga (äldre och kvinnor är starkt företrädda). En eventuell slagsida baserad på en sådan metod uppvägs möjligen delvis av den mångfald kanaler som inbringat enkäterna och det stora antalet besvarade enkäter, totalt ca 4600 från Mälardalsområdet och ca 300 från personer bosatta utanför regionen.

Å andra sidan ville man förutom bredd på svaren på den nämnda enkäten också ha svar som gav utrymme att få mer djupgående information från ett mindre antal sverigefinnar, som uppfyllde ett antal demografiska, sociala och geografiska kriterier. Resultatet av denna del i utredningens försök att kartlägga sverigefinnarnas syn på en utvidgning av förvaltningsområdet till Mälardalen avrapporteras nedan.

Denna del har djupintervjuat och spelat in material med ett knappt 50-tal sverigefinnar inom det område som kan komma att beröras av utvidgningen av förvaltningsområdet till Mälardalen.

Tidsplanen och de ekonomiska förutsättningarna har varit begränsade,³ varför en del avgränsningar gjorts vad gäller urval av kommuner och kategorier av informanter.

Arbetet har utförts som ett samarbete mellan Jarmo Lainio och Annaliina Leppänen, där Lainio har haft huvudansvaret för planeringen och studiens uppläggning. Dessa har samordnats med utredningen. Leppänen har organiserat och genomfört samtliga intervjuer, vilka i de flesta fall skett i informanternas hem, i några fall på någon skola, arbetsplats eller i en samlingslokal. I analyspresentationen har Lainio ansvaret för analysen av sådant material i första hand, som kan tas fram i enkäterna och de skriftligt nedtecknade svaren på de muntliga intervjuerna, som spelades in på digital bandspelare. Leppänen har i analysen koncentrerat sig på det bandinspelade materialet som delvis transkriberats. Vi står gemensamt för den skriftliga rapporten.

2.2 Detaljerat syfte och upplägget av denna studie

Vårt uppdrag bestod i att utföra en serie djupintervjuer med relativt ”vanliga” sverigefinnar. Intervjuerna kunde göras både på finska och svenska, vilket berodde på att de skulle utföras på det språk som de valda informanterna själva föredrog. Utgångspunkten var

³ Annaliina Leppänen har haft utrymme att arbeta åtta veckor inom projektet, Jarmo Lainio en vecka.

ändå att informanterna skulle vara finskkunniga. Utredningens allmänna utgångspunkter utgjorde även basen för denna del av utredningen, men mer preciserat skulle vi intervjua:

- unga och äldre,
- kvinnor och män, och
- få med en proportionell geografisk fördelning på dessa.

Idealt skulle antalet fördelas enligt följande:

Tabell 1 Ideal fördelning av informanterna enligt ålder och kön

Kön	Åldersgrupp	
	15–22	55 +
<i>Män</i>	12	12
<i>Kvinnor</i>	12	12
	N = 24	N = 24

Totalt, idealt N = 48

Det totala antalet intervjuade som man under den tid som stod till förfogande skulle hinna få med, samtidigt som man ändå skulle få med en relativt god fördelning enligt kriterierna ovan, uppskattades först till 54. Detta sänktes sedan till 48 sedan den tillgängliga tiden av praktiska skäl hade krympt.

De unga antogs kunna ha egen erfarenhet av både skolgång och kunskap om beslut som tagits om den i familjen, och om hur myndigheter på olika sätt påverkar deras liv. De börjar också närma sig familjebildande ålder, åtminstone de som befinner sig i de senare åren av den åldersgruppen. De yngre utgör också framtidens sverigefinnar och de har en central funktion i övergången från den tidigare assimilationspolitiska perioden, till den nya, minoritetspolitiska inställningens tidevarv.

De äldre antogs ha barn eller barnbarn och de har konfronterats med de flesta typer av samhällsfunktioner. De antogs också i den åldern, av både hälsorelaterade och åldersskäl, ha anledning att fundera på samhällsservice och på vilket språk de önskar den, t.ex. olika former av äldreomsorg samt åldersrelaterade sjukvårdsfrågor. De antogs också vara i den åldern att de kommit i kontakt med frågeställningar, genom åldriga föräldrar eller själva, som har med anhörigomsorg att göra, där man kanske måste ta ansvar inte bara för sin egen äldreomsorg, utan även för anhörigas, vilka kan ha språkliga barriärer att övervinna. De äldre har också en överblick över

finskans situation i Sverige idag och under de senaste decennierna, som de yngre inte kan förväntas ha.

Den proportionella geografiska målsättningen baserades på Stockholmsregionens dominans, kommunernas storlek och invånarantal, men även på antalet sverigefinländare inom dessa. Regionens kommuner skulle idealt representera fyra olika typer, enligt mallen i Tabell 2.

Uppdraget erhöles den 9 september 2004. Den korta tid som stod till förfogande för att utföra en serie av mer djuplodande intervjuer, i stort sett i hela Mälardalsområdet, har till viss del påverkat utfallet. Vi har ansträngt oss för att fullfölja den indelning som angetts. Genom att "förtäta" något, dvs. försöka intervjua två eller flera personer på varje vald bostadsort under samma resa, har både tidsvinster och viss större koherens erhållits.⁴ I stort sett har representationen beträffande de demografiska och geografiska kriterierna enligt uppdraget blivit den som avsetts.

Tabell 2 Ideal geografisk fördelning av informanterna i Mälardalen

Kommuner och bostadsorter	Informanter	
	Andel %	Antal
Stockholms län utom Stockholms stad	25	12
Stockholms stad (18 stadsdelar)	25	12
De tre stora kommunerna utanför Stockholms län ⁵ (Eskilstuna-Uppsala-Västerås)	30	14
Övriga mindre kommuner utanför Stockholms län	20	10
Totalt, idealt	100	48

3 Studiens praktiska genomförande

3.1 Val av kommuner i Mälardalen till denna studie

Enligt utredningens kartläggning av vilka kommuner som ingår i Mälardalen, finns det 53 kommuner att beakta. Genom ett enkelt, slumpmässigt lottningsförfarande valdes de olika kommunerna och bostadsorterna till denna studie. Lottningen genomfördes på följande sätt: namnen på de 53 kommunerna och de 18 stadsdelarna i Stockholms stad skrevs för hand på papperslappar (storlek 4 x 6

⁴ Varken slumpmässighet eller en god representation baserad på olika urvalskriterier – dvs. för varje geografisk ort, jämnt fördelad på de olika åldersgrupperna och kön – kan uppnås. Därtill är det totala antalet informanter för litet. Statistiska uppgifter om språk saknas i svensk statistik, vilket försvårat ett slumpmässigt urval av sverigefinnar för utredningen.

⁵ Gränsen för en "stor" kommun drogs vid 50 000 invånare, plus att de skulle karaktäriseras av att många av invånarna har finsk bakgrund.

cm). Lapparna delades in i grupper enligt den ovannämnda fördelningen i tre huvudgrupper (den fjärde, den med de stora Mälardalskommunerna, hade automatiskt alla tre kommunerna representerade). Dragningen av lapparna gjordes med 6 stycken för Stockholm, 6 stycken för Stockholms län och 5 stycken för de mindre Mälardalskommunerna. En avvikelse gjordes: för att få en geografisk balans mot den västra Mälardalsregionen bland de mindre, valdes Oxelösund ut för hand.

Bostadsorterna som lottades fram var dessa:

Stockholms län: Botkyrka, Solna, Sundbyberg, Södertälje, Upplands Bro, Upplands Väsby

Stockholms stad: Enskede-Årsta, Rinkeby, Hägersten, Kista, Maria-Gamla Stan, Spånga-Tensta

De tre centrala kommunerna utanför Stockholms län ("Mälardalen Centrala"): Eskilstuna, Uppsala, Västerås

Mindre kommuner utanför Stockholms län ("Mälardalen mindre, övriga"): Enköping, Gnesta, Hallstahammar,⁶ Katrineholm, Oxelösund, (Sala), Surahammar

Enligt en färsk studie av De Geer (2004),⁷ skulle de flesta bostadsorter resp. kommuner som kommit med i vårt urval representera kommuner, som i Finland är officiellt tvåspråkiga, dvs. de har antingen mer än 3 000 personer som angett det mindre talade språket som sitt modersmål, eller de utgör fler än 8 % av kommunens invånare. Observera, att De Geer gjort en faktisk bedömning, baserad på andra typer av demografiska data, av hur många som skulle kunna vara finsktalande (de svenskspråkiga finlandssvenskarna i hela den sverigefinländska populationen är schablonmässigt frånräknade, enligt en antagen mindre och en större andel finlandssvenskar bland sverigefinlänarna).

I vårt urval skulle då följande kommuner och bostadsorter hypotetiskt räknas som tvåspråkiga:

Stockholms län: Botkyrka, Södertälje, Upplands Väsby

Stockholms stad: Samtliga, i och med att Stockholm skulle räknas dit; Enskede-Årsta, Rinkeby, Hägersten, Kista, Maria-Gamla Stan, Spånga-Tensta

De tre centrala kommunerna utanför Stockholms län ("Mälardalen Centrala"): Samtliga; Eskilstuna, Uppsala, Västerås

⁶ Hallstahammar kom i slutskedet att ersätta Sala, som inte gav några informanter på den tillgängliga tiden.

⁷ De Geer tillhandahåller både kartor och statistiska data. Rapporten kommer att finnas tillgänglig i pdf-format senare under www.mdh.se/ihu/finska.

Mindre kommuner utanför Stockholms län ("Mälardalen mindre, övriga"): Hallstahammar,⁸ Surahammar

Av de kvarvarande skulle följande kommuner vara sådana som inte uppfyller kraven på officiell tvåspråkig status, enligt den finska modellen:

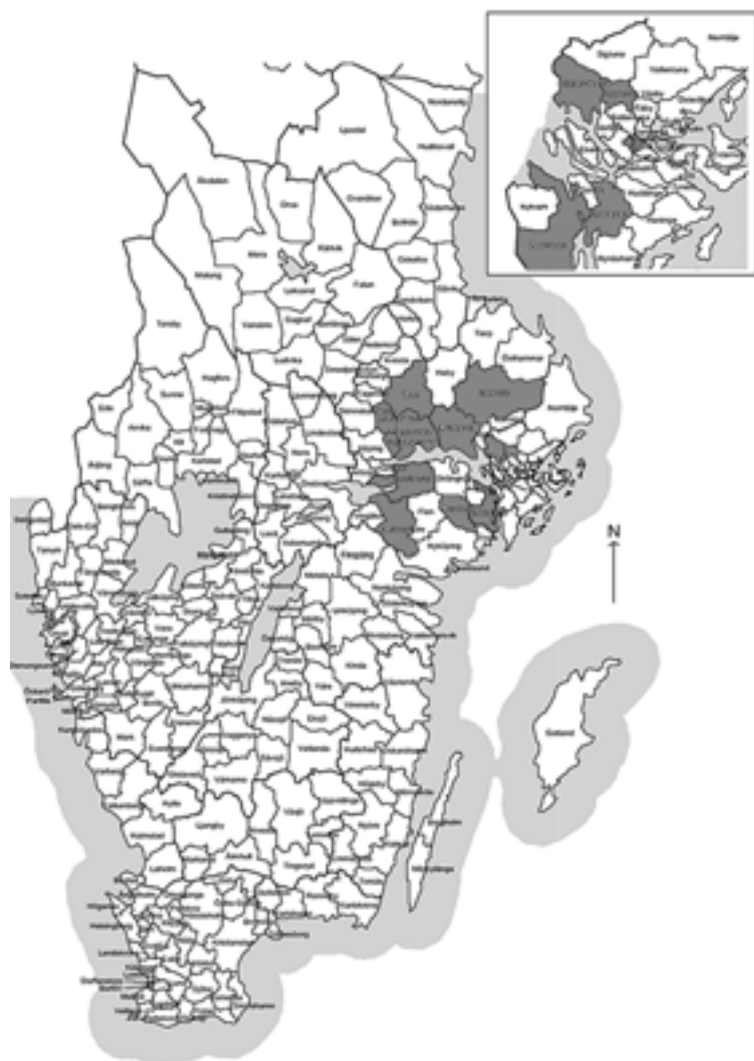
Solna, Sundbyberg, Upplands Bro; Enköping, Gnesta, Katrineholm, Oxelösund, (Sala).

Inom ramen för det viktade första urvalet, och efter det slumpmässiga förfarandet är resultatet att många kommuner med en stor andel, eller med många sverigefinnar verkligen finns representerade i urvalet. Samtidigt är urvalet inte ensidigt sådant, utan även övriga kommuner finns representerade.

Samtliga kommuner i studien finns markerade på karta 1.

⁸ Hallstahammar kom i slutskedet att ersätta Sala, som inte gav några informanter på den tillgängliga tiden.

Karta 1. Mälardalens kommuner och de aktuella kommunerna i studien⁹

⁹ Vi vill tacka Kai Kangassalo, Eskilstuna, för viss redigering av kartan.

3.2 Kontakterna med och valet av informanter till denna studie

En önskan från utredningen var att man ville få kontakt med ”vanliga sverigefinnar”, som inte tillhör den mest föreningsaktiva eller minoritetsaktiva delen av den sverigefinska populationen, för att få en bredare spridning på den information som samlas in. Detta gagnar också representativiteten mer generellt. Lika litet som det finns en personifierad medelsvensson finns det emellertid en sådan ”medelnieminen”. Den bakomliggande hypotesen var å ena sidan att minoritetsaktiva skulle vara ensidigt för ett förvaltningsområde i finska i Stockholms- och Mälardalsområdet, och å andra sidan, att minoritetsaktiva inte är representativa för alla sverigefinländare. Man kan dock ifrågasätta vilken representativitetsgrad ett sådant eftersträvat genomsnitt av en sverigefinsk population ger. Man bör inte välja till eller bort personer enbart för att de förväntas uttala sig positivt eller negativt om utredningens frågeställningar. Frågan om förvaltningsområde är dessutom en ny frågeställning för samtliga sverigefinnar i den region det handlar om. Frågan och begreppet var i stort sett okända för en stor majoritet när vi kontaktade dem för deltagande i undersökningen. Redan den fem år gamla minoritetsstatusen i sig tycktes vara mer eller mindre okänd, eller åtminstone diffus för många, speciellt de yngre. För att tillmötesgå utredningens önskemål har vi ändå bemödat oss om att hitta personer som inte är framträdande föreningsaktiva eller offentliga minoritetspersonligheter osv.

Eftersom målet var att hitta 48 personer i specifika åldersgrupper, boende i stort sett utspridda över större delen av Mälardalsregionen, inom loppet av åtta möjliga materialinsamlingsveckor,¹⁰ fick vi förlita oss på nätverk av sverigefinnar, eller kontakter via enskilda personer, som vi visste bodde på någon av de valda bostadsorterna. Vi efterlyste också frivilliga vid de offentliga informationsträffar som utredningen arrangerade under sommaren – hösten 2004 på olika håll i Mälardalen och via en efterlysning på en sverigefinsk e-postlista. Startskottet för vår del av utredningen var vid ett informationstillfälle som utredningen arrangerade i Västerås den 9 september.

¹⁰ P.g.a. en försening i leveransen av digitala band till inspelningarna, kom tiden för inspelningarna att begränsas till 8 veckor.

Beträffande de yngre har det varit naturligt att också försöka nå frivilliga via de sverigefinska friskolorna och andra utbildningsanknutna organisationer.¹¹

I huvudsak har det för denna del av utredningen blivit fråga om att söka kontakt med informanterna via av oss direkt eller indirekt kända personer, som vi kunnat lokalisera som boende på en av de valda bostadsorterna. Även här har den s.k. snöbollsmetoden gett ytterligare namn att kontakta.

3.3 Utfallet av kontakterna

Sammanlagt 45 personer har intervjuats och spelats in under oktober – december 2004. För att arrangera möten med dessa 45 personer som deltagit, krävdes det ca tre förhandlingssamtal per telefon eller via e-postkontakter per person i genomsnitt, eller totalt ett 150-tal kontakter. I de fall kontakterna var förberedda av andra personer, var det oftare möjligt att komma överens om intervjutid och –plats på en gång, medan det var nödvändigt med flera kontakter och försök till överenskommelser i de fall vi tog direktkontakt med personerna.

Rent allmänt var det besvärligt att arrangera intervjuerna i veckorna, och äldre och fr.a. yngre män var mer svårtillgängliga än kvinnor. De flesta var positivt inställda och mycket gästfria när man väl hade bestämt tid och man var på plats. Intervjuerna ägde typiskt rum på vardagar efter arbetstid och under helgerna. Antalet intervjuer per vecka varierade från två till nio.

Tabell 3 ger det slutliga utfallet av informanternas åldersindelning och –spridning, samt antalet i de olika grupperna.

¹¹ Ett alternativ hade varit att söka genom det kommunala skolväsendet. Men nedrustningen av modersmålsundervisningen under 1990-talet och decentraliseringen samt det nya köpsystemet av tjänster som många kommuner tillämpar beträffande modersmålsundervisningen antogs leda till en för lång kontakttid för att hitta lämpliga informanter. Vid tidigare kontakter med en mångfald kommuner har det också visat sig vara svårt att hitta ansvariga med överblick över kommunernas modersmålsundervisning (se bl.a. Sverigefinska språknämndens arbete med ungdomars ordförråd, Ehrnebo, Lainio, m.fl. 2001).

Tabell 3 Deltagande informanter i denna studie

Kön	Åldersgrupp		Totalt N
	Yngre Åldersspann 15–24	Äldre Åldersspann 46–86	
Män	10	11	21
Kvinnor	12	12	24
	Totalt N= 22	N = 23	45

Bland de yngre fanns två 24-åringar med, som avvek från den önskade åldern hos informanterna. Bland de äldre fanns det tre personer som var yngre än 55 (46, 51, 52). I dessa fall rör det sig om personer som ville ställa upp och som geografiskt och beträffande könstillhörighet fyllde luckor. Utfallet motsvarar till ca 91 % det avsedda.

För den geografiska delen var det också nödvändigt att göra vissa kompletteringar mot slutet av tiden. I vissa fall var vi tvungna att frånga försöket att på rutinmässig väg fylla de olika ålders-/könsgrupperna, när tiden höll på att rinna ut. Den största avvikelserna från det urval som var bestämt, var att vi inte kunde få kontakterna i Sala kommun att leda till intervjuer. Istället blev det nödvändigt att komplettera, vilket blev möjligt att göra med Hallstahammar. Det var heller inte möjligt att hitta mer än en lämplig informant i Stockholms stad, Maria-Gamla stan. Detta kompletterades med en person från Östermalm. En yngre man saknades i Upplands Bro, som ersattes med en yngre man från Vallentuna.

Jämfört med det ideala antalet, 48, saknas en äldre och två yngre män, alla dessa från Stockholms stad.

4. Metod

4.1 Introduktion

Syftet var att skapa en någorlunda bred bild av hur specifika demografiska och geografiska grupper av sverigefinnar ser på effekterna av ett eventuellt förvaltningsområde i finska, samt vilka önskemål de skulle tänkas ha för egen och för sverigefinnarnas del i allmänhet om det. Denna breda bild skulle också vara mer djuplodande än en vanlig enkät, varför två kriterier skulle uppfyllas:

- personerna skulle kontaktas personligen av oss,

- data ska vara möjliga att spara och använda för att förstå och exemplifiera en djupare detaljkännedom om de önskemål och tankar som sverigefinnar uttrycker om förvaltningsområdet och dess effekter.

En följd av det senare är att man också var intresserade av hur och i vilken utsträckning sverigefinnarna själva är intresserade av möjligheten att fungera på två språk i Sverige och vilken syn de har på finskans möjligheter och rättigheter i Sverige. I slutändan handlar det också om vilket eget ansvar man är villig att ta, för att använda och vidarebefordra det finska språket och kulturen i Sverige.

Den naturliga kombinationen av de två kriterierna var att vi bestämde oss för att spela in djupintervjuer på band, med ett relativt stort antal informanter. Detta tillgodoser både utredningens kvantitativa och kvalitativa kriterier.

Intervjuerna baserar sig på en i förväg kort testad, nedskrivnen enkät (se bilagor 2a–c; nedan), som delvis anpassades till de olika åldersgrupperna, samtidigt som de flesta frågeställningarna var gemensamma. Detta gjordes i huvudsak genom att ett block av frågor var anpassade till de faktiska förhållandena för äldre resp. yngre, t.ex. beträffande förskola/skolgång, där de äldre antogs ha gått i finsk skola och de yngre i svensk.

Intervjuspråket bestämdes av informanterna själva, men alla initiala kontakter skedde i själva verket på finska, vilket inte ledde till några problem. I några fall bland de yngre ville de genomföra själva intervjun på svenska. Antalet intervjuer helt eller delvis på svenska var sammanlagt åtta stycken, jämnt fördelade över kön, med hälften män och hälften kvinnor.

För utredningens del ville vi också ha möjlighet att ordagrant citera en del informanter, varför bandinspelning och åtminstone partiell transkribering av sådant material som är mest centralt för utredningen skulle genomföras.

Transkriberingen, som innebär att man för över tal till skrift, har inte utförts i enlighet med noggranna transkriptionsmallar för tal-språksforskning, utan en mycket grov modell närmast en nivå som påminner om relativt standardiserat tal i dialogisk litteratur, har använts. Det innebär att ingen fonetisk anpassning till talet skett, men däremot att viss morfologisk (dvs. inom formläran) anpassning gjorts. Ordvalet är informanternas eget. Detta innebär också att talspråks-, andraspråks- eller dialektala drag inte markeras. I vissa fall kan citat ha kortats för att kunna lyftas in i texten, eller bara vissa kärnbegrepp i svaren har använts som exemplifiering. Be-

skrivningen av transkriptionsförfarandet är värd att framhäva, eftersom den form som en persons tal återges i, påverkar attityden till och uppfattningen om det sagda och till personen i fråga. I denna studie har alltså en "neutraliserande" transkription tillämpats, för att låta innehållet tala för sig självt. Citaten återges först på finska, och återfinns sedan i svensk översättning, i kursiv form. Svenska citat anges endast på svenska.

4.2 Enkäten och intervjun

Enkäten formulerades både på finska och svenska. Båda språkvarianterna fanns samlade under samma frågenummer, och presenterades alltså inte som separata versioner. Enkäten följer ett upplägg som används ofta i dessa sammanhang, med inledande frågor om persondata och bakgrundsfrågor. Sedan går man vidare till själva sakfrågorna. Enkätens sakfrågor innehöll såväl frågor av allmän karaktär (om finskans användningsmöjligheter och minoritetsställningen) som frågor som rörde informanternas inställning till och eventuella vilja att utnyttja de möjligheter en laglig status för finskan skulle ge. Frågor om skolgång och bedömd språklig kompetens finns med, liksom enstaka frågor om identitet och kultur- och mediekonsumtion.

Vissa frågor har formulerats som alternativfrågor med bundna, givna alternativ (strukturerad enkät), där det normalt finns möjligheter ändå att lägga till egna svarsalternativ. En del frågor har också ställts som önskemål där informanterna skulle gradera sin inställning, t.ex. om språkliga aspekter, inställning till finska och svenska och till vissa servicefunktioner på finska.

Enkäten innehöll totalt 51 frågor, som i en del fall också hade underavdelningar. Frågeformuläret omfattade 6 sidor (Bilaga 2a–c).

Alla informanter har enligt gängse etiska regler garanterats anonymitet, varför kodning av personerna skett (se nedan).

4.3 Tillvägagångssätt

Personerna kontaktades indirekt via andra personer, eller direkt av oss. Därefter bestämdes en tid för samtalet/intervjun, samtidigt som man kort introducerade innebörden i utredningen om förvaltningsområdet. En kort skriven introduktion på finska och svenska fanns att använda vid behov, om någon efterfrågade detta.

En testomgång med enkäten som bas och en bandad intervju genomfördes med två finskspråkiga studenter. Detta hade ett mångfaldigt syfte. Vi ville testa utrustningen, vi ville testa om enkäten var för lång, om frågorna var adekvata samt ge intervjuaren en chans att se hur en muntlig intervju kunde genomföras på ett naturligt sett, även om den skrivna enkäten fanns med som underlag under själva intervjun. En viss träningseffekt kunde också förväntas genom att man testade intervjusättet i förväg.¹²

Intervjuerna skulle i möjligaste mån samordnas så att Leppänen skulle kunna göra flera intervjuer under en och samma resa till de orter som är på längre avstånd från Eskilstuna/Västerås.

Tiden för varje besök inklusive intervjun uppskattades i sin helhet i genomsnitt till minst ca tre timmar. Som väntat blev det en omfattande variation även i själva intervjudelen. Det blev också som väntat så att äldre, speciellt männen, var mer talföra, både genom sin bredare livserfarenhet och mer omfattande sociala erfarenhet, samt att yngre män var de mest svårtillgängliga och kortfattade. Huruvida det föreligger skillnader generellt i männens resp. kvinnornas förhållningssätt till det de ansett sig kunna bidra med för studien, har vi inte analyserat av praktiska skäl.

Samtalstiden i varje intervju är allmänt relativt omfattande och i vissa fall mer än tillräcklig för våra syften. Den längsta intervjun tog 1 timme 47 minuter, den kortaste 31 minuter. Medellängden på intervjuerna var i varje grupp följande:

- äldre kvinnor 56,7 min,
- äldre män 69,5 min,
- yngre kvinnor 47,5 min och
- yngre män 44,7 min.

Medellängden på samtliga intervjuer var 54,7 minuter. Två inspelningar har i efterhand, trots noggranna kontroller både före och under inspelningen, visat sig ha misslyckats. I dessa två fall har dels den skriftliga information som fanns med på enkäten, dels en rekonstruktion av innehållet använts för att ge svar på vissa av frågorna.

Samtliga intervjuer med de äldre var på finska, men av de yngre ville åtta ha åtminstone delar av intervjun på svenska, varför en del svar i citatform är på svenska som ursprungsspråk. I de äldres en-

¹² Intervjuaren hade nyligen genomfört en annan intervjustudie på svenska och finska, men på något annorlunda grunder.

käter har bl.a. en del yrkesbeteckningar avgetts på svenska av informanterna.

Informanterna fick tillsammans med intervjuaren titta på och läsa enkätfrågorna om det blev påkallat. Annars hade intervjuaren frågeformuläret hos sig, och följde i den mån det var möjligt ordningsföljden i frågorna. Av naturliga skäl kunde senare förekommande frågor i frågeformuläret bli berörda när man diskuterade frågor som kom tidigare. Även dessa svar har tagits i beaktande när de senare frågorna och svaren behandlats i analysen av materialet.

4.4 Kodning av informanterna

Varje individ i materialet har en egen kod eller ett signum. Det utgår ifrån de kriterier som varit basen för urvalet, dvs. geografisk hemvist/bostadsortens plats, ålder och kön. Dessutom anges genom åldern den unika individen. I de fall det finns flera av samma ålder i samma undergrupp, används a, b, osv. för att särskilja dem. I materialet anges samma kod för varje individ, både på banden och på enkäterna. Vi har valt att inte ange stadsdel/kommun, för att bättre skydda den anonymitet som ska gälla för de deltagande informanterna.

För att exemplifiera kodningen, som också kommer att användas nedan i användningen av citat, ges de generella koderna och sedan exempel på informanter nedan i Tabell 4.

Samtliga 45 personer har ett eget signum enligt detta system (se Tabell 5). I denna rapport är det i första hand av intresse för att kunna följa citaten och de åsikter som förs fram om specifika frågor av enskilda individer.

Tabell 4 Kodningsmatris för informanterna i studien

Stockholm län = SL
 Stockholms stad = SS
 Mälardalens centrala övriga kommuner = MC
 Mälardalens mindre övriga kommuner = MM
 Yngre kvinnor = YK (åldersgruppen 15–22 år)
 Yngre män = YM (åldersgruppen 15–22 år)
 Äldre kvinnor = ÄK (åldersgruppen 55+)
 Äldre män = ÄM (åldersgruppen 55+)

Exempel:

SLYK17 = Stockholms län, yngre kvinna, 17 år,
 SSYM 20 = Stockholms stad, yngre man, 20 år,
 MCÄK55 = Mälardalens centrala övriga kommuner, äldre kvinna, 55 år,
 MMÄM60 = Mälardalens mindre övriga kommuner, äldre man, 60 år.

De fyra första bokstäverna utan åldersangivelse kan också användas när gruppsresultat redovisas i tabellform i analysen. Sålunda betyder t.ex. SSÄM, Stockholms stad, äldre män.

Tabell 5 Informanterna i denna studie enligt ålder och kön

Äldre kvinnor	Äldre män	Yngre kvinnor	Yngre män
SLÄK73	SLÄM75	SLYK24a	SLYM19
SLÄK71	SLÄM69	SLYK24b	SLYM17
SSÄK86	SLÄM63	SLYK19a	SSYM22
SSÄK61	SLÄM56	SLYK19b	SSYM21
SSÄK57	SSÄM58	SSYK15	SSYM18
MCÄK67a	MCÄM64	MCYK22	SSYM17
MCÄK67b	MCÄM60	MCYK21a	MCYM24
MCÄK65	MMÄM71	MCYK21b	MCYM22
MCÄK46	MMÄM64	MCYK17	MCYM20
MMÄK62	MMÄM61	MMYK22	MCYM18
MMÄK56	MMÄM51	MMYK19	
MMÄK52		MMYK17	
<i>N= 12</i>	<i>N= 11</i>	<i>N= 12</i>	<i>N= 10</i>

Den yngsta intervjupersonen var 15 år gammal, den äldsta 86 år. Medelåldern på intervjupersonerna blev 42 år. Medelåldern för

äldre kvinnor blev 63,6 år, för äldre män 62,9 år, för yngre kvinnor 19,8 år och yngre män 19,9 år.

I tabell 6 återges den regionala fördelningen.

Tabell 6 Regional fördelning av informanterna i denna studie

Stockholms län	Stockholms stad	Mälardalen centrala övriga	Mälardalen, mindre övriga
<i>SLÄK73</i>	<i>SSÄK86</i>	<i>MCÄK67a</i>	<i>MMÄK62</i>
<i>SLÄK71</i>	<i>SSÄK61</i>	<i>MCÄK67b</i>	<i>MMÄK56</i>
<i>SLÄM75</i>	<i>SSÄK57</i>	<i>MCÄK65</i>	<i>MMÄK52</i>
<i>SLÄM69</i>	<i>SSÄM58</i>	<i>MCÄK46</i>	<i>MMÄM71</i>
<i>SLÄM63</i>	<i>SSYK15</i>	<i>MCÄM64</i>	<i>MMÄM64</i>
<i>SLÄM56</i>	<i>SSYM22</i>	<i>MCÄM60</i>	<i>MMÄM61</i>
<i>SLYK24a</i>	<i>SSYM21</i>	<i>MCYK22</i>	<i>MMÄM51</i>
<i>SLYK24b</i>	<i>SSYM18</i>	<i>MCYK21a</i>	<i>MMYK22</i>
<i>SLYK19a</i>	<i>SSYM17</i>	<i>MCYK21b</i>	<i>MMYK19</i>
<i>SLYK19b</i>		<i>MCYK17</i>	<i>MMYK17</i>
<i>SLYM19</i>		<i>MCYM24</i>	
<i>SLYM17</i>		<i>MCYM22</i>	
		<i>MCYM20</i>	
		<i>MCYM18</i>	
<i>N= 12</i>	<i>N= 9</i>	<i>N= 14</i>	<i>N= 10</i>

(Kursiverade = kvinnor)

5. Beskrivning av informanternas bakgrund

5.1 Inledning

Nedan ges en generell bild av informanterna, baserad på de bakgrundsdata som de gett inledningsvis i intervjun/enkäten. Denna sammanställning syftar till att skapa en bild av hur typiska och representativa dessa informanter är för sverigefinnar i allmänhet, samt att skapa en bas för förståelsen av deras svar.

5.2 Födelseland och inflyttningsålder

Av de *äldre* var samtliga födda i Finland, men inflyttningstidpunkten varierar mellan inflyttning vid ett års ålder till 51 års ålder. Födelseorterna ligger utspridda över stora delar av Finland (Tabell 7).

Bland de äldre var den yngste mannen vid inflyttningstidpunkten 17 år gammal och den äldste 51 år. Medelåldern för inflyttningen för äldre män var 26,7 år. Medianen (inflyttningsåldern som förekom flest gånger) var 21 år. Den yngsta kvinnan var vid inflyttningstidpunkten ett år gammal och den äldsta 40 år. Medelåldern för inflyttningen för äldre kvinnor var 22,9 år, alltså något lägre än för äldre män. Medianen var 17 och 29 år, båda förekom två gånger.

De 23 äldre informanterna är alla födda i Finland (Tabell 7) och de representerar alltså den faktiskt invandrade generationen. De har kommit till Sverige från 21 olika kommuner. Tre av informanterna, två kvinnor och en man, har kommit från Tammerfors. Över hälften av de äldre männen i undersökningen är födda på mindre orter eller städer i norra eller östra Finland. Detta var vanligt bland de finländare som invandrade till Sverige på 1960- och 70-talen. Även mellersta Finland och Tavastland är representerade med tre informanter respektive en informant. En manlig äldre informant är född i Karleby i västra Finland.

Bland de äldre kvinnliga informanterna var enbart två födda på orter i norra Finland. Däremot var Tavastland och mellersta Finland representerade med sex informanter. Tre av informanterna var födda på mindre orter i västra Finland och en informant i Helsingfors. Om man ser till storleken på kommunerna, var majoriteten av de äldre kvinnliga informanterna, åtta stycken, födda i mindre kommuner (Tabell 7).

Tabell 7 De äldre informanternas födelseorter

<i>Äldre män/kvinnor (kursiverade)</i>	
I Finland	i Sverige
Oulu/Uleåborg	-
Ähtäri/Etseri	-
Lappeenranta/Villmanstrand	-
Inari/Enare	-
Kokkola/Karleby	-
Taivalkoski	-
Savonlinna/Nyslott	-
Hankasalmi	-
Tampere/Tammerfors	-
Kinnula	-
Lieksa	-
<i>Salla</i>	-
<i>Muurame</i>	-
<i>Tampere/Tammerfors</i>	-
<i>Urjala</i>	-
<i>Hattula</i>	-
<i>Tampere/Tammerfors</i>	-
<i>Helsinki/Helsingfors</i>	-
<i>Kauhajoki</i>	-
<i>Vesanto</i>	-
<i>Oulu/Uleåborg</i>	-
<i>Haapajärvi</i>	-
<i>Uvila/Ulvsby</i>	-

Bland de *yngre* var två av 22 informanter födda i Finland, dvs. de är till klart övervägande delen födda i Sverige (Tabell 8). Födelseorterna ligger till största delen i Mälardalsområdet, 18 av 20. Bland de yngre hade 13 informanter båda föräldrar födda i Finland. Åtta informanter hade en förälder som var född i Finland och av dessa hade fem den andra föräldern född i ett tredje land, alltså inte Finland eller Sverige. En informants båda föräldrar är födda i Sverige. Det innebär att de yngre till största delen representerar den kategori som oftast benämns "andragenerationens sverigefinnar" eller rentav "andragenerationens invandrare", trots att de själva inte invandrat. Denna typ av grupp kategorisering kan avvika från den uppfattning de har om sig själva (jfr Identitet, nedan). I takt med att minoritetsstatusen förstärks och blir mer accepterad, avtar

också behovet att använda begrepp som har direkt med tidpunkten för invandringen i tidigare släktled att göra.

Av de yngre informanterna är alltså majoriteten, 20 stycken, födda i Sverige. Två informanter, båda unga kvinnor, är födda i Finland, varav en i Salo i sydvästra Finland och den andra i Jyväskylä i mellersta Finland. Sju stycken av de yngre deltagarna i undersökningen är födda i Stockholm, bland dem fem yngre män, vilket betyder att hälften av de yngre manliga informanterna angav Stockholm som sin födelseort. Bland de fem andra manliga informanterna var tre stycken födda på centrala orter i Mälardalen. En yngre man var född i Jönköping och en på en mindre Mälardalsort, Skerke.

Tabell 8 De yngre informanternas födelseorter

<i>Yngre män/ kvinnor (kursiverade)</i>	
I Finland	i Sverige
-	Stockholm
-	Stockholm
-	Jönköping
-	Stockholm
-	Stockholm
-	Eskilstuna
-	Stockholm
-	Västerås
-	Skerke
-	Uppsala
-	<i>Västerås</i>
-	<i>Uppsala</i>
-	<i>Västerås</i>
-	<i>Stockholm</i>
-	<i>Borås</i>
-	<i>Stockholm</i>
-	<i>Södertälje</i>
-	<i>Västerås</i>
-	<i>Upplands Väsby</i>
-	<i>Eskilstuna</i>
<i>Salo</i>	-
<i>Jyväskylä</i>	-

Bland yngre kvinnor som deltog i undersökningen är fem stycken födda på centrala orter i Mälardalen, två i Stockholm och två i mindre kommuner i Stockholms län. En yngre kvinnlig informant var född i Borås. Sammanlagt är enbart fyra av de 22 yngre informanterna födda utanför det tilltänkta utvidgade förvaltningsområdet i Mälardalen. Ur denna synvinkel utgör de en möjlig bas för en stabil sverigefinsk minoritet, med egna rötter i regionen.

5.3 Utbildningsbakgrund

I Tabell 9 och 10 ges samtliga informanternas utbildningsnivå, dvs. genomgångna skolformer och längre kurser, både de i Finland och de i Sverige.

De *äldre* i urvalet har typiskt gått folkskola i Finland, emellanåt kombinerad med yrkesskola eller mellanskola (realskola; Tabell 9). I Sverige har många gått språkkurser och tagit andra, ofta kortare fortbildningskurser. En tendens finns att kvinnor oftare utbildat sig vidare i Sverige, ofta inom vårdsektorn.

Tabell 9 Informanternas utbildningsbakgrund, de äldre

Äldre		Sverige
Finland		
Folkskola + yrkesskola i Fi,		-
Flickskola i Fi +	barnskötarkurs och studieförberedelsekurs i Sv	
6-årig folkskola, jordbruksskola i Fi +	1-årig verkstadstekn. kurs i Sv	
Folkskola + fortsättningsskola		-
Grundskola, gymn., teol.mag. i Fi	språkkurser i Sv	
Folkskola (7-8 år) i Fi	språkkurser i Sv	
Universitet, journalistutbildning	yrkesanknutna kurser i Sv	
Folkskola, hushållsskola	språkkurser i Sv	
Mellanskola, kontorsskola	undersköterskeutb. i Sv	
(Vill inte minnas)		-
Folkskola + fortsättningsskola	språkkurser i Sv	
Grundskola	undersköterskeutb. i Sv	
Folkskola (7 år) i Fi	vårdbiträdesutb. i Sv	
Folkskola, kock- och stewartutb. i Fi	språkkurser i Sv	
Inget i Fi	grundskola, gymn., vårdskola, undersköterskeutb. i Sv	
Folkskola		-
Yrkesskola, kokerska		-
Folkskola		-
Folkskola	svetsning, elektronik, maskinskrivning i Sv	
Folkskola	språkkurser i Sv	
Folkskola + mellanskola		-
Yrkesskola		-
Handelsskola	Samhällsvet., Folkuniv. i Sv	

N = 23

Helt ovanligt bland de äldre är det heller inte att man inte har fått någon fortbildning alls i Sverige, eller någon språkutbildning i svenska (gäller 8 personer). En del av informanterna har också lakoniskt konstaterat att ”det var bara att börja jobba direkt”. Urvalet är på så sätt kanske mer stereotypiskt än representativt, och fr.a. för en tidig fas av den efterkrigstida finska invandringen. Men bilden av vad man har gjort i yrkeslivet skiljer sig ofta från den utbildning man fått (se nedan).

Generationsskiftet är mycket tydligt i den meningen, att endast en av de *yngre* har fått någon form av utbildning i den finska ungdomsskolan, resten har hela sin skolgång i Sverige (Tabell 10). Den

informanten är också något avvikande från de övriga unga, även för några andra frågor.

En har ännu inte avslutat grundskolan, men i övrigt har alla utom en också en pågående eller relativt nyligen avslutad gymnasieutbildning bakom sig. Det är för tidigt att sia om hur många som kommer att studera vidare på högskolenivå, men även här finns en tydlig tendens, nämligen att den stereotypa bilden av sverigefinnar verkar stämma in. Ganska många går vidare till gymnasienivån, men jämförelsevis få sverigefinnar verkar gå vidare till högre utbildning efter gymnasieåldern (t.ex. Eriksson & Jonsson 1993:233–237). Denna delvis etniskt baserade snedrekrytering har emellertid främst social och utbildningsmässig grund i föräldragenerationen (o.a.a.) och fördelar sig därmed olika mellan etniska grupper med ursprung i olika länder. Hypotetiskt spelar också språkliga faktorer – dock inte språksläktskap – en roll.

Tabell 10 Informanternas utbildningsbakgrund, de yngre

Yngre	
Finland	Sverige
-	gymn. samhällsvet.
-	gymn.
-	gymn. undersköterskeutb.
-	gymn.
-	gymn. + Komvux
-	gymn. samhällsvet.
-	gymn. natur.
-	grundskola
-	gymn. + folkhögskola
-	gymn. musik, språk
-	gymn. natur.
-	gymn. natur, civilekon.
-	gymn. samhällsvet./ekon.
Gymnasium i Fi	geografi, univ.stud.
-	gymn. barn och fritid
-	gymn. barnskötare
-	gymn. tvärvet.
-	gymn. omvårdnad
-	gymn. tvärvet.
-	gymn. byggnads.
-	grundskola
-	gymn. samhällsvet.
-	univ.stud.

(Gymn. = gymnasieskola + valt program)

N = 22

Bland informanterna har 13 uttryckligen nämnt (under andra frågor) att man gått i finska/tvåspråkiga klasser, åtta av dem under år 1–6, fem år 1–9 och av dessa fem två i en friskola. Detta är uppenbarligen en större andel än bland sverigefinska ungdomar generellt. Det faktumet att vi försökt nå finskspråkiga ungdomar kan vara en förklaring; andelen som fortfarande talar finska på en ganska hög nivå utan en gedigen tvåspråkig skolgång är betydligt lägre bland dem som inte fått sådan utbildning, dvs. som inte gått i finsk klass eller i en friskola.

På gymnasienivån återfinns en typisk könsuppdelning såtillvida, att det endast är kvinnor som väljer vårdinriktade gymnasie-/ påbyggnadsutbildningar. Flera av de unga verkar vara inne i en mel-

lanfas innan man börjar bestämma sig för en mer varaktig yrkesinriktning: de har praktikantplatser som inte motsvarar den gymnasieinriktning de haft (se även nedan). Endast fyra har sökt sig till högskolestudier, men det beror delvis på att många av ungdomarna ännu inte har åldern inne för högre studier.

5.4 Yrke, verksamhet

I Tabell 11 ges samtliga informanternas yrkes- eller verksamhetsområde, dvs. yrkeskategori, eller sysselsättning idag. En hel del av de äldre har angett tidigare yrke och/eller sysselsättning, innan de blev pensionerade.

Beträffande yrkesområdena som finns representerade bland de *äldre* kan man konstatera, vilket också är förväntat med tanke på deras ålder och tidpunkten för deras verksamma liv i Sverige, att många är pensionerade och att många återfunnits inom typiska yrken inom industri, produktion och vård (Tabell 11). Även en del facklärd yrkeskategorier ("kvalificerade arbetare") finns med, såsom snickare och svetsare. Flera av pensionärerna är sjukpensionärer. Här återkommer en traditionell bild av sverigefinnar – man har relativt kort utbildning, och med hälsan som insats har man kommit till Sverige och sen gått in i arbetslivet tills "kroppen sagt stopp". Detta återspeglas vidare tydligt i en del citat nedan under andra frågor.

Tabell 11 Informanternas yrken och sysselsättning, äldre och yngre

<i>Äldre</i>	<i>Yngre</i>
Pensionär (chaufför)	studerande
Pensionär (barnskötare);	praktikant, vårdhem för dementa
Pensionär (Scania);	föräldraledig, arbetssökande
Pensionär (sedeltryckeri)	studerande
Komminister	butik/kassa
Pensionär (metallarbetare)	lastare
Redaktör	studerande
Pensionär	studerande
Undersköterska	studerande
Pensionär	univ.stud.
Pensionär (Volvo)	studerande
Undersköterska	univ.stud.
Pensionär	studerande
Pensionär	univ.stud.
Undersköterska	barnskötare
Pensionär (sjukhusinformation)	praktikant, mindre företag
Egen företagare (catering)	studerande
Gjuteriarbetare	undersköterska
Pensionär (metallarbetare)	snickare
Pensionär (svetsare)	praktikant, förskola
Arbetslös	vårdbiträde
Pensionär (metallarbetare)	univ. stud.
Arbetsförmedlare	
N = 23	N = 22

Bland de *yngre* är som väntat kategorin studerande helt dominerande, och därutöver anger flera att de f.n. har praktikplatser, eller är verksamma inom vård och omsorg (Tabell 11).

Sammanfattningsvis om utbildnings- och yrkesbakgrund kan man konstatera, att urvalet inte representerar en högutbildad eller starkt socioekonomiskt vinklad del av den sverigefinska populationen. Det förhåller sig möjligen tvärtom, att högutbildade och yrkeskategorier som är mer inriktade mot administration, service, utbildning, media mm. är för svagt representerade. I den meningen finns det en risk att detta urval inte representerar den "vanlige sverigefinnen" i dagens situation, och kanske heller inte spännvidden bland dem som bor i storstadsregionerna.

5.5 Språklig kompetens

Den språkliga nivån, eller kompetensen, kan av flera skäl vara en väsentlig grund som förklarar svarsalternativen på flera andra frågor. Till exempel blir frågor om behov av service på finska en helt annan för en person som kan finska i många olika stilar och för många olika funktioner, än för en som behärskar en finska som endast används i det dagliga livet, i van hemmiljö. Dessutom spelar kunskaperna och färdigheterna i svenska på motsvarande sätt en avgörande roll.

Det förväntade, med tanke på födelseland, utbildningsmiljö och yrkesverksamhet, vore att de äldre generellt hade en högre förmåga att använda finska i många olika situationer, medan situationen borde vara den omvända bland de yngre. Dessa skulle istället ha motsvarande kunskaper i svenska, medan deras finska inte nödvändigtvis skulle behärskas lika väl. För de yngre vore det också förväntat att de inte har samma färdigheter i skriven finska som i talad, främst med tanke på att de generellt och i mångas fall även i denna studie, inte har haft undervisning på finska och alla inte ens undervisning i finska.

Man bör också komma ihåg att den reella språkliga kompetensen, den ”mätbara”, inte nödvändigtvis överensstämmer med den självbedömning man gjort. Man kan dock anta att de har god möjlighet att bedöma balansen mellan finska och svenska, dvs. den relativa behärsknigen av språken. Även om vi nedan använder begreppet modersmålstalare och -nivå, bör man också vara medveten om att denna kontrastering mellan en modersmålstalare/-nivå och en andraspråkstalare/-nivå, har förlorat i värde som en måttstock, sedan olika forskningsresultat visat att även modersmålstalare (i t.ex. svenska) har drag av andraspråkstalets svenska, i sådana miljöer som är mångspråkiga. Samma fenomen har också observerats för flerspråkiga talalets förstaspråk, dvs. det man lärt sig först: även enspråkiga talare uppvisar ofta likartade drag, främst i sitt talspråk, som flerspråkiga. För konkreta studerade språkdrag handlar det ofta om kvantitativa skillnader, inte enbart kvalitativa skillnader i språkanvändningen; tvåspråkiga använder mer av vissa varianter än jämförbara grupper enspråkiga (t.ex. Janulf 1987, Tuomela 2001, Ylikiiskilä 2001).

Frågorna vi ställde var dessa, med skalan enligt vilken de fick svara angiven, med mest negativt mot värdet 1 och mest positivt mot värdet 7:

9. Miten hyvin hallitset suomea/*hur väl behärskar du finska?*

Kirjallisesti/Skriftligt						
-						+
1	2	3	4	5	6	7
Suullisesti/Muntligt						
-						+
1	2	3	4	5	6	7

10. Miten hyvin hallitset ruotsia/*hur väl behärskar du svenska?*

Kirjallisesti/Skriftligt						
-						+
1	2	3	4	5	6	7
Suullisesti/Muntligt						
-						+
1	2	3	4	5	6	7

Tabell 12 Språkkunskaper, äldre, självbedömning, medelvärden

Finska		Svenska	
Skrift	Tal	Skrift	Tal
5,5	6,4	4,2	5,4

N = 23

Skalan 1 (lägst) till 7 (högst) användes för att gradera informanternas uppfattningar om den egna språkbehärsningen. Värdet 4 är således mittvärdet i skalan (Tabell 12 och 13).

Tabell 13 Språkkunskaper, yngre, självbedömning, medelvärden

Finska		Svenska	
Skrift	Tal	Skrift	Tal
4,4	5,9	6,9	6,5

N = 22

Både bland de äldre och de yngre finns det enstaka personer med motsatt riktning för den språkliga självvärderingen än resten av gruppen, beroende på om de är uppvuxna i Sverige (en äldre kvinna), eller i Finland (en yngre kvinna). Dessa har gett klart

mycket lägre grad av kunskaper i finska och bättre i svenska (bland de äldre), resp. bättre i finska och sämre i svenska (bland de yngre) än de övriga i deras åldersgrupp. Tendensen är dock klar. De äldre har inte oväntat bättre kunskaper i finska än i svenska, och de yngre bättre kunskaper i svenska än i finska, enligt denna självbedömningsfråga.

Bland de *äldre* använde 14 informanter graden 7 om finska i skriftlig eller talad kompetens. Av dessa hade sex angett att de hade lägre kompetens i skriven finska, och en i talad finska. Till detta kan man söka olika förklaringar. En förklaring till att många anser att de, trots att de har finska som modersmål, inte behärskar det fullödigt, är att de inte har utvecklat skriftspråket genom längre utbildning eller genom yrkesverksamhet som kräver sådan språkförmåga. Nio personer bland samtliga äldre anser att de har högre kompetens i talad finska än i skriven. En annan orsak är att de känner att de förlorar finskan vartefter i Sverige, och att de också förlorar kontakt med den finska som många anser vara den riktiga, dvs. finlandfinska och fr.a. det finlandfinska skriftspråket. Detta är naturligt, men leder till praktiska problem. Inom offentligt språkbruk finns det klara skillnader mellan Sverige och Finland, då många samhällsfenomen trots allt är olika och kräver olika begrepp. För sverigefinnar i gemen innebär det att man dels kan ha lärt sig begreppen för samhällsfunktioner och –fenomen på svenska, eller man kan ha skapat egna naturliga översättningar av dem till finska, som kan vara okända i Finland. Fenomen och begrepp kan också ha skapats i Finland efter informanternas migration till Sverige. I viss mån kan detta leda till en språklig osäkerhet, som kan vara hämmande för viljan att använda finska i offentlig miljö.¹³

Bland de *äldre* har två personer av 23 angett graden 7 för svenska, varav en är uppvuxen i Sverige. 15 av de äldre anger sämre kompetens i det svenska skriftspråket än i talad svenska. Det antyder bl.a. att de kan ha problem med skriven, formell svenska i olika funktioner.

Sammantaget torde de äldres språkbild vara sådan, att de mycket väl kan ha konkreta och påkallade behov av finskspråkig service från bl.a. myndigheter. Men de kan också känna sig osäkra – på samma sätt som sverigefinska myndighetsföreträdare – på vad saker och ting ”egentligen heter” på finska i Finland. Ibland kan även be-

¹³ Just av denna anledning – för att skapa ett finskt, anpassat ordförråd för svenska samhällsfenomen – tillkom Sverigefinska språknämnden 1975.

greppen saknas helt i Finland.¹⁴ De äldre har också haft en egen språklig kompetens i finska i alla fallen utom ett, som skulle ha räckt till för att föra modersmålet/förstaspråket finska vidare till nästa generation.

Bland de *yngre* kan noteras att endast tre använde graden 7 överhuvudtaget för finska, i endera eller både i den skriftspråkliga och talspråkliga kompetensen. Två av dessa var födda i Finland. Två yngre anger graden 1 för kompetens i skriven finska, dvs. de är snarlika dem som man bland tornedalingar har kallat funktionella analfabeter i sitt förstaspråk (eller modersmål enligt vissa kriterier (Winsa 2005), och som man skulle kunna ge en prognos som typiska språkbytare. De skulle m.a.o. inte längre ha den funktionella och lingvistiska kompetensen, eller den grad av språkligt självförtroende, som normalt är nödvändiga för att föra modersmålet/förstaspråket vidare till nästa generation.

Bland de *yngre* har 13 angett graden 7 för svenska, antingen i endera eller för både den skriftspråkliga och talspråkliga kompetensen. 11 har högsta värdena på båda, vilket antagligen innebär att de anser sig ha modersmålskompetens i svenska. Detta skulle i så fall stämma överens med den generella bild som skapats via olika studier om tvåspråkiga sverigefinska ungdomars språkliga färdigheter: oavsett skolgång är svenskan generellt något eller helt dominerande efter utgången grundskola. Denna obalans förstärks under gymnasietiden, då allt färre har möjligheter eller vilja att begära undervisning fr.a. på, men även i finska.¹⁵

Man kan anta att språkkunskaperna har betydelse för hur man värderar, åtminstone för sin egen del, behovet av att kunna använda finska i kontakter med svenska myndigheter. Både den egna kompetensen i svenska (för äldre) och den i finska (för yngre) skulle därmed ha inverkan på hur man vill framställa behovet. För de äldre vore det uppenbarligen en lättnad för många men också nödvändigt av säkerhetsskäl för andra, om de kunde använda finska i den praktiska kommunikationen. De kan också ha principiella synpunkter på detta, som medlemmar i den sverigefinska minoriteten och med tanke på finskans särställning. De yngre kan uppfatta sina kunska-

¹⁴ Typexempel på det senare som ofta används, är sv. 'dagis' svefi. *daagis*, och sv. 'Landstinget', svefi. *maakäräjät*. Fenomen som sådana finns inte (Landstinget), eller har fått egna begrepp i Finland ('dagis'; fifi. *iltapäiväkoti*).

¹⁵ F.n. finns det ingen svensk kommun som kan erbjuda ett tvåspråkigt program på svenska-finska. Ett undantag är det tvåspråkiga programmet Eurogymnasiet i Haparanda kommun, som erbjuder viss undervisning även på finska, i samarbete med Torneå lyceum på den finska sidan (<http://www.tskola.haparanda.se/gymnprogram/eurogymnasiet.shtml>), 2005-02-09. Samma typ av förstärkning av svenska, delvis på bekostnad av modersmålet/förstaspråket bland olika språkgrupper, beskrivs i Otterup (2005).

per i finska som bristfälliga för myndighetskontakter på finska och kunskaperna i svenska som en intäkt för att inte begära finskspråkig service. Men även för dessa tillkommer den principiella synen på finskans ställning, samt dessutom, huruvida de anser att deras föräldrar eller far-/morföräldrar har sådana behov, att dessa endast med svårighet kan klara av myndighetskontakter på svenska. En hel del av de yngre kan också ha erfarenhet av tolkning för föräldrar och andra anhöriga, som skapar en djupare förståelse för vilka problem en språksvag person på svenska har att möta. Till viss del beror den principiella viljan att begära/önska service på finska på de insikter man har om vad den nya minoritetsställningen innebär.

5.6 Vad vill man förändra eller förbättra i sina språkliga färdigheter?

Förutom att informanterna själva fick bedöma sin språkliga kompetens på en sjugradig skala tillfrågades de senare under intervjuerna om de ansåg att det fanns någonting att förbättra i deras språkkunskaper i finska respektive svenska. Vidare, om informanten hade uttryckt en vilja att förbättra något i det ena eller i båda av språken, tillfrågades de om vad de kunde tänka sig att göra konkret för att uppnå det. Frågorna i sin originalform lydde på följande sätt:

18. Mitä haluaisit parantaa koskien suomen taitojasi?/*Vad skulle du vilja förbättra i dina finskakunskaper?*

19. Mitä haluaisit parantaa koskien ruotsin taitojasi?/*Vad skulle du vilja förbättra i dina svenskakunskaper?*

20. Mitä sinä voisit ajatella tekeväsi sen edestä?/*Vad skulle du kunna tänka dig att göra för att uppnå det?*

Först ska de äldre informanternas svar granskas och analyseras i samma ordning som frågorna kom upp i intervjun. Ungefär en tredjedel av alla äldre informanter ansåg att de inte hade någonting att förbättra i sina kunskaper i finska. Några av dessa betraktade frågan som oväsentlig och ansåg att kunskaperna i finska räckte gott och väl. Två tredjedelar av dessa informanter var äldre kvinnor, vilka var mest nöjda med sina kunskaper i finska. En manlig informant konstaterade:

Kannattaako sitä [suomea] nyt ruveta enää parantamaan? MMÄM64
(*Är det [finska språket] värt att försöka förbättra nu längre?*) MMÄM64

Det oftast förekommande svaret bland äldre, både kvinnor och män, var att ordförandet i finskan hade blivit alltmer begränsat. Ären man tillbringat i Sverige hade i många fall utvecklats språket åt ett annat håll än finskan i Finland. Nya ord som kommit in i finskan efter utvandringen kunde orsaka problem och på samma sätt nämnde många informanter att det var svårt att undvika att man fyllde på sitt ordförråd med svenska ord och uttryck. Enligt några "förorenade" detta det finska språket och försvårade kommunikationen med finnar bosatta i Finland, som t.ex. med släktingar och vänner. Byråkratiska¹⁶ ord och datatekniska ord samt andra nyord är exempel på områden som sällan utgjorde en del av informanternas vokabulär på finska.

Konkreta förbättringsområden som de äldre informanterna nämnde vad gäller finskan var grammatik och behärskningen av skriftspråket, som många upplevde att de kunde osäkert eller rentav bristfälligt. Detta har delvis sina rötter i den låga utbildningsnivån som rådde bland informanterna. Skriftspråket hos informanterna kanske inte var tillräckligt välutvecklat efter folkskolan i Finland och flytten till svenskspråkig miljö hade inte gett något stöd för dess tillägnande.

Samtidigt som en grupp informanter konstaterade att de inte kunde hitta något att förbättra i sina finskakunskaper, fanns det en mindre grupp som var av precis motsatt åsikt. "Det finns alltid någonting att förbättra" (MMÄM61) var en typisk kommentar från dessa. Många av dessa informanter upplevde att deras finska hade förlorat nyanser och man hade "förslappats" språkligt efter åren utanför Finlands gränser. En kvinnlig informant uttryckte en önskan att få höra mer finska och kunna använda det oftare i Sverige. I brist på användningsmöjligheter var hon orolig för att tappa språket.

Enligt den tidigare självbedömningen kunde det förutsättas att de äldre informanterna skulle rapportera fler svårigheter med det svenska språket jämfört med finskan samt lättare komma på områden som kunde förbättras i deras kunskaper i svenska. Det visade sig också vara fallet; endast en fjärdedel av de äldre informanterna upplevde att de inte hade någonting att förbättra i sina kunskaper i svenska. En manlig informant konstaterade: "Kunskaperna har räckt till ändå tills nu i alla fall" (SSÄK61) och ansåg således att frågan inte var aktuell för honom.

¹⁶ Vi har anpassat oss till det språkbruk informanterna använt; med "byråkratiskt" språk åsyftas den typ av språkbruk som ofta benämns som *offentligt* språk, i motsats till *privat* språk.

Resterande tre fjärdedelar av de äldre uttryckte mer eller mindre specifikt olika områden som behövde förbättras i deras svenska. Många av dessa konstaterade helt enkelt att det alltid fanns saker att förbättra eller att de inte var nöjda med sina kunskaper och att de skulle behöva utvecklas. Några ville inte gå in på detaljer om ovannämnda tankar.

Vi frågade även mer specifikt om skriftspråket som användningsområde. Några informanter ansåg att deras svenska inte var tillräckligt avancerad för att användas som skriftspråk. Missförstånd i myndighetskontakter nämndes som ett resultat av deras bristfälliga kunskaper i den skrivna svenskan. Dessa informanter hade vare sig lätt för att läsa eller själva uttrycka sig på ett byråkratiskt språk. Några andra informanter var ganska exakta: de ville förbättra sin grammatik, speciellt beträffande användningen av svenskans prepositioner i jämförelse med finskans kasus. Ett par informanter nämnde sin finska brytning som en försvårande faktor för kommunikationen medan andra uttryckte tydlig stolthet över den. I det senare fallet kan det tänkas utgöra en komponent i en sverigefinsk identitet.

Många informanter uppehöll sig vid ordförrådet. De berättade att deras svenska ordförråd inte räckte till för att kommunikationen skulle kunna upplevas som tillfredsställande. Detta gällde sällan i vardagssituationer, men det gjorde sig påmint som ett problem när man hamnade utanför de vanliga privata sfärerna, hemmet eller bekantskapskretsen. I vissa fall kunde man ana att informanten inte behärskade det byråkratiska ordförrådet vare sig på finska eller på svenska. En kvinnlig informant konstaterade:

Työelämästä jäämisen jälkeen ne ruotsinkieliset kontaktit on vain vähentyneet. Ei tule paljoa käytettyä ruotsia. MCÄK67b

(Sedan man slutade i arbetslivet har de svenskspråkiga kontakterna blivit färre. Det händer inte så ofta att man använder svenska) MCÄK67b

Även vardagsspråket kunde alltså ligga i riskzonen om användarens svenskspråkiga kommunikationskrets under tiden för det aktiva arbetslivet endast hade bestått av arbetskamrater, medan fritiden uppfylldes med aktiviteter på finska med finstalande vänner och bekanta. Några informanter uttryckte sin oro för risken att man kunde tappa språket totalt i samband med någon åldersrelaterad sjukdom.

Med tanke på de många och varierande typer av tillkortakommanden som informanterna nämnde, både gällande språkkunskaperna i finska och i svenska, kunde man anta att de skulle uttrycka en vilja att agera för ändra på situationen. Detta var däremot inte

fallet. Ytterst få informanter rapporterade att de skulle vilja göra något konkret för att förbättra sina kunskaper. Detta kan dock bero på att frågan ställdes i en hypotetisk form; ”vad skulle du kunna tänka dig att göra?”

En stor del av de informanter som kunde tänka sig att göra någonting för att förbättra sina kunskaper i svenska nämnde att man faktiskt redan gör det i praktiken, i vardagslivet. Television, tidningar, böcker och Internet var en del av detta. Någon nämnde även korsord och andra hobbies, vilka kunde bidra till att man utvidgade ordförrådet. Endast ett par informanter kunde tänka sig att gå på en kurs i svenska eller studera språket under arbetstid. De flesta informanterna signalerade att man inte prioriterade förbättringen av sina kunskaper i svenska på fritiden.

Tre informanter kunde tänka sig att göra någonting för att förbättra sina kunskaper i finska i stället för svenskan. Av dessa hade två övervägt att gå på en kurs i finska vid Mälardalens högskola och en kunde tänka sig att flytta tillbaka till Finland för att språket skulle återhämta sig.

Även *yngre* informanter tillfrågades om deras vilja och behov att förbättra sina språkkunskaper i svenska eller i finska. De kvinnliga yngre informanterna var mångordigare och ansåg även oftare att det fanns någonting att förbättra i antingen deras kunskaper i svenska eller finska.

De yngre informanterna hade uppskattat sina kunskaper i finska ungefär 0,6–2,5 poäng lägre än sina kunskaper i svenska på den sju-gradiga skalan. Detta reflekterades i deras svar om förbättringar av språkkunskaper i finska. Endast tre informanter ansåg att det inte fanns någonting att förbättra i deras kunskaper i finska. Alla andra informanter kunde hitta ett eller flera språkdrag där det fanns utrymme för förbättringar.

Totta kai on parannettavaa SLYK19a

(*Det är klart att det finns saker att förbättra*) SLYK19

När man ser på informanternas svar om finskan kan man hitta en bred uppsättning av områden där informanterna skulle vilja förbättra sin finska. Precis som hos de äldre informanterna för svenskan, stod ordförråd och framför allt byråkratiska eller andra svåra ord högst upp på åtgärdslistan. Den finska som de yngre informanterna hade lärt sig var ofta på samma nivå och av samma slag som deras föräldrar hade talat, dvs. främst en dialektal och privat finska, med rötterna i det rurala Finland. Två yngre kvinnor konstaterade att hon skulle vilja lära sig ”högskolefinska” och kunna studera språket på högskola antingen i Sverige eller i Finland.

Några upplevde svenskans inblandning i finskan som störande och ville kunna behärska ett ”renare” språk när de använde finska.

Några informanter nämnde specifika finska språkdrag med vilka de hade svårigheter. Sådana var t.ex. böjningsformerna och sammansatta ord. Mer än hälften av informanterna ansåg att deras skriftspråk var bristfälligt. Många erkände att de inte kunde skriva eller läsa på finska utan stora ansträngningar. Även om det fanns andra som inte hade tappat sin finska till denna grad rådde det en stor osäkerhet hos många när de själva skulle skapa skriven finskspråkig text. En informant konstaterade att det var lätt att blanda ihop tal- och skriftspråk och även svenska ord om man inte kunde det finska ordet. En allmän osäkerhet i användningen av finska rådde hos många av de yngre informanterna.

Eftersom informanternas kunskaper i finska var svagare än i svenska förefaller det naturligt att de kunde komma på mer konkreta förbättringsförslag för finskan. Redan tidigare nämndes att några informanter kunde tänka sig att studera finska på högskolenivå. Ytterligare två informanter kunde tänka sig att läsa någon distanskurs i finska. Några andra, fortfarande i grundskole- eller gymnasieålder, konstaterade att de fick modersmålsundervisning i finska och såg det som ett bra sätt att förbättra sina kunskaper. Ett par informanter konstaterade att deras kunskaper i finska skulle förbättras redan om de åkte oftare till Finland och använde språket mer med finnar.

I jämförelse med sina äldre motparter var de yngre informanterna mycket mer intresserade av att förbättra sina språkkunskaper. Detta kan delvis förklaras med att skolvärlden fortfarande hade en direkt påverkan på de yngre informanterna. Således kan attityden till lärande och nya kunskaper tänkas vara mer positiv och tankarna kring dem mer aktuella för de yngre informanterna. Endast ett fåtal yngre informanter ansåg att de inte skulle kunna tänka sig att göra någonting för att förbättra sina kunskaper i finska.

Vad gäller svenskan, baserad på de yngre informanternas självbedömningar, kunde man anta att dessa inte hittade lika mycket att förbättra i sina svenskakunskaper. Detta stämde speciellt väl överens med de yngre manliga informanterna. Av dessa tio ansåg endast en att det fanns någonting att förbättra i hans kunskaper i svenska, nämligen stavning och behärskningen av skriftspråket.

Även hos de yngre kvinnliga informanterna var det sällsynt att de hittade någonting att förbättra i sina svenskakunskaper. Över hälften av dessa, 7 stycken, hade inga problem med svenskan enligt deras egen uppfattning. Det som några andra kvinnliga informanter

däremot kunde tänka sig att förbättra var ordförrådet i svenskan, speciellt vad gällde byråkratiskt språk. Ett par kvinnliga informanter nämnde förbättringsområden som är typiska för andraspråksinlärare. En av dem konstaterade att hon kunde ha svårigheter med det svenska uttalet av vissa vokaler och den andra att en del svenska ord och böjningsformer inte kom helt naturligt.

Sätten på vilka informanterna kunde tänka sig att förbättra sin svenska var bl.a. effektivare studier i skolan och det praktiska lärandet. Några kurser ansåg informanterna inte att de behövde.

I samband med frågorna kring viljan och behovet av förbättring av språkkunskaper tillfrågades informanterna även om det fanns möjlighet till det i form av kurser i finska på deras hemort eller kommunen.

21. Järjestetäänkö kotipaikkakunnallasi tai kunnassa suomen kielen kursseja?/*Finns det kurser i finska på din hemort eller i kommunen?*

Denna fråga var speciellt intressant att granska för de regionala grupperna, eftersom informanternas kön inte kunde tänkas ge några skillnader i svaren. Däremot kunde informanternas ålder påverka svaren något eftersom äldre informanter kunde tänkas vara bättre informerade, med sina fler kontaktytor i samhället.

De flesta informanter i Stockholms stad var medvetna om att det fanns kurser i finska vid Stockholms Universitet. Sex informanter nämnde det. Tre informanter kunde däremot varken bekräfta eller förneka att det fanns sådana kurser i Stockholm. Ytterligare en informant påpekade att det fanns modersmålsundervisning i grundskolan och en annan informant sade sig att tro att Arbetarnas Bildningsförbund (ABF) och Studieförbundet fortfarande ordnade kurser i finska i Stockholm.

Informanter från andra kommuner i Stockholms län hänvisade ofta till kurser vid Stockholms Universitet. Några yngre informanter nämnde att man kunde läsa finska inom grundskolans och gymnasieskolans modersmålsundervisning, men de flesta informanter, oavsett ålder, kunde inte uttala sig om det fanns kurser i finska i deras hemkommun. Förutom informanter som sade sig veta att kurserna inte existerade fanns det även informanter som inte kände till situationen i deras kommun.

Informanter i större, centrala Mälardalskommuner representerade gruppen som med störst säkerhet kunde bekräfta att det fanns kurser i finska i deras hemkommuner. Detta är i för sig naturligt, eftersom alla tre kommunerna har ett universitet eller en högskola

och på två av orterna arrangeras det undervisning i finska på högskolenivå. Förutom omnämmanden av Mälardalens högskola i Eskilstuna och Uppsala Universitet, nämndes även kurser som ABF, Medborgarskolan och Studieförbundet har arrangerat i Västerås respektive Eskilstuna. Några yngre informanter nämnde även modersmålsundervisningen i skolorna.

I mindre kommuner i Mälardalsregionen var situationen desto sämre. Av tio informanter som representerade detta område kunde bara en ange en möjlig kurs som den lokala finska föreningen möjligtvis arrangerade. I alla andra fall konstaterade informanterna att det verkligen inte fanns kurser eller att om sådana hade funnits, hade de avvecklats för länge sedan.

Slutsatsen man kan dra från dessa resultat är att högskolor och universitet verkar uppfattas som de främst ansvariga för kurser och undervisning i och på finska. Åtminstone var det nästan bara dessa som informanterna var medvetna om. Grundskolornas och gymnasiernas modersmålsundervisning fick även de några omnämmanden, men de kan knappast ses som självklara alternativ eftersom lektionerna inte är öppna för alla som vill delta. Öppna studieorganisationer som ABF, Studieförbundet eller Medborgarskolan nämndes endast ett fåtal gånger.

Uppfattningen man får av informanternas svar är att tillgången till undervisning i finska är klart begränsad inom det tilltänkta förvaltningsområdet. För att få undervisning är det säkrast att vända sig till en högskola eller ett universitet, men alla intresserade har inte nödvändigtvis behörighet till studier på dessa nivåer.

5.7 Identitet

Även om svaren på frågan om identitet inte handlar om observerbara eller mer objektiva bakgrundsdata, har vi valt att presentera resultatet av denna fråga här. Vi antar att identifikationen i endera riktningen, mot det finska eller det svenska, eller rentav mot det sverigefinska, kan spela en roll för hur man bedömer andra frågor och svarar på dem. Ett syfte är därför, även om vi inte kommer att använda oss av statistiska korrelationer, att försöka bedöma om det finns ett samband mellan identitet och språk- resp. minoritetsanknutna frågor, t.ex. viljan att förespråka skolgång eller sjukvård på finska.

Både kartan på alternativ och motiveringarna till de etniska etiketter som vi bett informanterna sätta på sig själva, har varierat mer

än vi kunde förutse. Det finns också en risk för styrning av svaren med denna typ av förbestämda alternativ, men i de flesta fallen har man kunnat pricka in sig bland alternativen. Ett fåtal tyckte inte att frågan om identitet var viktig.

Begreppet "sverigefinne" bör kommenteras ytterligare här. Begreppet har under senare tid blivit omdiskuterat, eftersom det tycks finnas flera uppfattningar om vad det står för, och vilka dessutom delvis är i opposition till varandra. Förutom en denotation, dvs. en avgränsad syftning med termen, 'en i Sverige bosatt person med finskspråkig bakgrund', finns det disparata konnotationer eller tolkningar av vad begreppet syftar på. En tolkning är att det betecknar de äldre, dem som kom tidigt, och som mest karaktäriserades av att de hade problem med tillvaron i Sverige. Den förståelsen av "sverigefinne" kan sägas vara negativ, ha låg prestige och vara arkaistiskt inriktad, med en socialt och utbildningsmässigt stigmatiserad innebörd, ofta med tilläggsdimensionen rural bakgrund. En annan rör sig om att bl.a. minoritetsaktiva försökt ge begreppet ett positivt innehåll, en koppling till den nya minoritetsställningen, och en prestigehöjande funktion, genom att koppla det till en identitet som kombinerar finskt och svenskt. En tilläggsfunktion har ibland varit att det skulle röra sig om en integrerad, tvåspråkig person, som uppnått jämvikt mellan det finska och svenska. Den skulle representera högre prestige och vara progressivt inriktad. Endast i begränsad utsträckning kan man dock dra slutsatser om vilken typ av tolkning informanterna lagt in i etiketten "sverigefinne". Samtidigt finns inga direkta hänvisningar bland dessa informanter till den första, mer stigmatiserade tolkningen. Samma tendens att man hellre kopplar sverigefinsk identitet till en integrerad, tvåspråkig kapacitet finns även i en större relativt nyligen genomförd studie av Svenska kyrkan (Andersson 2002).

Denna typ av apostroferade identiteter har dels uppstått som svar på ett behov att markera just det att man inte är enbart det ena eller det andra, dels då forskning och även det allmänna medvetandet ungefär sedan 1980-talets början accepterat andra typer av identiteter än de traditionella, stabila identiteterna, som snarast varit nationella/kulturella till sin karaktär. Dessa skulle då bättre motsvara behovet att uttrycka en mer flexibel och valbar identitet, som inte är direkt kopplad till "Blut und Boden" (se t.ex. Hall 1999; Österlund-Pötsch 2003; Otterup 2005:27 ff., 211 ff.). De skulle också uttrycka föränderliga identifikationer, som kan uppstå p.g.a. förändrade levnadsförhållanden och som återigen kan ändras. Däremot har frågeställningen inte tillhandahållit ännu tydligare si-

tuationsbetingade identiteter, som vid en helt öppen fråga kanske skulle ha getts prioritet, kanske fr.a. bland de yngre, t.ex. enligt bostadsort ('stockholmare') eller kulturpreferenser ('hiphopare'). Det är dock oklart på vilket sätt denna senare typ av identifikationer skulle ha något samband med eller utgöra en förklaringsgrund för andra frågor i denna studie.

Ett antagande är också att språk har en betydande vikt för en persons identifikationer. Detta kan dessutom antas accentueras i en miljö, där språken är konfliktämnen, samt har ojämlik social status, samtidigt som de är väsentliga tillgångar i det sociala livet. Språk bär också i olika sammanhang på ett starkt symbolvärde, och kan sägas utgöra basen i en persons kulturella och sociala kapital, som även de påverkar identiteten.

Frågorna som kopplades till detta löd:

45. Tunnetko itsesi muuten ruotsinsuomalaiseksi/*Känner du dig förresten som en sverigefinne* Kyllä/Ja _____

vai pidätkö itseäsi/eller känner du dig som:

suomalaisena/en finne _____

suomalaisena Ruotsissa/finne i Sverige _____

sekä suomalaisena että ruotsalaisena/både finsk och svensk

ruotsalaisena/en svensk _____

Kommentti/kommentar _____

46. Mikä seikka tekee sinusta X/*Vad är det som gör dig till X?*

Även om man antagligen inte allmänt uppfattar alternativen som representationer på en endimensionell skala, har vi placerat "sverigefinne" på en skala på väg mot "svensk". De tre mellersta alternativen torde åtminstone delvis basera sig på samma grundtanke, att man har skäl att identifiera sig åt båda hållen. Skalan torde därmed återspegla en glidning över tid hos individen och över generationsgränser, från det finska till det svenska.

Tabell 14 Identifikationer, äldre

Identitet	Antal
suomalaisena/finne	8
suomalaisena Ruotsissa/finne i Sverige	10
ruotsinsuomalaisena/sverigefinne	3
suomalaisena ja ruotsalaisena/finne och svensk	1
ruotsalaisena/svensk	1

N = 23

(En informant har även angett "utlandsfinsk"/ulkosuomalainen.)

Det vore förväntat om en sådan förändring över tid finns och skalan äger relevans, att de yngre har en mer försvenskad identitet, både genom den aktiva tidigare svenska assimilationsivern och genom att man haft sämre möjligheter att ha kontakt med finsk kultur och finnar. Med tanke på den variation i levnadsöden och erfarenheter som finns, samt i attityder som påverkat dessa, kan dock alla identiteter vara representerade i båda generationerna. Troligen finns det dessutom en koppling mellan skolgång – mer eller mindre undervisning på finska – och identitetsval. Kanske har andra sverigefinnar än familjen dessutom varit perifera i de ungas liv. Sannolikt reflekterar också identifikationerna de attityder å ena sidan som andra sverigefinnar/finnar har, och å andra sidan svenskar har, om sverigefinnar, finnar och svenskar.

I den yngre generationen vore det också förväntat att det flerspråkiga och mångkulturella Sverige slagit igenom – det borde finnas enstaka informanter med i studien vars bakgrund inte enbart är den finska och/eller den svenska.

Sammantaget verkar de yngres nationella identiteter delvis ersättas av etniska/apostroferade, vartefter, och alternativen blir mer flexibla (Tabell 15). En viss förskjutning mot "sverigefinne" kan märkas, men "finne" känner man sig fortfarande som i en knapp tredjedel av fallen. Fyra har nått skalans ändpunkt, "svensk". Man kan anta att de som ändå har bibehållit finskan som språk, delvis av detta skäl fortfarande har en finsk komponent i sin etniska identifikation; det gäller även två kommentarer bland dem som angett att de känner sig som svenskar. Man kan skönja en förskjutning mot det svenska på gruppnivå. Samtidigt har 18 av 22 yngre en komponent i sin identifikation, som har koppling till det finska.

Tabell 15 Identifikationer, yngre

Identitet	Antal
suomalaisena/finne	6
suomalaisena Ruotsissa/finne i Sverige	2
ruotsinsuomalaisena/sverigefinne	6
suomalaisena ja ruotsalaisena/finne och svensk	4
ruotsalaisena/svensk	4

N = 22

Utöver dessa angav tre informanter finsk + ett tredje alternativ, men inte svensk (finsk + iransk, finsk + kurdisk). En person ansåg sig inte höra hemma någonstans, men med tvekan angav denne "sverigefinsk"; föräldrarna kom från olika länder, en från Finland den andre från ett tredje land.

Såsom nämndes ovan är motiveringarna ganska brokiga och i analysen av dessa har det inte framkommit någon klar tendens, där en motivering på ett tydligt sätt hör ihop med en identifikation. Snarare är det så att samma motivering kan användas till olika identifikationer.

Exempel på motiveringar (översatta eller direkt givna på svenska) till att man känner sig som:

Finne, bland de äldre: Född i Finland, en känsla; flaggan; född i Finland; känslan och uppvuxen i Finland; självständigheten och fadersland; språk och sisu;

Finne, bland de yngre: kärlek till landet, stolthet, ishockey, julbord; modersmål och traditioner; språket, föräldrar från Finland, kompisar, stolthet; föräldrar och språket; rötter, skola, språket, idrotter, medborgare; rötter, skola, språket, medborgarskap; traditioner, språket, ishockey; stolthet;

Finne i Sverige, bland de äldre: född i Finland, språk, Finland i hjärtat; rötterna, språket; medborgare, kan ej ändra nationalitet; född i Finland, och finne i Sverige; blod och språk; tänker finskt; ursprung i Finland, svenska vänner; svensk medborgare, finsk mentalitet; språk, kan ej ändra finskhet; språket är finska, bor i Sverige; födelsetiden, kriget, sitter djupt;

Finne i Sverige, bland de yngre: språket finska, skola och kompisar i Sverige; född i Finland, språket;

Sverigefinne, bland de äldre: bor i Sverige; bott halva tiden i Finland, halva i Sverige; tvåspråkig och bor i Sverige;

Sverigefinne, bland de yngre: släkt, språket finska, plus kan Sverige och svenska; språken, blir "hurri" i Finland,¹⁷ traditioner, direkthet i kommunikationen; språken, släkten i Finland; föräldrar, skola, språket finska, svenska kamrater; finne, svenska kompisar; förälder från Finland;

Finne och svensk, bland de äldre: ursprung, svenska vänner;

Finne och svensk, bland de yngre: språket finska, skola och kompisar i Sverige; släkten från Finland, omgivningen, bor i Sverige; förstår finska, föräldrar, kompisar och född i Sverige; språken, född och upplevelser i Sverige;

Svensk, bland de äldre: inga tidiga minnen från Finland;

Svensk, bland de yngre: bott i Sverige, ishockey, kompisar; född, upplevelser från Sverige, språket (finska); bott i Sverige, upplevelser.

Många av motiveringarna är – nyare teorier om flexibla identiteter till trots – relativt traditionella och stabila, speciellt bland de äldre. Det handlar om fadersland, ursprung, föräldrar, uppväxt i Finland ("Blut und Boden"), men också stolthet, känslor, mentalitet, traditioner, kamrater, skola, och sist men inte minst, om språk. Språket som en identifikationsfaktor fungerar delvis i båda riktningarna, vilket dels kan tolkas som att språk är väsentligt för en nationell/kulturell eller etnisk identitet generellt, dels som att det kan vara viktigt för en finsk identitet, såväl som en svensk identitet, som man sannolikt socialiseras in i bland annat genom skolan och kamrater. Men det finns också en väsentlig skillnad för detta mellan *äldre*, där 7 av 23 (30 %) nämner språk (finskan) som en del i sin motivering, och de *yngre*, där 16 av 22 (73 %) nämner språket, finska, som en del av sin finskbetonade identifikation. När man samtidigt tar i beaktande, att de yngres finska av de flesta angetts som det språk som de behärskar sämre av det två, måste detta leda till ett antagande om att det inte är färdigheten i språket som är väsentligast, utan dess symbolvärde och att det är ett laddat känslspråk mm. i högre grad, eller kanske på en annan medvetandenivå, för de yngre.

¹⁷ Finskspråkigas nedvärderande beteckning om svenskspråkiga, främst finlandssvenskar.

Samtidigt verkar upplevelser och omgivning ge en svensk identitet, men även ibland en finsk, i form av minnen av Finland och av människor i Finland. Flera av de yngre har nämnt idrott och bland dessa, ishockey, som en identitetsgrundande faktor. Antagligen ska detta tolkas som så, att idrotten inte är målet för identifikationen, utan att den utlöser identitetskänslor, skapar (konstruerar) identitet, sannolikt bl.a. under landskamper. Idrott används ofta som ett test på lojalitet i valet mellan t.ex. svenskt och finskt, och den ses emellanåt som ett ytligt och symboliskt uttryck för identitet. Icke desto mindre har den visat sig ha en särskiljande funktion, och ser svårligen ut att kunna reflektera dubbel identitet. För fenomenet idrott finns det en könseffekt; idrott tycks appellera mer till män än till kvinnor.

Den dubbla karaktären, eller den dubbla identiteten hos många, verkar emellertid vara okomplicerad såtillvida att den inte lett till negativa kommentarer, dvs. man är relativt tillfreds eller man har åtminstone sett denna möjlighet att uttrycka en dubbel, eller apostroferad identifikation som helt acceptabel. För några enstaka är själva tiden en faktor; när man bott tillräckligt länge i Sverige, blir man helt enkelt mer svensk, eller motsatsen, mindre finsk.

6 Resultat från innehållsfrågorna

6.1 Inledning

Vi presenterar frågorna och informanternas svar på dem i stort sett i den ordning de presenterades för informanterna. De tidigare aktualiserade frågorna har antagligen lett till att man anpassat sina senare svar till det man sagt tidigare under intervjun. Till exempel, egen kunskap om minoritetspositionen, dvs. om den officiella positionen, inklusive kunskap om Europarådets konventioner, kan leda till att svaren på vad man önskar sig som en effekt av ett finskspråkigt förvaltningsområde påverkas. Det senare kan också ses som en naturlig, eller rentav logisk följd av att den officiella minoritetspositionen inte inneburit så mycket nytt i praktiken. Vet man inget om den egna minoritetens ställning eller dess möjligheter enligt t.ex. Europarådets konventioner, kan man inte presentera samma typ av konkreta förslag på önskemål om service, som den som är insatt i frågeställningarna.

För varje fråga och svar hade informanterna möjlighet att informellt diskutera de aspekter de ville och också fråga om någon fråga

var oklart formulerad. Den informationen återfinns på banden, medan de frågor som hade graderade svarsalternativ återfinns främst på enkäten.

6.2 Kunskap och inställning till en minoritetsposition för finska

En central frågeställning var vilken inställning informanterna hade om finskans minoritetsposition. För att ta reda på vad informanterna hade för förkunskaper om finskans minoritetsposition frågade vi dem om deras kunskaper om finskans särskilda ställning, samt om var de hade fått information om detta. Även informanternas egna åsikter kring ämnet efterfrågades. Ytterligare en fråga handlade om finskan i förhållande till andra, senare invandrarspråk och om informanterna ansåg att finskans ställning ska vara samma/särskild jämfört med dessa. Delvis syftar dessa frågor till att man försöker utröna om informanterna känner till och har en åsikt om skillnaderna mellan en integrationspolitik för invandrare och en minoritetspolitik.

I sina ursprungsformer löd frågorna på följande sätt:

13. Mitä tiedät suomen vähemmistökielen erityisasemasta Ruotsissa?/Vad vet du om finskans särskilda ställning som minoritetsspråk i Sverige? Mistä olet saanut tietää siitä/Varifrån har du fått information om detta?

14. Mitä sinä ajattelet vähemmistöasemasta/Vad tycker du om minoritetsställningen?

15. Onko sinusta tärkeää, että suomella on erikoisasema, verrattuna muihin, myöhemmin tullesiin siirtolaiskieliin?/Tycker du att finskan ska ha samma ställning som andra, senare invandrarspråk?

Frågorna kommer att behandlas på följande sätt: först presenteras kunskapen om minoritetspositionen både bland de yngre och äldre informanterna, därefter deras egna perspektiv och åsikter om minoritetsställningen. Sedan sammanfattas informanternas åsikter om finska i jämförelse med andra invandrarspråk.

Bland de yngre rädde det en stor brist på kunskap om finskans särskilda ställning som minoritetsspråk. För de flesta var kännedomen på en relativt ytlig nivå; de var medvetna om att finskan hade en särskild ställning i Sverige men kunde inte beskriva vad det in-

nebär. Några nämnde även att de inte hade vetat om finskans ställning förrän de kontaktades av intervjuaren angående undersökningsintervjun. Det fanns en märkbar skillnad i kunskaper mellan yngre kvinnor och män. Samtidigt som åtta av 12 unga kvinnor verkade vara nästan fullkomligt omedvetna om finskans minoritetsställning, var antalet okunniga i den manliga gruppen endast två av 10.

Det är viktigt att det (minoritetsställning) finns, att det talas finska.

Men jag är inte så insatt i det, så jag vet inte så mycket. MMYK22

I stark kontrast till denna sina jämnårigas brist på information var några informanter väldigt medvetna om finskans ställning och hade bra kunskaper om det praktiska innehållet om minoritetspositionen. Ändå kunde de flesta informanterna bara bekräfta att de visste att finskan var ett minoritetsspråk i Sverige. Några kunde berätta att de visste när finskan hade fått sin ställning, vilka andra språk som hade samma ställning och att det fanns ett finskspråkigt förvaltningsområde i norra Sverige. Endast två yngre informanter, båda manliga, kunde berätta mer exakt om de praktiska effekter som minoritetsställningen kan medföra. Möjligheten att få finskspråkiga handlingar i t.ex. rätten nämndes.

Som vi kan se av det ovan sagda varierade de yngre informanternas kunskaper kring finskans minoritetsställning märkbart. För dem som hade någon kunskap var källorna för informationen i de flesta fallen föräldrarna eller äldre syskon, för några även lärare i skolan. Ytterligare källor var media, särskilt tidningar och tv, och i några fall finska föreningar. Eftersom nästan hälften av de yngre informanterna inte hade vetat om finskans minoritetsställning, kunde de inte tillfrågas om informationskällan för ämnet.

De unga informanternas åsikter om finskans minoritetsställning varierade på ett likartat sätt. De flesta ansåg att det var positivt att finskan fått en erkänd status i Sverige, även om några, bättre insatta informanter uttryckte sin undran över den praktiska verkligheten och effekterna av ställningen. Några ville inte uttrycka sig p.g.a. deras brist på information, medan andra frågade intervjuaren om ytterligare information för att kunna forma sig en åsikt.

Någon tyckte att den pågående utredningen var en bra sak, ett steg framåt och viktig eftersom den kan ge kunskaper om hur och var finskan används i Sverige. Även ur en moralisk synpunkt var det viktigt för en kvinnlig informant att finskan hade erkänts i Sverige. Några informanter ifrågasatte om minoritetsställningen hade medfört något konkret för sverigefinnarna. De ansåg att minoritetsställningen inte syntes i praktiken. Någon undrade även varför

sverigefinnarna själva som utgör en stor minoritetsgrupp inte har varit mer högljudda kring frågor som angår dem.

Många detaljerade exempel kom fram när man frågade informanterna om deras egna åsikter kring minoritetsställningen. En tyckte att det var bra att man kunde lära sig finska i skolan, en annan betonade möjligheten att få finskspråkig äldreomsorg och sjukvård, den tredje sina egna språkkunskaper som nyttiga i framtiden. Även om alla inte var lika insatta i finskans ställning, kunde man urskilja en positiv inställning i deras svar.

On tärkeää, että vähemmistökielet nähdään rikkautena eikä aina ongelmana. Liian usein nähdään niihin liittyvät vaikeudet, eikä mahdollisuuksia. (Suomen aseman) tunnustaminen on yksi askel pitkällä tiellä. SSYM21

(Det är viktigt att minoritetsspråken ses som en rikedom och inte alltid som ett problem. För ofta ser man bara svårigheterna som har med dem att göra, inte möjligheterna. Att det (finska språket) blev erkänt är ett steg på en lång väg. SSYM21

Jämfört med de yngre informanterna var äldre betydligt bättre upplysta kring finskans minoritetsställning. Alla äldre informanter berättade att de visste att finskan hade en ställning som minoritetsspråk i Sverige. Många nämnde även att det finns ett finskt förvaltningsområde i norra Sverige och att de var medvetna om den pågående utredningen för ett utvidgat förvaltningsområde. Även andra minoritetsspråk nämndes. Trots att det fanns många bland de äldre som sade sig veta mycket om finskans ställning i Sverige, hade de dock svårigheter med att beskriva innebörden av den. Även vissa felaktigheter fanns bland åsikterna om den. Några informanter blandade t.ex. ihop minoritetsställningen med förvaltningsområdet, och de berättade att de hade uppfattat att minoritetsställningen bara gäller i vissa delar av landet.

Informationskällor för de äldre var framför allt media, tv, tidningar och radio, men även finska föreningars informationsmöten, församlingsmöten, vänner, släktingar och bekanta. För många verkade finskans ställning vara någonting man ofta diskuterade i vänskapskretsen. Flera äldre informanter påpekade särskilt att de ansåg sig vara väl insatta i frågorna kring finskan i Sverige och gav intryck av att det var något av en hederssak att vara medveten om detta och viktigt för deras identitet. Några informanter sade sig vara tvungna att vara informerade, då deras arbete krävde det.

Av de äldre informanterna kritiserade speciellt många män bristen på minoritetsställningens konkreta effekter. Många konstaterade att minoritetsställningen verkar vara någonting som bara existerar på papper, i alla fall utanför det nuvarande förvaltningsområ-

det, och även att det har varit en kamp för att få ställningen och att ”det var dags att vi fick det” (MCÄM60).

Kyllä tässä on sitä mieltä että paperilla se vähemmistöasema näyttää hyvältä, mutta käytännön toimimisen kanssa on vähän niin ja näin. Olisi aika ryhtyä sanoista tekoihin, mutta tuntuu siltä, että se toteuttaminen on kovan työn takana. SLÄM69

(Jag tycker väl att på papper ser minoritetsställningen ganska bra ut, men det praktiska fungerandet är lite så och så. Det är dags att sluta prata och göra något, men det känns som att förverkligandet kräver mycket arbete.)
SLÄM69

Det som minoritetsställningen har fört och kan föra med sig ansågs av de äldre informanterna enbart som något positivt. Mer finskspråkig service efterlystes och utvidgningen av förvaltningsområdet sågs av några nästan som en ödesfråga för områdets sverigefinnar. Några jämsställde finskan i Sverige med svenskans position i Finland, även om de inte vara villiga att kräva samma lagliga rättigheter för sverigefinländare som finlandssvenskar har.

En hypotes som man kan formulera som ett resultat av detta är att brist på kunskap påverkar inställningen till och viljan att ställa krav på service och rättigheter för finskan. Man kan därmed dra slutsatsen att mer information om finskans minoritetsposition sannolikt skulle öka kraven på effekter av minoritetsställningen och förvaltningsområdet. Styrningen av informationen styr behoven, m.a.o.

När de äldre informanterna tillfrågades om finskan ska ha samma ställning som andra, senare invandarspråk, var svaren merendels nekande. Att finskan inte var ett invandarspråk utan hade erhållit minoritetsstatus och således förtjänade särbehandling var en klar ståndpunkt för de flesta. Att finskan skulle ha en särställning var naturligt för en del av informanterna, av flera anledningar. Över hälften av de äldre, 14 stycken, både kvinnor och män, betonade historiska orsaker. Att Finland och Sverige en gång varit ett land, att länderna haft samarbete under flera århundraden och framför allt att finska språket existerat i Sverige en lång tid innan den moderna invandringen började, nämndes som naturliga orsaker till den uppnådda minoritetsställningen. Värmländska skogsfinnar nämndes tillsammans med finska handelsmän i Stockholm under Gustaf Vasas tid. Informanterna verkade vara väl informerade om sin egen historia i Sverige.

Historiallisista syistä on tärkeää, että suomella on erityisasema Ruotsissa. Ruotsalaiset ovat kauan halunneet käsitellä suomea vain ja ainoastaan siirtolaiskielenä, ei historiallisena kielenä. SSÄM58

(Av historiska anledningar är det viktigt att finskan har en särställning i Sverige. Svenskarna har länge velat behandla finska som enbart invandrarspråk, inte som ett historiskt språk.) SSÄM58

Även ett nutidshistoriskt perspektiv kom fram. Eftersom de flesta äldre informanterna själva varit en del av den stora finska flyttvågen på 1960- och 1970-talen, var de fullt medvetna om sin egen historia. När finländarna invandrade i stora mängder till Sverige var samhället dåligt förberett på de behov som en stor främmande grupp kunde ha. Det kan tolkas som att de kurser som anordnades av olika utbildare, arbetsgivare m.fl., inte tycks ha fått den verkan som avsågs (se även Lainio & Wandé 1996). Arbete och bostad erbjöds men utan språkkurser hamnade många finnar utanför samhället. Utanförskapet existerar för vissa även idag och man menade att det nu krävs handling för att bryta det.

Ehdottomasti kyllä, koska meitä suomalaisia on niin paljon. Me olemme tulleet Ruotsiin ilman että on saatu minkäänlaista kieliapua. Ne maahanmuuttajat, jotka tulevat nyt, saavat käydä kielikursseja, jne. SLÄK71

(Absolut ja, eftersom det finns så många av oss finnar. Vi har kommit till Sverige utan att få någon som helst hjälp med språket. Invandrare som kommer idag får gå på språkkurser osv.) SLÄK71

Henkilökohtainen mielipide on ehdottomasti se, että suomelle pitää antaa erityisasema. Suomalaiset ovat olleet merkittävä tekijä joka alalla Ruotsin yhteiskunnan rakentamisessa erityisesti sodanjälkeisenä aikana. Jos jollekin kielelle annetaan erityisasema, niin suomelle se kuuluu. MMÄM51

(Min personliga åsikt är definitivt att finskan ska ha en särställning. Finnarna har varit en betydande faktor i alla branscher när man byggde det svenska samhället speciellt efter kriget. Om något språk ska ha en särställning, är det finskan.) MMÄM51

En annan betydande anledning till finskans särställning som minoritetsspråk var för informanterna det stora antalet sverigefinländare som bor i landet. Både det absoluta antalet och den procentuella andelen finskspråkiga i Sverige ansågs vara tillräckliga höga för att rättfärdiga en minoritetsställning. Finnarnas antal jämfördes både med majoritetsbefolkningens och med andra minoritets- och invandrargrupper. Att finskan hade funnits länge i Sverige räcker inte, även antalet människor som använder språket var viktigt för många. För några, speciellt män, var det viktigt att man tydligt skiljde mellan ett minoritetsspråk och ett invandrarspråk och man sammanlänkade alltså både historiska och kvantitativa anledningar.

Tre äldre informanter hade svårt att ta ställning till finskans särställning i Sverige. I princip menade de att som sverigefinnar anser de det egna vara språket viktigast, men samtidigt sympatiserade de

med andra minoritets- eller invandrargrupper som ”säkert också hade samma åsikter kring sitt eget språk”.

De *yngre* var mycket klivna i sina svar om finskans särbehandling i jämförelse med senare invandarspråk. I jämförelse med de äldre informanterna var skillnaden tydlig. Av de unga tyckte 14 av 22 (några med viss tvekan) att finskan ska ha en särskild ställning, medan åtta ansåg att alla främmande språk i Sverige, oberoende av deras ursprung, borde behandlas lika. Även i dessa svar fanns det en viss tvekan. I svaren visade det sig att det inte fanns någon större skillnad mellan vad unga kvinnor och män hade för åsikter.

Många informanter ansåg sig vara jäviga att svara på frågan om finskans ställning eftersom man som sverigefinländare naturligtvis höll sitt eget språk som viktigast. De jämförde den finska minoritetens behov med t.ex. kurder, engelskspråkiga eller spansktalande invandrare och menade att även de andra antagligen ansåg att deras språk är viktigast. Man gjorde därmed i princip ingen åtskillnad mellan en invandrar-/integrationspolitik och en minoritetspolitik.

I många av de nekande svaren kunde man urskilja en viss jämlikhetssträvan. Det var viktigt för några att alla eller åtminstone större främmande språk behandlades lika. Här kunde man hypotetiskt ha trott att informanter med multikulturell bakgrund skulle sträva mer efter en jämlik behandling, men resultaten visar att informanterna med en förälder från ett utomskandinaviskt land var precis lika delade i sina åsikter som alla andra. Med tanke på att nästan hälften av de yngre informanterna var omedvetna om vad minoritetsställningen innebär, måste svaren dock tolkas försiktigt. Ett svar förmedlade dock uppfattningen att denna ovannämnda jämlikhetsprincip även kunde gynna finskan.

Lika behandling för alla språk, inklusive finska, är inte mer än rättvist. Jag undrar om det finns lika mycket t.ex. finska tv-program som arabiska. Det känns som om andra får mer stöd än finskan. MCYM18
Anledningar som gavs för naturligheten i finskans särskilda ställning var bl.a. det stora antalet finskspråkiga som idag bor i Sverige, samt det faktum att invandringen till landet har skett tidigare än för senare invandrargrupper. Således presenterades både historiska och kvantitativa anledningar, precis som i den äldre undersökningsgruppen.

Finskan tycker jag är nästan viktigare, det finns ju så pass många finsktalande i Sverige. Det är viktigare än de andra språken. -- -- De [finländarna] har ju funnits här så länge, de andra har kommit mycket senare. MMYK22

Finskans långa historia i Sverige, Finlands och Sveriges gemensamma historia som en nation, gemensamt kulturarv och nutida

nordiskt samarbete mellan länderna var även de anledningar till finskans särbehandling. Någon jämförde även finskans ställning med svenskans i Finland och en annan eftertraktade tydligare exempel på finskans officiella status.

I och med att det är ett officiellt språk, måste det vara tydligt på något sätt i samhället att det är ett starkare språk. Att det visar sig i skolan och i service. SLYK19

Som man kan läsa ovan, varierade de äldre och yngre informanternas kunskaper om och inställning till finskans minoritetsställning märkbart. I stort sett kan man konstatera att de äldre informanterna var bättre insatta i finskans särskilda ställning än sina yngre motparter. Anledningarna kan vara naturliga, som bl.a. deras större livserfarenhet men även att de visade ett djupare intresse och engagemang för frågor kring sitt eget ursprung, sin ställning i samhället och sitt modersmål. Detta kan skönjas även i inställningar till frågan om finskan gentemot andra invandrarspråk. Fler yngre än äldre informanter uttryckte någon slags jämlikhetssträvan i ställningen för alla språk förutom svenskan i Sverige. Detta kan delvis bero på att de visste mindre om de faktiska målen med minoritetsställningen. Detta kan i sin tur bero på t.ex. hur ofta man ser/hör eller läser om denna fråga, vilken nästan uteslutande debatteras i sverigefinska media, på finska. För de äldre var det mycket viktigare att finskan hade en särskild ställning och de kunde även ge tydligare motiveringar till detta. De hade också bättre kunskaper om minoritetsställningen. Åsikterna om finskans erkända ställning var däremot generellt positiva i båda grupperna.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att informationsbehovet är stort bland många av de yngre, samtidigt som kunskapen tycks vara god bland de äldre. Informationsspridningen är desto viktigare eftersom det påverkar viljan att eftersträva sådana möjligheter som minoritetsställningen ska kunna tillhandahålla, och bristen på information gör det också svårare för majoritetssamhället att förverkliga minoritetspolitiken.

6.3 Informanternas användning av finska i olika sammanhang

I en tidigare fråga hade informanterna fått möjlighet att bedöma sin nivå av språklig kompetens vad gäller både finska och svenska. För att ta fram vidare information om informanternas användning av finska tillfrågades de även om i vilka situationer och med vilka olika

personer de använder språket. Det förstnämnda eftersträvade kunskap om s.k. domänliknande språkanvändning, som är ett ganska grovt mått. Det andra eftersträvar en mer detaljerad bild, som utgår ifrån att man ofta har ett personbundet och konsekvent språkbruk med specifika individer, som s.a.s. vinner över domänanvändningen. Dessa kan även överlappa med varandra.

Informanterna fick själva fritt beskriva sin språkanvändning, vilket kan ha resulterat i en viss brist på struktur i svaren presenterade i tabellerna nedan. Det återspeglas t.ex. i att man i Tabell 16 kan läsa att fyra äldre kvinnor använder finska på jobbet, men i Tabell 17 har bara två kvinnor nämnt att de använder finska med arbetskamrater eller kunder. På samma sätt har vi separerat olika användningsområden enligt de uppgifter som informanterna själva har lämnat. Bl.a. kan alternativet ”på fritiden” omfatta de flesta andra användningsområden förutom arbete, men i tabellerna har vi utgått ifrån informanternas egna beskrivningar. Man har också angett olika personer man talar finska med. I tabellerna 16 och 17 kan vi se de olika situationerna där informanterna använder finska respektive personerna som finskan används med. I sin helhet löd frågan på följande sätt:

16. Missä yhteyksissä sinä käytät suomea?/*I vilka sammanhang använder du finska?*

a. Eri tilanteissa/*Olika situationer?*

b. Eri ihmisten kanssa, kenen?/*Med olika personer, vem?*

Vad gäller både äldre och yngre informanter användes finskan mest i hemmet tillsammans med maka/make, barn och i de yngre informanternas fall med föräldrarna. 32 stycken av alla informanter berättade att de använder finska främst privat i sina hem, dvs. som ett informellt vardagsspråk. Andra situationer/domäner där man använde finska flitigt var arbetsplatser och föreningsliv. Under rubriken föreningsliv har såväl finska föreningar, pensionärsföreningar som aktiviteter i Finlandsinstitutet i Stockholm hamnat. Det fanns även några informanter som konstaterade att de använde finska alltid när det var möjligt och när de hörde att de personer som var närvarande talade finska eller ”bröt” på finska (Tabell 16).

Svaret ”på fritiden” – som främst representerar det privata och informella språkbruket – utgjorde ett direkt svar överraskande få gånger, men om man räknar ihop svaren från flera andra situationer kan man konstatera att det är precis då informanterna använder sin finska mest. Endast en äldre manlig informant berättade att han

använde finska hos myndigheter och även detta ”mest för att skoja lite med dem”. Två informanter använde finska under läkarbesök och sex stycken i sina kontakter med en församling eller med kyrkan. Av de yngre informanterna nämnde endast tre stycken att de använde finska i skolan, men i verkligheten kan antalet antas vara större eftersom fler än tre hade gått i en finskspråkig klass eller skola. Några yngre informanter nämnde att förutom i sina egna hem talade de finska nästan enbart när man var på besök i Finland.

Tabell 16 Situationer där finska används av informanterna

Var använder man finska?	Äldre män	Äldre kvinnor	Yngre män	Yngre kvinnor	Totalt
I hemmet	9	7	8	8	32
På arbetet	2	4	2	3	11
Föreningsliv	4	3		3	10
Alltid när man kan	5	3		1	9
I Finland		2	3	2	7
Kyrka/Församling	2	4			6
På fritiden	1	1	2		4
I skolan			1	2	3
Hos läkare	1	1			2
Hos myndigheter	1				1
Annat	4	2	1	2	9
	29	27	17	21	94

Till gruppen *Annat* i tabell 16 hör bl.a. brevväxling, användning av dator genom att chatta, läsa tidningen, prata i telefon, ”festa”, besök hos föräldrarna, körsång samt när man handlar.

Bland de olika personer som informanterna använder finska med förekom oftast föräldrar, barn, make/maka, alltså familjemedlemmar. Detta överensstämmer väl med informationen om de olika situationer man sagt sig använda finska i. För de flesta informanterna verkar finskan vara ett i huvudsak privat och därmed sannolikt ett informellt språk. Uppdelningen var ganska naturlig. Bland informanter som talade finska med sina föräldrar var alla förutom en yngre informanter, eftersom många av de äldre informanterna själva var i den ålder då deras föräldrar inte längre var vid liv. På samma sätt var alla utom en informant äldre bland de informanter som använde finska med sina barn; de flesta yngre informanter hade inte börjat bilda familj än.

Andra personer som informanterna använde finska med var syskon, barnbarn och andra släktingar. För många ungas del var finska

kontakter ofta med släktingar och när man var på besök i Finland. Något anmärkningsvärt är att fler yngre än äldre informanter berättade att de använde finska i kontakt med sina vänner och bekanta. Delvis kan detta förklaras med att för de yngre informanterna har vänskapskretsen och det sociala livet utanför hemmet en viktigare funktion än för de äldre. Det kan dock också vara så, att de yngre var mer utlämnade till att använda finska just med sina vänner och bekanta, oftare än de äldre, som kanske har flera möjligheter och personer att använda finska med, dvs. vidare sociala nätverk på finska.

Tabell 17 Personer som informanterna använder finska med

Med vem använder man finska?	Äldre män	Äldre kvinnor	Yngre män	Yngre kvinnor	Totalt
Föräldrar		1	8	9	18
Släkt	2	2	5	7	16
Barn	8	7		1	16
Maka/maka	8	7			15
Vänner		2	5	7	14
Bekanta	3	5	1	3	12
Syskon			5	6	11
Alla som kan		6		1	7
Arbetskamrater	2	1	2		5
Barnbarn	3	2			5
Kunder		1	1		2
Grannar		1			1
Andra		3	1		4
	26	38	28	34	126

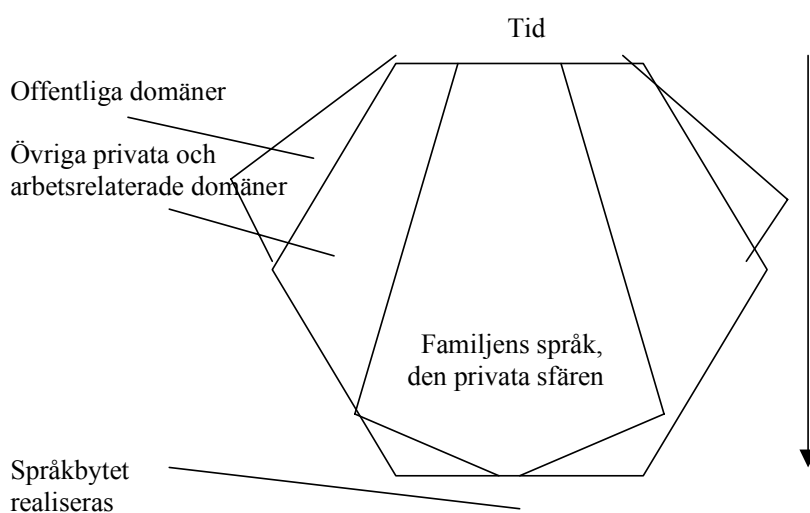
På en något mer offentlig nivå nämnde fem informanter att de använde finska med sina arbetskamrater och två med sina kunder, således var det totalt sju stycken som hade finskan som en aktiv del av sitt arbetsliv (Tabell 17). Även användning av finska med grannar nämndes en gång. Precis som vid frågan om vilka olika situationer finskan används i, kom det fram även här att många informanter, sex äldre kvinnor och en yngre kvinna, gärna använde finska med alla personer de hade möjlighet att använda den med. I gruppen *Andra* nämndes t.ex. flickvän, barnens lärare, dagbarn och hemhjälp.

Den viktigaste slutsatsen man kan dra av dessa resultat är att finskan övervägande används i privata situationer och således främst har en funktion som ett privat och informellt språk. Finskan

används med familj, släkt och vänner och kan således ha en funktion som ett socialt sammanhållande språk och som ett känslspråk. Andra domäner där finskan används utanför hemmet, men dock i mindre utsträckning, är arbetsplatser, församlingar och föreningsliv samt tillsammans med arbetskamrater, kunder och bekanta. Språkanvändning utanför hemmet sker i betydligt mindre skala än inom hemmet. Bland de enskilda resultaten kan man notera att endast 5 av de äldre använder finska med sina barnbarn, dvs. 22 %.

Man kan sammanfatta utvecklingen ovan som i Figur 1. Till en början kan vi konstatera att finskt språkbruk i offentlig miljö i Sverige aldrig blivit utvecklat mer än rudimentärt, men trots det kan vi anta att en viss tillbakagång inträffade under decennierna före minoritetsställningen (se även diskussionerna nedan).

Figur 1. Domänförluster och ett alltmer privat språkbruk leder till språkbyte

Hemmet utgör som domän och familjemedlemmarna i den en central arena för bruket av finska. Så småningom börjar antalet domäner minska och språkets utrymme krympa generellt, både kvantitativt i form av tillfällena och kvalitativt i form av de språkliga kraven på mångsidighet. Föräldrarna blir för barnen en alltmer central möjlighet att använda finska, och detta främst i hemmiljö. När inte

heller familjen längre utgör en sådan bas kan man betrakta språkbytet som fullbordat (se Figur 1).

Språket har då redan i föregående fas slutat att vara kulturbärande. De två huvudsakliga vägar som finns för att man ska kunna vända utvecklingen, förutom en aktiv revitalisering av språket inom familjen, är skolan och en funktionell utvidgning av de domäner språket kan brukas i, även inom den offentliga sfären (se även Huss 1999:126 ff.). I och med det sistnämnda steget ökar också språkets prestige och minoritetsgruppens vilja att lära sig språket.

Med tanke på de möjligheter som ett förvaltningsområde skulle ge, nämligen att använda finska med myndigheter, utgör både stil-mässiga vanor och den specifika kompetens som detta skulle medföra en stor utmaning för informanterna. De skulle sannolikt ställas för både situationellt mer formella språkliga krav och rent lingvistiskt/ kompetensmässigt behöva utveckla en del nya språkliga resurser på finska. För de *äldre* hänger detta ihop med att de dels har en generellt sett ganska kort utbildningsbakgrund, dels att de inte har kunnat skaffa sig en bred erfarenhet av sådant språkbruk i Sverige. För de *yngre* hänger det ihop med att de sannolikt inte har haft möjlighet att lära sig dels skriftspråket enligt en skriftspråksstandard, och dels med att de inte har haft möjlighet att skaffa sig erfarenhet från att använda denna typ av mer formellt språkbruk, med fackordförråd som man nödvändigtvis inte lär sig i grundskolemiljö. Med andra ord, kontakter med myndigheter på finska skulle ställa markant ökade språkliga krav på informanterna, sannolikt något högre på de yngre än de äldre. Dessa krav är lexikala, grammatiska/stilistiska och sannolikt pragmatiska.¹⁸

För att ta reda på om informanterna tyckte att det fanns ytterligare någon situation där finska skulle kunna användas ställdes en följdfråga. Den utgick ifrån att förutom i situationerna där informanterna hade beskrivit att de använder finska kunde det även finnas andra tillfällen då de skulle behöva tala finska. Frågan löd i sin helhet på följande sätt:

17. Missä tilanteissa sinun pitäisi voida puhua suomea?/I vilka situationer skulle du behöva tala finska?

Om svaren kan konstateras att fler äldre än yngre informanter ville nämna ytterligare situationer där de skulle behöva använda finska.

¹⁸ I princip finns det flera tillvägagångssätt att överbrygga en sådan språkklyfta. Man kan undvika situationen, man kan lära sig denna stil/genre genom t.ex. utbildning, och, man kan låta myndighetsföreträdarna anpassa sin finska mot den talspråksfinska som kunderna/klienterna behärskar, samt kombinationer av dessa alternativ.

Några äldre informanter ansåg dock att de inte hade behov av att använda finska i större utsträckning än idag. Det viktigaste området där äldre informanter skulle behöva tala finska var besöken hos läkare och på sjukhus. Dessa kom fram i över hälften av alla äldres svar och även i några av de yngre informanternas svar. Andra situationer var myndighetskontakter, rättsliga papper och domstolar samt äldreomsorg. En äldre informant ansåg att alla kontakter som skedde med telefonsvarare var krångliga och hade fungerat bättre på finska. Även andliga behov ansågs av några vara av sådan art att finskan lämpade sig bättre.

Kyllä sitä haluaisi käyttää suomea ja kuulla sitä kirkossa, koska siellä ollaan niin lähellä henkisiä ja hengellisiä asioita, kuten hautaaminen ja vihkiminen. Myös töissä on tilanteita, jolloin on tarvetta käyttää suomea. SSÄK57

(Jag skulle vilja använda och höra finska i kyrkan, eftersom då har man med mentala och andliga saker att göra, som t.ex. begravningar och vigsel. Även på jobbet finns det situationer där man har anledning att använda finska.) SSÄK57

Några, både äldre och yngre informanter, berättade att de skulle behöva använda mer finska på sina arbetsplatser, antingen i kontakt med kunder eller med arbetskamrater. En informant, aktiv inom sjukvården, berättade hur hon upplevde sin egen förmåga att översätta facktermer som problematisk, när hon hade kontakt med patienter. Arbetet kunde vidare röra telefonsamtal till läkare eller sjukhus i Finland och då var det viktigt att man använde de rätta orden. Liknande problem hade en yngre informant, verksam inom hemtjänsten, som hade haft stor nytta av sina kunskaper i finska men som samtidigt upplevt att språket inte räcker till.

Av de yngre informanterna kunde mindre än hälften beskriva ytterligare situationer där de skulle behöva använda finska. De ovannämnda arbetsmiljöerna var några av dessa situationer. Vidare uttryckte två yngre kvinnor en vilja att tala finska med sina läkare eller barnmorskor, samt en kvinna möjlighet att prata finska på banken eller i juridiska situationer. En yngre kvinna hänvisade till problem i kommunikation som berörde henne indirekt. Hon kritiserade föräldramöten i skolan och konstaterade att åtminstone en del av informationen borde vara på finska eftersom många föräldrar inte har lika bra språkkunskaper som deras barn. Denna funktion har ju tidigare delvis ombesörjts av den sedan många år tillbaka nedlagda finska Hem- och skola -föreningen. Idag finns ingen motsvarande instans eller organisation som tillvaratar finskspråkiga föräldrars särskilda behov eller önskemål i skolfrågor.

Andra svar som kom fram var ”när som helst när den andra parten behöver tala finska”, eller ”det är bättre om man får använda finska överallt.” Många beskrev situationer där de mer eller mindre ofrivilligt hade hamnat i rollen som tolk för andra personer. Det innebär att det finns situationer i vilka endast finska är ett funktionellt språk för en del sverigefinnar.

6.4 Hjälp vid myndighetskontakter på grund av språket

För att ta reda på det faktiska behovet av finskspråkig hjälp bland undersökningsgruppen tillfrågades informanterna om de behövde hjälp på grund av språket i myndighetskontakter eller när de besöker vårdcentralen. Som en följdfråga undrade vi vem de fick hjälp av, om och när de behövde det. I sin originalform lydde frågorna så här:

25. Tarvitsetko kielen takia apua esimerkiksi terveystieteiden tai asioidessasi viranomaisten kanssa?/*Behöver Du hjälp på grund av språket när Du t.ex. besöker vårdcentralen eller har kontakt med myndigheter?*

26. Keneltä saat apua, jos tarvitset sitä?/*Vem brukar Du få hjälp av om Du behöver det?*

Bland de *yngre* informanterna var svaren nästintill hundra procentigt samstämmiga. Ingen representant i den yngre generationen sade sig behöva hjälp av någon utomstående på grund av bristande språkkunskaper i svenska. Detta överensstämmer väl med den allmänna bilden av unga sverigefinländare i denna generation. Finskan är för dem närmast det språk som används enbart inom den privata kretsen, inte i officiella sammanhang. Några informanter påpekade även att de inte behärskar det byråkratiska språket inom finskan, utan skulle i alla sådana sammanhang använda svenska i stället.

Frågan om vem man brukar få hjälp av var således inte aktuell när det gäller ungdomarna. Däremot undrade vi ifall de yngre informanterna själva hade varit med om situationer där en anhörig eller någon annan har behövt deras hjälp på grund av språksvårigheter. Av 22 informanter hade nio stycken varit med om situationer där någon har behövt deras hjälp som en slags vardagstolk eller -översättare. Oftast var dessa människor som behövde hjälp antingen deras föräldrar eller mor-/farföräldrar, men det hade också hänt att någon av dem hade hjälpt främmande människor. Servicesituatio-

nen som dök upp i nästan alla dessa nio fall var besök hos läkare eller vid sjukhusvistelse. En informant, aktiv inom sjukvården, berättade om flera tillfällen då hon agerat som tolk för finskspråkiga patienter på sitt arbete.

Vad gäller de *äldre* informanterna, var inställningen hos dem något annorlunda. Även bland dem var majoriteten av den åsikten att de inte behövde hjälp på grund av språket, åtminstone inte numera. Däremot var det många som var medvetna om risken att man tappar språket med stigande ålder och om åldersrelaterade sjukdomar som angriper hjärnan. Detta var även en viktig orsak till att många betonade vikten av finskspråkig service i framtiden.

Bland äldre kvinnor och män var det lika många som tidigare hade behövt språklig hjälp, i gruppen äldre män tre stycken och i gruppen äldre kvinnor tre stycken. I de flesta fallen när en informant hade behövt hjälp på grund av språket i myndighetskontakter var det vanligen en nära anhörig, en son eller dotter, som hade hjälpt dem. Ibland hade informanterna även använt sig av tolkservicen som funnits hos myndigheten. En äldre kvinna berättade att hon ofta hade sin dotter med sig på läkarbesök ”för säkerhets skull”, eftersom det förekom situationer där hennes språkliga förmåga kändes begränsad. En äldre man från en central Mälardalskommun ansåg sig ha haft tur eftersom hans familjeläkare var finskspråkig och kunde behandla honom på finska. I allmänhet ansågs servicesituationer inom sjukvården vara de mest problematiska av så gott som alla informanter. I en situation där personen själv upplever sig som sårbar och även rädd, kan det vara ännu svårare att ta in information och uttrycka sig på ett främmande språk. Dessa språkrävande situationer skulle behöva den trygghet som det egna modersmål kan ge, ansåg många.

I gruppen *äldre* informanter var det alltså 17 som inte ansåg sig behöva hjälp i nuläget. Däremot behövde 6 av 23 (26 %) oundgängligen språkhjälp.¹⁹ Flera äldre (10 stycken) än yngre informanter hade hjälpt andra. Två av de äldre kvinnliga informanterna arbetade själva inom sjukvården och berättade om flera fall när de vid sidan av de vanliga arbetsuppgifterna hade agerat som tolkar eller översättare mellan patienter och svenskspråkig personal.

En äldre kvinna från en central Mälardalskommun säger att både hon och hennes man har behövt hjälp men berättar även att den inte funnits tillgänglig när den skulle ha behövts. I hennes exempel

¹⁹ Det är inte möjligt att stämma av denna andel mot andra resultat, men om perspektivet är detta, att ca var fjärde äldre sverigefinne behöver språkhjälp i svenska på ålderns höst, behöver detta bli föremål för kraftfulla insatser från myndigheternas sida.

är båda makarna beroende av sin sons tolkhjälp hos läkare osv. Hon klarar sig själv i enklare servicesituationer som på banken ”någorlunda bra”, men hennes man har tappat svenskan fullständigt. Hon beskrev situationerna på följande sätt:

Ne on vaan sellaisia tilanteita, että itse on pärjättävä, vaikka ei osaisikaan tai ymmärtäisi. MCÄK67a

(Det bara är sådana situationer när man måste klara sig ensam, även om man inte kan det eller förstår.) MCÄK67a

Från de ovanstående svaren kan man dra slutsatsen att behovet av hjälp på grund av språket ändå varierar. De flesta informanter, speciellt yngre, ansåg att de i nuläget inte hade sådana behov. Däremot konstaterade många, speciellt äldre, att behoven kan finnas där ju äldre man blir. Behovet av återkommande finskspråkig service blir uppenbart när man tar hänsyn till informanternas beskrivningar om situationer där de själva har gett språklig hjälp åt andra sverigefinnar.

6.5 Behovet av finskspråkig service på hemorten

6.5.1 Introduktion

Utredningen har bett oss studera följande frågor speciellt. I enkäten rör det frågorna 22, 23, 24, 37a och 37b. Frågorna 23 och 24 följer på en basfråga (22). Frågorna lyder:

22) Onko sinusta tärkeää, että kotipaikkakunnallasi on suomenkielisiä julkisia palveluja?/Är det viktigt för Dig att det finns finskspråkig offentlig service på hemorten?

23) Jos vastauksesi on kyllä, minkälaisia palveluja tulisi olla suomenkielillä?/Om ditt svar är ja, vilken typ av finskspråkig service borde det finnas?

Esikoulussa, koulussa/Inom förskola/skola _____

Sairaanhoidossa/Sjukvård _____

Vanhusten hoidossa/Åldringsvård _____

Tuomioistuimissa/Domstolar _____

”Sairaskassalla”/Försäkringskassa _____

Verotoimistossa/Skatteverket _____

Muulla/Annat _____

24) Jos voisit käyttää suomen kieltä viranomaisten kanssa asioidessasi, koska ja missä tekisit sen?/Om du fick använda finska med myndigheter, när och var skulle du göra det?

37) a Kuinka tärkeänä pidät suomenkielistä palvelua vanhusten huollossa?/Hur viktigt anser du att det är att man får finskspråkig äldreomsorg, -service?

(Intervjuaren förklarar svarsalternativen: Ange ett svar enligt denna skala, med mest negativt till vänster och mest positivt till höger)

-						+
1	2	3	4	5	6	7

37) b Kuinka tärkeänä pidät suomenkielistä palvelua sairaanhoidossa?/Hur viktigt anser du att det är att man får finskspråkig sjukvård?

-						+
1	2	3	4	5	6	7

6.5.2 Frågan om huruvida finskspråkig offentlig service på hemorten är viktig

Fråga 22 var en enkel basfråga, som efter ett positivt svar ledde till en följdfråga, 23. Om ett negativt svar uppgavs, frågades informanterna varför de inte ansåg att finskspråkig offentlig service var viktig på hemorten.

Av 45 informanter gav 37 svaret att det var viktigt för dem att det finns finskspråkig offentlig service på deras hemort. Ytterligare fem informanter påpekade att de själva inte hade något personligt behov av finskspråkig service, men att de ändå framhöll att finskspråkig service kan vara viktig för andra. Således kan det sägas att bara tre informanter avvisade behovet av finskspråkig service på deras hemort helt. 42 stycken, 93,3 % av informanterna, ansåg att finskspråkig service i en eller annan form var viktig att ha på hemorten. Detta antal och denna andel är klart högre än det antal/den andel som behärskade finska på en hög nivå, samt det är högre än det antal/den andel som behärskade svenska väl.

För många av informanterna var behovet av finskspråkig service en självklarhet. ”Totta kai se on tärkeää!” (”Det är klart det är viktigt!”) var svaret från flera, speciellt äldre informanter. Många informanter berättade om sina personliga anknytningar till finskspråkig service eller om sina släktingar och bekanta som var i behov av finskspråkig service på ett eller annat sätt. Mångas känslor, speciellt de äldre informanternas, kan sammanfattas i följande yttranden:

Sehän olisi hirveän fiksua jos olisi (suomenkielisiä palveluita) SLÄK73

(Det skulle vara väldigt trevligt om det fanns finskspråkig service)

SLÄK73

Oikeastaan kaikissa paikoissa pitäisi olla mahdollisuus saada suomenkielistä palvelua tai apua. MCYM20

(Egentligen borde det finnas en möjlighet till finskspråkig service eller hjälp på alla ställen.) MCYM20

On hirveän tärkeää, että olisi olemassa suomenkielisiä palveluita. SSÄK61

(Det är jätteviktigt att det skulle finnas finskspråkig service) SSÄK61

Ja, absolut! Människor som inte kan svenska måste kunna uttrycka sig på något sätt. Ansvaret ska inte ligga hos någon släkting eller vän utan människorna ska själva kunna ta hand om sina ärenden och kunna uttrycka vad de vill ha gjort. Det är jätteviktigt, speciellt för de äldre. SLYK19b

Många informanter verkade vara medvetna om möjligheterna som finns inom offentlig service med redan existerande personal. Det påpekades av flera att det redan idag finns finskspråkig personal på några ställen och att många finskspråkiga kunder inofficiellt har styrts till dessa personer.

Eihän tästä tarvitsisi tehdä mitään suurta juttua, koska kaikilla työpaikoilla on usein monenkielisiä. Ei siitä tarvitsisi tehdä niin vaikeaa, vaan sitä voisi käyttää paljon enemmän hyväkseen, ei vain suomenkielisiä, vaan muitakin. SSYM21

(Man behöver inte göra en stor sak av det, eftersom det finns redan flerspråkiga på de flesta arbetsplatser. Det behöver inte vara så svårt, utan man skulle kunna utnyttja det mycket mer, inte bara finskspråkiga, utan även andra.) SSYM21

Detta nämndes oftare av informanterna från kommuner där tätheten av finskspråkiga är högre, som t.ex. Eskilstuna. Därtill berättade några informanter om precis motsatt praxis, där finskspråkig personal i bl.a. hemtjänsten har styrts att ta hand om kunder med annat modersmål än finska. Anledningen till detta, enligt informanternas tolkning, har varit integrationssträvan. Denna integrationssträvan av personalen har synbarligen drabbat servicen till de finskspråkiga patienterna/vårdtagarna. Många av informanterna framhöll att de inte vill ställa orimliga krav när det gäller finskspråkig service. Mer rimliga krav angående service var t.ex. vissa servicetider hos myndigheter då man kan bli betjänad på finska, samt att en del av en avdelning på ett sjukhus, servicehus eller ålderdomshem skulle vara enbart finskspråkig med finskspråkig personal.

Ett exempel på ett negativt svar angående behovet av finskspråkig service på hemorten var följande:

Nej, det är inte viktigt för mig, för jag känner att om man är som nu, till exempel i Sverige, så ska man kunna landets språk. Och kunna utträta ärenden på svenska. Men man ska kunna göra det på finska,

men kanske inte enbart på finska. Man ska kunna svenska, tycker jag.
MMYK19

Andra anledningar som gavs av de två andra informanterna som helt avsåg behovet av finskspråkig service, var att den ena inte hade upplevt något behov på sin hemort och den andra tyckte att avsaknaden av hans personliga behov betydde att sådant behov inte fanns på orten.

6.5.3 Vilken typ av service borde finnas på finska?

Om informanterna vid den tidigare frågan hade nämnt behovet av finskspråkig service ombads de i fråga 23 att specificera sina behov.

Bland alternativen i fråga 23 har informanterna själva fått välja de viktigaste serviceformerna för dem och även haft möjlighet att nämna sina andra servicerelaterade behov. I det transkriberade materialet förekom totalt 216 olika svar på alternativen.

Enligt svarsfrekvensen var den viktigaste serviceformen för informanterna *åldringsvård/äldreomsorg*. Av alla alternativ nämndes den oftast av informanterna, 38 gånger. Viktigast var åldringsvården för äldre män och kvinnor, med vardera 11 svar. I praktiken betyder detta att alla intervjuade äldre män och alla utom en äldre kvinna ansåg att det är viktigt med finskspråkig service i åldringsvård på hemorten. Bland de yngre informanterna var antalet svar nio för yngre kvinnor och sju för yngre män. När det gäller äldre och deras speciella behov, framkom det av flera svar att även annan service än åldringsvård är viktig.

Kyllä se olis tärkeää, mä tykkään että hirveän tärkeää, noiden vanhusten kohdalla ennen kaikkea. Totuus on se, että vanhemmiten häviää se ruotsin kieli ja sellaisista on kuullut niin karmeita kohtaloita, kun ovat joutuneet vain ruotsinkieliseen hoitoon. Täytyy tässä vielä korostaa sitä, että nimenomaan vanhusten kohdalla se on tärkeää, että on palveluita. MMÄM51

(Det skulle vara viktigt, jag tycker att det är jätteviktigt, speciellt när det gäller åldringarna. Sanningen är att när man blir äldre, försvinner det svenska språket och man har hört om hemska öden när en sådan har hamnat i enbart svenskspråkig vård. Jag måste ännu en gång betona att speciellt för äldre är det viktigt att det finns service.) MMÄM51

Informanternas svar följdes av flera exempel från verkliga livet. Vissa äldre var bekymrade över sin egen framtid, andra, oftast yngre, uttryckte oro över bekanta och släktingar som antingen redan hamnat i åldringsvården eller kommer att behöva vård i framtiden. Äldre med åldersrelaterade sjukdomar som demens eller Alz-

heimers ansågs vara en speciell grupp med speciella behov. En kvinna, verksam inom sjukvården, beskriver situationen såhär:

Se on kauheaa katsottavaa, kun dementiapotilaalla kieli häviää. Eikä siinä ole minkään näköistä merkitystä kielitaidolla. -- -- Se on hirveä tilanne muutenkin, kun koko elämä kaatuu, eikä sitten pysty sitä kommunikoimaan ulospäin. SSÄK57

(Det är hemskt att titta på när en patient med demens tappar språket. Och då spelar språklig kompetens ingen roll. -- -- Det är en hemsk situation även annars, när hela livet rasar och man inte kan kommunicera det utåt.) SSÄK57

Någon informant påpekade att stora årskullar, speciellt 40-talisterna, kommer att vara en stor grupp i behov av mer service i framtiden. Bland dem finns det sådana som helt saknar kunskaper i svenska, samt många som aldrig lärt sig annat än ett ytfunktionellt språk, någon slags vardagssvenska utan känslouttryck eller fackord. De flesta av dessa har kommit till Sverige i vuxen ålder, jobbat på finskspråkiga arbetsplatser och nästan helt saknat kontaktytor i det svenskspråkiga samhället och således gått miste om tillfällen till språkinläring. Några informanter trodde även att det finns många äldre som hade en relativt svag skriftlig förmåga.

Niitä kielitaidottomia ei tule olemaan yksi tai kaksi tuhatta, vaan vieläkin enemmän. Juuri niitä ihmisiä, jotka osaavat sanoa mjölk ja bröd, mutta eivät paljoa muuta. -- -- Meitä tulee tuolta 35, 40 vuoden takaa lakoamalla meitä eläkeläisiä, jotka tarvitsee apua. MCÄK67b

(Sådana icke-språkkunniga kommer inte finnas ett eller två tusen, utan ännu mer. Just de människorna, som kan säga 'mjölk' och 'bröd', men nästan inget annat. -- -- Det kommer att komma tusentals pensionärer från 35, 40 år, som behöver hjälp.) MCÄK67b

Närmast efter åldringsvården kom *sjukvården* med 35 benämningar. Alla elva intervjuade äldre män nämnde sjukvården, samt tio intervjuade äldre kvinnor. Hos yngre informanter var antalet benämningar något lägre, sju i båda grupperna. Detta faller sig naturligt eftersom behovet av sjukvård oftast är mindre aktuellt hos unga och friska människor. Många av de yngre informanterna berättade om sina föräldrar eller mor-/farföräldrar som redan nu eller i framtiden är i behov av finskspråkig sjukvård. I flera familjer var det vanligt att någon i den yngre generationen fungerade som tolk för de äldre när de behövde sjukvård.

En yngre informant berättade om sin mormor som har bristfälliga kunskaper i svenska och som på grund av sin sjukdom ofta är tvungen att söka sjukvård.

Det är jobbigt när man är sjuk och inte riktigt kan förklara och knappt förstår själv. Jag tänker också på att när hon är inlagd, att om det kan finnas några läkare som kanske kan finska. MCYK17

En annan informant som har varit verksam inom sjukvården, beskrev situationen så här:

Kyllähän mä olen huomannut kun olen ollut töissä itse, että heti jos tuli suomalaisia potilaita, niin kyllähän ne oli ihan onnessaan, kun kuulivat minut ja heti kääntivät suomeen. Halusivat puhua suomea ja halusivat kaikki tiedot suomeksi. -- -- Se oli paljon helpompaa, he ymmärsivät heti sen eikä tarvinnut kysyä moneen kertaan. Ne oli ihan hirveän kiitollisia. SLYK24a

(Visst har jag lagt märke till, när jag har jobbat, att när det kommer finska patienter, så blir de jättegglada när de hör mig och går direkt över till finskan. De vill prata finska och vill ha all information på finska. -- -- Det var mycket lättare, de förstod direkt och behövde inte fråga flera gånger. De var väldigt tacksamma.) SLYK24a

Viktiga serviceformer för informanterna var även *Försäkringskassan* med 28 benämningar, *Skatteverket* med 25 och *skola* med 22 benämningar. *Förskola* och *domstolar* kom därefter med 22 respektive 19 benämningar. *Försäkringskassan* och *Skatteverket* tas upp som viktiga, kan man anta, eftersom redan små språkliga missförstånd kan få ödesdigra effekter.

Även vikten av utbildningsväsendet som skola och förskola underströks. När det gäller skola var informanterna ytterst eniga, i alla tre grupper förutom äldre män uttryckte fem stycken informanter behovet av finskspråkig undervisning i skolan och bland äldre män var antalet sju. Det innebär att 22 av 45 informanter prioriterade skolans språkförmedlande funktion högt.

Det är många barn som kommer hit som har finskspråkiga föräldrar, som kanske känner sig klivna mellan sina finskspråkiga föräldrar och svenska vänner. De behöver undervisning i finska och stöd på det sättet. Ett språk är ju alltid ett plus, det ska inte ses som ett börda. -- -- Jag har själv fått mycket ut av när jag gick på finska lektioner. SLYK19b

En äldre man uttryckte sig på följande sätt:

Lasten ja suomenkielisen opetuksen kohdalla tuntuu, että se vastuu jää vanhemmille ja isovanhemmille. Koulussa on jo liian myöhäistä, juna on jo mennyt. MMÄM51

(När det gäller barn och undervisning på finska, så tror jag att ansvaret ligger på föräldrarna och mor-/farföräldrarna. I skolan är det redan för sent. Tåget har redan gått. MMÄM51

Vid domstolar borde man ha en möjlighet att använda sitt modersmål bl.a. på grund av, som en informant uttryckte det, att det lätt uppstår missförstånd.

Informanterna yttrade intresse även för andra serviceformer som inte stod med på den ovannämnda listan. Under svarsalternativ *Muualla/annat* framkom det t.ex. banktjänster (3 ggr), arbetsförmedling (3 ggr), andra myndigheter (3 ggr), teater och biografier (2

ggr), församlingar (2 ggr) och försäkringsbolag, tolkservice, sociala myndigheter och finskspråkig jurist, varav de sista fyra nämndes en gång var.

6.5.4 Skulle informanterna själva använda finska med myndigheter?

De föregående frågorna har mer en principiell bas. Fråga 24 är så till vida mer krävande, att den efterfrågar egen aktivitet. Frågan uppfattades väldigt olika av informanterna. I många fall fick intervjuaren ställa om frågan, den andra gången i formen ”Om du fick använda finska med myndigheter, skulle du göra det? Och i så fall var och när?” Den ursprungliga frågan lyder på följande sätt:

24) Jos voisit käyttää suomen kieltä viranomaisten kanssa asioidessasi, koska ja missä tekisit sen?/Om du fick använda finska med myndigheter, när och var skulle du göra det?

Svaren varierade tydligt mellan de yngre och de äldre informanterna. Av de 23 äldre informanterna menade 20 att de skulle använda finska i kontakt med myndigheterna. Alla äldre män som har deltagit i undersökningen svarade jakande och de flesta av dem ansåg att de skulle använda finska varje gång det fanns möjlighet till det. Många informanter uppfattade frågan som en följdfråga till fråga 23 där man redan hade fått möjlighet att beskriva vilken finskspråkig offentlig service man ansåg vara viktig att ha på hemorten. Därför förefaller det naturligt att de flesta inte räknade upp en lista av serviceformer, utan konstaterade att de skulle använda finska i de flesta eller alla myndighetskontakter och servicesituationer, och speciellt i dem som man hade nämnt vid den tidigare frågan. Serviceformer som nämndes specifikt av äldre manliga informanter var bl.a. post, Skatteverket (2 ggr), jurist, sjukhus (2 ggr), läkare (2 ggr), polis, kommunala myndigheter (2 ggr), länsstyrelse och apotek.

Många av de äldre manliga informanterna berättade att de använder finska redan i nuläget i sina myndighetskontakter ifall de vet att det är möjligt. Om servicepersonalen talar svenska på ett sätt som antyder finsk bakgrund, vågar de flesta äldre män ”testa” ifall det är möjligt att använda finska. Samma gäller situationer då servicepersonalen har ett finskt namn eller är en tidigare bekant sverigefinne för den finskspråkige. Då används oftast finska i servicesituationen.

Kyllä minä käyttäisin aina, koska se on helpompaa ja luonnollisempaa. Minä osaan ajatella sillä ja reagoida sillä [suomen kielellä]. -- -- Ruotsiksi saattaa tulla tilanteita, joissa ei löydä sanoja juuri oikealla hetkellä, mutta ehkä jälkeenpäin sitten, kun se tilanne ja mahdollisuus ovat jo menneet. MMÄM61

(Jag skulle använda (finska) alltid, eftersom det är lättare och kommer mera naturligt. Jag kan tänka på det och reagera med det [finska språket].-- -- När man pratar svenska kan det komma situationer då man inte hittar de rätta orden när man ska, men de kommer kanske efteråt, när situationen och möjligheten redan är borta.) MMÄM61

En specifik situation där svenskan upplevdes som komplicerande var för en informant läkarbesök. På samma sätt beskrevs det som komplicerat att läsa myndighetsbeslut och andra papper på svenska. Speciellt bland de äldre informanterna är språkkunskaperna i svenska oftast knappa när det gäller byråkratiskt, myndighets- eller i övrigt fackmässigt språk.

Lääkärit käyttävät sellaista kieltä, ettei sitä aina välttämättä ymmärrä. Ja kun on omasta terveydentilasta kyse, niin haluaa tietää mahdollisimman tarkkaan. MMÄM64

(Läkare använder sådant språk att man inte nödvändigtvis förstår det. Och när det handlar om ens egen hälsa, vill man veta så noggrant som möjligt.) MMÄM64

Äldre kvinnliga informanter var till största delen av samma åsikt som sina manliga motparter. Hälften av dessa, sex stycken, ansåg att de skulle använda finska överallt om det bara fanns möjlighet till det. Ytterligare tre äldre kvinnor specificerade olika användningsställen. Försäkringskassan, läkare, domstolar, sjukvård, pastorsexpedition, Skatteverket och kommunala myndigheter nämndes en gång var, samt "alla möjliga myndighetskontakter" tre gånger.

En iögonfallande detalj i de äldre kvinnornas svar är att några av dem beskrev myndighetskontakter och situationer inom t.ex. vård som främmande, obehagliga och t.o.m. skrämmande. Många tillade att de helst skulle använda finska i alla situationer där de inte känner sig "hemma" i själva situationen. Dessa situationer avvek ofta från vardagen och kunde därför upplevas som obehagliga. De utgörs typiskt av formella, eller fackspråkligt inriktade situationer, som på olika sätt är jämförelsevis språkkrävande.

Mä tekisin sen nimenomaan sellaisissa tilanteissa, jotka on jotenkin vaikeita tai pelottavia, missä ei sen puoleen oikein pärjäisi kummallakaan kielellä, koska se olisi pelottavaa. Silloin haluaisi saada tehdä sen suomen kielellä. -- -- Ne tilanteet, jotka niin paljon jännittäisi ja pelottaisi SSÄK57

(Jag skulle nog göra det speciellt i sådana situationer som är på något sätt svåra eller skrämmande, när man i för sig inte skulle klara sig på något av språken, eftersom det skulle vara skrämmande. Då skulle man vilja göra

det på finska. -- -- De situationerna som skulle göra en så spänd och rädd.) SSÄK57

En äldre kvinna berättade att behovet att använda finska är passerat för hennes del och att språkkunskaperna redan har nått en sådan nivå att svenskan inte utgör något problem. En annan ansåg sig inte att ha några behov i nuläget, men erkände möjligheten att hon kanske skulle behöva använda mera finska senare i sitt liv.

En tydlig tendens bland svaren var att många av de yngre informanterna svarade nekande till frågan om de själva skulle använda finska med myndigheter. Speciellt yngre män i undersökningen avslog användandet av finskan nästan rakt av. Sju av tio unga män konstaterade att de inte skulle använda finska. En av dem gav som anledning avsaknaden av kunskaper i byråkratisk finska.

Resterande tre hade åsikter som liknade varandra. Beroende av situation och serviceplats skulle de möjligen kunna använda finska med myndigheter. Av dessa konstaterade en yngre man att även om han själv inte hade behov av finskspråkig service i nuläget, var det viktigt med alternativa språk inom servicebranschen och myndigheterna.

Jos olisi mahdollisuus käyttää [suomea], niin saattaisin käyttäkin, koska suomea puhussa tulee hyvä ja turvallinen olo. SSYM21

(Om det fanns en möjlighet att använda [finska], skulle jag väl kunna använda det, eftersom det känns bra och tryggt när man pratar finska.) SSYM21

Bland yngre kvinnor underströk flera informanter det faktum att de inte har behövt vara i kontakt med myndigheter och kunde således inte säga om de skulle använda finska eller inte. De flesta av dem konstaterade att de troligen skulle använda svenska i alla kontakter. Sju av 12 unga kvinnor var av den åsikten att de inte skulle använda finska även om det fanns möjlighet till det. Den främsta anledningen var att de ansåg sig att vara helt svenskspråkiga och, som några konstaterade, inte behärskar den byråkratiska finskan.

Jag har inte haft någon kontakt med myndigheter, men jag tror inte jag skulle använda finska även om det fanns möjlighet till det. Men det måste finnas som alternativ för andra som behöver det. SLYK19

Resterande fem unga kvinnor ansåg att det fanns en möjlighet att de själva skulle använda finska med myndigheter. Platser där man skulle använda finska var bl.a. på banken, Skatteverket och inom sjukvården. Två väldigt lika kommentarer från yngre kvinnor som i undersökningen uttryckte sin vilja att använda finska med myndigheterna lyder så här:

Kyllä mä voisin ihan hyvin ajatella käytäväni. Jos sitä vain olisi. Jos esim. neuvola tai kättilö, silloin kun mä synnytin, olisi ollut

suomalainen [suomenkielinen], niin silloin kyllä olisin käyttänyt (suomea). SLYK24

(Jag skulle väl kunna tänka mig att använda. Om det bara fanns. Om t.ex. barnavårdscentralen eller barnmorskan hade varit finsk [finsk-språkig], då hade jag använt finska.) SLYK24a

Voisihan sitä käyttää, jos niitä palveluja olisi suomeksi. Nyt on jo tottunut siihen, että hoitaa asiat ruotsiksi, mutta voisi olla helpompaa, jos saisi palvelua suomeksi. SLYK24b

(Man skulle kunna använda det, om det fanns service på finska. Nu har man redan blivit så van vid att ta hand om saker och ting på svenska, men det skulle kunna vara lättare om man fick service på finska.) SLYK24b

Av svaren kunde man delvis ana att användandet av finskan kändes främmande för de flesta ungdomarna av tre olika skäl. Dels hade största delen av de unga informanterna så bra språkkunskaper i svenska att finskan inte längre kändes som något alternativ utanför hemmet och vänskapskretsen. Det offentliga språket för dessa ungdomar var svenska och det administrativa/”byråkratiska” ordförrådet behärskades oftast enbart på svenska. Dels upplevdes frågan om användandet av finska med myndigheter som förvånande. Orsaken, som intervjuaren upplevde det, var att eftersom det i nuläget existerar väldigt få faktiska möjligheter att använda finska i myndighetskontakter, ansågs av ungdomarna detta alternativ som icke-existerande. Som en tredje orsak kan avsaknaden i sig av de ungas erfarenheter av myndighetskontakter även ha spelat en roll när det gäller svaren.

Skillnaderna i svaren enligt region är inte lika iögonfallande som när man jämför resultaten mellan unga och äldre. I tabell 18 kan vi se att enbart informanter från övriga kommuner i Stockholms län visar skilja sig från de andra tre grupperna.

Tabell 18 Skulle man använda finska själv med myndigheter, fördelning enligt region

Stockholms län		Stockholms stad		Mälardalen centrala		Mälardalen mindre	
Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
10	2	5	4	7	7	6	4

Av 12 informanter från Stockholms län uttryckte så många som 10 att de skulle vilja använda finska med myndigheter om det fanns möjlighet till det. Två informanter ville inte göra det. I andra regioner var uppdelningen betydligt jämnare, i Stockholms stad fem positiva mot fyra negativa svar, i Mälardalens centrala kommuner sju

respektive sju svar och i mindre Mälardalskommuner sex positiva och fyra negativa svar. I fråga 24 beskrev endast få informanter faktiska situationer där de skulle använda finska, men de flesta hade redan gjort det under fråga 23.

6.5.5 Frågan om vikten av användning av finskan inom åldringsvården och i sjukvården

Frågan om hur viktigt det är att man har tillgång till service på finska inom åldringsvården resp. sjukvården formulerades som följer:

37) a Kuinka tärkeänä pidät suomenkielistä palvelua vanhusten huollossa?/*Hur viktigt anser du att det är att man får finskspråkig äldreomsorg, -service?*

37) b Kuinka tärkeänä pidät suomenkielistä palvelua sairaanhoidossa?/*Hur viktigt anser du att det är att man får finskspråkig sjukvård?*

-							+
1	2	3	4	5	6		7

Tanken var att man skulle få kunskap inte bara om vissa servicefunktioner anses viktiga, utan också hur man graderar eller prioriterar dessa.

Vissa frågor i enkäten har inte direkt relevans för samtliga informanter, men de har det i de flesta fallen åtminstone indirekt. Många av de yngre har föräldrar eller mor-/farföräldrar som kommit till Sverige i vuxen ålder. Dessa har av olika skäl inte kunnat lära sig svenska till en mångsidig nivå. I kontakter med myndigheter har de ofta fått anlita professionella tolkar när sådana funnits tillgängliga, eller anhöriga, vänner och arbetskamrater när tolkar inte funnits tillgängliga. För de yngre är också för de flesta frågan om finska inom äldreomsorg och sjukvård en annan än för de äldre. De yngre har en förmåga i svenska som räcker till även för de behov som uppstår i kontakter med fr.a. sjukvården. Äldreomsorg blir en ännu mer hypotetisk och avlägsen fråga, om frågeställningen ska gälla dem själva. De svar som de avger för denna fråga gäller därför för en del av dem antingen nära anhöriga eller från en generell synvinkel, utan att de själva nödvändigtvis gör anspråk på en sådan service på finska.

Frågorna 37a och 37b visade sig ha en ganska liten spridning i svarsalternativen och de låter sig generaliseras utan att någon statistik i tabellform behöver användas. Ett par generella drag framstår vid analysen av enkätsvaren på fråga 37a, om åldringsvården/äldreomsorgen:

- alla *äldre* (100 %) oavsett region, ålder och kön, anser att äldreomsorg på finska är extremt/mycket viktig: samtliga har graderat det som 7 (det högsta värdet), och en del har dessutom lagt till egna siffror som utgör en fortsättning på skalan uppåt,
- 17 av de 22 (77,3 %) *yngre* anser att finska i äldreomsorgen är extremt/mycket viktig (=7), en anger värdet 6, och fyra anger värdet 5.

Ett par generella drag framstår vid analysen av enkätsvaren på fråga 37b om sjukvården:

- 18 av 23 (78,3 %) *äldre* har angett att sjukvård på finska är extremt/mycket viktig, och de använder graden 7, fyra anger 6 och en anger 5 på skalan,
- 15 av de 22 (68,2 %) *yngre* anger 7 för vikten av användning av finska inom sjukvården, fyra anger 6, en anger 5, en anger 3 och en anger 2.

Ett par generella drag framstår vid analysen av de båda frågorna sammantagna:

- samma personer graderar möjligheten att få service på finska inom åldringsvården/äldreomsorgen högre än inom sjukvården,
- äldre graderar möjligheten att använda finska något högre inom båda omsorgsområdena än yngre,
- fr.a. några yngre hänvisar till andras behov, beroende på om de äldre/patienterna är finskspråkiga eller inte, varvid dessa borde ges möjligheten att använda och få höra finska. Endast två (som är yngre) av 45 (4,4 %) anger att det inte är viktigt med finsk service, och detta gäller inom sjukvården.

Nedan följer ett antal kommentarer om finsk service i åldringsvården, först från de *äldre*:

Kokemukset: ... voi olla epäinhimillistä tyytyä kielettömään palveluun
SLÄM56

(Erfarenheter: ...det kan vara omänskligt att nöja sig med en språklös service) SLÄM56

[se on]...ensiluokkaisen tärkeää SSÄK86

(*[det är] av första klassens vikt*) SSÄK86

(markerat grad 7 extremt/mycket viktigt)

kieli ja kulttuuri merkitsevät äärimmäisen paljon vain heille
[vanhuksille] MCÄM64

språk och kultur betyder extremt mycket bara för dem [för gamla människor] MCÄM64

dementoituville, ...erityisesti traagista MCÄK46

(speciellt tragiskt för dementa) MCÄK46

hirveän tärkeää, kieli [ruotsi] unohtuu monilla MMÄM64

([det är] jätteviktigt, många glömmer språket [svenskan] MMÄM64

Om finsk service i sjukvården, kommentarer från de äldre:

[olen] nähnyt ja kokenut, miten lähteä toipumaan, ... elintärkeää.
SLÄM56

([har] sett och upplevt, hur man ska börja rehabilitera sig, ... det är livsviktigt) SLÄM56

vältämätöntä SSÄK86

(oundgängligt) SSÄK86

(markerat grad 7 extremt/mycket viktigt)

tulevaisuudessa, ...10 vuotta eteenpäin MCÄM60

(i framtiden,...10 år framåt i tiden) MCÄM60

(markerat grad 7 extremt/mycket viktigt)

on jo olemassa suomalaisia lääkäreitä, joille hakeutuu MCÄM64

(det finns redan finska läkare, som man söker sig till) MCÄM64

(Markerat 3 (av 1–7) på skalan om behovet av finska i sjukvården)

tietty vastaanottoaika [olisi hyvä] MCÄK46

(en bestämd mottagningstid [vore bra]) MCÄK46

joka paikassa oltava joku suomenkielinen MMÄK62

(det måste finnas en finskspråkig på varje ställe MMÄK62

Allmänna utsagor fanns också med, som gällde både åldringsvård och sjukvård:

Asian saa paremmin hoidettua omalla kielellä. MMÄM71

(Man får saker bättre ordnade på det egna språket) MMÄM71

Om finsk service i åldringsvården, kommentarer från de yngre:

(markerat 7 för både åldringsvård och sjukvård)

jos on suomalaisia vanhuksia. ... tarve suomalaisille hoitajille, lääkäreille SLYK24b
(om det finns finska äldre. ...behov av finska skötare, läkare) SLYK24b

(markerat 7 för behovet av finska inom åldringsvården)

svenskan kan försvinna [hos de äldre] MMYK22

Om finsk service i sjukvården, kommentarer från de yngre:

(markerat 2 på skalan 1–7 om behovet av finsk service)

[se on] vanhuksille tärkeämpi SSYM22
([det är] viktigare för de äldre) SSYM22

(markerat 6 för behovet av finska inom sjukvården)

man ska få rätt vård MMYK22

Sammanfattningsvis kan man notera att en klar majoritet (40 av 45; 89 %) anser det extremt/mycket viktigt att få använda och höra finska inom äldreomsorgen/ åldringsvården. En nästan lika stor majoritet (33 av 45; 73 %) anser också att det är extremt/mycket viktigt att få använda finska inom sjukvården, men det verkar finnas en liten tendens, fr.a. bland de yngre, att man anser att det är ”bara” är mycket viktigt eller viktigt att den finskspråkiga servicen finns att tillgå även på sjukvårdssidan. Flera, speciellt yngre, uttrycker sig allmänt, t.ex. att man bör få finsk service ”om behov finns”.

6.5.6 Diskussion kring frågorna om vikten att erhålla finskspråkig service inom äldreomsorg och sjukvård

De intervjuade informanterna är finskspråkiga, men boende i Sverige, en del av dem i den s.k. ”tredje generationen”. Språkbytesprocessen återspeglas emellanåt redan inom en och samma familj: medan föräldrar kan vara klart dominanta i finska, kan barnen vara klart dominanta i svenska.

En uppfattning idag tycks vara att sverigefinnarna inte efterfrågar finskspråkig service inom de nämnda områdena. Resultaten kan tolkas som att denna uppfattning inte stämmer. Det kan finnas flera orsaker till detta. Vi vill här också koppla diskussionen till tolkservice.

En orsak är förstås att det inom de olika sektorerna, äldreomsorg och sjukvård, ofta finns personal tillgänglig som åtminstone hjälpligt, men säkert också emellanåt på ett professionellt sätt, kan ge finskspråkig eller tvåspråkig service åt dem som behöver den. Viss tolkservice finns dessutom fortfarande att tillgå på finska.

Av intervjuerna framgår dock, att en hel del av de yngre fungerar som tolkar åt sina föräldrar eller mor-/farföräldrar. Detta är i sig förvånande, då de finstalande var pionjärer för tolkverksamheten på många orter i Sverige, liksom man redan i början på 1970-talet etablerade en akademisk utbildning för tolkar vid Stockholms universitet. Vi vet dock att denna servicefunktion på många håll lagts ner eller reducerats, liksom tolkutbildningen reducerats. Samtidigt har många av de tidigare verksamma och utbildade tolkarna i finska-svenska fallit för åldersstreck eller omplacerats. Verksamheten har också privatiserats.²⁰ De praktiska behoven tycks dock kvarstå i märkbar omfattning. Här kan man anta att det finns skillnader mellan kommuner/orter som har tillgång till auktoriserade tolkar och de som inte har det.

Man kan då fråga sig om uppfattningen att det finns en begränsad efterfrågan på tolkhjälp på finska beror på en ökande förmåga att använda svenska bland sverigefinnarna, eller är det så, att man inte efterfrågar tolkhjälp, för att den åter blivit alltför svårtillgänglig? Man kan möjligen också se det som ett uttryck för skamkänslor: både bland landsmän och bland majoritetsbefolkningen är den attityden vanlig, att man ska inte behöva tolk om man bott i landet i flera årtionden. En sådan inställning uttrycktes mer frekvent och tydligare under den tidigare assimilationsperioden. Sannolikt finns det också praktiska skäl – en anhörig eller arbetskamrat är ofta direkt tillgänglig. För den myndighet som ska anlita tolk kan det också vara en kostnadsfråga.

Svaren reflekterar farhågor för att man vid åldrande fr.a. inte kan erhålla en tillräckligt hög livskvalitet, om man blir språkligt isolerad. I bakgrunden uttrycks också farhågor för vad som kan ske om åldersrelaterade sjukdomar drabbar en själv eller anhöriga och man tappar det senare förvärvade språket, svenskan.

Ett alternativ till tolkverksamhet är att man inom olika arbetsområden låter språkkunnig personal ansvara för kontakter med

²⁰ År 2004 fanns det i Sverige drygt 110 auktoriserade tolkar i finska, varav ett 50-tal i Stockholmsområdet. I Sörmland fanns det 4 auktoriserade tolkar, alla i Eskilstuna. Det lilla antalet tolkar i Eskilstuna, kan vara en följd av att myndigheterna köper upp tjänster från tolkfirmor som inte är lokala. (Källa: Föreningen Auktoriserade Translatorer, gm. Tarja Soutolahti.)

t.ex. kunder eller patienter som har sådana språkbehov att samtal utan språkhjälp inte kan leda till goda eller säkra resultat. Det är dock inte alltid säkert att finskspråkig personal vill eller har fått arbeta med kontakter som tar hänsyn till att de är språkkunniga. Det har också varit så att meritvärdet i att kunna finska (eller andra språk) varit ringa eller obefintligt. Tröga organisationsformer kan också vara en orsak till att språkligt kompetent personal inte alltid finns där behoven finns. Det finns sannolikt ett behov att skapa utrymme för språklig kompetensutveckling bland många yrkeskategorier som har skapat sig en yrkes- och kanske också utbildningskarriär i Sverige, men enbart på svenska. De fackanknutna språkkunskaperna är därför inte alltid på en relevant nivå.

Inom vissa sociala och hälsoområden finns det särskilt viktiga skäl till att se till att den rent språkliga kommunikationen fungerar på ett tillfredsställande sätt, både av trivsel-, sociala och trygghets-skäl. Ett sådant är just åldrings- och demensvården (se t.ex. Ekman 1993). Det finns som nämnts, alltså ett ganska stort antal äldre sverigefinnar som inte kan svenska på en så god nivå, att de själva kan klara av ett samtal med en svenskspråkig person.

Frågorna 37a och 37b representerar alldagliga men avgörande kontakter med svenska samhällsfunktioner, som har litet symbolvärde och kanske heller inte är avhängiga ett språks officiella status,²¹ men de har ett större praktiskt värde, vilket också pekades ut av några informanter. Med basis i dessa två frågor och deras tidigare kommentarer om önskemål, graderingen av vikten och reellt användande verkar informanterna prioritera sådana praktiskt orienterade språkbehov där man inte har råd med missförstånd allra högst i sina önskemål.

6.6 Mediekonsumtion – finskt, sverigefinskt, eller ingetdera?

Mediekonsumtion anses generellt kunna ge indikationer på hur vital en språklig minoritet är, och vilken roll standardspråket kan antas ha. Detta i sin tur är av betydelse för hur bedömningar av hur långt gången språkbytesprocessen är. I vårt fall är frågor om mediekonsumtion också av intresse för att bedöma om man är mer ”retroaktivt” inriktade, mot Finland, eller mot den sverigefinska och svenska miljön, i t.ex. nyhetsbevakningen. Också ur den syn-

²¹ Självfallet kan de vara direkt kopplade till en språkpolitik och -lagstiftning också, såsom fallet är i Finland för svenskspråkigas vidkommande.

vinkeln är dessa frågor viktiga, att man får indikationer om finskans roll för deras kulturkonsumtion, i vidare bemärkelse.

Vi frågade informanterna om de var intresserade av och använde sig av finskspråkiga media, såväl radio/TV som tidningar, men även om de såg på/hyrde finska filmer på video och DVD. Frågorna som ställdes avsåg att också försöka bedöma vilken position finlandfinska resp. de egna sverigefinska produktionerna och sändningarna har bland informanterna. Vi har också antagit att frågor om hyrfilmer/DVD mer berör de yngres möjliga vilja att upprätthålla kontakterna med finskspråkiga media.

Vi har i detta sammanhang behandlat informanternas svar relativt sammanhållet, men presenterar resultaten uppdelade på å ena sidan bildmedia, dvs. TV och hyrfilmer, och å andra sidan radio och tidningar. För att skapa sig en mer komplett bild av inte bara informanternas mediekonsumtion, med syftet att utröna hur mycket de kommer i kontakt med kulturkonsumtion också av annat slag, hade det antagligen varit nödvändigt att också fråga om läs- och biblioteksvanor. Men då det är svårare att separera det finska från det sverigefinska beträffande läsning, och p.g.a. enkätens omfattning valde vi att inte ta med denna aspekt.²²

Innan vi presenterar resultaten ska vi kort sammanfatta tillgängligheten av resp. medium. Tillgängligheten på egenspråkiga program och eget utbud för en minoritet avgör också den möjliga frekvensen av konsumtionen, liksom den faktiska sändningstiden på dygnet påverkar viljan och möjligheten att se sändningar live.

Finskspråkiga *TV-program* har gått igenom olika faser, med en start som baserade sig på finlandfinsk produktion, så småningom egenproducerat och alltmer mångsidigt. Denna nya fas kan sägas ha påbörjats under tidigt 1970-tal. Närmast koncentrerar vi oss på public service-delen. Nyhetsprogram, aktualitetsprogram och barnprogram är de starkast och mest långlivat företrädde formerna. Sändningstiderna – både kvantitativt och beträffande veckodagar och tider på dygnet – har varierat. I huvudsak har sändningarna haft en minskande riktning. Sändningstiderna som de var som mest utbyggda på 1980-talet, såg ut som i Tabell 19.

De direkt avläsbara intrycken är dels att programmen varit få och infrekventa, samt att man helt saknat möjligheter att rikta program till ungdomar. Volymen har också för aktualitetsprogrammen minskat under 2000-talet (Tabell 19). Dagens utbud av finskspråkiga egenproducerade sändningar är under en kontinuerlig debatt,

²² Utredningar om bibliotekens nuvarande arbete med och inställning till finsk verksamhet gjordes under 2003–2004; se Ejendahl 2004; Jennische 2004.

inte minst sedan SVT drog ner på produktion och sändningar av aktualitetsprogrammen 2002–2003. Från sverigefinskt håll och från programproducenternas sida vill man återgå till minst den volym som fanns år 2002, men man siktar också in sig på att öka den, i enlighet med de rekommendationer som återfinns i ratifikationerna av minoritetsställningarna, och expertkommittéernas påpekanden om att tiderna har minskat, tvärs emot målsättningen.

I övriga kanaler finns det via olika sändare och abonnemang viss tillgänglighet utöver public-service, t.ex. genom den s.k. Nacka-sändaren, och genom att finska YLE:s program i komprimerad form har kunnat ses av en del befolkningen. Det finns dock geografiska begränsningar, som kort innebär att fr.a. Stockholmsområdet har tillgång till ett sådant utökat utbud.

Tabell 19 Utbudet av finsk TV i Sverige, en historisk översikt

Tidsperiod	Programtyp, namn ²³
1960-tal	
1968	Underhållningsprogram, Nordvision
1970-tal	
1972–78	Tapahtumia (Händelser) (samarbete med YLE ²⁴ och Finlands arbetskraftsministerium)
1975	SVT:s första finskspråkiga redaktör anställs (Pertti Pitkänen)
1976–88	Viikkokatsaus (veckoprogram, Aktuellt för invandrare)
1976	Barnprogrammet Juttu (Språka) Programinköp från YLE
1980-tal	
1981–92	Ykköskanava (Kanal 1) 30' (höst + vår) (varannan vecka Ykköskanava, varannan vecka reportage inköpta från YLE)
1988	Uutiset (Nyheter) 5' senare 9'
1989	Barnprogrammet Moi Mukulat
1990-tal	
1992	Sisu-tv (ist. f. Ykköskanava) 30' (i början 30' varannan vecka, mot slutet 15' varje vecka, både höst + vår)
1998–02	EKG 30' (i början 15' i veckan, reportage och studiegäster varannan vecka om vartannat; mot slutet reportagemagasin, 30' varannan vecka, höst + vår)
2000-tal	
2000	Barnprogrammet Karamelli 28' x 30
2002	Suomenkieliset Reportaasit (finskspråkiga reportage) 30' x 10 (12)
2004	E4 (reportage) 30' x 12

Veckosändningstiden rör sig kring en timme i veckan, inklusive en repris av barnprogrammen. Med tanke på att denna volym också

²³ Vi vill tacka redaktionschef Päivi Tompuri vid SVT, som har gjort denna översikt tillgänglig för oss (på finska).

²⁴ YLE är motsvarigheten till SVT och SR i Finland. Den inkluderar såväl finsk- som svenskspråkiga public service kanaler, både tv och radio; www.yle.fi.

skulle behöva sprida information, nyheter och fungera kulturbevakande, sam underhålla barn och fungera som en utvecklande språklig modell för sverigefinska språkbrukare, är omfattningen klart otillräcklig.

Beträffande filmer och hyrfilmer har tillgängligheten av naturliga skäl ökat, men är generellt antagligen inte på långa vägar jämförbar med det svenskspråkiga och fr.a. det engelskspråkiga utbudet. Finsk film har också i viss mån mötts av ett ökat intresse från svensk publik, inte minst p.g.a. bröderna Kaurismäkis filmer. I det ordinarie filmutbudet i public service-kanalerna och i de kommersiella digitala kanalerna, återfinns finska filmer sporadiskt. Någon sverigefinsk filmproduktion, varken av kortfilms- eller annan karaktär har inte nått den breda publiken, och oss veterligt är en sådan produktion i stort sett okänd. Men det finns också andra, informella möjligheter att skapa möjligheter att se filmer, både genom olika klubbar i Finland, och genom t.ex. egna och bekantas besök i Finland. Biblioteken har i takt med att läsandet bland unga på finska minskat också i ökande grad, i de bibliotek som bibehållit sådan service, tagit hänsyn till att film- och bild-/ljudmedieönskemålen ökat i omfattning. I det aktuella området finns också landets – förutom Göteborg – mest omfattande samlingar av böcker, tidningar, tidskrifter och hyrbara bild-/ljudmedia, på biblioteken. Stockholm och Eskilstuna återfinns i tätpositionerna där.²⁵

Med dessa förutsättningar kan vi nu granska informanternas aktiva konsumtion av dessa två media först:

Frågorna som ställdes vara dessa:

40. Katsotko suomenkielisiä ohjelmia televisiosta? Kenen lähettämiä ohjelmia?/Ser Du på finskspråkiga program på TV? Vems program?

41. Onko sinulla tapana vuokrata video-/DVD-filmejä? Mistä/kenen kautta?/Brukar du hyra finskspråkiga video-/DVD-filmer? Genom vem?

²⁵ Vintern 2005 har det största biblioteket för finska media och finsk litteratur, Finlands-institutets bibliotek i Stockholm, hamnat i en akut ekonomisk kris. Sedan dess stiftelse och ytterst Finland, ansett att man inte längre kan finansiera den löpande verksamheten, och man förväntat sig att Sverige ska ta över detta verksamhetsstöd, har situationen drastiskt försämrats. Biblioteket har också ett informellt nationellt ansvar för finsk och sverigefinsk litteratur. Det har ca 8 000 besökare och 15 000 utlån per år (Sverigefinländarnas Delegation, 2005).

42. Kuunteletko suomenkielisiä ohjelmia radiosta? Kenen lähettämiä? Mitä ohjelmia?/*Lyssnar Du på finskspråkiga program på radion? Vems program? Vilka program?*

43. Luetko suomenkielisiä lehtiä? Jos luet, mitä lehtiä?/*Läser Du finskspråkiga tidningar och i så fall vad?*

Tabell 20 Mediekonsumtion på finska, TV och filmer

Finskspråkiga TV-program			Hyrfilmer	
Finskt	Sverigefinskt	Ingetdera	Finskspråkiga	Inga
N=29	N=23	N=6	N=20	N=25

I Tabell 20 kan det ses att ungefär 64 % av alla informanterna, 29 stycken, såg på finskspråkiga *tv-program* av finskt ursprung. Något färre, 51 % (23 stycken), såg på finskspråkiga tv-program av sverigefinskt ursprung. 44 % av informanterna hade någon gång hyrt finskspråkiga hyrfilmer. I denna grupp har vi även räknat med informanter som rapporterade om nedladdade filmer från Internet eller köpfilmer.

Gällande ovannämnda TV-program kan det konstateras att de äldre informanterna stod för större delen av medieförbrukningen. Antalet äldre informanter som tittade på antingen finska eller sverigefinska tv-program var nästan dubbelt så högt som antalet yngre informanter. Däremot nämndes hyrfilmer fler gånger av de yngre informanterna än av de äldre. Populärast att titta på var de finska programmen som kunde ses via Nacka-sändaren, men några informanter hade även tagit till sig det digitala nätverket och kunde se på andra finska kanaler via det. Programmen som man tittade på på den finska kanalen varierade från serier och debattprogram till nyheter och idrott.

Den finska komprimerade kanalens utbud kritiserades av de yngre informanterna och många konstaterade att programmen på kanalen inte var inriktade mot yngre publik, utan snarare uppfyllde den äldre sverigefinska befolkningens behov. Som redan konstaterades ovan, är svenska SVT:s utbud av finskspråkiga program väldigt begränsat. Detta kunde märkas även i informanternas svar. De flesta, både yngre och äldre, såg nästan enbart på SVT:s finskspråkiga nyhetssändning, Uutiset, och några undrade även om det fanns något annat utbud.

Resultaten kan också relateras till en nyligen genomförd publikundersökning som SVT:s finskspråkiga redaktion gjort (Himanen

2004). Av de ca 350 respondenterna fördelade sig svaren på vikten av frågor som rörde Sverige, Finland, finskspråkiga respektive utlandet enligt följande:

65 % ansåg att frågor som rör sverigefinländare var ytterst viktiga,
53 % ansåg att frågor som rör Sverige var ytterst viktiga,
46 % ansåg att frågor som rör Finland var ytterst viktiga, och
25 % ansåg att frågor som rör utlandet var ytterst viktiga.

Detta visar, liksom resultaten i vår egen studie, att sverigefinnar i allmänhet verkar betrakta just de egna och svenska frågorna som primära för deras egna behov.

Tillgången på hyr- och andra finskspråkiga filmer i Sverige i övrigt var mer begränsad (Tabell 20). Mindre än hälften av informanterna kunde berätta att de någon gång hade hyrt finskspråkiga video- eller DVD-filmer. Filmer som nämndes var ofta äldre finska krigsfilmer som *Talvisota* (Vinterkriget) eller nyare produktion från 1990- och 2000-talet som *Häjyt* (Finnjävlar), *Pahat Pojat*, osv. Även utbudet ansågs vara begränsat. Några informanter hade skaffat sig finska filmer från Finland, laddat ned filmer via Internet eller fått låna dessa från sverigefinska vänner och släktingar. Yngre informanter hade bekantat sig med det finskspråkiga filmutbudet betydligt oftare än äldre, men även en större andel av dessa konstaterade att tittandet på finskspråkiga filmer inte var någon ofta kommande företeelse utan snarare ett undantag. I båda grupperna hade ungefär hälften av informanterna aldrig hyrt eller köpt finskspråkiga video- eller DVD-filmer.

Beträffande *radioprogrammen* kan man se att dessa utgör en ryggmärg för hela den finskspråkiga medieproduktionen, både genom att man kvantitativt inte utsatts för samma sparbetning eller nedläggningar av program som SVT:s programutbud, och genom att man genom det regionala och nationella, både analoga och digitala nätet (plus genom Internet), kan nå i stort sett alla, även nationellt. Man har följaktligen sändningsmöjligheter under varje dag i veckan och nästan dygnet runt, live. Denna goda täckning av programtid matchas också av att programtyperna fyller breda behov, med alltifrån barn-program, över ungdomsprogram, till sändningar för en mer senior publik. Detta möjliggörs genom en rimlig personaltäthet som inom täcker in dessa behov. Sisuradio, dvs. den finskspråkiga delen av SR, Sveriges Radio, är sannolikt den största enskilda arbetsgivaren i Sverige, där finska är arbetspråk, med sina mer än 50 personer totalt. Genom skolans nedrustning finns det

inte ens lokalt någon kommun som matchar detta i dagens läge, och inte heller når friskolorna upp till detta antal.

Beträffande tidningar och tidskrifter har de under de senaste decennierna genomlevt en allmän nedgång, och många försök till etableringar har blivit kortlivade. Den mest långvariga tidningen har varit veckotidningen *Ruotsin Suomalainen*, som under olika utgivare, varav Sverigefinska Riksförbundet under de tidigare åren var en, har kommit ut sedan 1960-talet. Den har idag en upplaga på ca 7000, ibland med betydligt större storupplagesatsningar som också fungerar som värningskampanjer.

Den andra långlivade tidningen var veckotidningen *Viikko-Viesti*, som tillsammans med andra s.k. invandrartidningar publicerade översatt informationsmaterial till nyanlända på 7–8 språk, till stor del baserat på den språkligt anpassade På lätt svenska. Den finskspråkiga versionen gick dock relativt tidigt över till att även producera en ansevärd mängd egna artiklar. När man från statligt håll beslöt lägga ner *Viikko-Viesti* 1997, beslöt en privat entreprenör att köpa tidningen, som sedan köptes av en annan. I takt med att minoritetsställningen stärktes, upplevde både tidningens läsare och redaktörer, liksom många andra, att en nationell nysatsning vore på sin plats. Sedan den 1 september 2003 publiceras därför en sverigefinsk dagstidning, *Ruotsin Sanomat* (Svenska nyheter på finska). Upplagan är kring 5000, men sannolikt kan denna volym inte garantera en fortsatt utgivning under trygga former.

Tidningarna som nu kommer ut nationellt är alltså *Ruotsin Suomalainen*, en gång i veckan, och *Ruotsin Sanomat*, fem gånger i veckan. Både till innehåll och beträffande målgrupper har de lite olika profiler. *Ruotsin Sanomat* som är en daglig nyhetstidning siktar på dagsaktuella nyheter på finska om sverigefinska, svenska, finska och större internationella nyheter. *Ruotsin Suomalainen*, har som veckotidning profilerat sig mer mot den något äldre generationen, med inriktning mot nöjen och folkkultur, men även med inslag om den sverigefinska och finska samhällsutvecklingen.

Utöver dessa finns en mängd föreningsblad, och en handfull specialinriktade tidskrifter, bl.a. *Liekki*, en kulturtidskrift (sedan 1976-), *Tiedote* (sedan 1972-; sverigefinska lärares tidskrift), *Kieliviesti* (sedan 1980-; Sverigefinska språknämndens tidskrift). Gemensamt för dessa är att de kommer ut kvartalsvis, och har kring 1 000 abonnenter vardera.

Det finns andra regionala tidningar och tidskrifter, och åtminstone en av dessa, *Yks Kaks*, har relevans för den aktuella regionen.

Detta är en månatligen utkommande förenings- och kulturtidskrift för främst västra Mälardalsområdet. Den har en upplaga på ca 1000.

I regionen har det tidigare funnits flera svenska dagstidningar som publicerat material och ibland halv- och helsidor med finska lokalnyheter, men veterligen sker detta sporadiskt idag, om alls. I Eskilstuna har tidningen *Folket* en sådan sida i veckan.

I tidigare studier av mediekonsumtion har en bild tonat fram som säger att en del av de äldre har kvar eller har återupptagit prenumerationer på sina lokala tidningar från hemregionen i Finland, och ett fåtal prenumererar på finska nationella dagstidningar såsom *Helsingin Sanomat*. Tidskrifter intresserar en del och även sådana abonnenter finns i Sverige, även om deras antal minskat stadigt av demografiska skäl.

Tabell 21 Mediekonsumtion på finska, radioprogram och tidningar

Finskspråkiga radioprogram			Finskspråkiga tidningar		
Finska	Sverige-finska	Ingetdera	Finska	Sverige-finska	Ingetdera
N=12	N=15	N=23	N=20	N=28	N=12

I Tabell 21 är finskspråkiga radioprogram från Finland den medieform som vår undersökningsgrupp har använt sig minst av. För finskspråkiga tidningar är situationen nästan den omvända. Antalet informanter som hade lyssnat på finska radioprogram var något mindre än antalet informanter som lyssnat på sverigefinska radioprogram. Ungefär hälften av informanterna hade inte lyssnat på några finskspråkiga radioprogram alls och några få informanter hade lyssnat både på finska och sverigefinska program.

Av det sverigefinska utbudet nämnde majoriteten av radiolyssnande informanter Sisuradio, som ofta konsumerades via Internet. Andra möjligheter för en sverigefinne var finskspråkiga nyhets-sändningar som sändes via statliga kanalerna P2 och P4 samt lokalradio i Södermanland som sänder finskspråkiga program. Finska radioprogram från Finland lyssnade informanterna på både via Internet och via vanlig radio på mellanvågssändningarna. Utlandsfinnar har egna program som några av informanterna lyssnade på. Lite drygt hälften av informanterna hade inte lyssnat på finskspråkiga radioprogram. Av dessa var yngre informanter en klar majoritet och de stod för två tredjedelar av dem som inte lyssnade på finskspråkig radio från Finland.

Vad gäller finskspråkiga tidningar har vi räknat både antalet informanter som läser finskspråkiga tidningar och antalet tidningar som nämndes. Knappt hälften av informanterna (20) läste tidningar av finskt ursprung och drygt hälften (28) tidningar av sverigefinskt ursprung. Bland finska tidningar nämndes både dags- och veckotidningar samt tidskrifter som publicerades en gång i månaden eller mer sällan. Flera äldre informanter prenumererade fortfarande på sin finska hemorts lokaltidning och några prenumererade på större finska dagstidningar som Helsingin Sanomat, Aamulehti och Kaleva. Annars var utbudet bland tidningarna väldigt varierande. Över 30 olika tidningar nämndes, de flesta av de äldre informanterna.

Sammantaget visade svaren att en större andel informanter läste sverigefinska tidningar än finska. Bland dessa var Ruotsin Sanomat och Ruotsinsuomalainen de populäraste, och dessa nämndes ungefär lika ofta av både äldre och yngre informanter. Även den lokala tidningen Yks kaks samt Viikkoviesti nämndes en gång var.

När man tittar på de yngre informanterna kan man se två olika tendenser i deras svar. Dels läser en tredjedel av dessa informanter sverigefinska tidningar och dels läser knappt en tredjedel finska ungdomstidningar såsom Kalle Anka eller finsk kvällspress såsom Ilta-Sanomat. Av de tolv informanterna som inte hade läst vare sig finska eller sverigefinska tidningar var 11 yngre och endast en äldre.

Eftersom informanterna inte tillfrågades om hur ofta dessa är i kontakt med respektive media, är det svårt att avgöra frekvensen av medieanvändningen. Vi kan dock konstatera att fler äldre informanter nämnde att de dagligen såg på Uutiset, läste finskspråkiga tidningar på Internet eller prenumererade på sverigefinska tidningar eller finska veckotidningar. Deras kontakt med finskspråkiga media kan antas vara mer frekvent i jämförelse med de yngre informanternas. Flera av de yngre informanterna rapporterade att de läste finskspråkiga tidningar eller såg på finska tv-program tillsammans med sina föräldrar och mer sällan av eget initiativ. Endast video- och DVD-filmer utgjorde ett undantag som bröt mönstret.

Mediekonsumtionen visar också på det som diskuterats ovan om kunskap om den sverigefinska minoritetspositionen. I och med att sverigefinska media är de huvudsakliga källorna till fortlöpande information om den, och de äldre är flitigare mediekonsumenter, har dessa också en djupare kunskap om sverigefinnarnas minoritetsposition.

En språklig aspekt på mönstren för mediekonsumtion på finska är att fler äldre upprätthåller kontakten med och kanske t.o.m. ut-

vecklar sin finska, än yngre. De yngre torde kunna hamna i en nedåtgående språkanvändningsspiral: de läser/konsumerar mindre media för att det redan är mer ansträngande för dem, och mer ansträngande än på svenska. I och med att de läser/konsumerar mindre på finska, blir deras förmåga vartefter ännu svagare i språket, vilket försvagar viljan ännu mer. Detta gäller speciellt de stilnivåer och det ordförråd som inte är privat, dvs. offentligt språkbruk och skriftspråket.

6.7 Finska i förskola och skola

6.7.1 Introduktion

Eftersom undersökningsgrupperna bestod av informanter i två olika åldersgrupper var deras erfarenheter av skolgång och undervisning av finska i skolan väldigt olika. Därför valde vi att ställa olika frågor för yngre och äldre informanter. Frågorna hade dock samma utgångspunkt, men de beskrev situationen ur två olika vinklar. Frågorna följde ett visst mönster i båda fallen. I båda underlagen för intervjuerna fanns det en hel sida med frågor som behandlade skolgång. Dessa kan hittas i bilaga 2b och 2c.

Det bör noteras att vi ensidigt ställt frågor om finskan, men för föräldrarna och deras barn har det i de flesta fallen handlat om tvåspråkighetens förutsättningar och bevarande, som dock endast kan förverkligas för dem om också finskan får sin beskärda del inom utbildningsväsendet.

Äldre informanter tillfrågades först om deras barn och barnbarn. I de fall sådana fanns, undrade nästa fråga om dessa använde finska med sina föräldrar och mor-/farföräldrar. Frågorna kring barnens och barnbarnens modersmålsstöd i förskolan följdes upp med möjligheter att berätta om hur informanternas hemkommuner har påverkat finskan i skolan. Därefter tillfrågades informanterna om deras barn hade fått modersmålsundervisning i skolan och hur informationen hade nått familjen. Avsnittet avslutades med frågan om hur viktig barnen och barnbarnen ansåg att finskan i Sverige är.

Med *yngre* informanter började man med att fråga om deras föräldrar och mor-/farföräldrar och om språkanvändningen med dessa. Sedan gick man vidare till modersmålsstödet i förskolan samt hur familjen fick information om denna. Vidare ställdes liknande frågor om informanternas skolgång när informanterna hade fått berätta om deras hemkommun och hur den hade påverkat finskans ställ-

ning i skolan. De sista frågorna i detta avsnitt handlade om hur viktig informanten, dennes föräldrar och mor-/farföräldrar ansåg att finskan i Sverige var.

Vi har valt att presentera resultaten från dessa delar var för sig. Först presenterar vi resultaten från de äldre informanternas intervjuer och i ett senare skede de yngre informanternas intervjuer. De första frågorna för de äldre informanterna löd:

6.7.2 De äldre informanterna om barn och barnbarn, samt språkbruket med dem

27. Onko sinulla lapsia ja onko heillä lapsia, alle 18 vuotta vanhoja?/*Finns det barn och har dessa barnbarn under 18 år? Kerro hieman heistä/Berätta lite om dessa.*

28. Käyttävätkö lapset/lastenlapset suomea kotona, tai muualla, vanhempien kanssa? Entä isovanhempien kanssa?/*Använder barnen finska hemma, på annat håll, med föräldrar? Hur är det med far-/morföräldrar?*

Av de äldre kvinnorna hade alla förutom en, ett eller flera barn. Åldern på barnen varierade mellan 20 och 46 år och antalet barn i familjen mellan ett och tre barn. Genomsnittsantalet hamnade då ungefär vid 2 barn/informant. Sju av 12 äldre kvinnliga informanter hade barnbarn. I den största kullen var antalet barnbarn åtta och i den minsta ett barnbarn. Barnbarnens ålder varierade mellan två och 27 år.

I informantgruppen *äldre kvinnor* beskrev man en omfattande variation i den språkliga praxisen. Samtidigt som nästan alla äldre män berättade att deras barn använde finska (se nedan), beskrev äldre kvinnliga informanter en något annorlunda situation. Nästan hälften av dem berättade att deras barn använde finska i begränsad omfattning eller inte alls. En kvinna berättade om sin före detta man som inte ansåg att finskan var viktig att lära, en annan om sin svärmor, den tredje om nuvarande mannens före detta fru osv. Gemensamt för dessa kvinnliga informanter var att de ångrade att de inte hade kämpat hårdare för att ge sina barn två hemspråk.²⁶

Entinen mieheni oli epäluuloinen suomea kohtaan, koska ei ymmärtänyt. Halusi pitää langat käsissään ja sanoi että on parempi,

²⁶ Observera att vi använder "hemspråk" här i betydelsen 'språk i hemmet'. Sedan 1997 är "hemspråk" som beteckning på ett modersmål/förstaspråk ersatt med "modersmål" i bl.a. skolans sfär.

että lapsi oppii ruotsin kunnolla ja englannin. Tänään minä kadun, etten taistellut sen asian edestä. MMÄK62

(Min före detta man var misstänksam mot finska eftersom han inte förstod. Han ville hålla i trådarna och sade att det är bättre om barnet lär sig svenska ordentligt och engelska. Idag ångrar jag att jag inte kämpade för saken.) MMÄK62

Ungefär lika många kvinnor kunde berätta att deras barn behärskade finska och använde det både hemma hos dem och i sina egna hem. Om de hade gift sig med en svenskspråkig man/kvinna var barnbarnen oftast tvåspråkiga. I en familj hade en besynnerlig situation uppstått, eftersom svärmodern under de två första barnens barndom hade påverkat familjen så pass mycket att de äldsta barnen aldrig lärde sig finska. Vid det yngsta barnets födelse var modern däremot övertygad om att ett annat hemspråk inte skulle skada barnet och således blev det yngsta barnet, en dotter, tvåspråkigt.²⁷

Andra kommunikativa alternativ var att föräldrarna tilltalade barnen på finska men de fick oftast svar på svenska. Detta förekom i några familjer. Liknande modeller gällde i familjer med tvåspråkiga barnbarn. Informanterna berättade att i dessa familjer varierar hemspråket mellan svenska och finska beroende på vilka familjemedlemmar som var hemma. I några fall där barnbarnen inte lärt sig finska i sina hem berättade dessa mor- och farmödrar att barnbarnen ändå visat intresse för finskan och även uttryckt sin vilja att lära språket när de kommit till en mer mogen ålder. I vissa fall har barnen eller barnbarnen även uttryckt sorg och förargelse efter att ha gått miste om möjligheten att lära sig finska.

Liksom äldre kvinnor hade även alla förutom en äldre man ett eller flera barn som man kunde berätta om i intervjun. Även den resterande informanten hade barn men dessa var uppvuxna i Finland och således inte relevanta för undersökningen. Antalet barn i familjen varierade mellan två och fyra och genomsnittsantalet var något högre än kvinnornas, drygt två. Åtta av 11 äldre män hade barnbarn eller barnbarnsbarn. Åldern på dessa varierade mellan fem månader och 15 år och antalet barnbarn mellan ett och fem.

De äldre männen som hade barn i Sverige talade nästan undantagslöst finska med barnen. En äldre man berättade att hans yngre barn förstår finska men diskussioner med henne genomförs oftast på svenska. En liknande situation rådde även i en annan familj där

²⁷ Farhågor och övertygelser om att tvåspråkighet i sig redan är skadlig, har från tid till annan uttryckts både av lekmän och av personer som åtnjutit hög status i ett samhälle, men som ändå inte haft någon fackkunskap om detta. Det finns en mängd anekdoter om att t.ex. läkare och personal på barnvårdscentraler spritt denna typ av farhågor. Det finns dock inga direkta studier om hur detta påverkat nyblivna eller blivande föräldrar.

två äldre barn behärskade finska bra, men det yngsta barnet hade svårigheter och talade hellre svenska. Även en tredje manlig informant berättade att hans barn svarade på svenska när han talade finska med dem. Informanten hade en gång föreslagit att han skulle börja använda svenska med barnen, men dessa hade förkastat idén och förklarat att finskan lät mest naturlig. Detta kan tolkas som att finskan hade en viktig känslorelaterad funktion för barnen trots att de själva inte använde finska. Några äldre informanter nämnde att deras barn skriver och läser på finska, vilket inte är så självklart i de sverigefinska generationer som är födda på 1970-talet och senare.

De äldre människors barnbarn använde finska i varierande utsträckning. I vissa familjer sågs det som en självklarhet att barnen och mor-/farföräldrarna använde finska med barnbarnen i alla kontakter. I andra familjer hade barnens föräldrar, ofta den svenska föräldern, haft en sådan påverkan att barnbarnen inte behärskade finska. I många fall påpekade informanterna att de inte hade velat "lägga sig i" sina barns angelägenheter utan accepterade situationen, med viss besvikelse. Situationen kunde även variera anmärkningsvärt inom en och samma familj, där bl.a. det äldre barnets, sonens barn kunde finska och yngre dotterns barn talade enbart svenska. Några äldre män betonade sin roll som lärare av språket och ansåg att det var viktigt för dem att barnbarnen behärskade finska. På samma sätt beskrev några sin besvikelse över att barnen eller barnbarnen inte kunde eller ville använda finska.

Me tehtiin sellainen pölyjys siinä toisten lastenlasten kohdalla, että ruvettiin puhumaan niille ruotsia. Nyt ne ei sitten puhu suomea. SLÄM75

(Vi gjorde en sådan dum grej med andra barnbarn att vi började prata svenska med dem. Nu pratar de inte finska.) SLÄM75

I många familjer spelade föräldrarnas rötter och språkkunskaper en stor roll för barnens möjligheter att lära sig finska. Äldre män har i något högre utsträckning varit språksvaga i svenska, vilket antagligen bidragit till att de varit hänvisade till att kommunicera med barn och barnbarn på finska. De har också gift sig inom språkgruppen i högre utsträckning. Om barnbarnens båda föräldrar var finlandsfödda eller sverigefinnar, var sannolikheten större att barnen använde finska i både sitt eget och sina mor-/farföräldrars hem. I några fall konstaterade informanterna att deras barnbarn använder finska naturligt med alla finskspråkiga de känner, både utan- och innanför hemmet.

6.7.3 De äldre om modersmålsstöd i förskolan

De följande frågorna växte i intervjuerna oftast till stora, komplexa helheter. Dvs. när man började fråga informanten om modersmålsstöd hade *erbjudits* i förskolan, började de ofta berätta om själva undervisningen, inte hur man hade fått att veta om den. Ibland förbigick informanterna frågan om förskola och började genast berätta om sina barns och barnbarns skolerfarenheter. I praktiken ledde detta ofta till lätt förvirring både hos intervjuaren och hos informanterna, när frågorna gick igenom ytterligare en gång för att få fram nödvändig information. Både minnesfunktioner och det faktum att förskola inte existerade på samma sätt under de föregående decennierna som idag, kan ha bidragit till förvirringen. Frågorna om förskola lyder på följande sätt:

29. Jos on lapsia, onko heille tarjottu suomen tukea esikoulussa? *Om det finns barn, har de erbjudits modersmålsstöd i förskolan?*

b. Entä lastenlapsille/*Hur är det med barnbarnen?*

30. Saivatko lapset äidinkielentukea esikoulussa?/*Fick barnet/barnen modersmålsstöd i förskolan? Miksi, miksi ei?/Varför, varför inte?*

b. Entä lapsenlapset?/*Hur är det med barnbarnen?*

31. Saiko perhe informaatiota esikoulun äidinkielentuesta? Jos näin on, miten?/*Fick familjen information om modersmålsstöd i förskolan? I så fall hur? (Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muiden kautta?/Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?)*

b. Tiedätkö miten lastenlasten tilanne on?/*Vet ni hur situationen är för barnbarnen?*

Av 11 äldre manliga informanter hade fyra barn som hade fått modersmålsstöd i förskolan. Ytterligare en informant nämnde att barnen har tagits hand om hemma; ”modersmålsstöd fick de här i hemmet” (MCÄM60). En informant berättade att båda hans söner hade fått modersmålsstöd, fast på varierande sätt. Den ena hade gått i en svensk förskoleklass med två timmars undervisning varje vecka och den andra hade varit i en finskspråkig barngrupp med en dagmamma som var finsk.

Vad gäller andra informanter, var modersmålsstödet i förskolan en främmande sak. Några hade barn som inte gått i förskolan, utan vårdats hos en svenskspråkig dagmamma eller hemma. Någon informant hade barn som hade passerat förskoleåldern när familjen

flyttade till Sverige. I många av fallen var situationen sådan att föräldrarna inte fått information om modersmålsstödet och därigenom hade barnen gått i en vanlig svenskspråkig förskola. Tre informanter konstaterade något i stil med ”vi sökte inget sådant och blev inte erbjudna något heller”, såsom SSÄM58. I några få fall hade informanterna sökt information om modersmålsstödet utan att få sådan. Andra hinder för modersmålsinläring i förskolan var långa avstånd till de förskolor där undervisningen arrangerades.

Näin jälkikäteen ajatellessa voi todeta, että ehkä olisi pitänyt itse hakea enemmän informaatiota. Mutta se ei siinä vaiheessa tuntunut niin tärkeältä. SSÄM58

(När man tänker på det så här i efterhand så kan man konstatera att man själv kanske borde ha sökt mer information. Men det kändes inte så viktigt då.) SSÄM58

Sätten att skaffa information varierade bland de äldre manliga informanter som hade blivit erbjudna modersmålsstöd för sina barn eller information om denna. En informant från Stockholms län konstaterade att situationen var bättre när barnen var små, i kommunen fanns det då många nyanlända sverigefinnar med yngre barn och kommunen informerade familjerna flitigt. Samma situation förelåg på 1970-talet i en mindre Mälardalskommun, där mödravårdscentralen, tolk- och invandrarbyrån tillsammans med finska föreningen informerade föräldrarna om undervisningsmöjligheterna. I många andra fall var det informanterna själva som ansåg att finskan var viktig och som hade skaffat information om undervisningen både för sina barn och barnbarn.

Vad gäller barnbarnen, var det lika många familjer, fyra stycken, som hade fått information om modersmålsstödet och sökt sig till det. I två av familjerna hade barnbarnen placerats i en finskspråkig friskolas friskoleavdelning och informanterna själva hade varit med och uppmuntrat sina barn att välja ett finskspråkigt alternativ för barnbarnen. I kommunerna där ett friskolealternativ fanns hade det även hänt att skolan aktivt hade marknadsfört sin utbildning. En informant berättade om sina barnbarn i två väldigt olika situationer. I sonens familj använde alla finska aktivt och modern till familjen var den som höll i modersmålsstödet för friskolebarn i kommunen. I dotterns familj var alla medlemmar däremot nästan helt svenskspråkiga och modersmålsstöd hade aldrig varit aktuellt för dem.

Anledningar till att barnbarnen inte fått modersmålsstöd i förskolan var många. Två informanter konstaterade att de inte trodde den yngre generationen hade fått någon information eller erbjudan även om intresse kanske hade funnits. I några fall var barnbarnen

för unga och de bodde på en ort där modersmålsstöd på finska inte fanns tillgängligt. En tredje anledning var att barnbarnens svenska far hade motsatt sig att barnen skulle lära sig finska i förskolan.

När äldre kvinnliga informanter tillfrågades om den information och de erbjudanden om modersmålsstöd i förskolan de hade fått var svaren i de flesta fallen tämligen lika varandra. En majoritet av de elva informanter som hade barn hade inte fått någon erbjudan eller information om modersmålsstöd i förskolan när deras barn var unga. Samma gällde för de flesta barnbarn. I några fall misstänkte informanterna själva att familjens svenska efternamn inte hade gett undervisningsansvariga i förskolan eller kommunen anledning att erbjuda en möjlighet att lära barnen finska i förskolan.

Några äldre kvinnliga informanter kunde inte komma ihåg om erbjudanden hade givits eller om information om modersmålsstöd hade funnits tillgänglig för dem när barnen var små. Däremot kunde de komma ihåg att barnen inte hade fått någon undervisning i förskolan. En annan äldre kvinna hade däremot försökt att få information om en finskspråkig förskola, men undervisningen på finska hade tagit slut i kommunen några år tidigare, i slutet av 1970-talet. Detta ledde till att barnet fick gå i en svenskspråkig förskola.

TVå äldre kvinnor, båda kring 70-årsåldern, hade tagit hand om sina barn hemma innan de började skolan och därigenom hade dessa aldrig deltagit i kommunal barnomsorg. För en av dem var detta ett självklart val på grund av finskan eftersom hon ville föra vidare sitt modersmål och känslspråk till barnen. Ytterligare en äldre kvinna avsåg behovet av modersmålsstöd för sitt eget barn. Orsaken till detta var att hon hade flyttat till Sverige när barnet var i 10-årsåldern och detta hade således passerat förskolestadiet.

Endast två äldre kvinnor berättade att deras egna barn hade fått modersmålsstöd i förskolan. Den enas barn hade gått på finskspråkigt dagis och förskola och den andras son hade haft modersmålsstöd några gånger i veckan. Trots att läraren inte var behörig eller omtyckt av barnet, ansåg modern att modersmålsstödet var viktigt för barnet. Situationen för den första informanten underlättades här av att familjen bodde i ett invandrartätt område i en storstad och således fanns det möjligheter att sätta barnen i förskola nära hemmet. Enligt henne var det djungeltelegrafan bland sverigefinnar som fungerade som informationsväg, istället för den officiella informationen från förskolan eller kommunen.

Ei me mitään muuta ajateltukaan kuin suomalaista päiväkotia ja esikoulua. Se tuli ihan automaattisesti. SSÄK61

(Vi tänkte inte ens på något annat än ett finskspråkigt dagis och förskola. Det kom helt automatiskt.) SSÄK61

Bland barnbarnen till dessa äldre kvinnor var det många som inte hade fått information om modersmålsstöd eller blivit erbjudna detta. Några nämnde att deras barn själva hade skaffat information om modersmålsstöd i förskolan, men sedan hade de avstått ifrån undervisningen för sina barn på grund av att förskolan där den arrangerades låg för långt borta. Av alla åtta informanter med barnbarn hade två stycken barnbarn som hade fått erbjudanden och information om modersmålsstöd i förskolan. Den enas barnbarn gick i en finskspråkig friskola med förskolemöjligheter och den andras yngre barnbarn hade även de gått i en privat finskspråkig förskola. Enligt båda dessa kvinnor var det mest sannolikt att familjernas föräldrar själva hade skaffat information om undervisningen.

Noterbart är att barnbarnen som fått modersmålsstöd var i båda fallen från familjer där informanterna själva hade understrukt betydelsen av finska på ett eller annat sätt för sina barn när de var unga. I den första familjen hade informantens egna barn gått i en finskspråkig förskola och skola och fortsättningen för barnbarnen var således naturlig. I den andra familjen hade informanten valt att uppfostra barnen hemma så att de skulle lära sig finska och denna trend hade fortsatt även i tredje generationen där barnbarnen gick i en finskspråkig förskola. De positiva såväl som de negativa exemplen från det förflutna verkar ha en betydelse även i nuläget. I familjerna där informanternas egna barn inte fått modersmålsstöd var det inte sannolikt att barnbarnen fick det. Andra anledningar till att barnbarnen inte fått eller deras föräldrar sökt information om modersmålsstöd var t.ex. skilsmässa där barnbarnet blev kvar hos den svenskspråkiga föräldern, barnbarnens unga ålder och praktiska skäl, såsom långa avstånd till förskolor där undervisning i eller på finska arrangerades.

Vi kan sammanfattningsvis konstatera att svaren från de äldre informanterna angående frågorna kring erbjudanden och information om modersmålsstöd i några fall var något vaga och otydliga. Antingen kom informanten inte ihåg hur situationen hade varit när deras barn var unga eller också hade denne inte diskuterat saken med barnbarnen. En slutsats kan vara att erbjudanden eller information om modersmålsstöd i förskolan inte har funnits lättillgänglig för dem eller deras barn som har barn i förskoleåldern. En röd tråd är dock att det ofta handlat om att man inte blivit informerade via kommunerna, trots den lagstadgade skyldigheten de har att göra detta. Detta drag återkommer för flera av generationerna. En annan

orsak hos några är att intresset inte funnits att mer aktivt söka sig till informationen. En tredje kategori utmärker sig på så sätt att de själva aktivt sökt information. Praktiska orsaker, såsom avstånd till skolan, kunde ändå leda till att man slutligen valde en svenskspråkig förskola. I praktiken verkar dock en eftersläpning föreligga för modersmålsstödet i förskolan, även efter 1997.

För den äldsta generationen av informanterna är bristen på information mer förståelig, eftersom förskolesystem eller modersmålsstöd inte var lika välutvecklade då som de har varit när deras barnbarn har gått i förskolan. För deras barn är det däremot svårare att begripa varför modersmålsstödet verkar ha varit så svårtillgängligt. Formellt har det inte varit lika tvingande för kommunerna att arrangera modersmålsstöd, som modersmålsundervisning för äldre barn. Situationen blev formellt mer likvärdig, när förskolan kring 1997 blev en del av skollagstiftningen, och slutade att vara en del av sociallagstiftningen och det sociala ansvarsområdet.

Möjligen är det så att mönster som redan skapats i den äldre generationen påverkat även den yngre. Dvs. eftersom modersmålsstödet verkar ha varit ett relativt sällsynt alternativ i föräldrarnas generation kan detta ha påverkat även barnbarnen. Ofta har en svenskspråkig partner eller släkting påverkat familjerna till att endast använda svenska.

En bild tonar fram som känns igen från andra studier. Det har utan tvekan funnits familjer, som av olika skäl inte efterfrågat information och som inte velat ha modersmålsstöd och -undervisning för sina barn. Orsakerna till deras ställningstagande har antagligen varierat kraftigt. En uppenbar orsak är en allmän motvilja mot detta från närmiljön och olika svenska auktoriteter, såsom läkare, lärare och politiker osv. Detta förhållningssätt inom familjen har sannolikt, liksom i de andra fallen, ärvts ned till nästa generation.

Det vanligare alternativet tycks dock ha varit att föräldrar velat satsa på tvåspråkighet genom skolgång, men att de av en mängd olika orsaker fått försöka ta sig över olika trösklar, för att kunna ge barnen den möjligheten i praktiken. De kan också av praktiska skäl ändå ha ansett sig vara nödgade att välja ett svenskspråkigt skolalternativ. En tredje kategori är den, där föräldrarna aktivt sökt information och inte har gett sig när de mött motstånd eller tacksamt tagit emot möjligheten när det erbjudits den. En tendens i nedärvingen av attityder inom familjerna tycks också vara den, att sannolikheten att barnen ska försöka få stöd och undervisning i finska för sina barn är större, om föräldrarna själva haft en mer omfat-

tande undervisning i finska. På senare år har detta i princip varit förbehållet familjer som bor i kommuner där det finns friskolor.²⁸

6.7.4 De äldre om modersmålsundervisning i skolan

Som redan konstaterades ovan, spelar skolan en ansevärd roll i utvecklingen av barnens tvåspråkighet. Även om barnen inte fått modersmålsstöd i förskoleåldern, hade de en liten möjlighet till en nystart när de började skolan. För att utreda deltagandet i modersmålsundervisningen i båda generationerna och informationen kring den ställdes två frågor till de äldre informanterna i undersökningen. Frågorna lyder på följande sätt:

34. Kun teillä oli lapsia kouluikässä, oliko heillä oikeutta saada ja saivatko he äidinkielen opetusta koulussa? Miksi, miksi ei?/När ni hade barn i skolåldern, hade de rätt att få och fick de modersmålsundervisning i skolan? Varför, varför inte?

b. Entä lastenlasten tilanne?/Hur är det i barnbarnens situation?

35. Saiko perhe informaatiota koulun äidinkielenopetuksesta? Jos näin on, miten?/Fick familjen information om modersmålsundervisningen i skolan? I så fall hur? (Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muiden kautta?/Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?)

Likt frågorna kring förskolan kommer även dessa frågor att presenteras som en helhet. Det hände ofta att informanterna lämnade svar för båda frågorna under en och samma sekvens i intervjun.

Att barnen hade fått undervisning i eller på finska i en eller annan form var vanligt hos de äldre manliga informanterna. Nio av tio informanter som hade barn uppvuxna i Sverige hade varit i kontakt med skolans modersmålsundervisning. Över hälften av dessa hade barn som hade gått i finska klasser²⁹ i varierande utsträckning, några under årskurserna 1–4, andra i hela grundskolan. I några fall varierade undervisningsformerna även från barn till barn. Det kunde hända att äldre barn i familjen hade haft möjligheten att gå i en finskspråkig klass men verksamheten upphörde under tiden småsyskonen var i förskoleåldern och i dessa fall fick de yngre bar-

²⁸ Två skolor i Stockholm, en i Upplands Väsby, Botkyrka, Eskilstuna, Motala, Örebro och Göteborg. I Motala har kommunen under en tid motarbetat den sverigefinska friskolans försök att etablera en egen förskoleverksamhet.

²⁹ Finska klasser används här, men de har till karaktären varit tvåspråkigt inriktade och även kallats hemspråksklasser/modersmålsklasser och tvåspråkiga klasser.

nen enbart hemspråks-/modersmålsundervisning i form av enstaka timmar i veckan.

Modersmålsundervisningen i form av lektioner i finska förekom alltså även den. Några informanter berättade att deras barn hade fått hemspråks-/modersmålsundervisning 1–2 timmar i veckan i grundskolan. Endast en informant konstaterade att hans barn inte fått någon form av modersmålsundervisning. Även i detta fall hade informanten tagit reda på möjligheterna som fanns, men konstaterat att skolan där undervisningen fanns tillgänglig låg för långt ifrån hemmet och informanten bestämde sig för att låta barnen gå i en svenskspråkig klass. För honom var det naturligt även då barnen redan i förskolan hade gått i en svenskspråkig barngrupp.

Speciellt vad gäller de äldre informanterna som hade invandrat till Sverige redan på 1960-talet var det i många fall skolan som hade kontaktat familjerna och erbjudit möjlighet att sätta barnen i en finskspråkig klass. Informanterna berättade om brev som skickats hem till familjerna med ett finskt efternamn och där man efterfrågade om barnen i familjen ville gå i en finskspråkig klass. Även möten arrangerades, där finskspråkiga lärare informerade föräldrarna om existerande möjligheter. På den tiden var även antalet invandrade finnar så stort att djungeltelegrafens fungerade bra som en informationskanal. Finnar flyttade ofta till samma orter där deras släktingar, bekanta eller t.o.m. grannar hade invandrat före dem. Således var kontaktnäten redan på plats och informationen om finska klasser garanterad.

Kyllä me itse oltiin vanhempina sen verran valveutuneita, että osattiin vaatia lapsille suomenkielistä opetusta, vaikka se koulu olikin kauempana. MCÄM60

(Det var nog så att vi som föräldrar var så pass upplysta att vi förstod att begära finskspråkig undervisning för barnen även om skolan låg långt borta.) MCÄM60

Informations-spridningen om hemspråks-/modersmålsundervisningen verkade inte ske lika aktivt från skolornas sida som den hade gjort med finska klasser. Detta kunde bero på att finskan redan då började sjunka i prioritetsgrad när andra invandrargrupper strömmade in i Sverige. I många fall var det föräldrarna själva som hade sökt information om undervisningen, men även modersmåls-lärarna var aktiva. För dem handlade det inte enbart om elevernas språkkunskaper utan även om fortsatt arbete, som en informant konstaterade. Ofta var det alltså modersmåls-lärarna själva som skickade hem information och såg till att det fanns en grupp elever även för nästa termin.

Det fanns även andra problem kring modersmålsundervisningen. Några informanter kritiserade det faktum att undervisningen ofta placerades "fel" i schemat, vilket betydde att barnet för att gå på lektionen i finska ofta var tvunget att välja bort någon annan lektion. Senare blev det även problem med att hitta tillräckligt många behöriga lärare. Alla dessa faktorer ledde till att antalet deltagare i modersmålsundervisningen sjönk kontinuerligt.³⁰

Se oli siinä mielessä hassu, että siinä jäi joku toinen tunti pois, usein ruotsi tai matematiikka. Sen takia se suomi varmaan monelta jäikin. MMÄM64

(Det var konstigt på det sättet att då uteblev någon annan lektion, ofta svenska eller matematik. Därför tror jag det var många som inte fortsatte med finskan.) MMÄM64

När neddragningarna av finska klasser inleddes i början på 1980-talet, ansträngde sig föräldrarna för att behålla barnen i finsk klass. En informant berättar om skolstrejk i kommunen, en annan om sina barns långa väg till skolan. I familjen ansågs undervisningen i och på finska vara så betydelsefull att barnen skjutsades till en skola med finska klasser även om andra skolor med undervisning på svenska låg på närmare håll. På det sättet lyckades föräldrarna behålla sina barn i finsk klass under hela grundskolan. För många andra betydde nedläggningen av finska klasser en omedelbar flytt till en svensk klass med några veckotimmars hemspråks-/modersmålsundervisning i finska.

Vad gäller de äldre manliga informanternas barnbarn, var det betydligt färre som hade fått modersmålsundervisning i liknande utsträckning som deras föräldrars generation. En äldre informant berättade att hans barnbarn hade fått gå i en finsk klass de två första åren på grundskolan varefter dessa hade flyttats till en vanlig svensk klass med modersmålsundervisning i finska. Modersmålsundervisning i timform var därmed den vanligaste formen att lära sig finska bland barnbarnen. Här måste man dock komma ihåg att några informanter inte hade några barnbarn alls och andras barnbarn var fortfarande för unga och de gick inte i skolan.

Två informanter från centrala Mälardalskommuner, som båda hade haft sina barn i finska klasser, berättade att deras barnbarn gick i en lokal finsk friskola och att deras föräldrar hade varit väldigt nogga med att placera barnen där. Även om en annan skola låg i

³⁰ Det finns flera studier om orsakerna till nedrustningen av hemspråks-/modersmålsundervisningen (t.ex. Muncio 1993; Hyltenstam (red.) 1996; Lainio 2002). Orsakerna har kortfattat varit demografiska, politisk-ekonomiska, ideologiska, praktiska och psykologiska. Både skolväsendet, som till dels har fördröjt eller försvårat den, och föräldrarna som vart efter efterfrågat den mindre, har varit verksamma faktorer. Däremot verkar inte pedagogiska skäl ha varit avgörande för avvecklingen i något skede.

närheten av den ena familjens hem, hade föräldrarna bestämt sig för att skjutsa barnen till friskolan. Detta var även en naturlig fortsättning för barnen som hade gått i friskolans förskola. I en annan familj hade det äldsta barnbarnet blivit intresserat av finska i 10-årsåldern och modern hade försökt hitta en modersmålsgrupp för honom. Gruppen fungerade i mindre än ett års tid och lades sedan ned. Därefter hade barnet inte kunnat läsa finska i skolan.

I många andra fall var det likadant, barnen hade fått modersmålsundervisning under de första fyra eller sex åren i grundskolan och därefter hade undervisningen upphört. Barnbarnen till de manliga informanterna var alla yngre än 16 år och har således gått i grundskolan under det senaste årtiondet. Detta beskriver väl den allmänna utvecklingen vad gäller modersmålsundervisning i finska. På senare tid har den blivit mer och mer sällsynt och ansvaret för undervisningen i och på finska har i ökande utsträckning flyttats över på friskolorna.

Även informationen om modersmålsundervisningen har blivit mer sällsynt. För att hitta undervisning för barnbarnen var deras föräldrar oftare tvungna att själva vara mer aktiva mot skolan. Kontakter med lärare och rektorer ledde ibland till att barnen slutligen fick den undervisning de ville ha, i andra fall inte. Någon gång var det modersmålslärarna själva som kontaktade föräldrarna och ordnande undervisning i någon samlingslokal i kommunen utanför den sammanhållna skoldagen.

Även äldre kvinnor fick beskriva sina barns och barnbarns skolgång samt deras tillgång och möjligheter till modersmålsundervisningen. I många fall var kvinnorna mer insatta i barnens skolgång än sina manliga motparter och de beskrev även händelserna mer ordrikt och noggrannare. Detta kan vara en naturlig följd av att modern ofta var mer aktiv i frågor kring skolan och uppfostran under barnens uppväxttid.

Av elva äldre kvinnor med barn hade nio ett eller flera barn som hade fått undervisning i finska på ett eller annat sätt. I fyra familjer hade barnen gått i en finskspråkig klass och i fem familjer hade barnen fått hemspråks-/modersmålsundervisning. I två familjer hade alltså inget barn deltagit i skolans undervisning i finska. En anledning som en informant gav, var att barnen inte hade lärt sig finska hemma innan skolåldern och således kändes det inte naturligt att börja läsa finska i skolan. Samtidigt var dessa barns vänskapskrets helt svenskspråkig. I den andra familjen var fadern till barnet emot att barnet skulle lära sig finska, vilket betydde att barnet inte deltog i modersmålsundervisningen trots att familjen hade

fått information om denna. Informanten, modern till barnet, berättade att sonen i senare skede hade uttryckt sin vilja att lära sig finska, men då gick det inte att arrangera undervisning.

De informantens barn som hade gått i finska klasser hade gjort det i väldigt varierande utsträckning. I en familj var det endast de äldsta barnen som hade haft möjlighet till det och när det yngsta var i skolåldern hade klasserna redan lagts ned. I några familjer fick barnen gå i finska klasser i några år tills systemet förändrades och dessa fick gå över till modersmålsundervisning i timform. Den fjärde familjens barn hade däremot gått i finska klasser under hela grundskoletiden och modern ansåg att detta var en naturlig utveckling sedan tiden i en finskspråkig förskola. En annan moder däremot ångrade att hon inte hade hållit fast vid att dottern skulle fortsätta skolan i en finsk klass.

Minäkin typerästi ajattelin, että on tärkeää että [tytär] oppii ruotsin mahdollisimman nopeasti. Rehtori ja opettajat ehdottivat että siirretään hänet ruotsalaiseen luokkaan, mutta se harppaus oli liian suuri. -- -- Sitä mä kadun katkerasti etten ottanut paremmin selvää, miten sen koulunkäynnin olisi pitänyt mennä. SSÄK57

(Jag var dum och tänkte att det är viktigt att [dottern] lär sig svenska så fort som möjligt. Rektorn och lärarna föreslog att hon skulle flyttas till en svensk klass, men det klivet var för stort. -- -- Det ångrar jag bittert att jag inte tog bättre reda på hur man skulle göra med skolgången.) SSÄK57

Informationen om finska klasser fick föräldrarna via olika kanaler. Den ovannämnda informanten hade själv flyttat från Finland när barnet var i lågstadieåldern och enbart finskspråkigt, så för henne var det en naturlig lösning att försöka hitta en finsk klass för barnet. I andra familjer var det oftast skolan som kontaktade föräldrarna varje höst och frågade hur många barn ville börja i finsk klass. Detta fungerade bra enligt informanterna så länge som den finska klassen var en självklarhet. När neddragningarna började frågade man alltmer sporadiskt efter föräldrarnas åsikt.

Informationen om modersmålsundervisningen nådde de kvinnliga informanternas familjer på varierande sätt. Några var initiativtagare och tog kontakt med skolan direkt när detta var aktuellt för barnen, andra fick hem ett informationsblad och en anmälningsblankett, den tredje kanske fick ett telefonsamtal från modersmålsläraren efter att denna hade hört barnet tala finska på rasterna i skolan.

I de flesta fallen fick barnen modersmålsundervisning 1–2 timmar i veckan. Några informanter kunde stolt konstatera att undervisningen hade varit till nytta; barnen kunde fortfarande skriva finska, i alla fall hjälpligt. I några fall uttryckte barnen själva en

stark uppskattning om undervisningen. En informant berättade om sin son som hade valt att fortsätta gå i en skola på andra sidan av staden när den finska klassen hade lagts ned, eftersom skolan var den enda i kommunen som fortfarande erbjöd modersmålsundervisning i finska i större utsträckning. Samma sak hände i en annan familj, men initiativet till detta kom från föräldrarna som ville skjutsa sina barn till en skola längre ifrån hemmet bara för modersmålsundervisningens skull. I familjen där modersmålsläraren hade kontaktat föräldrarna angående barnens undervisning var informanten tacksam mot henne även efter alla dessa år. För henne och barnen hade finskan förblivit det främsta känslspråket.

Ei sitä löydä niitä oikeita sanoja vieraalla kielellä jos aikoo lastaan helliä. Monet vanhemmat on tehneet lapsilleen karhunpalveluksen kun ovat antaneet heidän oppia vain ruotsia. MCÄK67b

(Man hittar inte de rätta orden på ett främmande språk om man ska gulla med sitt barn. Många föräldrar har gjort sina barn en björntjänst när de har låtit dem lära sig enbart svenska.) MCÄK67b

En informants barn hade fortsatt läsa finska på gymnasiet där man kunde välja språket som ett tredje språk. I den familjen hade föräldrarna spelat en aktiv roll i modersmålsinläringen, hjälpt till med läxor och satsat på att barnen skulle lära sina föräldrars språk.

Precis som de manliga informanterna hade beskrivit, hade även äldre kvinnor i undersökningen upplevt problem med modersmålsundervisningen. Obehöriga lärare och bristfällig information var de oftast förekommande problemen. Undervisningen var ofta placerad samtidigt med något annat ämne, vilket tvingade barnet att välja mellan dem. Senare kom nivåskillnaderna i modersmålsgrupper att försvåra undervisning och inläring. Eftersom antalet barn i en del grupper var så litet, kunde läraren inte dela upp dem utan var tvungen att lära ut samma saker till barn med olika kompetensnivåer. I båda ändarna av skalan, både hos de duktiga och de mindre duktiga eleverna, skapade detta frustrationer eftersom deras behov inte blev tillgodosedda. Detta ledde till att många slutade gå på undervisningen.

Bland barnbarnen till de äldre kvinnliga informanterna var det få som hade fått eller fortfarande fick modersmålsundervisning i skolan. Endast två kvinnor nämnde specifikt att något eller några av deras barnbarn hade fått modersmålsundervisning. Ett av dessa gick i en friskola och mindre syskon till barnet gick i friskolans förskola och skulle i framtiden fortsätta sin skolgång på finska. I andra fall fanns barnbarnen redan i eller var på väg till den svenskspråkiga skolvärlden. Informationen kring modersmålsundervisningen verkade stadigt minska.

När man sammanfattningsvis tittar på skolgången hos de äldre informanternas barn och barnbarn kan det konstateras att tiderna förändrats. I informanternas barngeneration hade 18 av 22 barn gått i en finsk klass eller fått modersmålsundervisning. Antalet var nästan två tredjedelar mindre när man kom till barnbarnens generation. De flesta informanterna hade fått sina barn på 1960- och 1970-talen, då finner strömmade till Sverige och behovet av finskspråkig undervisning var stort och akut. Detta förklarar dock på intet sätt hur antalet modersmålsinlärare kunde sjunka så hastigt under ett generationsskifte. Informanternas svar visar att situationen för finskan i skolan blev allt besvärligare under årtiondet som följde på 1980-talets början. I det följande avsnittet har informanterna fått en möjlighet att beskriva vidare hur finskans ställning i skolan har utvecklats under åren och hur deras hemkommuner har ställt upp eller försvårat finskans möjligheter i skolan.

6.7.5 Informanternas syn på hur myndigheterna behandlat finskan i den svenska skolan

Informanterna fick en chans att beskriva hur deras hemkommun hade ställt upp för finskan respektive försämrat eller/försvårat finskans möjligheter i skolan. Frågorna i sin originalform lyder på följande sätt:

32. Miten sinun kuntasi on toiminut suomen kielen tukemiseksi koulussa?/*Hur har din kommun ställt upp för finskan i skolan?*

33. Miten kunta on vaikeuttanut/huonontanut suomen asemaa koulussa?/*Hur har den försvårat/försämrat finskans möjligheter i skolan?*

I det följande avsnittet kommer svaren att behandlas genom att de presenteras för både köns- och åldersgrupper, men även i form av regionala grupper. Med den första frågan undrade vi hur informanterna hade upplevt att kommunerna de bor i hade ställt upp för finskan i skolan.

Intrycket man fick av svaren från *äldre* män var generellt sett negativt. Ungefär en tredjedel av de äldre männen konstaterade att de inte kunde beskriva några sätt på hur finskan har stötts av kommunen. De resterande männen ansåg att situationen har förändrats anmärkningsvärt sedan de tidigare årtiondena. Enligt deras åsikt hade finskan fått mer stöd tidigare, när kommunernas finansiella

situation var bättre. Många ansåg att tillgången till undervisning i och på finska var betydligt bättre på 1970- och 1980-talen och att situationen bara hade försämrats sedan dess. Finska klasser i grundskolor, utökat modersmålsstöd och bättre sammanhållning var saker som man längtade tillbaka till. Mångas resonemang gick ut på att kommunen under senare tid snarare hade motarbetat än stött finskan i skolan.

Ei ole tuettu, päinvastoin, on saanut kuulla että 'ei voida järjestää opetusta'. MMAM64

(Man har inte ställt upp, tvärtom, vi har fått höra att man' inte kan ordna undervisning'.) MMAM64

Några nämnde dock de privata friskolorna som fanns i kommunen och såg dem som något positivt. Man konstaterade i samma veva att initiativen till skolorna inte hade kommit från kommunerna, utan att det oftast var några eldsjälur som fick igång verksamheten och såg till att den fortsatte. Kommunernas organisation ansågs vara alltför trög och oflexibel för att kunna se till att en specialgrupp som sverigefinnar fick sina behov uppfyllda av skolan.

Äldre kvinnor upplevde situationen i det närmaste likadant. Några hade svårt att uttala sig om om skolan hade ställt upp för finskan eller ej eftersom familjen inte hade några barn i skolåldern. Många konstaterade dock att enligt deras uppfattning hade finskans position i skolan varit bättre tidigare. Informanterna visste att finska klasser hade existerat i större utsträckning t.ex. på 1980-talet, men få av dem kunde berätta exakt vad som hade hänt sedan dess. Den allmänna uppfattningen verkade vara att finskan inte fick tillräckligt stöd från kommunerna.

Se on hyvin heikkoa ollut täällä, eikä siitä ainakaan ole puhuttu mitään.

MCÄK65

(Det har varit väldigt dåligt här, och man har åtminstone inte pratat om det.) MCÄK65

Som positiva faktorer för finskan i skolvärlden nämndes friskolorna i några kommuner, men annars var det några informanter som ansåg att sverigefinnarna i hennes kommun redan var så pass försvenskade att inget sådant behov torde finnas. En annan informant konstaterade att hemmets roll som språkets bevarare hade blivit mycket viktigare genom åren när stödet från skolan och undervisningen hade minskat. Många informanter uttryckte sin oro kring finskans ställning i skolan.

Om man tittar på de regionala skillnaderna i de äldre informanternas svar, kan man se att de informanter som var bosatta i kommuner med en finskspråkig friskola hade lättare att hitta något positivt när det gäller finskan i skolvärlden. Även bland dessa infor-

manter fanns det dock en viss skepticism angående kommunernas insatser för friskolorna. Informanter från de större, centrala Mälardalskommunerna jämförde oftare situationen nu med hur den varit under tidigare årtionden och konstaterade att finskan hade fått en mindre central roll i skolan. Ett anmärkningsvärt faktum är att informanter från Stockholms stad var mest osäkra i sina svar och hade svårare att beskriva läget för finskan. Detta kan delvis bero på kommunorganisationens storlek i Stockholm. Det är svårt för en enskild individ att veta hur en organisation i den storleksklassen har agerat i frågan om finskan i skolan.

Fråga 33 handlade om informanternas mer negativa upplevelser angående finskan i skolan. Som man redan kunde avläsa från svaren ovan, var det svårt för de flesta att hitta något positivt i den sentida utvecklingen. Detta ledde till att svaren till fråga 33 ofta blev uppföljningar till de tidigare svaren.

Den allmänna uppfattningen bland de äldre manliga informanterna var att deras hemkommuner har försvårat eller försämrat finskans ställning i skolan. Utvecklingen från 1960-talet har haft sina toppar, men man hade upplevt mest dalar under den senaste tiden.

Vanhemmat väsyttettiin. Suomea pidettiin välttämättömänä pahana koulussa ja tilanne huononi radikaalisti kun kunnat saivat vastuun koulujen toiminnasta. Varojen jako muuttui ja siitä sai kärsiä ennen kaikkea suomen opetus. Kyllä se on ollut kuin tervassa uintia. MMÄM71

(Föräldrarna tröttnades ut. Finskan ansågs vara ett nödvändigt ont i skolan och när kommunerna fick ansvaret för skolorna blev situationen mycket sämre. Fördelningen av medlen förändrades och det som drabbades värst var framför allt finskundervisningen. Det har varit som att simma i tjära.) MMÄM71

Att kommunerna i början på 1990-talet övertog ansvaret för skolväsendet innebar ett kraftigt bakslag för finskan, menade många. Den ekonomiska krisen ledde till att de öronmärkta pengarna som modersmålsundervisningen hade haft försvann. I informanternas berättelser återges detta väl. Många äldre män beskrev försvinnandet av finska klasser och minskningen av modersmålsundervisningen i hårda ordalag. Problemen slutade inte där. En kritiserade avsaknaden av behöriga lärare i finska, en annan placerade utmodersmålsundervisningen utanför schemalagd tid. Om barnen ville läsa finska var de ofta tvungna att välja bort något annat, antingen en lektion i ett "viktigt" ämne som matematik och svenska eller något trevligt som "den roliga timmen".

I några fall konstaterade informanterna att försämringen av finskans position i skolan inte helt kunde skyllas på kommunerna. Även föräldrarna spelade en viktig roll. Några ansåg att föräldrarna hade gett upp för lätt vad gäller nedläggningen av finska klasser eller att antalet barn minskades så att det naturligt blev färre elever kvar i de finska klasserna, vilket senare ledde till nedläggningar.

En annan åsikt var att såväl föräldrarna som barnen hade utsatts för assimilationstryck och att försöken att bibehålla undervisningen varit förgäves. En informant berättade om en skolstrejk familjen hade deltagit i men trots den hade de finska klasserna i trakten lagts ned.³¹ En manlig informant från Stockholm konstaterade att han inte trodde hemkommunen var sämre än andra kommuner i Sverige och att undervisningen i finska enligt hans åsikt hade raserats överallt. De finansiella orsakerna tillsammans med kommunernas ovilja att satsa på finskan ansågs av flera ha haft en stark inverkan på finskans försämrade ställning i skolan.

De äldre kvinnliga informanternas berättelser liknar deras manliga motparters. Dessa kunde beskriva finskans situation i skolan mindre noggrant men verkade vara medvetna om utvecklingen som skett under de senaste åren. Många nämnde nedläggningen av finska klasser i sina hemkommuner och ansåg även att modersmålsundervisningen hade reducerats kontinuerligt.

Modersmålsundervisningen, om den alls arrangerades, hade ofta placerats olämpligt i barnens schema, vilket inte ökade viljan bland barnen att fortsätta läsa finska. En kvinnlig informant från en Stockholmsförort berättade att när finska klasser lades ned märktes detta även i antalet barn som hon var dagmamma till. Föräldrarna valde att flytta dit där det fortfarande fanns möjlighet att sätta barnen i en finsk klass eller friskola och då försvann även de yngre barnen från området. I en större Mälardalsort flyttades undervisningen till en skola som låg avsides, en bit bort från kommunens centrum. Informanten bosatt i kommunen konstaterade att många föräldrar kände sig motarbetade av kommunen när de försökte flytta undervisningen till en mer central skola.

Suomen tunteja ja opetusta on vähennetty huomattavasti. Ei sitä enää kuule että kenenkään lapset kävisivät suomen tunneilla. MCÄM65
(*Undervisning och lektioner i finska har förminskats avsevärt. Man hör aldrig nuförtiden att någons barn skulle gå på lektioner i finska.*)
MCÄM65

³¹ Finska föräldrar arrangerade skolstrejker i ett tiotal kommuner i början och mitten av 1980-talet, då motståndet från kommunerna och utbildningsväsendets ansvariga mot de finska/tvåspråkiga klasserna tydligt ökade (Lainio & Wande 1996:363).

En informant ansåg att nedläggningen av undervisningen i finska inte nödvändigtvis behövde vara enbart negativ eftersom hon hade upplevt att barnet hade blandat ihop språken ett tag. Hon undrade ifall även andra föräldrar haft liknande upplevelser och lyft ut sina barn ur de finska klasserna. Ytterligare en informant ansåg att utvecklingen tyvärr var naturlig med tanke på de minskade finansiella ramar som skolorna kunnat röra sig inom.

Några regionala skillnader var svåra att upptäcka i informanternas berättelser om försvårandet av finskans möjligheter i den kommunala skolan. Ett speciellt drag var att endast informanter från de övriga kommunerna i Stockholms län tog upp föräldrarnas roll i minskningen av undervisningen i finska. Det minskade antalet barn i modersmålsundervisningen berodde enligt deras åsikt inte enbart på att kommunerna drog ner på undervisningen utan även på att föräldrarna inte stöttade sina barn så att dessa fortsatte läsa finska. I de andra regionala grupperna var svaren tämligen lika varandra och andra tendenser kunde inte urskiljas.

Den allmänna uppfattningen man får från ovannämnda svar för båda frågorna är att äldre informanter har upplevt kommunernas stöd mot finskan i skolan som dåligt eller obefintligt, ofta rentav som ett aktivt motstånd mot finskan. Att hitta något positivt i kommunernas agerande var svårt för informanterna. Däremot var det betydligt lättare att berätta kritiskt om nedläggningar, försämringar och minskat intresse. Många informanter ansåg att finskans ställning inom skolvärlden aktivt hade försämrats av kommunerna och att deras röster som föräldrar inte hade hörts.³² Den bild dessa informanter förmedlar om finskans ställning i skolan idag och om utvecklingen under det senaste årtiondet är alarmerande. En viss uppgivenhet kunde urskiljas från svaren, finskan i skolan ansågs vara nästan förlorad, förutom i friskolorna.

6.7.6 De äldre om barnens syn på finskan

I en sista fråga som ingick i helheten som handlade om barnens skolgång tillfrågades informanterna om hur viktig de trodde deras barn och barnbarn ansåg att finskan i Sverige är. I sin originalform lyder frågan på följande sätt:

36a. Mitä mieltä lapsesi ovat suomen kielen tarpeellisuudesta Ruotsissa/*Hur viktig tycker barnen att finskan är i Sverige?*

³² Denna utveckling stöds av flera analyser, bl.a. Muncios (1993).

b. Entä lapsenlapset?/Hur är det med barnbarnen?

De äldre informanternas svar kan karakteriseras med att de oftast handlade om personliga faktorer ur ett begränsat eller personligt perspektiv. Utgångspunkten "hur viktigt finskan är i Sverige" blev ofta "hur viktigt finskan är för barnen eller barnbarnen". I några fall upplevde informanterna svårigheter med att beskriva sina barns och barnbarns tankar kring finskan eftersom de inte hade diskuterat saken med dem och de var således tvungna att framföra antaganden och gissningar om sina avkomlingars tankar.

En utgångspunkt som visade finskans vikt för informanternas barn var hur de kunde använda språket i arbetet. En manlig informants dotter arbetade som polis och hade haft stor nytta av sina språkkunskaper ute på fältet. Finskan för henne var framför allt ett redskap att kunna hjälpa människor hon mötte i sitt arbete. Liknande erfarenheter hade en annan informants dotter som var verksam inom sjukvården. För henne var finska språket väldigt viktigt i det dagliga arbetet. Några andra informanter konstaterade också att deras barn hade haft nytta av finskan i olika sammanhang både i arbetet och på det privata planet.

För många andra var finskans betydelse mera av den abstrakta naturen. Den känslomässiga vikt som fästs vid finskan antogs spela en stor roll för informanternas barn. Språket var en del av deras ursprung och identitet och avsaknaden av ordentliga språkkunskaper utgjorde en besvikelse.

Kyllä lapset on kokeneet sen suurena palveluksena itselleen, että vanhemmat ja koulu ovat opettaneet heille suomen kielen. Nuorinta lapsista harmittaa taas oman kielen kehitys, koska hän ei saanut opetusta koulussa. MMÄM51

(Barnen har upplevt det som en stor tjänst att föräldrarna och skolan har lärt dem det finska språket. Det yngsta barnet grämer sig i sin tur över sina bristfälliga kunskaper eftersom hon inte fick undervisning i skolan.)
MMÄM51

I några enstaka fall konstaterade informanterna att de inte trodde finskan betydde särskilt mycket för deras barn. En förklaring till detta var att barnen inte hade behövt använda finska när de hade tagit steget ut i vuxenlivet bort från hemmet. Att deras partners var helt svenskspråkiga spelade även det en roll, eftersom finskan aldrig kom till användning i deras egna hem. En försvenskning av den yngre generationen hade skett vad gäller dessa informanters barn.

En helt annan åsikt hade en informant, far till tre barn. Enligt honom var finskan i familjen en självklarhet och den hade aldrig ens behövt diskuteras. Barnen hade fört språket vidare i sina egna

familjer och uttryckte uppskattning för sina finska rötter. I en annan familj hade den vuxna sonen prenumererat på finskspråkiga tidningar för att kunna upprätthålla och uppdatera sina kunskaper. För många andra var finskan på samma sätt en naturlig del av umgänget med barnen och barnbarnen.

Många barnbarn till äldre manliga informanter var helt enkelt för unga för att kunna uttrycka sig om finskans betydelse. Mor- och farfäder fick oftast nöja sig med uppfattningar de fått under gemensamma lekstunder och försökte beskriva barnens inställning genom dessa upplevelser. Viktiga för barnbarnen var deras egna språkkunskaper, som möjliggjorde kommunikationen med t.ex. mor- och farföräldrar och andra släktingar.

Några barnbarn hade även uttryckt tacksamhet för att de haft en möjlighet att delta i undervisningen i finska i skolan. I en familj hade ett barnbarn självt reagerat på bristen på modersmålsundervisning och uttryckt sin vilja att lära sig sina morföräldrars och moders språk. Att ordna modersmålsundervisning för en fjärdeklassare var svårt och modern i familjen fick till slut ge upp när inte ens diskussioner med skolans rektor hjälpte. Uppskattningen av ett annat modersmål kommer ofta i något senare ålder när barnen blir medvetna om kommunikationens roll och sina rötter. Som en äldre man med tvåspråkiga barnbarn uttrycker det:

Mitä vanhemmaksi lapsenlapset ovat tulleet, sitä tärkeämmäksi suomen kieli on heille tullut. MMÄM71

(Ju äldre barnbarnen har blivit, desto viktigare har finskan blivit för dem.) MMÄM71

Äldre kvinnliga informanter delade med sig av liknande upplevelser av sina barns uppskattning av finskan och vikten av den i Sverige. Om möjligt var svaren något mer uppdelade, antingen beskrev informanterna sina barns attityder väldigt positivt eller konstaterade de att finskan inte spelade någon som helst roll för barnen. Även i en och samma familj kunde åsikterna kring finskan variera från barn till barn.

En usko että mun poikani on lainkaan kiinnostunut suomen kielestä tai kokee että sillä on jotain tekemistä hänen kanssaan. MMÄK62

(Jag tror inte att min son är alls intresserad av finskan eller tycker att det har något med honom att göra.) MMÄK62

Majoriteten av de kvinnliga informanterna berättade att deras barn uppskattade finskan väldigt högt. Finskan beskrevs med orden ”speciellt viktigt för dem” (SSÄK61), och ”bra och nödvändig sak för honom” (MCÄK67a). Barnen uppskattade det faktum att de hade fått lära sig finska och ville upprätthålla sina språkkunskaper i möjligaste mån.

En informant berättade att hennes barn hade haft nytta av språkkunskaperna på arbetsplatsen. En annan nämnde att dottern ofta fått agera som tolk även utanför sina arbetsuppgifter. Oftare hade språket dock ett slags abstrakt värde för barnen. Dottern till en informant ansåg att finskan var viktig för henne ur emotionell synvinkel. Finskan definierade hennes identitet och var hennes starkaste känslspråk. Detta hade lett till att dottern hade ansträngt sig för att behålla och utveckla sin finska. Tvåspråkighet och finska rötter var anledningar att vara stolt över sig själv för en informants barn, och dessutom hade de upplevt att språkkunskaper även kunde vara till fördel ur praktisk synvinkel.

Omasta tunnepuolesta se kielitaito on ollut hänelle [tyttärelle] tärkeä. Identiteetin vuoksi hän on halunnut oppia parempaa suomea. SLÄK73
(*På grund av de emotionella anledningarna har språkkunskaper varit viktiga för henne [dottern]. Identiteten har varit orsaken till att hon har velat lära sig en bättre finska.*) SLÄK73

En äldre kvinnlig informant berättade om sin dotter som arbetade aktivt och engagerade sig ideellt för att få ett finskspråkigt äldreboende till kommunen. För henne och familjen spelade finskan således en anmärkningsvärd roll även ur samhällssynpunkt. Många andra informanter ansåg att deras barn fortfarande betraktade finskan som viktig och oumbärlig.

I några fall kunde informanterna inte berätta vad deras barnbarn ansåg om finskan. Vissa informanter ville inte ge sig på gissningar om barnbarnens åsikter, andra konstaterade att barnbarnen fortfarande var för unga för att uttala sig om detta. Ungefär hälften av informanterna med barnbarn kunde däremot sammanfatta sina barnbarns idéer kring finskans betydelse. Fem av sex informanter berättade att deras barnbarn hade uttryckt sin vilja att lära sig finska. Detta gällde speciellt för de äldre barnbarnen, som i några fall hade känt att tillfället att lära sig sina föräldrars språk redan hade passerat när de började intressera sig för finskan.

Att ordna modersmålsundervisning på högstadiet var svårt för ungdomar som inte hade skaffat sig några kunskaper om språket innan 12–15 års ålder. Finskan verkade framför allt vara ett kommunikationsmedel med äldre släktingar till barnbarnen. I några familjen hade kommunikationen mellan generationerna blivit försvårad eftersom barnbarnen inte lärt sig sina mor- och farföräldrars språk. Många föräldrar, alltså informanternas barn, hade önskat att den äldre generationen skulle lära barnbarnen finska, men i flera fall visade det sig att vara svårt om inte omöjligt eftersom barnbarnen och mor-/farföräldrarna träffades så sällan. En informant, mormor

till två barn, berättade om sin dotterson som trots sin amerikansk-koreansk-sverigefinska bakgrund hade valt att kalla sig för en finne. För honom kunde det finska språket tolkas vara väldigt viktig ur identitetssynpunkt trots att barnet självt var för ungt för att uttrycka det direkt.

6.7.7 De yngre informanternas språkbruk med föräldrar resp. mor-/farföräldrar

Som vi nämnde ovan, ställdes de yngre informanterna inför något annorlunda frågor kring skolgången och språkbruket inom familjen. De första frågorna lydde som följer:

27. Asuvatko vanhempasi ja isovanhempasi Ruotsissa? (missä, kunta?)/*Bor dina föräldrar och far-/morföräldrar i Sverige, var (kommun?)*

Kerro hieman heistä/Berätta lite om dessa!

28. Käytätkö suomea vanhempiesi kanssa, entä isovanhempiesi kanssa?/*Använder du finska med dina föräldrar och hur är det med far-/morföräldrar?*

29. Jos vanhempasi kasvoivat Ruotsissa, saivatko he kotikielenopetusta?/*Om du har föräldrar uppvuxna i Sverige, fick de hemspråksundervisning i skolan?*

Vad gäller de yngre informanterna hade alla förutom en en eller båda föräldrarna bosatta i Sverige. I de flesta fallen bodde informanterna hemma hos sina föräldrar eller de hade stannat kvar på samma ort efter flytten från föräldrahemmet. Eftersom medelåldern på de yngre informanterna var runt 20 år, ledde det antagligen i praktiken till att informanterna fortfarande hade mycket kontakt med sina föräldrar. Därför var det naturligt att fråga om deras språkbruk med föräldrarna.

Ett iögonfallande faktum är att ungefär en fjärdedel av de yngre informanterna hade en förälder som var född i ett utomeuropeiskt land/region, i dessa fall Iran, Tunisien eller Kurdistan. Alla dessa fem informanter hade finskfödda mödrar och fäder som kom från ett av ovannämnda landen. De flesta informanternas föräldrar hade kommit till Sverige under 1970-talet eller i början på 1980-talet, men några var födda i Sverige.

Några informanter hade en eller flera mor- eller farföräldrar i Sverige, men de flesta av dessa var kvar i Finland eller hade redan

avlidit. Några informanter berättade att deras mor- eller farföräldrar hade bott i Sverige men återvänt till hemlandet efter några årtionden. Även andra slags flyttningsmönster beskrevs. Några informanter berättade att deras mormödrar hade flyttat till Sverige under de senaste årtiondena, efter att de hade blivit änkor i Finland. Tryggheten för dem fanns således hos det utvandrade barnets, oftast dotterns familj i Sverige.

När man tittar på de yngre informanternas språkbruk med föräldrarna och den äldre generationen fanns det några tendenser, som skiljde sig åt mellan de manliga och de kvinnliga informanterna. I den manliga gruppen konstaterade alla förutom en informant att de använde finska i nästintill alla situationer med sina föräldrar (eller den finskspråkiga föräldern). Hemspråket för dessa var nästan uteslutande finska, speciellt med mor-/farföräldrarna. Endast en informant konstaterade att han försökte använda finska med sin mor men att diskussionerna i praktiken ofta blev svenskspråkiga. En annan informant berättade att det fanns tillfällen då man började blanda språken i en diskussion, när man inte hittade de rätta orden. Men det primära valet av språk var alltid finska.

I den kvinnliga informantgruppen fanns det något mer variation i språkbruket. Drygt hälften av informanterna ansåg att finska var deras främsta språk i kommunikationen med föräldrarna och även med mor- och farföräldrar. I den mån de senare fortfarande var vid liv, skedde kommunikationen enbart på finska. I den kvinnliga gruppen berättade drygt en tredjedel av informanterna om ett mer varierande språkbruk med sina föräldrar.

Föräldrarna har varit noga med att vi barn skulle ha kvar finskan i alla fall någorlunda starkt. SLYK19b

Kotona käytän sekä suomea että ruotsia, mutta jos sattuu puhumaan ruotsia, niin isä saattaa huomauttaa siitä. Sama juttu on meidän sisarusten välisten keskustelujen kanssa. SLYK19a

(Hemma använder jag både finska och svenska, men om man pratar svenska kan det hända att pappa påpekar det. Samma gäller för samtalen mellan oss syskon) SLYK19a

Antingen växlade man språk beroende på diskussionsämne – om de finska orden inte räckte till, tog man till svenskan – eller informanterna använde olika språk med olika föräldrar. Här kunde inget mönster urskiljas utan dessa informanter verkade använda finska respektive svenska med sina båda föräldrar i lika utsträckning. En kvinnlig informant berättade att hon kommunicerade med sina föräldrar enbart på svenska, men att dessa svarade och tilltalade henne alltid på finska. I kommunikationen med morföräldrarna var hon tvungen att använda finska eftersom morföräldrarna inte behärs-

kade svenska. Allt som allt förekom svenska oftare i de kvinnliga informanternas språkbruk med deras föräldrar.

En övervägande andel av informanternas föräldrar hade flyttat till Sverige i vuxen ålder, vilket ledde till att dessa inte hade fått någon form av hemspråksundervisning i Sverige. De flesta föräldrarna hade varit över 20-årsåldern och kommit till Sverige för att arbeta. Några av dessa hade gått på en kurs i svenska antingen genom arbetsgivaren eller någon kommunal utbildning. Ett par informanter berättade att en av deras föräldrar var född i Sverige. Båda dessa var dock osäkra på om föräldern fått hemspråksundervisning. Samma gällde för informanterna vars föräldrar hade kommit till Sverige i tonåren. Informanternas kännedom om föräldrarnas skolgång var således något bristfällig.

6.7.8 De yngre om modersmålsstöd i förskolan

På samma sätt som med de äldre informanterna har vi även för de yngre behandlat frågorna kring förskolans modersmålsstöd som en större helhet. Frågorna i sin originalform lyder:

30. Saitko äidinkielentukea esikoulussa?/*Fick du modersmålsstöd i förskolan? Miksi, miksi ei?/Varför, varför inte?*

31. Saiko perhe informaatiota esikoulun äidinkielentuesta? Jos näin on, miten?/*Fick familjen information om modersmålsundervisningen i förskolan? I så fall hur? (Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muiden kautta/Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?)*

Av de yngre informanterna hade drygt hälften (11 stycken) av alla som hade gått i förskola i Sverige gått i en helt finskspråkig förskola. Majoriteten av dessa informanter var manliga. Däremot bland de tre informanter som hade gått i en svenskspråkig förskola men fått modersmålsstöd i form av lekstunder, sånger osv. fanns det bara kvinnor, som alla kom från övriga kommuner i Stockholms län. Sju informanter hade inte fått något som helst modersmålsstöd på förskolenivå. En majoritet av dessa var kvinnliga informanter som var bosatta i mindre eller mer centrala Mälardalskommuner.

Eftersom ingen av de yngre manliga informanterna var bosatt i en mindre Mälardalskommun, är det svårt att säga om det fanns skillnader mellan olika regioner, men man kan anta att tillgången på

modersmålsundervisning och –stöd har varit bättre ju större kommun informanten har varit bosatt i. Således har informanterna från Stockholms län och stad haft bättre möjligheter att få modersmålsundervisning. En annan tendens i resultaten var att majoriteten av de informanter som inte hade fått någon form av modersmålsundervisning var yngre även på den unga skalan, alltså i 17–19-årsåldern. Dessa har varit i förskoleåldern vid skiftet av 1990-talet eller senare, vilket sammanfaller med tiden då modersmålsundervisningen minskade kraftigt i Sverige.

Många informanter som hade gått i en finskspråkig förskola hade redan före förskoletiden varit omgivna av finskspråkig barnavårdsverksamhet. Många berättade att hela deras dagis hade varit finskspråkigt eller att innan de gick i förskolan hade de haft en finskspråkig dagmamma. En viss kontinuitet i den finskspråkiga verksamheten kunde alltså urskiljas.

Informanterna gav väldigt varierande svar angående informationen om modersmålsstödet i förskolan. Nästan hälften av dem konstaterade att de inte visste hur familjen hade fått veta om modersmålsstödet. Några ansåg att valet hade varit naturligt, oavsett på vilket sätt informationen hade nått familjen, eftersom finska var det enda språket barnet hade talat fram till skolåldern. Ett par informanter från Stockholms stad ansåg att deras stadsdel hade spelat en avgörande roll för valet av förskola. När informanterna bodde i en invandrartät stadsdel var tillgången till finskspråkig förskoleverksamhet välordnad och ”djungeltelegrafan” på området tog hand om informationen.

Några informanter konstaterade kort att ”föräldrarna var medvetna om saker” (SSYM21) och många fler antydde att valet av finsk förskola hade varit självklart. I några få fall var informanterna medvetna om att informationen om modersmålsstödet hade kommit utifrån, från kommunen eller dagiset. En informant berättade att hans mor hade sökt information hos kommunen utan att få sådan, men lyckades till slut få honom satt i en finskspråkig förskola efter att en bekant hade berättat om denna. Betydligt oftare var det någon av föräldrarna, oftast modern, som hade skaffat information om modersmålsundervisningen och sett till att barnen hamnat i en finskspråkig förskola. Informationskällor i dessa fall var just bekanta, finska föreningar och vänner.

Jag vet inte säkert, men kan tänka mig att föräldrarna själva tog reda på möjligheten. Vi hade precis flyttat från Finland och vi barn kunde bara finska då. Jag tror att det var en trygghet för oss att få höra finska på dagiset och förskolan. SLYK19b

6.7.9 De yngre om modersmålsundervisningen i skolan

När barnen kom upp till skolåldern, var det åter dags att söka information, nu om modersmålsundervisning i finska. I linje med föregående frågor tillfrågades informanterna om huruvida de hade fått hemspråks- eller modersmålsundervisning i skolan och vilka informationskällor familjen hade haft. Frågorna lydde så här:

34. Saitko kotikielen tai äidinkielen opetusta koulussa; miksi, miksi ei?/*Fick du hemspråks- eller modersmålsundervisning i skolan. Varför, varför inte?*

35. Saiko perhe informaatiota koulun äidinkielenopetuksesta? Jos näin on, miten?/*Fick familjen information om modersmålsundervisningen i skolan? I så fall hur?* (Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muiden kautta/*Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?*)

Återigen var det över hälften av de yngre informanterna som hade fått modersmålsundervisning i en eller annan form i skolan. 13 informanter, alltså två fler än det antal som hade gått i en finskspråkig förskolegrupp, hade gått i en finskspråkig klass antingen under hela grundskolan eller under delar av den. De flesta av dessa informanter hade gått i en finsk klass från klass 1–6 och bytt till hemspråks- eller modersmålsundervisning på högstadiet. Det fanns även informanter som hade gått i en finsk klass under hela grundskolan. I undersökningsgruppen fanns det sex informanter som endast hade fått modersmålsundervisning i timform. Antalet undervisningstimmar i veckan varierade från en till två timmar.

Många informanter som hade fortsatt direkt från en finskspråkig förskoleklass till en finsk skolklass konstaterade att det inte verkade ha funnits några andra logiska alternativ. Om föräldrarna redan hade ansträngt sig för att få barnen med i finskspråkig verksamhet, var det naturligt att behålla dem där. Ofta hände det även så att hela förskolegruppen flyttades till första skolklassen och barnen följde med sin finskspråkiga grupp. Någon informant trodde att erbjudandet om modersmålsundervisning kom från skolan eftersom familjen hade ett finskspråkigt efternamn. Precis med samma motivering hade en annan informant nämnt att man inte fått den möjligheten, eftersom pappans svenska efternamn inte gav anledning för kommunen att erbjuda undervisning i finska.

Att få modersmålsundervisning för sina barn var långt ifrån lätt i vissa kommuner. En informant, som på den tiden var bosatt utanför det tilltänkta förvaltningsområdet, berättar:

Vanhemmat sai jankuttaa kunnalle ja taistella saadakseen lapsensa suomalaiselle luokalle, koska se ei ollut kodin lähellä sijaitsevassa koulussa. MMYK24b

(Föräldrarna fick tjata med kommunen och kämpa för att få oss barn till en finsk klass eftersom den inte fanns i skolan närmast hemmet.)
MMYK24b

Två informanter, båda kvinnliga, hade inte fått någon form av modersmålsundervisning. Den ena av dessa konstaterade att hon själv inte hade velat ha det och att finskan hemma räckte för henne. Den andra berättade att hennes intresse för finskan åter hade väckts på gymnasiet, men menade att då var det inte möjligt längre att välja finska enligt studieplanen.

Informationen om skolans modersmålsundervisning nådde familjerna på olika sätt. I många fall, precis som med förskoleverksamheten, var informanternas föräldrar själva aktiva och skaffade information om de möjligheter som fanns i kommunens skolor. En informant berättade att hon fick byta skola på lågstadiet eftersom modern i familjen ville att hon skulle gå i en finsk klass. I några fall placerades barnen i en finskspråkig friskola. Ett par informanter berättade att även skolan spelade en aktiv roll i informationsspridningen.

Skolan brukade informera i början av terminen till dem som hade något annat hemspråk än svenska. Man frågade om eleverna ville ha undervisning i sitt eget språk och då fick man skriva på ett papper som gavs vidare till rektorn. Sedan meddelade de vilka tider som fanns för undervisning. SLYK19b

Om man jämför informanternas berättelser om förskolans modersmålsstöd med dem om skolans modersmålsundervisning ser man att de flesta informanter som redan i förskoleåldern ingått i finskspråkig verksamhet fortsatte på samma sätt även i skolåldern. Detsamma gällde för informanter som inte deltagit i finskspråkig verksamhet i förskolan. Bara en av dessa informanter hade fått modersmålsundervisning på lågstadiet under ett par år, men sedan slutat delta i lektionerna på eget initiativ. Det verkar som om de tidiga valen för barnets modersmålsstöd starkt påverkat de senare kommande valen.

Informanternas berättelser om skolans finska klasser och hemspråks-/modersmålsundervisning är till största delen positiva. Några hade upplevt bytet till en vanlig svensk klass som påfrestande och berättade om att en annan kultur rådde i dessa klasser. De

finska gruppernas sammanhållning nämndes som en klart positiv faktor, men samtidigt kunde grupperna uppleva utanförskap, speciellt när dessa splittrades och eleverna placerades i svenska klasser. Liknande sammanhållning kunde finnas även i modersmålsundervisningen. En informant berättade att trots att hon slutat läsa finska efter högstadiet, träffades hennes modersmålsgrupp, inklusive lärare, då och då på fritiden.

Modersmålsundervisningen fick även kritik. Några informanter hade upplevt lärarnas kompetens som tvivelaktig. Undervisningen bidrog inte alltid till att utveckla de saker som eleverna hade varit intresserade av eller i behov av, vilket ledde till sjunkande motivation att lära sig finska. Även de praktiska arrangemangen kring undervisningen var i vissa fall dåligt skötta.

Me saatiin itse valita, jäätinkö me koulun jälkeen lukemaan suomea vai mentiinkö kotiin. Semmoista se oli, aika huonoa. Mutta kyllä me siellä käytiin, koska tuntui jotenkin että oli tarvettakin kun oli kuusi vuotta käynyt suomalaista luokkaa. Sitä halusi sitten jatkaa, ettei se olisi kokonaan poissa. MCYK22

(Vi fick välja själva om vi ville stanna efter skolan för att läsa finska eller åka hem. Sådant var det, ganska dåligt. Men vi gick nog dit, eftersom det kändes att man hade behov av att göra det när man hade gått sex år i en finskspråkig klass. Man ville ju fortsätta med det, så att det inte skulle vara helt borta.) MCYK22

När informanterna hade kommit till gymnasieåldern var det få som fortfarande fick modersmålsundervisning. Att välja finska som ytterligare ett språk betydde ofta att man fick avstå ifrån att läsa något annat ämne. Trots detta fanns det ett par informanter som kunde tänka sig att läsa finska även på högskolenivå.

6.7.10 De yngre om kommunernas roll för finskan i skolan

Precis som de äldre informanterna fick även de yngre en chans att beskriva hur deras hemkommun hade ställt upp för finskan respektive försämrat/försvårat finskans möjligheter i skolan. Frågorna var samma för alla informantgrupper.

Allmänt kan man konstatera att de yngre informanterna inte var lika välinformerade och oftast inte lika engagerade som sina äldre motparter. Därför resulterade många frågor i svar som inte gav så mycket substans. Däremot kunde de lättare berätta om sina egna erfarenheter eftersom skoltiden fortfarande var så nära. Förutom okunnighet om finskans ställning i skolan kunde en annan trend

urskiljas i svaren. Ytterst få av de yngre informanterna beskrev sin kommuns agerande gentemot finskan i skolan som positivt.

Vad gäller den första av dessa två frågor, fråga 32, konstaterade nästan hälften av alla yngre informanter att de inte kunde säga hur deras kommun hade ställt upp för finskan i skolan. Ett par informanter, utan att känna till den följande frågan, svarade kritiskt redan vid fråga 32. Enligt dessa hade deras hemkommun inte ställt upp för finskan alls eller gjort det dåligt.

Det fanns ändå några positiva kommentarer med i svaren, även om tonen i dessa var något försiktig. Några informanter hänvisade till tiden de själva hade varit i grundskoleåldern och ansåg att dåvarande finska klasser var ett tecken på att kommunen hade ställt upp för finskan. En informant bosatt i en mindre kommun i Stockholms län men som gått i skola i Stockholm konstaterade att hon alltid haft möjlighet att läsa finska i de skolor hon gått i. Även existensen av en sverigefinsk friskola i kommunen ansågs som något positivt. En ung informant konstaterade:

Tuntuu siltä että suomella on ollut paikka yhteiskunnassa. On ollut suomalaisia luokkia ja ruotsinsuomalainen koulukin. SSYM17

(Det känns som att finskan har haft en plats i samhället. Det har funnits finska klasser och även en sverigefinsk skola.) SSYM17

Vid nästa fråga kom de kritiska rösterna fram mer tydligt. Även här var det ungefär en tredjedel av informanterna som inte ville eller kunde uttala sig om hur kommunen hade försvårat eller försämrat finskans möjligheter i skolan. Två informanter från Stockholms stad konstaterade att kommunen snarare hade motarbetat språket. Enligt deras åsikt hade föräldrarna burit en stor del av ansvaret när barnen hade behövt modersmålsundervisning och de hade ofta fått känna sig motarbetade. De berättade vidare att undervisningen hade centraliserats vilket har lett till att tillgången på den har blivit svårare under åren. Möjligheterna att få undervisning i eller på finska blev alltså färre. Initiativtagandet och informationen har inte heller upplevts som kommunernas eller skolornas starka sidor bland informanterna.

Många informanter tog upp nedläggningen av finska klasser och ett par antydde att detta hade haft en stark påverkan på deras skolgång. Övergången till en svensk klass gick inte alltid helt smärtfritt. De hade upplevt praktiska svårigheter med hemspråks-/modersmålsundervisningens placering. Antingen hade lektionerna placerats samtidigt med ett ”viktigt” ämne som svenska eller matematik, vilket betydde att eleverna var tvungna att välja, eller finskundervisningen hamnade utanför schemat på tidiga morgnar eller

sen eftermiddagar, vilket inte underlättade deltagandet i undervisningen. Några informanter hade velat läsa finska på gymnasienivå men stött på problem och gett upp sin strävan. En orsak till problemet var enligt några informanter det minskande antalet av eleverna i modersmålsgrupper.

När jag frågade om jag kunde läsa finska på gymnasiet, sade de att det inte fanns resurser att ordna undervisning. Det kändes lite konstigt eftersom det borde ha funnits tillräckligt många sverigefinska elever för gruppen i skolan MMYK22

Detta kan tolkas som att intresset bland sverigefinska ungdomar antingen hade minskat till den grad att det inte lönade sig att arrangera undervisning, eller som att skolan inte ville utreda intresset bland dessa ungdomar. En annan informant som även hon hade undrat om möjligheterna att läsa finska berättade att hon fortfarande efter ett halvår inte hade fått svar på sin förfrågan.

Några större skillnader mellan kvinnor och män kunde inte urskiljas i svaren. Möjligtvis var de kvinnliga informanterna något mer restriktiva i sina svar. Samma jämnhet gällde även för jämförelser mellan de allra yngsta och äldsta informanterna i den här gruppen. I båda ändarna av skalan fanns det informanter som inte kunde eller ville uttrycka sin åsikt om kommunens agerande, liksom informanter som berättade om de positiva och negativa åtgärderna. Regionala skillnader var svåra att upptäcka i svars materialet eftersom svaren var tämligen likartade.

6.7.11 De yngre om finskan i det svenska samhället

Under den sista frågan i avsnittet som handlade om förskolan och skolan tillfrågades informanterna mer allmänt om hur viktig de ansåg att finskan i Sverige var. Samma fråga ställdes som en följdfråga, den första gången gällande informantens föräldrar, den andra gången gällande dennes far- och morföräldrar. Frågorna i sin originalform lydde på följande sätt:

36. Mitä mieltä olet suomen kielen tarpeellisuudesta Ruotsissa?/
Hur viktig tycker du att finskan i Sverige är?
b. Entä vanhemmat/*Hur är det med föräldrarna?*
c. Entä isovanhemmat/*Hur är det med far- och morföräldrarna?*

I största allmänhet var informanternas svar positiva när de fick berätta om sin egen inställning till finskan i Sverige. Finskan behövdes. Språket och den finskspråkiga befolkningen ansågs vara en re-

surs för Sverige och enligt de flesta informanter behövdes de i landet. Finskan i samhället hade redan existerat så pass länge att dess närvaro i samhället ansågs som något positivt. ”Rikedom”, ”mångfald” och ”resurs” var några av orden som användes. Ett specialområde där några informanter vill understryka vikten av finska var handelsförbindelserna och annat samarbete mellan Finland och Sverige. Andra konkreta exempel på vikten av finska var behovet av finskspråkig personal inom t.ex. sjukvården och undervisningen i skolorna som betonades av några informanter.

För många var finskan viktig ur ett personligt perspektiv. Språkkunskaperna som man fått hemma ”nästan gratis” och som kunde användas som merit uppskattades av många. Även möjligheten att kunna använda språket och göra sig förstådd var betydelsefulla för identiteten och till och med känslomässiga värden vägdes in.

Niin kauan kun suomen kieli on tärkeää ihmisten identiteetille, on sen oltava tärkeää myös Ruotsissa. Minulle se on tärkeää henkilökohtaisella tasolla. SSYM21

(Så länge som finskan är viktig för människornas identitet, måste den vara viktig även i Sverige. För mig är det viktigt på en personlig nivå.)
SSYM21

Några informanter betonade att det var svårt som sverigefinne att ha en opartisk syn på frågan och att det var nästintill självklart för finskspråkiga att det egna språket var viktigt. Vikten att föra språket vidare genom att lära ut det till sina egna barn kom fram i några kvinnliga informanternas tankar samtidigt som en manlig informant konstaterade att åtminstone ett regionalt stöd till finskan var viktigt. Språkets bevarande var en av de viktigaste sakerna för många yngre informanter.

Det är jätteviktigt, absolut. I och med att det är ett officiellt språk, så är det väldigt viktigt. Finskan ska finnas kvar och den ska stödjas.
SLYK19b

De kvinnliga informanterna förhöll sig mer positiva till finskan än de manliga, även om åsikterna kring finskan var allmänt uppmuntrande. Två manliga informanter konstaterade att för dem personligen spelade finskan i Sverige mindre roll. De kunde förstå att det fanns människor som hade större behov av finskspråkigt stöd, men de uttryckte inte sådana egna behov. Däremot fanns inga regionala skillnader i svarsmaterialet.

Man ska hålla fast vid finskan. Finska barn borde lära sig finska, men det måste finnas en balans mellan svenska och finska. MCYM18

De yngre informanterna tillfrågades även om deras föräldrars åsikter kring finskan i Sverige. I de flesta fallen ansåg informanterna att deras föräldrar uppskattade finskan högre än de själva eller

i alla fall valde de att använda sådana beskrivningar som beskrev finskan som mycket viktig för föräldrarnas generation. En viss osäkerhet kunde anas i några svar och ett par informanter konstaterade att ”du borde fråga dem istället”.

Några informanter berättade att deras föräldrar var engagerade i finska frågor på ett eller annat sätt och att vara sverigefinne betydde mycket för dem. Stödet till språket behövdes enligt informanternas uppfattning, speciellt när vissa föräldrar inte behärskade svenska så bra. Olika slags aktiviteter för finskspråkiga, som t.ex. scouter och finska föreningar, nämndes. Några informanter hade en förälder vars arbete var mer eller mindre finskspråkigt eller hade någon annan koppling till sverigefinnar eller det finska språket. I många familjer hade föräldrarna betonat vikten av att lära sig finska och de ville även använda finska som det främsta hemspråket, ofta av känslomässiga anledningar. En informants mor var närvarande under intervjun och kommenterade vid förfrågan:

On sääli jos suomen kieli katoaa, koska on kuitenkin mahdollisuus säilyttää se, erityisesti suurkaupungeissa. Isommissa kaupungeissa on mahdollisuus järjestää suomenkielistä päivähoitoa ja kouluja. SSYM22:n äiti

(Det är synd om finska språket försvinner eftersom det ändå finns möjligheter att bevara det, speciellt i storstäder. I större städer är det möjligt att ordna finskspråkiga dagis och skolor.) Mor till SSYM22

Att föräldrarna tyckte att finskan i Sverige var viktig framkom på flera sätt. Däremot fanns det bara två informanter som inte trodde att språket spelade så stor roll för föräldrarna eller de ville inte framföra några som helst gissningar om sina föräldrars åsikter. Dessa informanter var desamma som hade haft mer avvaktande svar även på den föregående frågan.

Om en del av informanterna hade haft svårigheter att beskriva sina föräldrars åsikter, var det ännu fler som inte kunde säga något mer detaljerat om sina far- och morföräldrars uppfattningar. Det oftast förekommande svaret var att far- och morföräldrarna, oberoende av bosättningsland, uppskattade det faktum att barnbarnen kunde använda finska när de kommunicerade med dem. Ofta var det precis dessa släktingar i den äldre generationen som var väldigt noga med att barnbarnen använde endast finska med dem. I några fall fanns det inga alternativ eftersom far- eller morföräldrarna inte behärskade svenska. Eller som en informant uttryckte det:

Jag läste finska mest för mor- och farföräldrarnas skull, inte lika mycket för min egen skull. SLYM19

Finskans roll som känslspråk kom fram även i dessa svar. Om man hade möjlighet att tala mor- och farföräldrarnas modersmål

kom man oftast närmare dem även känslomässigt. En mer praktisk synpunkt hade en kvinnlig informant som betonade vikten av finskspråkig service, eftersom hon visste att mormodern hade behov av sådan.

6.8 Om sverigefinnarnas integration i det svenska samhället

För att ta reda på vad informanterna hade för åsikter kring integrationsfrågan ställdes några frågor till dem om svenskarnas och Sveriges krav på minoriteten jämfört med krav som sverigefinnarna skulle kunna ha på majoritetsbefolkningen. Ytterligare en fråga ställdes där informanterna fick gradera Sveriges integrationspolitik beträffande sverigefinnar och argumentera för sina omdömen. Första frågan löd i sin helhet på följande sätt:

47. Mitä Ruotsi ja ruotsalaiset voisivat vaatia, jotta ruotsin-suomalaiset olisivat integroitunut osa Ruotsin yhteiskuntaa?/Vad ska Sverige och svenskar kunna begära för att sverigefinnarna ska vara en integrerad del av det svenska samhället?

Det finns några tydliga trender i svaren från de äldre informanterna. Den första är att många informanter anser att det inte finns någonting Sverige och svenskarna har rätt att begära. Många konstaterade att de ansåg att många krav redan har ställts under åren och att nu skulle det vara dags för ”återbetalning” i form av t.ex. finskspråkig service. Här betonade många informanter finländarnas roll som byggare av det svenska samhället som det ser ut idag.

Suomalaiset ovat jo tehneet tarpeeksi, ei meiltä voi enää vaatia mitään. Niin paljon ollaan tehty työtä ja kaikkemme annettu Ruotsille. SSÄK86

(Finländarna har redan gjort tillräckligt, man kan inte begära någonting av oss. Så mycket har vi arbetat och gett vårt allt till Sverige.) SSÄK86

Eivät voi vaatia yhtään mitään, ovat jo vaatineet paljon. Me on annettu niin valtavan paljon Ruotsille, joskus tuntuu siltä, että haluavat tehdä meistä ruotsalaisia. MMÄM71

(De kan inte kräva någonting mer, de har redan krävt så mycket, Vi har givit så otroligt mycket till Sverige, ibland känns det som att de vill att vi ska bli svenskar.) MMÄM71

Eikö ne jumalauta ole jo vaatineet hengen, veren ja terveyden? -- -- Kyllä suomalainen on sen itkemättä antanut ja jotain vastinetta pitäisi työlleen saada. MCÄK67b

(Jävlar, har de inte redan krävt att få våra själar, blod och hälsa?-- -- Finnen har givit dem detta utan att gråta och någon slags återbetalning borde man få för sitt arbete.) MCÄK67b

En annan idé som kom fram i flera svar är mer abstrakt men dock lika viktig. Några äldre informanter eftersträvade djupare förståelse mellan minoriteten och majoritetsbefolkningen, ömsesidig lojalitet och samarbete. Några uttryckte att det var svårt som sverigefinne att veta vad svenskarna "ville ha av oss, eftersom de har aldrig bringat sina tankar till offentligheten på det sättet" (MCÄM64). En annan tolkning var att i Sverige ställdes det inga krav på någon, utan många saker var underförstått uttryckta.

Någon kunde föreställa sig att svenskar vill att sverigefinnar skulle delta aktivt i samhället och använda dess offentliga system för att förbättra sin position. En menade att ett liv där man till hälften fortfarande lever i 1960-talets Finland, åtminstone i tankarna, inte kan vara tillräckligt, utan man skulle aktivt vara med och påverka samhället man lever i. En informant konstaterade vidare att det inte är någon annan som kan driva sverigefinnarnas sak utan de ska göra det själva. Hon ansåg också att detta är en del av ett aktivt liv som sverigefinne.

Huruvida integrationen har lyckats eller ej förstods på flera olika sätt. Många konstaterade att de inte tyckte att man skulle ställa några krav eftersom finnarna redan har integrerat sig så pass väl och att minoritetsställningen har uppnåtts. Även nästan helt motsatta åsikter fanns bland svaren.

Integraatiota ei pitäisi vaatia, se pitäisi pystyä luomaan. SLÄM75

(Man ska inte kräva integration, utan man borde kunna skapa det.)

SLÄM75

Ruotsalaiset eivät ole käsittäneet integraatiota ollenkaan niin kuin pitäisi, vaan pikemminkin assimilaationa. Suomalaiset ovat sulautuneet väkipakolla. SSÄM57

(Svenskarna har inte uppfattat integration som man ska, utan snarare som assimilation. Finländarna har smälts in med våld.) SSÄM57

Ytterligare en trend såg man i kraven Sverige kunde ställa angående språkfrågan. En minoritet av de äldre informanterna ansåg att man ska kunna språket i det land man bor i och att majoritetsbefolkningen har rätt att begära detta. Även några av dem som inte ansåg att man kunde ställa språkkunskaper som ett krav ansåg att om man behärskar svenskan underlättar det livet i praktiken.

I svaren kunde man inte urskilja några skillnader mellan äldre informanter av olika kön eller från olika geografiska områden. Äldre informanter av båda könen och alla regioner hade liknande idéer kring kraven som Sverige och svenskar kan tänkas ställa på sverigefinnarna.

För de *yngre* informanterna var frågan om integration speciellt intressant, med tanke på att alla förutom två har levt hela sitt liv i

det mångkulturella land som Sverige är idag. Dessutom är deras erfarenheter väldigt annorlunda jämfört med deras föräldrars generation, som i de flesta fall själva har upplevt invandringen till Sverige. Ungdomar runt 20-årsåldern har däremot en helt annan syn på integrationen av sverigefinnarna, vilket återspeglas i svaren.

Redan vid första frågan om integration var några, speciellt de allra yngsta informanterna, osäkra på innebörden av ordet. Trots intervjuarens försök att hjälpa till och förklara valde ett par informanter att inte uttrycka sig om ämnet eller de gav väldigt försiktiga svar. Man måste således ta hänsyn till ungdomarnas brist på kunskaper om dessa frågor i analysen. Reaktionen är emellertid naturlig, eftersom de yngre känner sig som en del av det svenska samhället, varför begreppet "integration" till stor del saknar relevans för deras egen del. Däremot måste det betonas att även bland de yngre informanterna fanns det några som var väl insatta i ämnet och aktiva t.ex. inom lokal- eller skolpolitik.

Förutom bland de äldre informanterna var det även många yngre informanter, 13 av 22, som diskuterade språkraven i sina svar. Åsikten som de flesta kom fram till var att kunskaper i det svenska språket är ingenting man definitivt kan begära av finnar eller någon annan folkgrupp i Sverige. Däremot sågs språket ofta som en nyckel in i samhället och som en underlättande faktor för integrationen. Många tyckte att inlärning av svenska är en principalsak och att man borde "ta seden dit man kommer". Däremot ansåg de inte att språkravet ska vara lagstiftat. Att man kan tala svenska borde ses som en möjlighet och rättighet, inte som tvång, enligt många yngre informanters åsikt.

En annan idé de presenterade, förutom om språkfrågan, liknade även den de äldre informanternas åsikter. En yngre kvinnlig informant ansåg att svenskar kunde begära att sverigefinnar skulle vara mer synliga. Att man gör sig hörd och påminner om sin existens kunde enligt hennes åsikt även gynna sverigefinnarna och göra dem mer uppskattade i Sverige.

Många yngre informanter upplevde frågan om majoritetsbefolkningens möjliga krav som onödig. De kände att finnarna redan har integrerats i samhället så pass bra att inga flera krav behövde ställas. Enligt deras åsikt var stämningen mellan sverigefinnar och svenskar avslappnad och problemfri. Ur den här synpunkten ser verkligheten ut bl.a. så här:

Mun mielestä me ollaan nimenomaan juuri RUOTSINsuomalaisia, mikä tarkoittaa, että ollaan siinä ryhmässä mukana. SSYM17

(Jag tycker att vi är just SVERIGEFinnar, vilket betyder att vi redan är en del av den här gruppen.) SSYM17

Även kritik mot själva frågan och den underförstådda meningen bakom den fördes fram.

Eihän integraatiota millään päätöksillä saada aikaan. SSYM21

(Man kan inte skapa integration med några beslut.) SSYM21

Den här manliga informanten ansåg även att beslutet som tas angående integration endast kan skapa förutsättningarna för ett positivt umgänge och att attityderna är svåra att påverka. Vidare betonade han vikten av att man ger plats för minoriteter i samhället. Därigenom kan minoriteterna känna sig accepterade i Sverige och även integreras.

Men vi vände även på frågeställningen, och frågade vad informanterna ansåg att sverigefinnarna själva kan kräva av sitt samhälle, av Sverige.

48. Mitä ruotsinsuomalaiset/suomalaiset Ruotsissa voisivat vaatia, jotta he tulevaisuudessakin olisivat toimiva osa Ruotsin yhteiskuntaa?/Vad tycker du sverigefinnarna ska kunna kräva för att de ska kunna fortsätta vara en fungerande finskspråkig del av det svenska samhället?

Beträffande frågan om kraven sverigefinnarna själva kan ställa var svaren lika varierade som i frågan om svenskarnas möjliga krav. Äldre informanter uppfattade frågan på väldigt olika sätt. Vissa betonade krav som en minoritet kan ställa på sig själv, medan en stor majoritet av informanterna riktade sina krav mot majoritetsbefolkningen.

Ömsesidig förståelse och samarbete var önskemål som hade kommit fram redan i de tidigare svaren. Någon informant eftersträvade lyhördhet och lojalitet från svenskarna mot sin största minoritet. En annan ansåg att sverigefinnar behöver en mer jämlik behandling t.ex. på sina arbetsplatser. Även ord som mera respekt och rättvisa användes. Några informanter ansåg även att svenskar borde bekanta sig mer med den finska kulturen och dess detaljer för att bättre kunna förstå sin minoritet. En äldre manlig informant ville betona vikten av minoritetsställningen. Han ansåg att Sverige inte har tagit den på allvar eller uppmärksammat den.

Vähemmistöä edustava ei ole sama asia kuin pakolainen tai maahanmuuttaja.-- -- Me ollaan tultu tänne ja on rakennettu tätä yhteiskuntaa, meillä pitäisi olla samat oikeudet kuin ruotsalaisillakin. Ruotsalainen samaistaa meidät mielellään pakolaisiin. MMÄM61

(En minoritetsrepresentant är inte samma sak som flykting eller invandrare. -- -- Vi har kommit hit och byggt upp det här samhället, vi

borde ha samma rättigheter som svenskarna själva. Svensken vill gärna identifiera oss med flyktingar.) MMÄM61

En originell vinkling bland svaren var krav som informanter ställde upp för sverigefinnar själva. Enligt en informant var hela gruppen i behov av aktivering, så att minoriteten skulle synas och höras bättre. Han betonade att det även behövs hjälp av majoritetsbefolkningen genom att de erbjuder möjligheter att göra minoritetens röst hörd, men att källan till rösterna borde vara sverigefinnarna själva, som ska "föra oväsen". Samma typ av krav ställde en äldre kvinnlig informant som ansåg att samhörigheten och gemenskapens känslan borde vara större bland sverigefinnarna. Tanken bakom detta är sannolikt att en mer homogen och enig grupp har lättare att ställa krav än en grupp som inte kan komma överens om sina behov och mål sinsemellan. Ett nästan helt motsatt krav som en kvinnlig informant riktade mot sverigefinnarna själva var större flexibilitet och anpassningsförmåga när det gäller livet i Sverige. Som vi kan se är prioriteringarna nästan lika många som antalet informanter. Detta betonade även en äldre kvinnlig informant som ansåg att kraven och behoven är olika och varierar från person till person.

De oftast nämnda enskilda kraven som kom fram i svaren var finskspråkig service. Många såg servicemöjligheterna som en gentjänst för det arbete finnarna har utfört i Sverige under åren. Ett visst rättvisetänkande kunde urskiljas i dessa svar. Informanterna ville framför allt ha sjukvård och äldreomsorg på finska och någon konstaterade också självkritiskt det faktum att minoriteten själv inte har begärt detta tidigare. Förvaltningsområdet sågs som en del av en positiv utveckling som även kan påverka majoriteten, när de får en möjlighet att tydligare se hur en minoritet lever bland dem. Ett konkret krav från en manlig informant var rösträtt efter tillräckligt många år i Sverige oavsett nationalitet.

Många informanter betonade att de inte hade några svårigheter med att leva med sina svenska medmänniskor, men att vissa serviceformer skulle kunna göra livet något lättare. En och en annan framhävde sina bra kontakter med svenska grannar, arbetskamrater, vänner, osv. och konstaterade att de för det mesta har känt sig accepterade i Sverige. Kritiken riktades således inte mot den vanlige svensken utan oftast mot beslutsfattare. En kvinnlig informant kritiserade de lokala beslutsfattarna i sin egen kommun och ansåg att sverigefinnarna har blivit bättre behandlade i flera andra kommuner. En åsikt, som sammanfattar många informanternas tankar, kom ur en äldre manlig informants mun:

Ruotsin pitäisi olla kuuliaisempi ja ymmärtäväisempi ja ymmärtää se, että me olemme erilaisia. SLÄM75

Sverige borde vara mer lyhörd och mer förstående och begripa det faktum att vi är olika. SLÄM75

Yngre informanter hade betydligt lättare att uttrycka minoritetens krav mot svenskarna än tvärtom. Över en tredjedel av dem konstaterade att det mest uppenbara kravet sverigefinnarna kunde ställa var att få mer och bättre finskspråkig service. Tillsammans med sjukvård och äldreomsorg, vilka inte berör unga på samma sätt som äldre informanter i undersökningen, betonades skolor, utbildning och finskspråkiga media samt kulturstödjande aktiviteter. En viktig faktor för en kvinnlig informant var att man skulle sprida information om finskans minoritetsställning bättre i t.ex. skolorna, eftersom det är få unga som är medvetna om den.

Vid sidan av kraven på finskspråkig service föreslogs även ett annat väldigt konkret krav. För att fungera bättre i det svenska samhället och känna sig hemma ska sverigefinnar med brister i språkkunskaper få en bättre möjlighet att lära sig svenska, tyckte några informanter. Den idealiska lösningen är kurser i svenska, men några kvinnliga informanter poängterade att för många äldre sverigefinnar är det redan för sent, utbildningen borde ha funnits när de kom till landet. Vad som däremot kunde hjälpa dem vore stöd för finskspråkiga aktiviteter samt en möjlighet att lära sig svenska tillsammans med sina landsmän.

Om jag själv kom hit som en invandrare skulle jag vilja lära mig språket så fort som möjligt, komma in i samhället så fort som möjligt. SLYM19

Även mer abstrakta krav ställdes. Enligt en manlig informant borde svenskar stödja sverigefinnar när dessa försöker upprätthålla sina traditioner och föra dem vidare. Den finska kulturen – eller någon annan främmande kultur – borde inte ses som ett hot mot den svenska.

Finnarna ska känna sig behöriga i Sverige. -- -- Det ska vara ömsesidig respekt. MCYM18

Några av kraven riktades mot sverigefinnarna själva. I likhet med sina äldre motparter betonade några unga kvinnor vikten av att leva ett aktivt liv i Sverige. Att man hörs och syns kommer sig inte av sig självt utan man måste aktivt eftersträva synlighet och lyssnare för sin sak. En yngre kvinna från en central Mälardalskommun kritiserade finländarnas "envisa" vilja att försöka klara sig själva även om hjälp kanske finns tillgänglig. Enligt henne löper man då större risk att bli åsidosatt i samhället. En annan kvinna ansåg att finnarna

borde vara stoltare över sitt ursprung och språk och använda finskan i alla sammanhang där det var möjligt.

Samma typ av synlighetskrav ställdes även på majoritetsbefolkningen. Speciellt enligt yngre kvinnliga informanter var det viktigt att sverigefinnarna skulle få möjligheter att höras och synas. ”Vi finns här!” konstaterade en yngre kvinna, som även jämförde finlandssvenskarnas synlighet i det finska samhället med sverigefinnarnas. Även mindre fördomar, mer tolerans för olikheter och mindre rädsla för det som är främmande behövs enligt en informant. Eftersom den sverigefinska befolkningen och dess språk redan fått minoritetsstatus och på det sättet är en fungerande del av samhället, borde man även få en möjlighet att påverka samhällets utveckling ur ett sverigefinskt perspektiv.

49. Miten onnistuneena sinä pidät Ruotsin suomalaisia koskevaa integraatiopolitiikkaa?/Hur lyckad tycker du att Sveriges integrationspolitik har varit beträffande sverigefinnarna?

-							+
1	2	3	4	5	6	7	

I sista frågan som handlade direkt om sverigefinnarnas integration i Sverige tillfrågades informanterna om hur lyckad de ansåg att Sveriges integrationspolitik hade varit för sverigefinnarna. På en skala från ett till sju fick informanterna avge ett ”betyg” åt den svenska integrationspolitiken.

Genomsnittsbetygen för Sveriges integrationspolitik beträffande sverigefinnarna var förvånansvärt lika för både *äldre* kvinnor och män (Tabell 22). I båda grupperna blev genomsnittsbetyget något under medel, alltså 3,5. Variationen var ytterst liten. Gemensamt för kvinnor och män var även att det högre extremvärdet i skalan (7) användes sparsamt, däremot graderades Sveriges integrationspolitik något oftare som 1. Oftast hamnade betygen vid tre eller fyra. En av de äldre kvinnorna ville inte ge något betyg alls. I verkligheten kunde betygssnittet ha blivit ännu lite lägre i den manliga gruppen eftersom en informant ironiskt konstaterade på följande sätt:

Tabell 22 Inställning till hur lyckad man anser den svenska integrationspolitiken vara, äldre och yngre

Äldre kvinnor	Äldremän	Yngre kvinnor	Yngre män
3,5	3,5	4,5	4,0
N= 13	N= 12	N= 8	N= 9 ³³

No annetaan seiska. Jos jo ensimmäisessä sukupolvessa kieli häviää, niin silloinhan sitä on onnistuttu aika hyvin. -- -- Ovat onnistuneet liiankin hyvin, suomalaiset ovat kadottaneet identiteettinsä. MMÄM61 (*Nå, jag ger den en sju. Om språket försvinner redan i första generationen, då har man lyckats ganska bra. -- -- De har lyckats för bra, finländarna har tappat sin identitet.*) MMÄM61

Många andra delade hans åsikt, även om de inte valde att uttrycka sig lika starkt. Speciellt några äldre män ansåg att integrationspolitiken snarare har varit en assimilationspolitik och inneburit mer eller mindre stark försvenskning. Enligt denna syn har det alltför ofta förväntats att sverigefinnarna skulle smälta in i majoritetsbefolkningen, vilket enligt några kvinnliga informanter redan har uppnåtts, dock med positivare inställning. En annan informant tyckte att integrationspolitiken fortfarande var invandrapolitik. Hans åsikt var att finländarna var mer välkomna i Sverige på 1960- och 1970-talet när de gynnade samhället och att nu när folkhemsbyggarna kommer i pensionsåldern ses de lätt som en last för samhället.

Anledningen till att de flesta betygen hamnade i mitten var för många bristen på verkliga åtgärder angående finnarna. Några upplevde att finnarna som grupp har fått jämförelsevis lite stöd och hjälp att integrera sig när man granskar senare invandrargrupper. "Finnarna har fått klara sig själva" verkade vara intrycket hos många. Någon kritiserade beslutsfattarnas tröghet och ovilja att föra saker vidare som kunde förbättra den finska minoritetens ställning. En annan synpunkt från en kvinnlig informant (som betygsatte med 4 på skalan) var att Sveriges förhållningssätt även kan tolkas som en ärebetygelse i den meningen att majoritetsbefolkningen inte har upplevt att finnarna behöver daltas med, utan de har varit starka nog att klara sig själva. Detta är en dock en synpunkt mot vilken de flesta informanterna hade en motsatt åsikt.

Har gett betyget 3 på skalan 1 (mest negativt) till 7 (mest positivt):

³³ Fem yngre avstod från att svara på denna fråga.

Aika huonoa se on ollut, sillä suomalaisten on itse ollut kannettava vastuu paljosta ja hoidettava asioita ilman apua. Ei voi sanoa olevansa täysin tyytyväinen. MMÄM64

(Ganska dåligt har det varit, eftersom finnarna själva har fått ta ansvaret för allting och tagit hand om saker och ting utan hjälp. Man kan inte säga att man är helt nöjd.) MMÄM64

Har gett betyget 2 på skalan 1 (mest negativt) till 7 (mest positivt):

Ihmettelen sitä, ettei esimerkiksi tässä kieliasianssa ole tämän pidemmälle päästy, vaikka me suomalaiset ollaan oltu täällä näin kauan.

SLÄK71

(Jag undrar t.ex. över att varför har man inte kommit längre i den här språkfrågan, även om vi finnar har varit här så länge.) SLÄK71

Några informanter ansåg att ankomsten av andra invandrar- och flyktinggrupper har förändrat situationen för finnarna. På samma sätt som några jämförde de förmåner som nutida invandrare får med det nästan icke-existerande stödet som finnarna fick, ansåg några att p.g.a. trycket från andra, mer synliga grupper har Sverige glömt sina finnar. En viss självkritik kunde höras i kommentarer som ”vi är för snälla och tysta, vi säger inte ifrån”. Sveriges inställning mot finnar har fått mer positiva inslag efter det att invandrare från bl.a. Mellanöstern har kommit. Två informanter påpekade att svenskarnas inställning mot finnar har mjuknat i samma takt som invandrare från mer främmande kulturer strömmat in i landet.

Ytterligare några äldre informanter ansåg att integrationen, om den nu har blivit av, har blivit verklighet på grund av finnarnas vilja att anpassa sig och fungera i samhället. Det enda konkreta som de flesta säger sig ha fått i Sverige är arbete.

Som man kunde ana redan från svaren på de tidigare frågorna, var de *yngre* informanternas syn på Sveriges integrationspolitik något annorlunda. Genomsnittsbetyg på skalan från ett till sju var för yngre män 4 och yngre kvinnor 4,5. Dock måste det påpekas att fem informanter, en man och fyra kvinnor avstod från att svara på frågan eller gradera integrationspolitiken.

Ett intressant drag i de yngres svar var att de var koncentrerade till skalans mittparti. Av ytterligheterna användes endast 1 två gånger i den manliga gruppen, samtidigt som ingen av informanterna ville ge integrationspolitiken en sju. Koncentrationen kring de neutrala siffrorna i mitten kan antas vara resultat av informanternas knapphändiga kunskaper. Med andra ord: är man lite osäker är det säkraste att välja en ”trygg” siffra. Man kan också tolka det som att man i denna situation inte ville avge extremt kritiska omdömen. Även det faktumet måste poängteras att siffrorna på skalan

betyder olika saker för olika människor. Till exempel en fyra kunde framkalla följande kommentarer:

Hyvin kai se on mennyt. MCYM20

(Jag antar att det har gott bra.) MCYM20

Jag tycker inte det har varit så bra, andra invandrare har behandlats bättre än oss finnar. MCYK17

Hos de yngre männen kunde man tillsammans med medelbetygen hitta två stycken som hade givit integrationspolitiken det sämsta betyget (1) samt två som givit det näst högsta (6). Man kritiserade bl.a. det svenska beslutsfattandet och oviljan att hjälpa finnarna. En av kritikerna konstaterade att enligt hans uppfattning har finnarna skapat sin integration själva. "Det är lyckat, men det är inte svenskarnas förtjänst" (SSYM18). Den andre kritiske unge mannen berättade om sin besvikelse när han i kontakt med svensk lokalpolitik har upplevt att man inte tagit några hänsyn till minoritets- eller invandrargrupperna.

De mer positiva åsikterna kring integrationen hade sitt ursprung i exempel från det näraliggande egna livet. De positiva båda unga männen upplevde att deras familjer hade integrerats bra i Sverige och att den största delen av finländarna ändå har lyckats komma in i samhället om man jämförde dem med senare invandrargrupper.

Suomalaiset ovat integroituneet hyvin, mutta se on ollut pitkä prosessi. Suomalaiset on maahanmuuttajina uranuurtajia, jotka ovat auranneet tietä monelle muulle ryhmälle. SSYM21

(Finnarna har integrerats bra, men det har varit en lång process. Som invandrare är finnar banbrytare som har röjt vägen för många andra grupper.) SSYM21

En kvinnlig informant ville inte ge någon betyg åt Sveriges integrationspolitik eftersom hon kände att integrationen som trots allt har uppnåtts har varit sverigefinnarnas egen förtjänst. Liknande åsikter fanns även hos en annan kvinnlig informant som ansåg att finländarna har klarat sig bra själva och att Sverige kunde ha ansträngt sig mer för minoritetsgruppen. Många yngre informanter jämförde situationen idag med sina uppfattningar om den äldre generationens upplevelser. Slutsatsen i flera fall var att samhällets inställning mot sverigefinnar har förändrats genom åren. Informanterna var dock i många fall osäkra på om förändringarna var resultat av en bra svensk integrationspolitik eller en naturlig följd av utvecklingen. Enligt många har sverigefinnarna etablerat sin plats i samhället och blivit en självklar del av Sverige. Ännu en gång jämfördes sverigefinnarna med andra invandrargrupper och slutsatsen även bland flera yngre informanter var att situationen har förändrats genom deras ankomst. På liknande sätt som äldre informanter

kritiserade några av de yngre det faktum att man satsat mycket intensivare mot senare invandrargrupper i integrationsplaneringen och att sverigefinnarna ofta har lämnats utanför.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att de yngre informanternas syn på Sveriges integrationspolitik i princip är något mer positiv än de äldre informanternas. Kritiska röster kunde höras även i den yngre gruppen och bakom dessa fanns det ofta ungdomar som upplevt otillfredsställdhet antingen genom sina föräldrar eller genom sina egna erfarenheter. Man bör dock påminna om att det bland de yngre informanterna fanns flera som rapporterade en viss osäkerhet om integrationspolitikens betydelse och omfattning.

Ett sammanfattande ”betyg” för den svenska integrationspolitiken ur informanternas synvinkel tycks vara ”medelmåttig”. Därvid skiljer sig inte generationerna åt. Man har inte kunnat eller velat beskriva positiva effekter av den förda politiken. En allmän uppfattning tycks vara, att det som blivit bra i integrationen, har man själv stått för. Ett flertal anger också som en orsak att senare anlända invandrare hade fått överta de mest negativa attityderna till invandrare. På det hela taget verkar man som grupp ändå uppfatta sig som en naturlig och accepterad del av samhället, mycket som ett resultat av egna ansträngningar.

7. Sammanfattning av resultaten och tankarna hos informanterna

7.1. Informanterna och deras bakgrund

I studien har 45 sverigefinnar, som tillhör två åldersspann, intervjuats med hjälp av en semistrukturerad enkät som också spelades in på digital bandspelare (enkäten återfinns i Bilaga 2a–c i denna rapport). Syftet har varit att ge en djupare och mer detaljerad bild av vad ”vanliga sverigefinnar” kan ha för åsikter och önskemål om bl.a. servicefunktioner och myndighetskontakter på finska, respektive om en sådan särställning för finskan som ett utvidgat förvaltningsområde skulle kunna medföra.

De 45 personerna representerar kategorierna äldre – yngre, kvinnor – män, och fyra av huvudutredningen i förväg valda typer av kommuner eller bostadsorter i Stockholms- och Mälardalsregionen: Stockholms stad (valda stadsdelar), kommuner i Stockholms län i övrigt, Mälardalens centrala övriga kommuner (Eskilstuna, Uppsala, Västerås), samt Mälardalens övriga mindre kommuner.

Urvalet av kommunerna (förutom de tre stora i kategorin Mälardalens centrala) och stadsdelarna i Stockholms stad gjordes slumpmässigt. Informanterna skulle vara finskkunniga, dvs. de skulle hypotetiskt vara berörda av frågor som har med utvidgningen av det finska förvaltningsområdet till regionen att göra. De har kontaktats genom en typ av indirekt s.k. snöbollsmetod.

De *äldre* informanterna, som vi kallat 55+, är mellan 46–86 år och de består med ett undantag av personer som själva utvandrat i vuxen ålder från Finland, de flesta på 1960- och 1970-talen. De har vanligtvis kort utbildning, typiskt med 6–7-årig folkskola som grund, och med normalt endast språkkurser och andra kortare fortbildningar som tillägg i Sverige. De flesta är pensionerade, varav en del sjukpensionerade. De har till största delen varit eller är verksamma inom yrkesområden såsom produktion, vård/omsorg och som facklärd arbetare. De motsvarar en ganska stereotypisk bild av finska invandrare under de tidiga årtiondena efter 1950-talets mitt, då den nordiska arbetsmarknaden öppnades och pass-/visumtvången avskaffades. De härstammar dock inte lika massivt från norra Finland, som en sådan schablonbild av finska invandrare förutsätter, utan en ganska god spridning över stora delar av Finland återfinns bland de äldres födelseorter. De äldre är 23 till antalet.

De *yngre* är samtliga utom två födda i Sverige, och en stor majoritet av dem är födda inom det aktuella Stockholms- och Mälardalsområdet. De representerar åldersspannet 15–24 år. De är till övervägande delen studerande, varav en handfull är det på högskolenivå. Det är osäkert om andelen som studerar på denna nivå kommer att öka. En del av dem har p.g.a. sin låga ålder ännu inte kunnat ta ställning till högre studier. En del innehar tillfälliga praktikplatser och ett fåtal har anställning inom vården, eller som hantverkare mm. De utgör representanter för den första sverigefödda generationen, som emellanåt paradoxalt kallas andragenerationens invandrare. De är 22 till antalet.

7.2 Informanternas språkliga kompetenser

Frågor om språklig kompetens ställdes bl.a. då denna sannolikt på ett direkt sätt påverkar ställningstaganden om vilken service och vilka kontakter med t.ex. myndigheter man har och vill ha på finska. Det är dessutom avgörande vilken kompetens man anser sig ha på både finska och svenska.

De *äldre* har angett att de är säkrare på *finska*, där man känner sig mer kompetenta i tal än i skrift. De har också i många fall uttryckt att de inte klarar av "byråkratisk finska", dvs. de har låg kapacitet i användningen av offentligt språkbruk på finska. De har i ca en fjärdedel av fallen klara problem med *svenskan*, med följderna att de kan kallas språksvaga på svenska, och därmed behöver de tolk eller en finskspråkig samtalspartner, kanske fr.a. vid myndighetskontakter och vid sjukhusbesök samt ifråga om äldreomsorg/äldreomsorg. De resterande äldre anger också att de inte behärskar offentligt svenska särskilt väl. Många anger ordförrådet och facktermer som den stora svårigheten, men sannolikt rör det sig om problem även på andra grammatiska nivåer, liksom om behärsknigen av olika stilnivåer.

De *yngre* har till övervägande del inga problem med skriven eller talad *svenska*. De behärskar även offentligt språkbruk på svenska. De anger i samtliga fall, förutom för två informanter som är födda i Finland, att deras svenska är starkare än deras finska. En del av de yngre kan karaktäriseras som analfabeter i finskans skrift, dvs. de är inte litterata på *finska*. De är hänvisade till ett talspråk på finska, som till stora delar är baserat på föräldrarnas talspråk, med rötterna på landsbygden i många fall, och där föräldrarnas relativt korta skolbakgrund har påverkat tilläggnandet av olika stilar på finska. De anser sig behärska en finska som är till för privat bruk, i familje- och närmiljön. De saknar kunskaper i "byråkratisk" finska, dvs. i ett offentligt språkbruk. Ordförrådet anges som den stora stötestenen, men sannolikt rör det sig om problem på samtliga grammatiska nivåer, liksom med den offentliga stilnivån.

Både generationerna fick även ange om de hade språkliga brister, som de ville åtgärda. För de *äldre* var en ganska utbredd syn att man inte längre hade anledning till det för svenskans vidkommande; det var redan för sent, ansåg många, även om andra menade att det alltid fanns anledning att utveckla språket vidare. De *yngre* hade en större beredvillighet, fr.a. när det gäller finska. Man saknade ofta lokala möjligheter till språkstudier utöver de man kände till, vilka i huvudsak bestod av universitetens och högskolornas kursutbud. Man ville bl.a. bättra på ordförrådet och grammatiken för skriftligt bruk. En ganska utbredd åsikt var att man inte längre hade tillgång till bl.a. studieförbundens utbud av kurser i finska, eftersom dessa hade avvecklats vartefter. Man efterfrågade ett förbättrat kursutbud i finska på denna nivå. Önskan att använda sin egen fritid till detta var dock ändå generellt dämpad, varför en typ av paradox kan sägas föreligga för denna aspekt. Detta kan dock

även ha att göra med att många var i färd med avsluta ungdomstidens studier och de hade inte planerat att studera vidare direkt.

Ett omdöme som återkom var dock bristen på kompetens i ”byråkratisk finska”, dvs. offentligt språkbruk. Både den bild som gavs av speciellt de yngre informanterna om den egna kompetensen, och om vad de vill förbättra, ger anledning till att konstatera att ett delområde av målsättningen med minoritetsspråkpolitiken, att skapa förutsättningar för att använda minoritetsspråket både för privat bruk och i offentlig miljö, inte kan anses vara tillfredsställande ombesörjt för närvarande. Framför allt blir situationen sämre på sikt, då användningsområdena för finskan och dess domäner begränsas för varje uppväxande generation, och därmed också den bredare, mångsidigare kompetensen i finska.

De språkliga kompetenser informanterna har rapporterat beror till största delen på två faktorer: hur föräldrarna har ställt sig till stöd till finskan och användningen av den i hemmiljö, och hur skolan har lyckats med uppgiften att skola in i ett språkbruk som går utanför hemmets kapacitet, mot ett offentligt och mer skriftspråkligt språkbruk. Eftersom många av de yngre har rapporterat att man behärskar den delen av de språkliga fältet som man kan förvänta sig att hemmet ska kunna bidra med, blir en slutsats av detta att grunden för den skriftspråkliga och offentliga språkkompetensen, dvs. en kontinuerlig påbyggnad av undervisningen genom hela skolsystemet i finska, är undermåligt utbyggd. Många pekade på både utvecklingen av finska klasser, men också i detta sammanhang på bristen på gymnasienivåns studier i och på finska. Användningsmöjligheterna för finska i mer formella situationer är i dagens situation dessutom få, vilket ytterligare försvagar språkets möjligheter att bli mångsidigt använt och inlärt.

7.3 Informanternas syn på sig själva – identiteterna

Även frågor om identitet antogs kunna ha ett samband med hur man ser på finskans möjligheter och rättigheter i Sverige. Det antogs vidare att identitetsfrågor kan kopplas till språket, fr.a. till språklig kompetens. Frågor om än mer flexibla eller situationellt betingade identifikationer ställdes inte, då vi antog att dessa skulle vara mindre utslagsgivande beträffande utredningens huvudfrågor. Trots att man generellt i bl.a. identitetsstudier har antagit att nationella/kulturella identiteter s.a.s. är på väg ut, visade sig frågan vara

relevant, och man hyste starka känslor om den egna etniska identiteten, som de flesta också kunde motivera valet av.

Fem olika alternativ gavs, vilka antas utgöra identifikationer på en skala från det finska, över finne i Sverige, sverigefinne, finne och svensk, till svensk. Även om alla alternativen fanns återgivna hos båda generationerna, antyder svaren att en glidning från en mer stabilt rent finsk identitet, över de tre ”mellanlägena” mot en svensk, har inletts. En tredjedel av de *äldre* var enbart finska, knappt hälften ansåg sig vara finnar i Sverige, tre såg sig som sverigefinnar, en som både – och, och en kände sig enbart som svensk. Men även bland de *yngre* fanns hela skalan, även om fallen som var enbart finska minskat till en dryg fjärdedel, och bara två var finnar i Sverige. Lika många som kände sig som enbart finnar kände sig som sverigefinnar (6), fyra som både - och, och fyra som svenskar. 18 av 22 yngre anger alltså en identitet som har med finskhet att göra, på ett eller annat sätt.

Motiveringarna var ganska varierande, och samma motivering kunde användas för olika identiteter, i båda generationerna. Förutom att man kunde se en del hänvisningar till drag som kan klassas som tillhöriga kategorin ”Blut und Boden”, liksom till traditioner, mentalitet, sisu, ishockey, skolgång, kamrater, vistelsetid osv., fanns språk med som det oftast nämnda motivet till val av identifikation. Detta gällde både finska och svenska. Det senare nämndes alltså också som en identifikationsfaktor, bland både äldre och yngre. Det fanns dock en klar och något oväntad skillnad mellan generationerna. De äldre hänvisade till språket (finska) i många fall, men finskan fanns mer än dubbelt så ofta med bland de yngres omnämmanden. Vi har tolkat det som så, att för de äldre har finskan en naturlig plats i identiteten, och man har en självklar relation mellan identitet och språklig kompetens. De yngre däremot, som i de flesta fallen har angett att de dels kan svenska bättre, dels anger brister i sin finska på olika sätt, har antagligen gett finskan en annan typ av utrymme. Den utgör, även enligt de yngres egna och föräldragenerationens, de äldres, kommentarer om deras barn, ett känslspråk. Men finskan får dessutom axla en tydlig symbolfunktion för det finska och för finsk identitet. Kopplingen mellan hög språklig kompetens i finska och finskbetonad identitet var möjligen svagare, men relationen mellan finskan och dess symbolfunktion starkare, än väntat. En hypotetisk slutsats är emellertid att identitet – om den är baserad på språklig kompetens – inte ensam skulle ha en avgörande betydelse för viljan att förorda t.ex. finskspråkig service inom olika domäner.

7.4 Om finskans minoritetsposition

En allmän inställning till vilken position finskan i Sverige har och kanske också borde få, inledde ett block med frågor. Det fanns relativt tydliga skillnader mellan generationerna för detta. Den tydligaste var att de *äldre* generellt levde med dessa frågor, och finskans minoritetsställning aktualiserades för dem i många olika sammanhang. Finskans position var ett samtalsämne bland vänner och bekanta, i föreningar, man fick information genom tidningar och TV osv. De verkade relativt sett mer insatta i debatten och hade också oftare klart för sig vad minoritetsställningen – i allmänna ordalag – bestod av. Däremot hade man i likhet med de yngre relativt sällan klart för sig vad ställningen förde med sig i detalj, vad man kunde förvänta sig och kräva av den och av samhället. De *yngre* var dels ytligare insatta i debatten, dels hade färre kunskap om minoritetsställningen. Yngre män verkade klart mer insatta i denna frågeställning än yngre kvinnor. Bristen på insikter ledde också för en handfull yngre till att man var mindre benägna att uttala sig specifikt om frågan och också om t.ex. resultaten av en svensk integrationspolitik.

De som ändå visste mer om finskans minoritetsställning sammanfattade ofta detta med att den inte reflekterades i praktiken för finskans del. Detta gällde både äldres och yngres åsikter. En annan åsikt som både generationerna delade var att man på sverigefinskt håll var för ”flata”, alltför tillbakadragna. Man borde aktivera sig mera och kräva det som ställningen gav utrymme för.

De som visste mer om finskans ställning, betonade främst två orsaker till att detta var rätt och riktigt. Det ena rörde den långvariga gemensamma historiska bakgrunden, det andra rörde det stora antalet sverigefinnar och deras bidrag till uppbyggnaden av det moderna, industrialiserade folkhems-Sverige.

Det fanns ytterligare en skillnad mellan äldre och yngre, som bottnade i bristen på kunskap om minoritetsställningen. De *äldre* gjorde i stort sett alla en klar åtskillnad mellan en minoritetsställning/-politik och en invandrar-/integrationspolitik. De *yngre* var försiktigare, och använde sig oftare av argument för stöd till finskan från ett jämlikhetsperspektiv, som bottnade i att alla har samma rätt till stöd för sitt eget språk. Detta är den omvända formuleringen av vad det omgivande samhället ofta förmedlar till dem, att eftersom inte alla språk kan få samma möjligheter, ska heller inte finskan ha några speciella rättigheter. De äldre har både genom sina egna erfarenheter, genom vilka de sett finskans uppgång och

fall, och genom sverigefinska media kunnat skaffa sig en mer gedigen kunskap. Har de dessutom haft egna barn, har de konfronterats med hemspråksdebatten och kanske deltagit i kampen för att få arrangera och senare, få behålla finskundervisningen för deras barn. Mycket av detta är de flesta yngre inte medvetna om, i dagsläget antagligen mest för att de inte har samma intresse för eller möjligheter att följa sverigefinska media. Anledningen till att man är hänvisad till sverigefinska media är att svenskspråkiga media har visat ett sporadiskt eller inget intresse för dessa ämnesområden.

Bristen på djupare information om minoritetsställningen leder synbarligen också till en mer avmätt och tillbakadragen inställning till finskans möjligheter och rättigheter. Om man inte vet om sina språkliga och minoritetsrättigheter, vet man heller inte hur och vilka krav man kan ställa på samhället. Ur samhällets synvinkel är detta dubbelbottnat. Å ena sidan kan man inte genomföra en lyckad minoritetspolitik om medborgarna själva inte känner till sina möjligheter, å andra sidan kan man styra medborgarnas krav i den riktning man vill, genom att inte informera om deras möjligheter, i detta fall om vad minoritetsställningen innebär. Det är på ett djupare plan en fråga om demokratins grundläggande principer. Om denna brist på insikter hos dessa yngre beror på brist på information, genom att bl.a. skolan och svenskspråkiga media inte förmedlar den, blir slutsatsen att informationsflödet behöver förbättras, kanske främst bland de unga, och inte enbart på finska.

7.5 Användningen av finska i olika sammanhang

Både frågan om en domänanknuten och en personbunden användning av finska pekade entydigt i samma riktning. En viktig bakgrundsfaktor för detta bör anges först. Finskan i Sverige har inte kunnat utveckla en ställning som ett omfattande och mångsidigt använt språk. Finskan har återkommande främst använts inom de privata och fritidsanknutna domänerna, inom viss undervisning, vissa media, begränsat inom kulturaktiviteter, idrott och periodvis inom det politiska fältet. Den domänutvidgning som finskan inledde fr.a. under decennierna efter att de stora inflyttningskullarna anlät på 1960- och 70-talen avbröts redan under 1980-talet. Finskan har först under 2000-talet åter etablerat sig som ett offentligt språk, men i högst begränsad utsträckning.

Både äldre och yngre informanter har en klart avgränsad användning i de allra flesta fallen av finska, nämligen till familje- och pri-

vatsfären. De fåtal kontakterna inom offentliga domäner, t.ex. med myndigheter, har antingen skett genom tolk/språkhjälp i oundgängliga fall, eller med finskkunnig personal på t.ex. sjukhus, men oftare mer eller mindre sporadiskt; enskilda individer har av någon spontan anledning bestämt sig för att använda finska.

Bland de yngre nämns också flera gånger, vilket är helt i enlighet med ovan nämnda tendens, att finskan i övrigt används med äldre släktingar, ofta vid besök i Finland.

I anslutning till en diskussion om ett utvidgat förvaltningsområde för finska, kan man konstatera att detta skulle kunna leda till en viss revitalisering av finskan i mer offentliga sammanhang, och utvecklingen av den till ett mer mångsidigt brukat språk. Detta förutsätter dock två saker, förutom den utbyggda och skyddade möjligheten att få använda finska. Det ena är att de myndighets- eller serviceanställda – förutsatt att tolk inte används regelmässigt – själva behärskar en finska som är mångsidig och anpassad till yrkes-/serviceutövningen. Det andra är att kunderna/de vanliga sverigefinnarna, får en möjlighet att utveckla sitt språk till en sådan nivå, att man behärskar inte bara den privata sfärens finska, utan även en mer anpassad finska, både beträffande ordförråd och grammatik samt dess stilistiska nivåer. Som det är nu, skulle många unga inte använda finska i t.ex. myndighetskontakter, bl.a. med hänvisning till att man inte behärskar finskan tillräckligt väl för dessa behov, och då man däremot kan klara av det på svenska.

7.6 Om användningen av finska och hjälp med svenskan vid myndighetskontakter

Av de *yngre* rapporterar alla att de klarar av svenskan i de situationer som de kan tänkas använda den i, även med myndigheter. De klarar generellt inte av samma kommunikation på finska. De *äldre* har i ca en fjärdedel av samtliga fall uppenbara och direkta behov av språkhjälp eller tolk vid sådana kontakter, på svenska. Även de övriga äldre har till stor del behov av stöd vid skriftlig eller mer krävande användning av svenska för offentligt bruk/kontakter med myndigheter. De äldre menar också, att de å ena sidan inte har utvecklat sin finska i riktning mot ett offentligt bruk, men att de å andra sidan också tappat en del av den kompetens de en gång besatt inom dessa domäner, efter sin långa vistelsetid i Sverige. De saknar också delvis kontakter med den moderna utvecklingen av finskan i Finland, samtidigt som finskan i Sverige av nödtvång måste

utveckla ett eget fackordförråd inom mycken offentlig verksamhet, då samhällena och servicefunktionerna skiljer sig åt mellan Finland och Sverige.

De *äldre* menar trots detta att de i 20 fall av 23 skulle använda finska i kontakter med myndigheter, om tillfälle gavs. Behovet att kunna uttrycka sig säkert själv övervinner önskemålen att skaffa sig en bredare egen språklig kompetens i finska. Det visar också att man känner sig språkligt tryggare och bekvämare på finska.

Det finns i de synpunkter på och graderingen av vilka servicefunktioner som är viktigast för dem, på finska, en skala som ter sig relativt naturlig. Den gäller främst de äldre, men även de yngre har liknande åsikter om detta. De viktigaste domänerna inom vilka man vill ha service på finska är åldringsvård/äldreomsorg och sjukvård. Dessa utgör ibland livskritiska kommunikationssituationer, som inte får innehålla alltför mycket av fri tolkning av vad som har avhandlats mellan de inblandade i samtalet.

De näst viktigaste domänerna för de flesta äldre utgörs av sådan myndighetsutövning, där små misstag likaså kan leda till ganska ödesdigra, eller åtminstone svårreparabla missförstånd (speciellt om man har svårigheter med språket), nämligen Försäkringskassan och Skatteverket.

Det tredje fältet som likaså prioriteras högt är skolområdet och stöd/undervisning i och på finska. De yngre tenderar att uppvärdera det senare, antagligen av flera skäl. Bland annat har de egen färsk positiv erfarenhet av skolvärlden och undervisning åtminstone till viss del på finska. Äldreomsorg är för deras egen del en hypotetisk fråga, även om många har den inpå knuten genom åldrande föräldrar. Likaså kan sjukvård för en yngre och friskare person vara en mer hypotetisk fråga. Dessutom har de yngre sina goda kunskaper i svenska att falla tillbaka på.

De äldre uttrycker för sin egen del dessutom farhågor för språkförlust i svenska vid åldrandet. De yngre uttrycker samma farhåga för anhörigas del. Detta påverkar samtliga till att värdera just åldringsvård, speciellt med tillägget sjukdomsbild, som det absolut viktigaste området att få finskspråkig service på. Denna synpunkt blir desto viktigare i ett längre tidsperspektiv, eftersom de tidiga, stora kullarna av invandrare från Finland nu sakta men säkert är på väg upp i pensionsåldern. Om den andel som dessa resultat antyder äger en vidare tillämplighet, att ca en fjärdedel behöver språkstöd eller tolk, behöver tolkfrågan eller tillgängligheten av finskkunnig personal bli en fråga som ges särskilt utrymme i framtida diskussioner om finskans särställning. Om det

bland de övriga dessutom finns många som vid stigande ålder av å ena sidan sociala skäl – man tappar kontakten med svenska före detta arbetskamrater – och å andra sidan av medicinska skäl – förlorar svenskan vid olika typer av åldersrelaterade sjukdomar, är framtidsutsikterna ytterligare mer alarmerande beträffande behovet av språkligt stöd relaterat till tillgången på det. En slutsats torde vara att de som ska kunna utbildas till att erbjuda denna typ av service är tvåspråkiga sverigefinska ungdomar, vilket kräver insatser både inom yrkes- och språkutbildningen.

För denna aspekt, användning av finska med myndigheter, fanns det en regional prägel: de från Stockholms läns övriga kommuner uttryckte klart oftare att man ville utnyttja sådana möjligheter än de andra tre kategorierna, 10 av 12, medan de övriga hade en jämn fördelning med ca hälften vardera, dvs. ca hälften skulle använda sig av finska vid kontakter med myndigheter, hälften inte.

7.7 Mediekonsumtion på finska om finskt, sverigefinskt och svenskt

Mer än hälften (64 %) av informanterna ser på/lyssnar på finska TV-program, och något färre (51 %) ser/lyssnar på sverigefinska TV-program. Det senare hänför sig mest till de dagliga nyheterna (Uutiset). Knappt hälften hade någon gång hyrt finskspråkiga filmer. Både för radioprogram och tidningar konsumerade fler de sverigefinska alternativen än de finska från Finland, men t.ex. finska dagstidningar lästes fortfarande av många (44 %). För radioprogrammen var situationen dessutom den, att något fler än hälften (51 %) lyssnade inte på finskspråkiga program alls, medan detta endast gällde ca drygt en fjärdedel för tidningar. Tidningsläsandet är i sin helhet i stort sett lika frekvent som TV-tittandet på finska.

Det finns en klar skiljelinje för dessa mediekonsumtionsvanor. De yngre ser på/lyssnar på finskspråkiga media och läser på finska i betydligt mindre utsträckning än de äldre. En del av de yngre menar också att de snarare konsumerar finskspråkiga program tillsammans med sina föräldrar, än av egen vilja.

Denna åtskillnad mellan generationerna är naturlig av ett skäl. Den språkliga kapaciteten är svagare i finska bland de yngre, samtidigt som deras svenska är starkare. Åtminstone beträffande den dagliga konsumtionen av tidningar torde detta spela en avgörande roll, liksom för radio. Å andra sidan, som vi påpekat ovan, leder detta till en spiral av mer motstånd till att läsa/lyssna på finska, ju

mer sällan man konsumerar media på finska, i och med att språkfärdigheten avtar när man inte underhåller och utvecklar språket.

För minoritetspositionens del har detta också följder. De äldre har både genom sina egna erfarenheter och genom sverigefinska media fr.a. – Sisuradio, SVT:s finska nyheter och de två nationella tidningarna – kunnat skaffa sig en mer gedigen kunskap om sverigefinskheten och dess minoritetsposition. Detta beror både på de ovan nämnda språkliga aspekterna och vanorna, men också på att svenska media sällan kommenterar de sverigefinska frågorna.

7.8 Bruket av finska bland de äldres familjer och de yngres, samt om finskan i förskola och skola

De äldre männen och kvinnorna visade sig ha lite olika mönster i det språkliga umgänget med egna barn och barnbarn. Medan samtliga män sade sig använda finska med sina barn, använde ungefär hälften av de äldre kvinnorna finska med barnen. En orsak kan vara att kvinnorna i högre grad bildat familj med svenskar, vilket påverkat språkvalet i familjen mer entydigt i riktning mot svenskan.

Fyra av åtta äldre mäns barnageneration hade fått modersmålsstöd i finska. Endast två av de äldre kvinnorna sade att deras barn hade fått modersmålsstöd i förskolan. Förutom naturliga orsaker, t.ex. att barnen flyttade till Sverige efter förskoleåldern, var en vanlig orsak att man inte hade fått information om denna möjlighet. Andra fick inget modersmålsstöd även om man själv hade velat ha det. En del avstod då eftersom den finskspråkiga förskolan låg alltför långt bort. Modersmålsstöd i finska för barnen har varit ett relativt främmande fenomen, dels p.g.a. av bristen på information, dels p.g.a. av alternativen: ett par kvinnor hade varit hemma med barnen, andra hade valt svenska alternativ, även när trycket på att endast erbjuda barnen svenskspråkig förskola hade uteblivit från svenska anhöriga.

Alla äldre hade inte barnbarn i förskoleålder ännu, men endast fyra av elva äldre mäns barnbarn hade fått modersmålsstöd i finska i förskoleåldern. Motsvarande siffra för äldre kvinnor var två. I denna generation, även om de äldre inte alltid kunde säga säkert hur det hade förhållit sig med det, var modersmålsstöd i förskolan sällsynt. En del visste att de inte fått någon information, andra att deras barn hade fått söka information om förskoleverksamhet på finska själva, andra åter att de trots detta inte kunde få sådant stöd.

Ett mönster verkade dock utmejsla sig. De som hade arrangerat finskspråkig förskoleverksamhet för barnen, var familjer som även i barnbarnens generation fortsatte den traditionen. Detta kunde också gälla dem, som på annat sätt hade fått en finskspråkig grund i motsvarande ålder. Omvänt verkar det vara som så, att de flesta barn som inte hade fått finskspråkig förskoleverksamhet, valde samma alternativ i sin tur för sina barn. Alla de äldre ville dock inte blanda sig i barnens uppfostran av deras barn i sin tur. En del hade inte heller riktigt klart för sig hur eller om barnen hade skaffat information om finskan i förskola/skola själva.

Beträffande modersmålsundervisningen i skolan för de äldres barn visade det sig att fler hade kunnat välja antingen finska klasser eller timundervisning i finska 1–2 timmar i veckan än modersmålsstöd i förskolan. I ca nio fall av tio bland de äldre männens familjer hade barnen fått modersmålsundervisning i någon form och nästan lika stor andel hade fått det i skolan bland de äldre kvinnornas barn.

I de kommentarer som de äldre avgett om omständigheter kring modersmålsundervisningen kan följande märkas. Det har varit en mycket stor variation i hur mycket och länge man hade fått modersmålsstöd och undervisning för barnen:

- en del har inte fått modersmålsstöd alls,³⁴
- en del har kunnat välja mellan finska klasser (främst fram till 1980-talets mitt), andra har kunnat välja timundervisning 1–2 timmar i veckan,
- de som har gått i finska klasser, har i en del fall kunnat gå klasserna 1–4, andra 1–6, och senare en del 1–9 på finska och svenska; få har haft möjlighet eller vilja att läsa på finska på gymnasiet,
- i en del fall har undervisningen i klassform lagts ner från vårterminen till påföljande hösttermin,
- i en del fall ledde avvecklingen av finska klasser till skolstrejker bland föräldrar under 1980-talet, men detta påverkade inte avslutet,
- undervisningen har varit förlagd till andra lektionstillfällen (som ledde till att man skulle välja bort andra ämnen; under ett tidigt skede rörde detta sig bl.a. om svenska och matematik),
- med minskade och minskande antal elever fick man sammanföra helt olika språkliga förkunskapsnivåer till samma klasser,

³⁴ Det finns inga säkra uppgifter om detta totalt sett, men den andel som är representerad bland de äldres barn här tycks vara något högre för den tidpunkt det rör sig om, och betydligt högre än för samtliga sverigefinska barn från 1970-talets början fram till våra dagar.

- vilket ledde till att både de duktiga och de mindre avancerade emellanåt valde att avsluta deltagandet,
- yngre och äldre syskon har ofta inte kunnat välja samma form av undervisning,
 - lärarna har ansetts/varit obehöriga i stor utsträckning under de tidigare decennierna,
 - det finns ett utbrett intryck om att det mesta var bättre arrangerat tidigare, och att det har blivit sämre med åren,
 - föräldrarna har återgett processen med uppbyggnaden av och försöken att avvärja avvecklingen av speciellt de finska klasserna som frustrerande, eller som en förälder beskrev detta, som att "simma i tjära",
 - ett återkommande tema är att man inte har fått tillräcklig information från skolor och kommuner, framför allt efter 1980-talets början, och
 - försämringarna accelererade när kommunerna fick överta både det ekonomiska och administrativa ansvaret för modersmålsundervisningen i början av 1990-talet.

Man kan också konstatera att andelen och antalet som i barnbarnens generation fått modersmålsundervisning sjunkit dramatiskt jämfört med barngenerationen (dvs. till de äldre i studien). Många tog upp en effekt av språkbytet: föräldrar och mor-/farföräldrar ser med besvikelse på att de inte kan kommunicera med barn och barnbarn i vissa fall, och i andra anser de det vara sorgligt att de efterkommande tappar finskan i sig. De yngre har omvänt uttryckt både sorg och frustration över att de inte har fått eller kunnat lära sig finska väl eller alls, både av de nämnda kommunikativa skälen och för att man även i övrigt hade uppskattat kunskaper i finska. Man kan tala om en sorts språksorg. Denna frustration känns igen från många andra språkbyteskontexter globalt, men även från Sverige, t.ex. från Tornedalen. Inte sällan anklagas föräldrarna för denna utveckling, även när utomliggande faktorer bär huvudansvaret för språkbytet.

En sammanfattning av dessa föräldra-/äldre informanters kommentarer skulle vara att modersmålsstödet varit mindre väl utbyggt än modersmålsundervisningen. Det innebär också att svenskan för många blivit en "språkkil" in i barnens tvåspråkiga utveckling redan före skolåldern; det har varit både praktiskt och psykologiskt svårt att påbörja undervisning i finska när man endast haft svenska i förskoleåldern. Beträffande finskundervisningen i skolan kan man sammanfatta det som att verksamheten varit osäker, kortsiktig,

sporadisk och saknat en påtaglig struktur, eller med ett sammanfattande uttryck, den har varit byggd på extremt porös grund.

Det förklarar också varför hela verksamheter kunde försvinna över en natt. När de har fungerat tycks detta ha varit beroende av stora grupper eller enstaka föräldrars vilja å ena sidan att bearbeta skolor och myndigheter, och å andra enstaka förstående tjänstemän. När grupperna har tunnats ut, och de engagerade föräldrarna har försvunnit från scenen, har det inte funnits någon garanterad kontinuitet. Modersmålsstödet och -undervisningen har m.a.o. inte utgjort en del av det etablerade skolväsendet.

De flesta *yngre* har uppgett positiva erfarenheter av att ha fått lära sig finska, av finskan som en resurs för Sverige osv. Man tyckte också ofta att man nästan ”gratis” fått med sig finskan från hemmet, vilket de betraktade som en merit. Även språkets roll för identiteten och som ett känslspråk betonades.

De yngre i studien har i många fall, ca hälften (11 stycken), varit med om att få modersmålsstöd i förskolan och de hade fått modersmålsundervisning själva, ca hälften eller 13 stycken. En del hade flyttats över i hela finska grupper från förskola till skola.

Informationen hade föräldrarna ofta skaffat sig själva. I vissa fall återkom samma besvär återberättade, nu om dessa informanternas föräldrars kamp för att tjata sig till modersmålsundervisning för barnen. Men andra hade däremot bott i en kommun som informerade genom skolan om möjligheterna.

De yngres beskrivningar av erfarenheterna från hemspråks- och modersmålsundervisningen var mestadels positiva. Byten till svenska klasser hade upplevts som tunga, och man hade saknat den egna gruppens ”kultur” i de finska klasserna. Sammanhållningen upplevdes som en positiv faktor, men övergången till svenska klasser blev därför också besvärligare, när man inte längre hade den finska gruppens trygghet med sig.

Praktiska problem med undervisningen nämndes också, bl.a. med ojämna språkliga förkunskapsnivåer bland eleverna, obehöriga lärare och emellanåt kravlös undervisning.

Trots att en del barn inte var riktigt säkra på hur t.ex. föräldrarna hade skaffat sig information om modersmålsundervisningen, och även på en del andra punkter var osäkra på föräldragenerationens syn på finskan, var de flesta obenägna att ge kommunerna godkänt med avseende på hur dessa hade stött eller motarbetat undervisningen i finska. Andra trodde också att föräldrarnas syn på finskan var ännu mer positiv än deras egen.

Samma nedgång och avveckling av klasser som de äldre hade anfört som ett tecken på att kommunerna inte stödde finskan i skolan, nämndes också av dessa yngre informanter. En känsla av att det varit enklare och bättre tidigare uttrycktes också. En del hade också färsk erfarenheter av t.ex. hur det inte gick att få undervisning i finska på gymnasienivån.

Sammantaget kan man säga om de yngre att de som hade fått modersmålsstöd och –undervisning, vilket var en majoritet, hade uppskattat det ganska högt. De hade upplevt miljön som trygg och sammanhållningen som god. De uppskattade också sina kunskaper i finska, både av personliga skäl och av meritskäl. Liksom hos de äldre verkar det ändå finnas en tunn kommunikationslinje och i många fall inte så mycket diskussioner om aspekter på undervisningen i finska i Sverige. Man har ärvt ett förhållningssätt och det faktumet att man följt samma ”språklinje”. De som hade fått möjlighet att välja finska fortsatte denna linje så länge det var möjligt i praktiken, genom i stort sett hela skolan, vilket dock styrdes av skolans prioriteringar. De som inte fått lika mycket finska genom skolan följde denna tradition, och gör det även i nästa generation. Eftersom denna typ av nedärvda förhållningssätt förstärks för svenskan vartefter och möjligheten att upprätthålla finskan i följande led försvagas för varje generation – möjligen förutom i de kommuner som har friskolor med deras resp. förskoleverksamheter – kan man tala om en ökande svenskbetonad språklig snedrekrytering, som försnabbar språkbytet. Gemensamt med andra typer av ärvda sociala eller andra snedrekryteringar är att det är svårt att bryta mönstret.

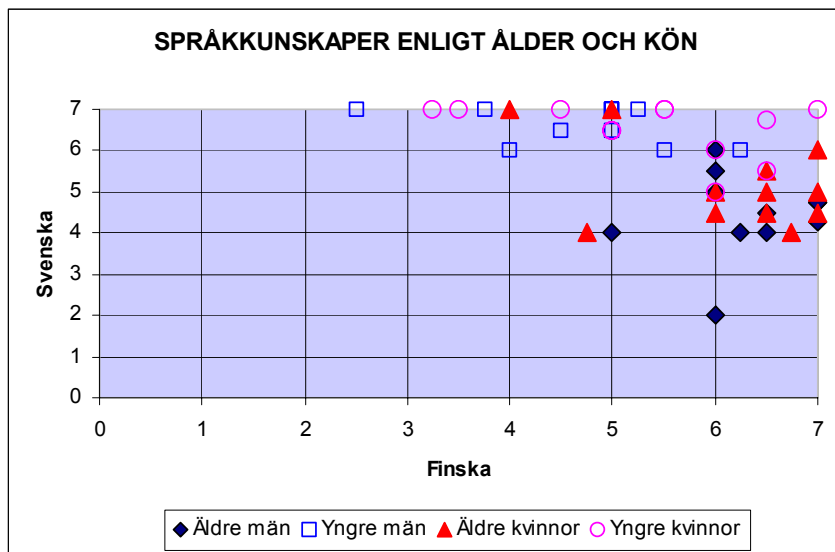
7.9 Ett försök till generalisering på gruppnivå av språkliga kompetenser och deras betydelse för språkstöd

De individuella rapporterna om språklig kompetens i huvudtexten ovan gav ett visst djup och variation i svaren. För att se om det finns något samband utöver det som redan framkommit, med de i stort sett diametralt motsatta kompetenserna i finska och svenska bland äldre och yngre, har vi sammanfört svaren i ett par figurer.

Informanternas språkkunskaper presenteras gruppvis uppdelade i två olika diagram. Det första diagrammet (Figur 2) visar informanternas språkkunskaper enligt ålder och kön och det andra diagrammet (Figur 3) visar språkkunskaper enligt region. Det indextal för språkkunskaperna som definierar informanternas totala språk-

kunskaper har tagits fram med hjälp av deras självbedömningar av skriftliga och muntliga språkkunskaper i vardera språket. T.ex. självbedömda kunskaper i finska har beräknats på ett enkelt sätt enligt följande. Om en informant hade gett sig själv värdet 6 för muntlig och 4 för skriftlig förmåga har detta blivit $(6+4/2=)$ 5. Om en informant har bedömt sina kunskaper i svenska med 7 för muntliga och 6 för skriftliga färdigheter har detta på samma sätt blivit $(7+6/2=)$ 6,5. Detta är ett mycket grovt mått, men vi antar att det ger en bild av bredden av de språkliga möjligheterna som informanterna har i vardera språket.

Figur 2. Språkkunskaper enligt ålder och kön

I Figur 2 kan de två olika åldersgrupperna tydligt urskiljas. För skillnader i språkkunskaper enligt kön framgår detta inte lika tydligt. De *yngre* informanterna placerar sig uteslutande i den övre delen av diagrammet, vilket betyder att de har bedömt sina kunskaper i svenska i genomsnitt mycket högt, 5,5–7 på skalan. Deras självbedömda kunskaper i finska varierar betydligt mer, från 2,5 till 7. De *äldre* informanterna placerar sig något mer utspridda i diagrammen, men även här kan en tendens urskiljas. De flesta äldre informanterna har placerat sina kunskaper i finska i den övre delen av skalan (6–7), medan kunskaper i svenska inte bedömts vara lika bra.

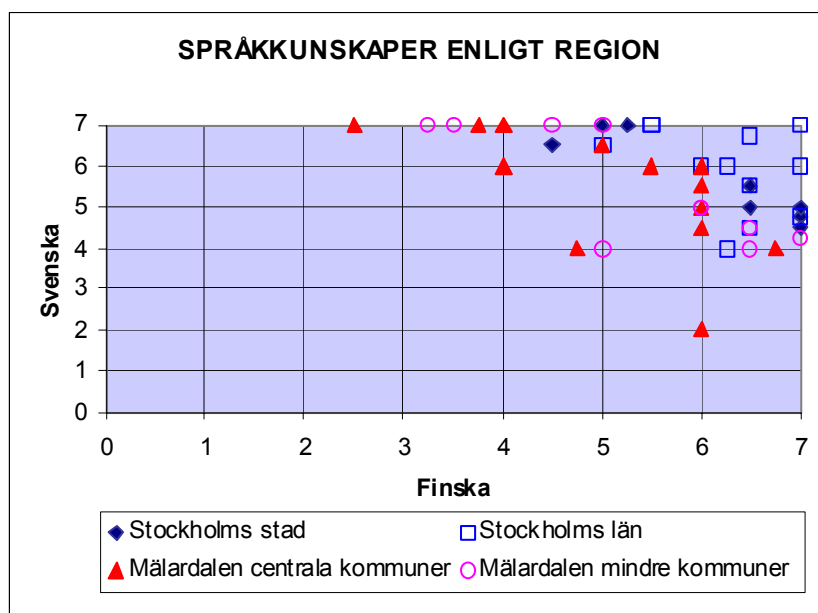
Om man vill försöka generalisera ytterligare, kan följande noteras. *Kvinnor*, oavsett ålder tycks generellt uppskatta sin språkförmåga som bättre än männens. Eftersom vi inte har kunnat utföra en språklig/lingvistisk avstämning som man skulle kunna relatera till självbedömningen är det osäkert om det verkligen förhåller sig så. Det finns dock andra studier som ger liknande resultat, varför det inte vore överraskande. Kvinnor får också bättre resultat inom respektive åldersgrupp: yngre kvinnor ser ut att ha fler som anger sig vara högkompetenta i båda språken samtidigt, fler som anger högre värden för finska och fler som anger högre värden för svenska, än de yngre männen. Bland de äldre har ingen man angett så höga värden för svenska som ett par kvinnor.

Man har i olika sammanhang pekat på att finska kvinnor på olika sätt kan ha tjänat mer på flytten till Sverige (t.ex. Jaakkola 1983). Det finns också antydningar om att detta kan kopplas till språkfärdigheter: kvinnor har antingen lärt sig svenska effektivare eller de har kunnat det bättre redan vid flytten. Det är i viss mån ändå osäkert om det är så att kvinnor har lärt sig svenska bättre, och sedan dragit nytta av detta i t.ex. integrationsprocessen och det sociala livet, eller, om det är tvärtom, att man genom att vara mer socialt utåtriktade lärt sig svenska effektivare.

En slutsats vore ändå, speciellt med tanke på de äldre, att de som verkar vara i störst behov av språkstöd på svenska i olika former – dvs. tolkning eller en finskspråkig samtalspartner – är de äldre männen. Generell statistisk om hälsoskillnader mellan äldre kvinnor och män verkar stämma även för sverigefinnar (*Födelselandets betydelse*, 2004; jfr även Melakari, 2003), varför man kan anta att männen dessutom oftare drabbas av allvarliga sjukdomar och har kortare livslängd. Ur perspektivet åldringsvård och t.ex. sjukvård är det återigen äldre män som kan komma att ha störst vårdbehov, på finska.

I Figur 3 presenteras informanternas språkkunskaper uppdelade efter regional bakgrund. Också här tonar en bild fram på gruppnivå, som verkar relativt tydligt åtskiljande mellan olika undergrupper.

Figur 3. Språkkompetens fördelad på de fyra typerna av kommuner/bostadsorter bland informanterna

Storstadsområdet kring Stockholm har personer som reellt eller enligt denna självbedömning är språkligt säkrare när man tar hänsyn till både finska och svenska sammanvägda och på gruppnivå. Mälardalen centrala verkar i större utsträckning ha svårigheter med båda språken. Mälardalens centrala och mindre kommuner klarar sig dock bättre för svenska, men de som gör det är samtidigt unga. Likaså är de personer som markerat god svenska och som kommer från Stockholms län unga. Det verkar alltså som om faktorn region inte ensam kan förklara fördelningen, utan snarare är det som så, att detta samverkar med ålder och kön.

Man skulle grovt kunna sammanfatta fördelningarna som följer.

- kvinnor klarar sig oftare bra på båda språken, och ännu bättre om de kommer från storstadsregionen;
- yngre kvinnor klarar sig bäst på svenska, men en del är också bra på finska;
- yngre män klarar sig bra på svenska, men har större problem med finskan; och,
- om man kommer från Mälardalens centrala eller övriga kommuner, och är äldre man, har man störst språkstödsbehov av

alla på svenska, men flera har också rapporterat svagare finska än de övriga.

Det finns anledning att tro, att det finns realiteter bakom dessa antaganden som kan ha lett till de nämnda skilda förutsättningarna att klara sig språkligt i Sverige, inte minst i myndighetskontakter. Svårast är det på svenska, och för äldre, speciellt äldre män. Men som de detaljerade kommentarerna från informanterna redan visat, finns det också många som inte känner sig hemma eller trygga i en situation på finska, där man förväntas kunna en ”byråkratisk finska”. Som också nämnts tidigare leder språkkunskaperna till sekundära effekter. Även om vi inte analyserat mediekonsumtionen i större detalj för alla undergrupper är det klart att äldre oftare konsumerar finskspråkiga och sverigefinska media. En effekt av detta blir i sin tur bl.a. djupare insikter i vad den sverigefinska minoritetsställningen innebär, eftersom svenska media inte följt upp denna utveckling på samma sätt. En kombination av svag svenska och insikter i minoritetsställningen, som det finns antydningar om hos äldre män, kan också leda till tydligare krav på finsk språkservice.

7.10 Ett försök till generalisering på gruppnivå av önskemålen angående service på finska i tre typiska kontexter, vård, myndighet och skola

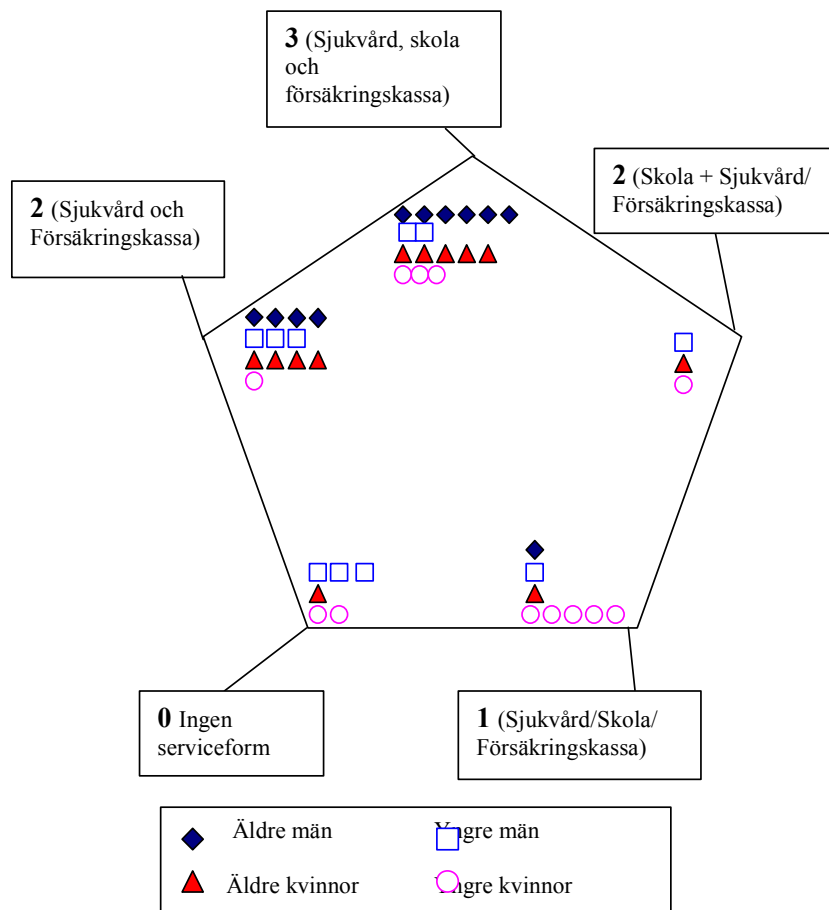
I Figur 4 har vi sammanfört informanterna enligt följande:

- de som har önskat finskspråkig service i tre representativa kontexter – sjukvård, en myndighet och finskspråkig undervisning i skolan – har sammanförts i ett fält.
- de som har önskat service på finska i skola plus antingen sjukvård eller på en myndighet finns i ett annat fält,
- de som önskat service på finska inom sjukvård och på en myndighet återfinns i ett tredje fält,
- de som valt en av representationerna finns i ett fjärde fält, och
- de som inte har svarat att de önskar finskspråkig service alls, finns i ett femte fält.

Ett grundantagande vi har haft, men som informanternas kommentarer redan delvis har förkastat, var att om man inte har språkstödsbehov, i form av tolk eller finskspråkig personal, skulle man heller inte vilja ha finskspråkig service. Man kan även hypotetiskt

anta, att de för vilka skolan inte längre är aktuell genom att de egna barnen passerat den åldern, inte prioriterar finska i förskola/skola. Det finns uppenbart informanter av dessa två typer, men dessa är inte i majoritet och helhetsbilden är mer komplicerad än så.

Figur 4. Informanternas önskemål om finskspråkig service, uppdelning enligt ålder och kön

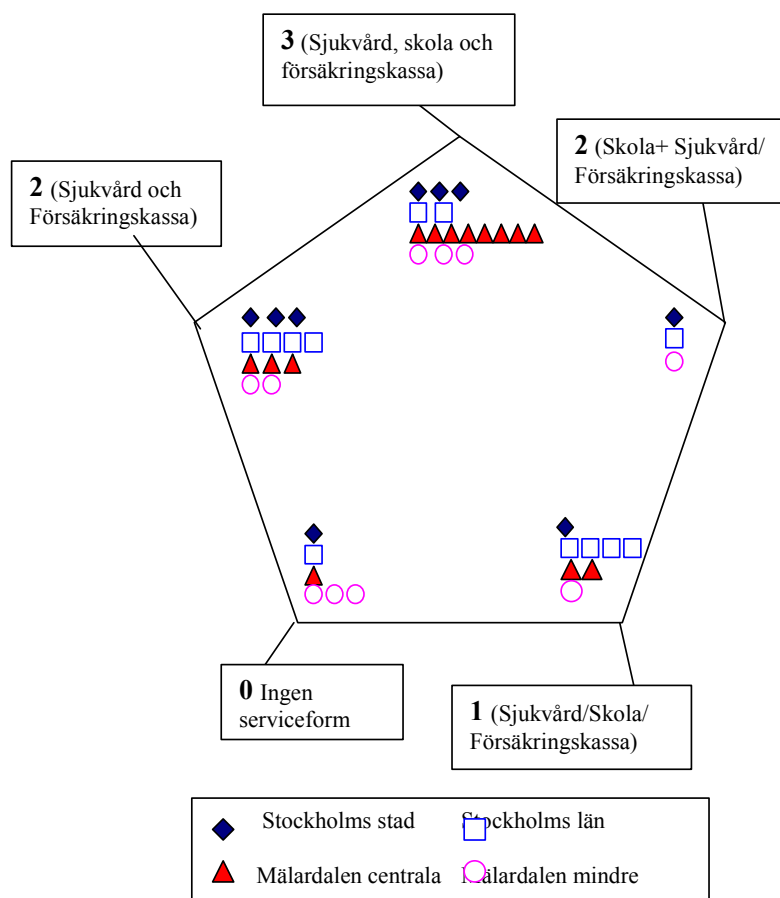
Sjukvård valdes istället för åldringvård, dels för att i stort sett alla informanter ganska samstämmigt ville ha finskspråkig service inom åldringvård/äldreomsorg, och dels för att sjukvård är ett mindre hypotetiskt val för de unga. Bland myndigheterna hade både Försäkringskassan och Skatteverket många röster, men vi valde det

förstnämnda, då fler antagligen varit i direkt kontakt med den än med Skatteverket. Skolan togs med av naturliga skäl, då den utgör ett kritiskt område för hela den fortsatta finskspråkiga tillvaron i Sverige.

De flesta informanterna (Figur 4) finns inom det fält som vill ha finskspråkig service inom alla tre områdena, vård, myndighetskontakter och i skolan. Yngre kvinnor ser ut att vara de som är minst intresserade av finskspråkig service. Äldre verkar prioritera sjukvårds- och myndighetskontakter på finska, högre än de önskar sig finskspråkig skolgång. Yngre återfinns oftare bland dem som inte anger en hög prioritet för något servicealternativ alls på finska. Äldre män – som också visade sig vara de som sannolikt hade störst behov av språkstöd – är de tydligaste förespråkarna för finskspråkig service inom två eller alla tre områdena. Beträffande följderna av dessa tendenser, finns det ur språkbevarandeperspektivet speciellt en som är negativ: unga kvinnor ser ut att ha högre kompetens i svenska än männen, samtidigt som de lågprioriterar t.ex. finskt modersmålsstöd i förskolan. Denna tendens med yngre kvinnor som en förtrupp i språkbytesprocessen känns igen från andra språkbyteskontexter, bl.a. från Tornedalen. Yngre kvinnor var också mindre intresserade av och insatta i minoritetsställningen.

Ser man till den regionala fördelningen är bilden mer diffus (Figur 5). Den tydligast särpräglade gruppen verkar vara informanter från Mälardalens centrala kommuner, där en klar majoritet önskar service på finska inom alla tre områdena, vård, myndigheter, skola. Likaså uppvisar de från Stockholms stad likartade preferenser.

Figur 5. Informanternas önskemål om finskspråkig service, uppdelning enligt regionala grupper.

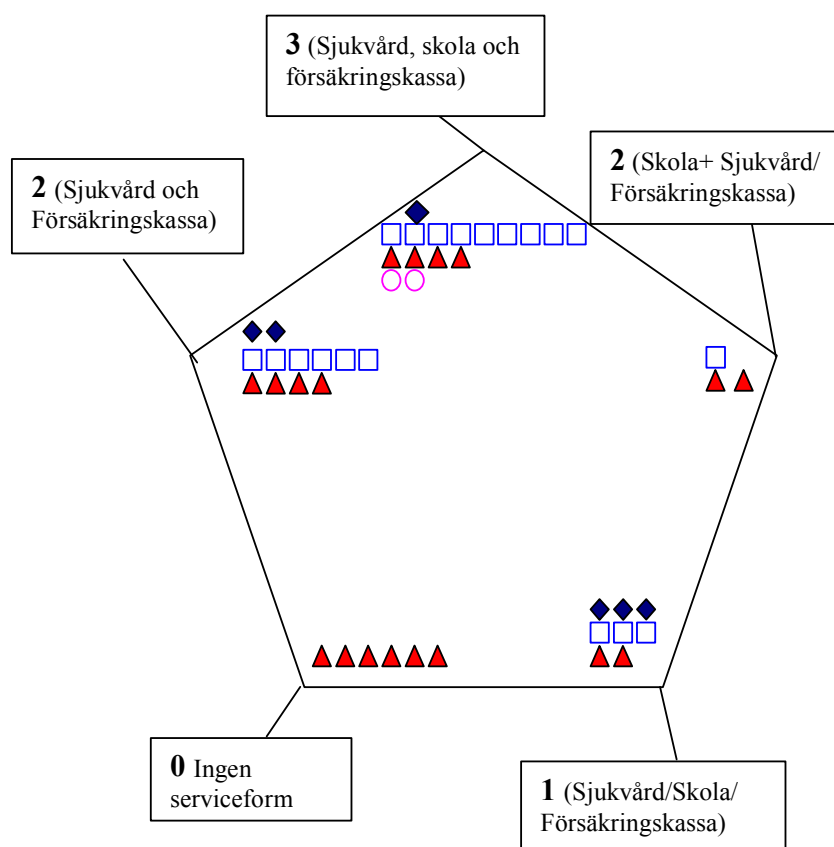

Inom Stockholms län ger man hög prioritet för mellanalternativen, främst vård och myndighetsområdena, medan skola inte finns med lika frekvent. Inom Mälardalens mindre kommuner är det snarast ytterlighetsvalen som gäller, antingen vill man ha service inom alla tre områdena, eller inte alls, men spridningen är också ganska omfattande bland informanterna. En slutsats som redan presenterats ovan verkar ändå vara att faktorn region inte verkar vara avgörande,

men i kombination med ålder och kön och möjligen överlappande med några av dessa, väger den tyngre.

För att ytterligare försöka komma åt vilken roll språket kan ha, inte bara som ett medelvärde baserat på informanternas graderingar av båda språken, utan på språkliga dominansförhållanden, har vi bearbetat data för ytterligare en redovisning (Figur 6).

Figur 6. Informanternas önskemål om finskspråkig service inom vård, med myndigheter och i skolan, samt uppdelning enligt rapporterade språkliga dominansförhållanden

I Figur 6 har vi gått till väga som följer:

- med en romb markeras de informanter som har *höga kunskaper i både finska och svenska*, dvs. informanter som hamnat mellan 6 och 7 på båda skalorna,

- med en fyrkant markeras de informanter som har bedömt sina kunskaper i *finska högre* än sina kunskaper i svenska; kunskaperna i finska hamnar för dessa mellan 6 och 7 och kunskaper i svenska mellan 4 och 5,75,
- med en triangel markeras de informanter som har bedömt sina kunskaper i *svenska högre* än sina kunskaper i finska; kunskaperna i finska för dessa hamnar mellan 2,5 och 5,5 på skalan och kunskaperna i svenska mellan 6 och 7; och sist,
- en liten grupp, markerade med ringar, utgörs av två informanter som bedömt sina språkkunskaper i svenska och finska näst intill likvärdiga, vid 4 och 5.

Resultaten pekar å ena sidan på en naturlig logik. Om man inte kan finska väl eller alls, vill man inte ha finskspråkig service, vilket antagligen då handlar om det egna, privata perspektivet. Om man inte kan svenska väl eller knappt alls, behöver man och vill man ha finskspråkig service i så många situationer som möjligt. Å andra sidan finns det parallellt med detta andra grupperingar, som man måste söka andra förklaringar till, sannolikt sådana som utgår ifrån:

- familjesituation (anhöriga behöver språkstöd),
- språkets symbolfunktion (finskan är ett känslspråk och har en symbolfunktion för finskbetonade identifikationer),
- minoritetsställningen (man ska ha rätt till finskspråkig service, eftersom finskan har en sådan särställning, praktiskt-historiskt eller juridiskt), eller
- språkets överlevnadsmöjligheter (om finska inte undervisas i skolan, försvinner den).

Vi har tidigare presenterat informanternas egna detaljerade kommentarer om dessa aspekter i huvudtexten.

Bland de senare grupperingarna kan man notera bl.a. att de som klassat sin finska lägre än svenskan (trianglarna), har minst 6 av 18 valt att prioritera finska i förskolan/skolan. 10 av 18 av dem har också valt alternativet minst två områden inom vilka man vill ha service på finska. Det handlar i de flesta fallen om de yngre.

De äldre återfinns som tidigare presenterats bland dem som är finskdominanta (fyrkanterna). 16 av 19 av dessa vill ha finskspråkig service inom två eller tre av områdena vård, myndigheter och skolan. Minst 10 av dem prioriterar också finska i skolan, för yngre.

Två sammanfattande slutsatser om resultaten är:

- de konkreta språkliga förutsättningarna, dvs. språkfärdigheterna, tycks påverka preferenserna direkt i ca en tredjedel av fallen, 15 av 45 (0 val + trianglar resp. 3 val + fyrkanter),
- andra skäl, dvs. medmänskliga, ideologiska, psykologiska och språkbevarandeskäl tycks påverka ca två tredjedelar till att förorda finsk språkservice inom minst ett av de nämnda områdena, vård, myndighetskontakter och skola, samt till att 31 av 45 vill ha finskspråkig service inom minst två av dessa områden.

7.11 Ett försök till generalisering om identitetens roll för önskemålen angående service på finska i tre typiska kontexter, vård, myndighet och skola

För att för säkerhets skull ändå konkret studera vilken roll identiteten skulle kunna ha för viljan att önska sig olika servicefunktioner på finska inom de tre representativa områdena sjukvård, en myndighet (Försäkringskassan) och inom förskola/skola, har vi placerat informanterna i samma typ av fält, som ovan. De fem typer av identiteter som förekom i de givna alternativen är av intresse här, dvs. finne, finne i Sverige, sverigefinne, finne och svensk, samt svensk. Resultatet återfinns i Figur 7.

Precis som vid relationen mellan språklig kompetens och önskemål om finskspråkig service, finns det även här en naturlig logik (Figur 7). De som betraktar sig som svenskar är minst, och dessutom begränsat eller inte alls, intresserade av sådan service. De som betraktar sig som enbart finnar, har nästan lika klar preferens för finskspråkig service.

Men även mer allmänt finns det en samstämmighet mellan identifikationerna: ju mer finskbetonad – enligt den skala som vi hypotetiskt ansett utgöra en process mot svenskbetonad identitet – desto starkare vilja att önska sig finskspråkig service, samt ju mer svenskbetonad identifikation, desto svagare vilja att önska sig service på finska och skolgång på finska.

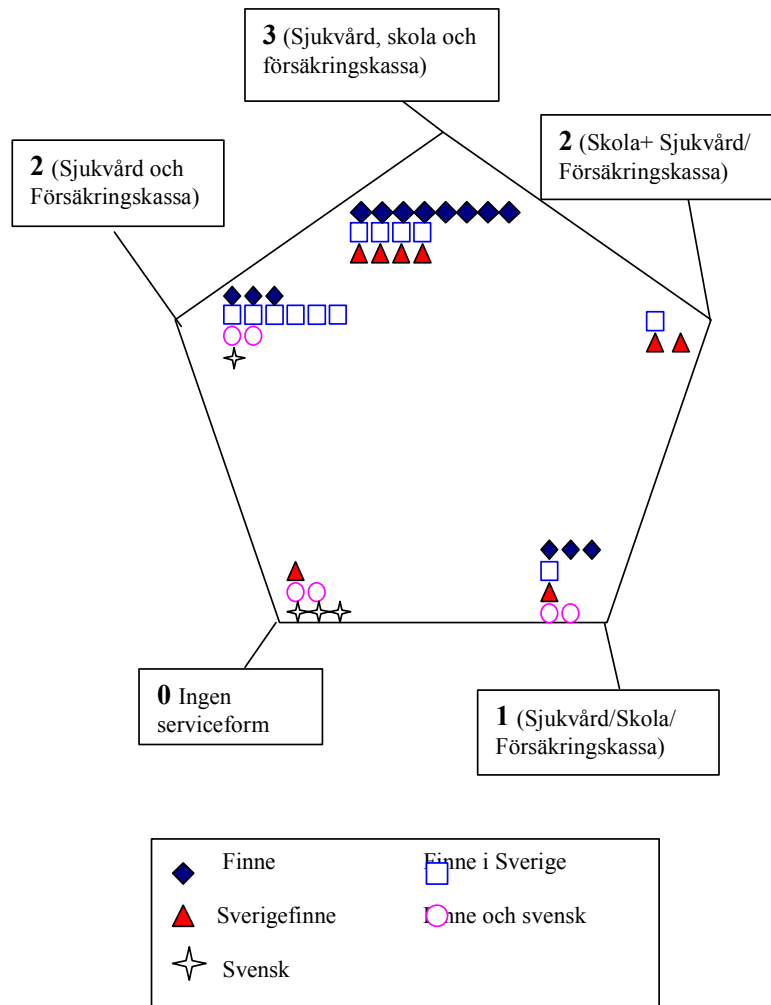
Den grupp på nio personer som angett sverigefinsk identitet, är ganska heterogen i sina val, men de flesta av dem återfinns bland dem som vill ha finskspråkig service inom alla tre områdena.

Det är sannolikt att det finns en mängd influenser i olika riktningar här att ta med i diskussionen, där språklig kompetens, trivsel i Sverige, tankar om sverigefinskhetens långsiktiga bevarande, umgänge med svenskar och finnar osv. spelar in. Men allmänt kan man anta, att det finns en sådan koppling återigen, att med mindre un-

dervisning på finska och därmed avtagande kunskaper i finska identifierar sig allt färre som dominant finska, och därmed försvagas viljan att underhålla en finskspråkig offentlig språklig kultur i Sverige.

Men som vi ser i Figur 7, rör det enkla sambandet mellan ett språk, en enkel identitet och önskemålen ovan, endast en del av informanterna. De flesta befinner sig i gränslandet mellan flera val, och än så länge leder den finska komponenten i deras tillvaro, språkligt, kulturellt, politiskt och identitetsmässigt, till att de stödjer bl.a. önskemål om att underhålla finskan i Sverige, även inom dessa mer offentliga domäner.

Figur 7. Informanternas önskemål om finskspråkig service inom vård, myndigheter och skolan, uppdelning enligt självrapporterade identifikationer

Vi vill avsluta med en diskussion om dessa slutsatser och om de resultat vi presenterat ovan.

8. Diskussion

I diskussionen kommer vi att försöka relatera resultaten till å ena sidan sverigefinnarnas minoritetsposition och dess status i förhållande till främst andan i Europarådets två konventioner om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Å andra sidan vill vi diskutera resultaten mot den fond som beskrivningar och generaliseringar av olika gruppers språkbytes- och språkbevarandeprocesser utgör.

Inledningsvis kan vi konstatera att de informanter som vi intervjuat karakteriseras av åtminstone följande drag, som har betydelse för diskussionen som följer:

- de äldre är snarare stereotypiska företrädare för den äldre invandringen än säkerställt statistiskt representativa, med en hög andel kortutbildade, och med en tydligt urskiljbar andel språksvaga i svenska,
- de yngre har i en relativt hög grad lyckats bevara finskan stark, inte minst genom en ganska hög andel som har fått modersmålsundervisning i klassform, varför de kanske inte är helt representativa för samtliga ungdomar med finsk bakgrund, men,
- de utgör tillsammans med de äldre just den demografiska del av sverigefinnarna som borde utgöra en baspopulation för finskans språkliga och kulturella trädning även i nästa generation, och
- både de äldre och de yngre är fast bosatta i det omfattande område som benämnts Stockholms- och Mälardalsregionen, samt,
- de uppvisar också en ganska bred variation i svaren på en del frågor.

Vi vill också framhäva att vi inte försökt ge statistiskt signifikanta data, utan snarare exempel på den individuella variationen, samtidigt som antalet informanter varit så stort att vissa resultat kunnat presenteras i tabellform och vi har sett det som möjligt att generalisera med utgångspunkt i resultaten.

Resultaten visar att det finns ett utbrett intresse av att kvarhålla och utveckla möjligheten att stödja finskan i ett vidare perspektiv, liksom av att kommunicera med myndigheter på finska. Finskan fungerar dock främst som ett privat språk för dessa informanter, där hemmet och delvis fritiden, samt familjemedlemmar utgör de främsta samtalssituationerna och -partnerna på finska. Detta är typiskt i en språkbytesprocess där det inte längre är garanterat att språket förs över från en generation till nästa. För att det ska kunna

ske, och i finskans fall i Sverige, språket utvecklas, behöver det få en tryggad position som ett offentligt brukat språk, vilket också är en huvudsaklig målsättning med bl.a. minoritetsspråkskonventionen. Det är också en förutsättning för att ett språk ska kunna fortsätta vara kulturbärande. Offentligt språkbruk är t.ex. sådant som kontextuellt används i kontakter med myndigheter, i information från myndigheter, i utbildningsväsendet, i media och service från samt inom myndigheter.

Diskussionen om offentligt språkbruk är central av två skäl: dels utvecklar och bibehåller det en språklig standardvarietet, som är kopplad till en egen stilnivå, och som till stora delar också baserar sig på skriftspråket. Dels innebär ett sådant öppet offentligt språkbruk att språkets status stöttas. Det i sin tur leder till att det också får en högre prestige i utbildningsväsendet. Ur konventionernas synvinkel behöver alltså inte sådan offentlig språkanvändning vara kopplad enbart till att medborgarna inte har kunskap i majoritetsspråket.

Det tydligaste önskemålet för användning av finska med samhällets representanter återfinns inom äldreomsorg/äldringsvård och sjukvård, men även myndigheter såsom Försäkringskassa och Skatteverket nämns ofta. Denna typ av offentligt språkbruk är målsättningen med en mer avancerad språkpolitik, där språkets kulturbärande funktioner ska kunna garanteras. Förutom önskemål om att kunna använda finska med myndigheter och inom vård/omsorg, finns det önskemål om att förskola, skola och gymnasienivån ska kunna erbjuda undervisning på och i finska. För både det föregående önskemålet och för skolväsendet gäller, att detta inte enbart önskas av dem som berörs direkt av detta. Många yngre anser t.ex. att vård och omsorg om gamla ska kunna erhållas på det egna språket, liksom många av dem anser att skolgång på och i finska är viktiga. Alla äldre i studien anser att sjukvård och vård/omsorg om äldre ska kunna väljas på finska och de flesta att det ska finnas möjlighet att använda finska med andra verk och myndigheter, men de flesta anser också att skolgång på finska är viktig.

En aspekt av dessa önskemål är förvisso, att en del av dem prioriterar dem av språkliga skäl, dvs. saknar egen kapacitet att använda svenska i just offentliga situationer, när de talar om kritiska aspekter på deras eget välbefinnande, såsom med läkare. Men det är uppenbart – även bland de yngre som generellt är mer kompetenta i svenska – att de också anser att finskan ska kunna leva vidare, i den meningen att man ska kunna få använda språket om behov finns, med myndigheter, och att man ska kunna få undervisning på och i

finska för att finskan har en minoritetsställning. De flesta av de äldre är också på det klara med skillnaden mellan en invandrar- och minoritetspolitik. Bland de yngre har många en klart mer diffus bild av detta. Detta beror dels på bristande information om sverigefinska frågor från myndigheter, dels på frånvaron av en minoritetspolitisk diskurs i svenska media.

En annan aspekt av detta är att finskan för många yngre är ett känslospråk, dvs. den betyder mycket för dem, samtidigt som detta utgör en av många grunder för en finskbaserad identitet. En tredje aspekt av detta är att de som identifierar sig som finnar eller som finska och svenska, snarare än svenska, prioriterar finskspråkig service och undervisning, samtidigt som detta också korrelerar med språkkunskaper i finska. Men inte heller detta gäller generellt, utan bland dem som vill ha finskspråkig service, finns både sådana som är bättre i sin svenska, och som inte identifierar sig som finnar. Man kan sammanfatta detta som att det finns en genuin och relativt utbredd vilja att stödja både finskspråkiga privata och offentliga domäners utveckling.

I språkbytestudier korrelerar ofta försvagad språklig kompetens (minskad språklig komplexitet, minskat ordförråd osv.) i ett minoritetsspråk med tilltagande språkbyte, med domänförluster av språket, med minskad skriftspråklig användning och en avsnävande stilistisk förmåga (som kan resultera i s.k. monostylism, dvs. att man inte längre förmår variera sig språkligt efter person och situation). Denna typ av utveckling förebedas dessutom av våra resultat. Men vi har tolkat våra resultat också omvänt, att en försämrad språklig kompetens leder till mindre behov och förmåga att bibehålla och utveckla språklig mångsidighet och skicklighet. Det leder bl.a. till en tröghet i mediekonsumtion i minoritetsspråket, som så småningom ytterligare försvagar språket och reducerar dess domäner. På sikt leder det till att man tappar både receptiv (läsning) och produktiv förmåga (skrivande) i skriftspråket. Som ett ytterligare resultat av denna process, som vi ser tecken på bland informanterna i den yngre generationen, leder det till försämrad språklig medvetenhet och därmed till sämre språkligt självförtroende. I det skedet är språkbytet fullbordat, i och med att man inte har förmågan att använda språket med sina egna barn.

I detta urval tycks en bristande språklig självsäkerhet och förmåga beträffande finskans mer offentliga bruk redan ha funnits hos de äldre, som beror på deras utbildningslängd, yrkesval och vistelsetid i Sverige. Det bidrar till en förklaring av, som vi uppfattar det,

de trots allt relativt tydliga tecknen på ett annalkande språkbyte i den yngre generationen.

Det finns dock en del tendenser som motsäger denna utveckling. De familjer, både bland de äldre och de yngre, som har valt redan i föregående generation, att inte satsa helhjärtat på finskan, fortsätter den traditionen i nästa. På samma sätt finns det familjer, där man gjort tvärtom. I föregående generation har man ansträngt sig för att bibehålla och utveckla finskan, vilket tycks vara en tradition som håller i sig i nästa generation. Det innebär att de som erhållit modersmålsstöd i förskolan och -undervisning i klassform i skolan har en klart bättre prognos att välja och utveckla finskan även för sina egna barn.

Skolfrågorna är centrala för finskans framtid i Sverige. Vi har kunnat konstatera att valet av finska för barnen i förskola och skola, inte har fungerat friktionsfritt under en särskilt lång period i den svenska skolan. Både informationsmissar och praktiska skäl, liksom i en del fall svenska släktingars motstånd, har lett till att svenskan tagit över redan i förskoleåldern. Men även de som i olika situationer lyckats erhålla undervisning på eller i finska, har av olika skäl kunnat se hur isen smält under fötterna. Undervisningen har vartefter, både för samma barn, och för olika barn i samma familj, kunnat reduceras drastiskt från en termin till en annan. Utvecklingsgången, som också tydligt uppfattats av informanterna, har varit att utrymmet och viljan att erbjuda och ge undervisning i finska minskat sedan 1980-talet, samt att skolans motstånd och den kommunala organisationen av undervisningen nästan helt eliminerat finskan från den kommunala skolan. En förälder har träffande kallat detta för att det har varit som att simma i tjära. En paradox i denna utveckling är, att trots att föräldrarna ganska entydigt ansträngt sig för att få en kommunal service på detta område, har de blivit i stort sett helt hänvisade till friskolorna, om de vill erbjuda en tvåspråkig skolgrund för deras barn. Dessa åtta skolor räcker dock helt uppenbart inte till för att kunna garantera finskans fortlevnad på sikt, på nationell nivå.

Skolfrågorna är centrala av många skäl, men ur språkets synvinkel är det elementärt att skolan ger en bred grund i ett mer omfattande språkbruk, som närmast syftar till att förbereda kunskapsinhämtande på språket och till att skapa grunden för ett språkbruk i offentliga miljöer. Själva skriftspråkets befästande på modersmålet är också en helt central aspekt av skolans uppgifter. Detta möjliggör läsning, avancerad mediekonsumtion mm. på modersmålet. Vi kan konstatera, att med den utveckling som individerna i denna

studie presenterar, och med kunskap från tidigare studier, att skolan har misslyckats med sin uppgift för finskan, ur ett språkbevarandeperspektiv. Det är under rådande omständigheter för finskans del i den svenska skolan inte troligt att finskan kommer att vara ett språk som brukas i offentliga domäner, eller som fungerar kulturbärande, eller som ens förs vidare inom hemmet, under en längre tid. Med kontinuerligt försvagad språklig kompetens, och sviktande språkligt självförtroende, kommer unga familjer inte kunna bevara finskan in i framtiden. Då hjälper det föga att man trots det kanske kan kommunicera utan problem över generationsgränserna, men på svenska.

Målsättningen med minoritetsspråkskonventionen är att man ska bibehålla och utveckla språket både för privata och offentliga ändamål. Den målsättningen kommer man sannolikt inte kunna uppfylla för finskans del i Sverige, om inte förändringar kommer till stånd, med ett tydligt stöd i början, när barnen är små, genom skolväsendet. Skolan är den ena grundpelaren i den grund som språket står på, familjen den andra. Vi har tolkat det som så att många familjer ändå har varit framgångsrika med "sin bit", så att säga. De har förmedlat språket i sin talade form, till sina barn. En hel del av de äldre främst, menar också att varken en, som de ser som en lyckad, integration och ansträngningarna att förmedla språket till barnen, har kommit till stånd tack vare samhällets stöd, utan p.g.a. egna insatser bland sverigefinnarna. Förvisso noterar de som har fått t.ex. modersmålsundervisning själva eller för sina barn, att det inte kunde ha åstadkommit utan myndigheternas stöd, men grundtonen är att man själv har varit mer aktivt pådrivande i denna utveckling. Det finns även självkritiska röster, som menar att en betydligt mer aktiv sverigefinsk befolkning skulle kunna medföra förbättringar på flera områden. Men det räcker inte på sikt, om skolan inte ger stadga åt språket. En slutsats torde vara, att i och med denna porösa grund under en längre tid har visat sig ge efter, riskerar hela det finskspråkiga bygget i Sverige att falla ihop. Som vi ser det, kan varken en ökad invandring från Finland, eller åtgärder för att förbättra finskans levnadsförhållanden i offentliga domäner, ensamma och på sikt trygga finskan som ett funktionsfäligt, kulturbärande språk i Sverige.

Både äldre och yngre, liksom deras referenser till såväl mor-/farföräldrar som barn och barnbarn, kommenterar förlusten av förmågan att kunna kommunicera över generationsgränser. Sådana privata skäl anses i en del sammanhang vara mindre viktiga än t.ex. att man ska ha nytta av språket inom ett yrke eller få ett officiellt

meritvärde för språket. Vi har tolkat dessa kommentarer som så, att man kanske har tenderat att underskatta den betydelse informanterna i denna studie och i andra språkbytestudier har reserverat just för den möjligheten, att direkt och genom ett känslspråk kommunicera med inte minst generationen bortom den egna kärnfamiljen. Både närheten som språket ger, men också möjligheten att överhuvudtaget bli delaktig i den egna släktens historia, att förstå varifrån man kommit, och ha kunskap om sina rötter, spelar en central roll för känslan av att man mister språket. Vi har valt att kalla detta för språksorg, och den uttrycks både av äldre gentemot barnbarnen, och yngre gentemot mor-/farföräldrar.

Språksorgen kan också ses i skenet av språkinlärning och den insats som detta kräver. Många menar att de visst skulle vilja lära sig språket igen när de en gång förlorat kompetensen, helt eller delvis, i det. Det som då framstår som ett hinder, är den faktiska ansträngningen det innebär att lära sig ett språk från grunden och till en hög nivå, i vuxen ålder. Detta är ett hinder både av attitydmässiga skäl – man kanske anser att det är svårt för äldre att lära sig språk – och av praktiska skäl – familj och andra vardagsbestyr ger inte utrymme för det. De som fortfarande har kvar – speciellt bland de yngre – färdigheter i finska, menar emellanåt att de fått finskan gratis. I själva verket bortser man då från att språkinlärning, för att man ska kunna ha kapacitet att föra språket vidare till nästa generation, å ena sidan kräver att man dels ska ha lärt sig det mångsidigt och under lång tid, i kontakt med många olika personer och i olika situationer, dels att man lyckas underhålla det. Å andra sidan uppfattar man inte att språkliga färdigheter är att jämföra med en ”färskvare”: om man inte använder dem, förfars de. Språkglömska, som detta handlar om, är dessutom ett fenomen som liksom språkbyte blir observerbart retroaktivt, när det tenderar att vara för sent att göra något åt den.

Finskan saknar alltså en tydlig offentlig hemvist i Sverige, vilket i sin tur innebär att den saknar utbildningsmässiga och ekonomiska incitament. Det leder till att viljan att utveckla språket för bruk utanför en privatsfär begränsas, just p.g.a. av denna begränsade domäntäckning. Om man betraktar detta ur språkbytets synvinkel – förutsatt att inga dramatiska förändringar sker – är den oundvikliga konsekvensen att det är en fråga om enstaka generationer innan finskan försvinner från mer allmänt bruk i Sverige. Syftningen med Europarådets konventioner att bevara och utveckla finskan i Sverige kommer därmed inte att kunna uppnås.

Som vi tolkar dessa resultat, pekar de mot presentationen av två nödvändiga krav, eller ”åtgärds paket”. Dels kommer en ansenlig del av den sverigefinska åldrande befolkningen akut och redan idag, att vara helt beroende av språkhjälp, antingen i form av tolkning eller finskkunnig personal. Vidden av detta problem kan ses om man gör ett tankeexperiment. Det finns idag kanske några hundra finskspråkiga platser totalt i Sverige inom olika former av sjukvård och äldreomsorg för äldre. Behovet kan räknas i tiotusental idag, men kanske redan om något år i femsiffriga antal. Dessa behöver direkt påkallad språkservice, som till stor del antagligen handlar om att organisera och fortbilda språkkunniga personer till rätt befattningar. Denna aspekt på språkservice, dvs. inom sjukvård och omsorg, finns medtagen som en mer krävande möjlighet för ett ratificerande land att ta hänsyn till, i minoritetsspråkskonventionen.

Dels behöver det offentliga språkbruket – för att finskan ska kunna förbli kulturbärande in i framtiden – utökas och normaliseras. Det skulle också innebära en avsevärd statushöjning för finskan, vilket i sin tur skulle ge effekter på viljan att välja finska som ett undervisningsspråk i förskola och skola. En central aspekt av uppbyggnaden av en meritfylld finska, och för att den ska kunna fungera i offentlig miljö, är att man reformerar och garanterar undervisning på finska, på alla de nivåer som nämnts av informanterna, förskola, skola, gymnasium och högskola. En kontinuerlig och gedigen språklig utbildning ger på sikt också förutsättningar för en vitalisering av det kulturella livet och även av bl.a. egenspråkig mediekonsumtion.

En väg att komma dit, vilket också tydligt framgått av informanternas svar på vår enkät, är att man informerar minoriteten själv om vilka möjligheter och rättigheter man har, samt att man demonstrerar för olika myndigheter, både genom tydligare markeringar från den sverigefinska gruppen och från regering och riksdag, vilken vikt desamma rättigheterna och möjligheterna har för en stor del av Sveriges befolkning, den sverigefinska. Detta är ett demokratiskt och praktiskt dilemma, både för minoriteten och för majoriteten, men det är ett dilemma som ännu går att lösa.

Referenser

- Andersson, Helena 2002. = *Hemmet finns där vägarna möts. Sverigefinländarnas liv i samhälle och kyrka*. Uppsala: Svenska kyrkan.
- De Geer, Eric 2004. *Den finska närvaron i Mälardalensregionen. En geografisk-statistisk studie över de finstalande i Sverige*. Rapporter från Finskt språk- och kulturcentrum, 2. Mälardalens högskola, Eskilstuna.
- Dir. 2004:6. Finska språket i Stockholms- och Mälardalensregionen. Justitiedepartementet, Stockholm.
- Ehrnebo, Paula & Lainio, Jarmo m fl. 2001. *Ruotsinsuomalaisten nuorten puhekielen sanasto/Om ordförrådet i sverigefinska ungdomars talspråk*. Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan julkaisuja, 7. Stockholm: Sverigefinska språknämnden.
- Ejendahl, Barbro, 2004. *Finns finska på biblioteken? Folkbibliotekens verksamhet för finstalande i Sverige*. Kulturrådet. Stockholm.
- Ekman, Sirkka-Liisa 1993. *Monolingual and bilingual communication between patients with dementia diseases and their caregivers*. Umeå University Medical Dissertations, New Series, No 370. Umeå University: Department of Advanced Nursing.
- Elenius, Lars & Ekenberg, Stefan 2002. *Minoritetsspråk och myndighetskontakt*. Centrum för utbildning och forskning inom samhällsvetenskap. Luleå Tekniska Universitet.
- Elenius, Lars 2005. *Ett uthålligt språk – genomförande av lagarna om användning av minoritetsspråk i förvaltningsområdena i Norrbottens län åren 2000–2004*. Centrum för utbildning och forskning inom samhällsvetenskap. Luleå Tekniska Universitet.
- Eriksson, Robert & Jonsson, Jan O., 1993 = Ursprung och utbildning. Social snedrekrytering till högre studier. *SOU 1993:85*. Utbildningsdepartementet, Stockholm.
- Euromosaic 1996 = *The production and reproduction of the minority language groups in the European Union*, European Commission. (ISBN 92-827-5512-6). Se även: <http://www.uoc.edu/euromosaic/web/homean/index1.html>
- Födelselandets betydelse, 2004. En rapport om hälsan hos olika invandrargrupper i Sverige. Statens folkhälsoinstitut. www.fhi.se
- Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Himanen, Tiina 2004. Kyselyutkimus SVT:n suomenkielisen toimituksen tv-ohjelmista. Rapport. Sveriges Television, Finskspråkiga redaktionen.

- Huss, Leena 1999. *Reversing Language Shift in the Far North. Linguistic Revitalization in Northern Scandinavia and Finland*. Studia Uralica Upsaliensia, 31. Uppsala Universitet.
- Hyltenstam, Kenneth (red.) 1999. *Sveriges sju inhemska minoritetsspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyltenstam, Kenneth & Milani, Tommaso 2004. *Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Uppföljning av Sveriges efterlevnad av Europarådets konventioner på nationell nivå: ett minoritetsspråksperspektiv*. Rapport för Konstitutionsutskottet. December 2004. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.
- Jaakkola, Magdalena 1983. *Finnish Immigrants in Sweden. Networks and Life Styles*. Research Group for Comparative Sociology, Research Reports, 30. University of Helsinki.
- Janulf, Pirjo 1987. *Kommer finskan i Sverige att fortleva?* Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Fennica Stockholmiensia, 7. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Jennische, Rikard, 2004. *De nationella minoriteterna och folkbiblioteken*. NAMIS, Centrum för multietnisk forskning, Uppsala Universitet.
- Ju 2004:01. Finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen. Justitiedepartementet, Stockholm
- Lag 1999:1175. Om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. SFS.
- Lag 1999:1176. Om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. SFS:
- Lainio, Jarmo 2001. The protection and rejection of minority and majority languages in the Swedish school system. In: Boyd, Sally & Huss, Leena, (eds.). *Managing multilingualism in a European nation-state: Challenges for Sweden*, 32–50. Clevedon, Buffalo, Toronto & Sydney: Multilingual Matters Ltd.
- Lainio, Jarmo & Wande, Erling 1996. Finskan i utbildningsväsendet och sverigefinnarnas utbildning i Sverige. I: Lainio, Jarmo (red.), *Finnarnas historia i Sverige, del 3*, 311–378. Tiden efter 1945. Helsingfors & Stockholm: Finska historiska samfundet & Nordiska Museet.
- Länsstyrelsen i Norrbottens län*, 2002. Finska, meänkieli och samiska. Utvärdering av regionala åtgärder för nationella minoritetsspråk.
- Melakari, Esko 2003. *Finskan – ett svenskt språk*. En kartläggning av det finska språkets ställning i det svenska samhället i början av 2000-talet. Stockholm: Föreningen Norden.

- Otterup, Tore 2005. "Jag känner mig begåvad bara". *Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap, 2. Institutionen för svenska, Göteborgs universitet.
- Rapport om finska språkets ställning i Göteborg*, 2004. Delegationen för den sverigefinska minoriteten i Göteborg. Sverigefinska distriktet, Göteborg.
- Skrivelse 1994:1. Regeringens skrivelse 1/1994. *Finska – ett inhemskt språk i Sverige*. Stockholm.
- SOU 1997:192. Steg mot en minoritetspolitik. Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk. Betänkande av minoritetsspråkskommittén. Stockholm.
- SOU 1997:193. Steg mot en minoritetspolitik. Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter. Betänkande av minoritetsspråkskommittén. Stockholm.
- Stödet till nationella minoriteter och landsdels- eller minoritetsspråk i fem länder*, 2005. Riksdagens utredningstjänst. Stockholm.
- Tuomela, Veli, 2001. *Tvåspråkig utveckling i skolåldern. En jämförelse av sverigefinska elever i tre undervisningsmodeller*. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.
- Winsa, Birger 2005. *Socialt kapital i en- och flerspråkiga regioner*. (Prel. titel.) Utkommer i: Stockholm Studies in Finnish Language and Literature, Department of Finnish, Stockholm University.
- Ylikiiskilä, Antti 2001. *Tvåspråkiga skolbarns verbanvändning i svenska*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology, New Series, 24. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Österlund-Pöttsch, Susanne 2003. *American Plus. Etnisk identitet hos finlandssvenska ättlingar i Nord-Amerika*. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland, nr 658. Helsingfors.

Bilaga 1

Kommittédirektiv

**Finska språket i Stockholms- och
Mälardalsregionen**

**Dir.
2004:6**

Beslut vid regeringssammanträde den 22 januari 2004.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ges i uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen.

Om utredaren bedömer att det finns förutsättningar att utvidga förvaltningsområdet för finska skall utredaren

- lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs,
- redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av förslagen samt förslag till finansiering.

Bakgrund

Målet för den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande, samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Sveriges nationella minoriteter är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

Minoritetspolitiken bildades som politikområde 2000 och grundas på riksdagens beslut hösten 1999 om åtgärder för de nationella minoriteterna och inriktningen av en minoritetspolitik (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69). I samband med beslutet om en minoritetspolitik ratificerade Sverige i februari 2000 två Europarådskonventioner: ramkonventionen om skydd för

nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Bestämmelserna i dessa konventioner har utgjort en grund för den svenska politiken på området.

Från och med den 1 april 2000 gäller i Sverige två språklagar, lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagarna innebär att enskilda har laglig rätt att använda minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i de geografiska områden där språken har lång tradition (förvaltningsområden). Lagstiftningen gäller för kommunala samt statliga lokala och regionala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdet för samiska respektive förvaltningsområdet för finska och meänkieli. Med statliga förvaltningsmyndigheter avses här polismyndighet, skattemyndighet, försäkringskassa, åklagarmyndighet, kronofogdemyndighet, arbetsförmedling, tullmyndighet, länsstyrelse, lantmäterimyndighet, Vägverkets region, skogsvårdsstyrelse m.fl. Lagstiftningen innebär också att den enskilde i kommuner som ingår i förvaltningsområdena har rätt att få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på respektive språk. Lagstiftningen för finska och meänkieli omfattar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i uppdrag att följa tillämpningen av lagstiftningen och årligen redovisa erfarenheterna till regeringen.

Behovet av en utredning

Av de finsktalande i Sverige bor endast ca 5 procent inom det nuvarande förvaltningsområdet för finska. En särskilt stor andel finsktalande bor i Stockholms- och Mälardalsregionen. Med Mälardalen avses området runt sjön Mälaren, dvs. delar av Uppland, Västmanland och Södermanland.

Sedan juni 2001 finns en finsk-svensk arbetsgrupp för minoritets- och minoritetsspråksfrågor som utgör ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och Finland. I en rapport som överlämnades till regeringen den 4 november 2002 konstaterar arbetsgruppen att det är en brist att minoritetsspråkslagstiftningen endast omfattar ett område där en liten del av sverigefinnarna lever,

medan den största delen av sverigefinnarna lever i sådana delar av Sverige som inte omfattas av den särskilda minoritetsspråkslagstiftningen. Arbetsgruppen pekar på ett tilltagande intresse för finska och finsk kultur. Vid Mälardalens högskola har genom regionalt och lokalt initiativ ett finskt språk- och kulturcentrum inrättats. Arbetsgruppen anser att det finns skäl att överväga förutsättningarna för och konsekvenserna av att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till vissa områden utanför det nuvarande förvaltningsområdet.

Europarådet har i sin uppföljning av hur Sverige genomfört sina konventionsåtaganden på området rekommenderat Sverige att förbättra situationen för finska språket utanför det nuvarande finska förvaltningsområdet. I uppföljningen pekas också på vissa brister i den nuvarande lagstiftningen vad gäller tillhandahållande av skriftliga dokument på minoritetsspråk.

Det finns mot denna bakgrund nu skäl att utreda om det finns förutsättningar för en utvidgning av förvaltningsområdet för det finska språket till att täcka även andra geografiska områden än vad den nuvarande lagstiftningen gör. Utredningen bör begränsas till Stockholms- och Mälardalsregionen.

Uppdraget

Utredaren skall analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen.

Analysen skall omfatta en bedömning av intresset och behovet hos enskilda sverigefinnar av en sådan utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder. I denna bedömning skall unga och äldre sverigefinnars intresse, behov och förutsättningar beaktas och redovisas särskilt. Även jämställdhetsaspekter skall belysas i sammanhanget, vilket bl. a. innebär att bedöma huruvida det föreligger skillnader i intresse, behov och förutsättningar mellan kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Analysen skall även omfatta en bedömning av kommunala och statliga myndigheters samt domstolars möjligheter och beredskap, på kort och lång sikt, att hantera en utvidgad lagstiftning om rätt att använda finska vid enskildas kontakter med myndigheten eller domstolen.

Analysen skall också omfatta en bedömning av hur ett utvidgat förvaltningsområde bör avgränsas. I vissa kommuner finns en särskilt stor andel finsktalande. Detta bör beaktas vid avgränsningen. Ett utvidgat förvaltningsområde bör dock så långt möjligt vara sammanhängande.

Utifrån analysen skall utredaren redovisa sin samlade bedömning av förutsättningarna för en utvidgad lagstiftning eller andra åtgärder.

Utredaren skall även lämna förslag till lagstiftningsåtgärder som föranleds av de överväganden som görs. I detta sammanhang bör övervägas om den nuvarande lagstiftningen direkt kan göras tillämplig på ett utvidgat förvaltningsområde eller om det behövs en ny motsvarande lagstiftning.

Utredaren skall även överväga behovet av ändringar i den nuvarande lagstiftningen mot bakgrund av den uppföljning som gjorts inom Europarådet och av Länsstyrelsen i Norrbottens län. Om det behövs skall utredaren lämna förslag till ändringar.

Utredaren skall i enlighet med bestämmelserna i kommittéförelagordningen (1998:1474) redovisa ekonomiska, administrativa och andra konsekvenser av de förslag som lämnas. Till detta kommer att även konsekvenserna för barn och unga skall redovisas där det är relevant. Kostnaderna för olika slags myndigheter skall särskilt uppmärksammas. Förslag till finansiering skall lämnas.

Utredaren skall i arbetet ha kontakt med berörda kommuner, landsting, domstolar och statliga myndigheter. Utredaren skall även bereda företrädare för den sverigefinska minoriteten möjlighet att framföra sina synpunkter.

Utredaren skall redovisa sitt arbete senast den 1 mars 2005.

(Justitiedepartementet)

Bilaga 2a

Syvähaastattelun pohjakaavake/Underlag för djupintervjuerna

Utredningen om finska språket
(Ju 2004:01)
Vasagatan 8–10
103 33 Stockholm

(Genom) Finskt språk- och kulturcentrum
Mälardalens högskola (JL, ALL)
Box 325
631 05 Eskilstuna

Kysymyksiä / Frågor:

1. Nykyinen kotikunta/*Nuvarande hemkommun* _____

2. Sukupuoli/*Kön*

3 Ikä/*Ålder*

4. Syntynyt/*Född i*
Suomessa/*Finland, missä/var* _____

Ruotsissa/*Sverige, missä/var* _____

5a. Jos olet syntynyt Suomessa, minä vuonna muutit Ruotsiin?
Om Du är född i Finland, vilket år flyttade Du till Sverige? _____

5b. Jos olet muuttanut monta kertaa, milloin muutit viimeksi
Ruotsiin/*Om du flyttat till Sverige i flera omgångar, när flyttade du*
senast hit? _____

6. Koulua/koulutusta Suomessa/*Utbildning i Finland?*

Koulua/koulutusta Ruotsissa/ _____

14. Mitä sinä ajattelet vähemmistöasemasta/*Vad tycker du om minoritetsställningen?*

15. Onko sinusta tärkeää, että suomella on erikoisasema, verrattuna muihin, myöhemmin tullessiin siirtolaiskieliin/*Tycker du att finskan ska ha samma ställning som andra, senare invandrarspråk?*

16. Missä yhteyksissä sinä käytät suomea/*I vilka sammanhang använder du finska?*

Eri tilanteissa/*Olika situationer?* _____

b. Eri ihmisten kanssa, kenen/*Med olika personer, vem?* _____

17. Missä tilanteissa sinun pitäisi voida puhua suomea?*/I vilka situationer skulle du behöva tala finska?* _____

18. Mitä haluaisit parantaa koskien suomen taitojasi/*Vad skulle du vilja förbättra i dina finskakunskaper?* _____

19. Mitä haluaisit parantaa koskien ruotsin taitojasi/*Vad skulle du vilja förbättra i dina svenskakunskaper?* _____

20. Mitä sinä voisit ajatella tekeväsi sen edestä/*Vad skulle du kunna tänka dig att göra för att uppnå det?* _____

21. Järjestetäänkö kotipaikkakunnallasi tai kunnassa suomen kielen kurseja?*/Finns det kurser i finska på din hemort eller i kommunen?* _____

22. Onko Sinusta tärkeää, että kotipaikkakunnallasi on suomenkielisiä julkisia palveluja?*/Är det viktigt för Dig att det finns finskspråkig offentlig service på hemorten?*

Jos Ei, miksi? *Om Nej, varför?* _____

23. Jos vastauksesi on kyllä, minkälaisia palveluja tulisi olla suomenkielellä?*/Om Ditt svar är ja, vilken typ av finskspråkig service borde det finnas?*

Esikoulussa, koulussa/*Inom förskola/skola* _____
 Sairaanhoidossa/*Sjukvård* _____
 Vanhusten hoidossa/*Åldringsvård* _____
 Tuomioistuimissa/*Domstolar* _____
 ”Sairaskassalla”/*Försäkringskassa* _____
 Verotoimistossa/*Skatteverket* _____
 Muualla/*Annat?* _____

24. Jos voisit käyttää suomen kieltä viranomaisten kanssa asioidessasi, koska ja missä tekisit sen/*Om du fick använda finska med myndigheter, när och var skulle du göra det?*

25. Tarvitsetko kielen takia apua esimerkiksi terveyskeskuksessa tai asioidessasi viranomaisten kanssa?*/Behöver Du hjälp på grund av språket när Du t. ex. besöker vårdcentralen eller har kontakt med myndigheter?* _____

26. Keneltä saat apua, jos tarvitset sitä? *Vem brukar Du få hjälp av, om Du behöver det?* _____

37a. Kuinka tärkeänä pidät suomenkielistä palvelua vanhusten huollossa/*Hur viktigt anser du att det är att man får finskspråkig äldreomsorg, -service?*

-							+
1	2	3	4	5	6	7	

37b. Kuinka tärkeänä pidät suomenkielistä palvelua sairaanhoidossa /*Hur viktigt anser du att det är att man får finskspråkig service inom sjukvården?*

-							+
1	2	3	4	5	6	7	

38. Osallistutko suomenkieliseen toimintaan vapaa-ajalla? Mihin toimintaan?*/Deltar Du i någon finskspråkig verksamhet på fritiden? Vilken typ av verksamhet?*
 (Seurat, seurakunta, kulttuuriharrastuksia, mitä?*/Föreningar, församlingsarbete kulturintresse, vad?*), Jos et, miksi?*/Om inte, varför?*

39. Mistä suomenkielisestä kulttuuritoiminnasta olisit kiinnostunut? Mihin toimintaan menisit itse mukaan? */Vilken typ av finskspråkiga kulturaktiviteter skulle du vara intresserad av? Vad skulle du delta i om det fanns?*

40. Katsotko suomenkielisiä ohjelmia televisiosta? Kenen lähettämiä ohjelmia? */Ser Du på finskspråkiga program på TV? Vems program?*

41. Onko sinulla tapana vuokrata suomenkielisiä video-/DVD-filmejä? Mistä/kenen kautta? */Brukar du hyra finskspråkiga video-/DVD-filmer? Genom vem?*

42. Kuunteletko suomenkielisiä ohjelmia radiosta? Kenen lähettämiä? Mitä ohjelmia? *Lyssnar Du på finskspråkiga program på radion? Vems program? Vilka program?*

43. Luetko suomenkielisiä lehtiä? Jos luet, mitä lehtiä? */Läser Du finskspråkiga tidningar och i så fall vad?*

44. Onko suomen kielen asema, vai jokin muu asia ruotsinsuomalaisten tärkein kysymys? */Är finska språkets ställning, eller någon annan sakfråga sverigefinnarnas viktigaste fråga?*

45. Tunnetko itsesi muuten ruotsinsuomalaiseksi? *Känner du dig förresten som en sverigefinne*
Kyllä/Ja _____

vai pidätkö itseäsi/eller känner du dig som:

suomalaisena/en finne _____

suomalaisena Ruotsissa/finne i Sverige _____

sekä suomalaisena että ruotsalaisena _____

ruotsalaisena/en svensk _____

Kommentti/kommentar _____

46. Mikä seikka tekee sinusta X? *Vad är det som gör dig till X?*

47. Mitä Ruotsi ja ruotsalaiset voisivat sinusta vaatia, jotta ruotsinsuomalaiset olisivat integroitunut osa Ruotsin yhteiskuntaa? *Vad tycker du Sverige och svenskar ska kunna begära*

50b. Kumpi seuraavista adjektiiveista kuvaa mielestäsi parhaiten ruotsinkieltä? / Vilka av följande adjektiver tycker du beskriver det svenska språket bäst?

Ruma/ <i>Ful</i>				Kaunis/ <i>Snygg</i>		
1	2	3	4	5	6	7
Hauska/ <i>Rolig</i>				Tylsä/ <i>Tråkig</i>		
1	2	3	4	5	6	7
Epäonnistunut/ <i>Misslyckad</i>				Menestynyt/ <i>Framgångsrik</i>		
1	2	3	4	5	6	7
Epäluotettava/ <i>Opålitlig</i>				Luotettava/ <i>Pålitlig</i>		
1	2	3	4	5	6	7
Älykäs/ <i>Intelligent</i>				Tyhmä/ <i>Dum</i>		
1	2	3	4	5	6	7
Epäsympaattinen/ <i>Osympatisk</i>				Sympaattinen/ <i>Sympatisk</i>		

51. Haluatko lisätä jotakin tähän, mikä koskee suomen kielen asemaa Ruotsissa? / Vill Du tillägga något som rör finska språkets ställning i Sverige?

Kiitos! / Tack!

Bilaga 2b

27. Asuvatko vanhempasi ja isovanhemmat Ruotsissa, missä (kunta)/*Bor dina föräldrar och far-/morföräldrar i Sverige, var (kommun)?*
Kerro hieman heistä/*Berätta lite om dessa!*

Jos näin ei ole, jatka kysymyksestä numero 37.
Om det inte finns, fortsätt till fråga nummer 37.

28. Käytätkö suomea vanhempiesi kanssa, entä isovanhempien kanssa? *Använder du finska med dina föräldrar och hur är det med far-/morföräldrar?*
(Missä he asuvat/*Var bor dessa?*)

29. Jos vanhempasi kasvoivat Ruotsissa, saivatko he kotikielenopetusta? *Om du har föräldrar uppvuxna i Sverige, fick de hemspråksundervisning i skolan?*

30. Saitko sinä äidinkielen tukea esikoulussa? *Fick du modersmålsstöd i förskolan?*
Miksi, miksi ei/*Varför, varför inte?*

31. Saiko perhe informaatiota esikoulun äidinkielen tuesta? Jos näin on, miten? *Fick familjen information om modersmålsstöd i förskolan? I så fall hur?*
(Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muitten kautta/*Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?*)

32. Miten sinun kuntasi on toiminut suomen kielen tueksi koulussa (mikä kunta?) *Hur har din kommun ställt upp för finskan in skolan (vilken kommun)?*

33. Miten kunta on vaikeuttanut/huonontanut suomen asemaa koulussa *Hur har den försvårat/försämrat finskans möjligheter i skolan?*

34. Saitko kotikielen tai äidinkielen opetusta koulussa; miksi, miksi ei? *Fick du hemspråks- eller modersmålsundervisning i skolan? Varför, varför inte?*

35. Saiko perhe informaatiota koulun äidinkielenopetuksesta? Jos näin on, miten? /*Fick familjen information om modersmålsundervisningen i skolan? I så fall hur?* (Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muitten kautta /*Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?*)

36a. Mitä mieltä olet suomen kielen tarpeellisuudesta Ruotsissa /*Hur viktig tycker du att finskan i Sverige är?*

b. Entä vanhemmat /*Hur är det med föräldrarna?*

c. Entä isovanhemmat /*Hur är det med far- och morföräldrarna?*

Bilaga 2c

27. Onko sinulla lapsia ja onko heillä lapsia, alle 18 vuotta vanhoja?
Finns det barn och har dessa barnbarn under 18 år? Kerro hieman heistä/Berätta lite om dessa?

**Jos näin ei ole, jatka kysymyksestä numero 37.
*Om det inte finns, fortsätt till fråga nummer 37.***

28. Käyttävätkö lapsenlapset suomea kotona, tai muualla, vanhempien kanssa? Miten on isovanhempien kanssa? *Använder barnen finska hemma, på annat håll, med föräldrar? Hur är det med far-/morföräldrar? (Missä he asuvat/Var bor dessa?)*

29. Jos on lapsia, onko heille tarjottu suomen tukea esikoulussa?
Om det finns yngre barn, har de erbjudits modersmålsstöd i förskolan?
b. Entä lapsenlapsille/*Hur är det med barnbarnen?*

30. Saivatko lapset äidinkielen tukea esikoulussa? *Fick barnet/ barnen i modersmålsstöd i förskolan?*
Miksi, miksi ei/*Varför, varför inte?*
b. Entä lapsenlapset/*Hur är det med barnbarnen?*

31a. Saiko perhe informaatiota esikoulun äidinkielen tuesta? Jos näin on, miten?/*Fick familjen information om modersmålsstöd i förskolan? I så fall hur?*
(Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muiden kautta/*Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?*)
b. Tiedättekö miten lapsenlasten tilanne on/*Vet ni hur situationen är för barnbarnen?*

32. Miten sinun kuntasi on toiminut suomen kielen tukemiseksi koulussa (mikä kunta)/*Hur har din kommun ställt upp för finskan i skolan?*

33. Miten kunta on vaikeuttanut/huonontanut suomen asemaa koulussa/*Hur har den försvårat/försämrat finskans möjligheter i skolan?*

34a. Kun teillä oli lapsia kouluikässä, oliko heillä oikeutta saada ja saivatko he äidinkielen opetusta koulussa; miksi, miksi ei/*När ni*

hade barn i skolåldern, hade de rätt att få och fick de modersmålsundervisning i skolan? Varför, varför inte?

b. Entä lastenlasten tilanne/*Hur är det i barnbarnens situation?*

35. Saiko perhe informaatiota koulun äidinkielenopetuksesta? Jos näin on, miten?/*Fick familjen information om modersmålsundervisningen i skolan? I så fall hur?* (Kirjallisesti, suullisesti, itse hankkinut tietoa, muitten kautta/*Skriftligt, muntligt, själv skaffat information, genom andra?*)

36a. Mitä mieltä lapsesi ovat suomen kielen tarpeellisuudesta Ruotsissa/*Hur viktig tycker barnen att finskan är i Sverige?*

b. Entä lastenlapset/*Hur är det med barnbarnen?*

Statens offentliga utredningar 2005

Kronologisk förteckning

1. Radio och TV i allmänhetens tjänst. Riktlinjer för en ny tillståndspanning. Ku.
2. Radio och TV i allmänhetens tjänst. Finansiering och skatter. Ku.
3. Sveriges tillträde till 1995 års Unidroit-konvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål. Ku.
4. Liberalisering, regler och marknader. + Bilagor. N.
5. Postmarknad i förändring. N.
6. Säkert inlåst?
En granskning av rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred 2004. Ju.
7. Försvarsfastigheter – information till riksdagen och effektiv lokalförsörjning. Fi.
8. Behov av rörlig ledningsstödsresurs. Fö.
9. KRUT
Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel. UD.
10. Handla för bättre klimat.
Från införande till utförande. M.
11. Välfärdsverksamhet för sjömän. N.
12. Bokpriskommissionens slutrapport.
Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter. U.
13. Lördagsdistribution av dagstidningar. U.
14. Effektivare handläggning av anknyningsärenden. UD.
15. Familjeåterförening och fri rörlighet för tredjelandsmedborgare. UD.
16. Reformerat system för insättningsgarantin. Fi.
17. Vem får jaga och fiska?
Rätt till jakt och fiske i lappmarkerna och på renbetesfjällen. Jo.
18. Prospektansvar. Fi.
19. Beskattningen vid omstruktureringar enligt fusionsdirektivet. Fi.
20. Konsumentskydd vid modemkapning. Ju.
21. Vinstandelar. Fi.
22. Nya upphandlingsregler. Fi.
23. en BRASKatt? – beskattning av avfall som förbränns. Fi.
24. Arbetslivsinriktad rehabilitering.
Framtida organisation för Arbetslivstjänster och Samhall Resurs AB. N.
25. Gränslös utmaning – alkoholpolitik i ny tid. S.
26. Mobil med bil. Ett nytt synsätt på bilstöd och färdtjänst. + Bilaga, lättläst och Daisy. S.
27. Den svenska fiskerikontrollen – en utvärdering. Jo.
28. Dubbel bosättning för ökad rörlighet. Fi.
29. Storstad i rörelse.
Kunskapsöversikt över utvärderingar av storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal. Ju.
30. Lagen om byggförsäkring.
En utvärdering. M.
31. Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning. U.
32. Regeringens stabsmyndigheter. Fi.
33. Fjärrvärme och kraftvärme i framtiden. M.
34. Socialtjänsten och den fria rörligheten. S.

35. Krav på kassaregister Effektivare utredning av ekobrott. Fi.
36. På väg mot ... En hållbar landsbygdsutveckling. Jo.
37. Tolkutbildning – nya former för nya krav. U.
38. Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m. Ju.
39. Skog till nytta för alla? N.
40. Rätten till mitt språk Förstärkt minoritetsskydd. Ju.

Statens offentliga utredningar 2005

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Säkert inläst?

En granskning av rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred 2004. [6]

Konsumentskydd vid modemkapning. [20]
Storstad i rörelse.

Kunskapsöversikt över utvärderingar av storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal. [29]

Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m. [38]

Rätten till mitt språk

Förstärkt minoritetsskydd. [40]

Utrikesdepartementet

KRUT

Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel. [9]

Effektivare handläggning av anknytningsärenden. [14]

Familjeätaerförening och fri rörlighet för tredjelandsmedborgare. [15]

Försvarsdepartementet

Behov av rörlig ledningsstödsresurs. [8]

Socialdepartementet

Gränslös utmaning – alkoholpolitik i ny tid. [25]

Mobil med bil. Ett nytt synsätt på bilstöd och färdtjänst. + Bilaga, lättläst och Daisy. [26]

Socialtjänsten och den fria rörligheten. [34]

Finansdepartementet

Försvarsfastigheter – information till riksdagen och effektiv lokalförsörjning. [7]

Reformerat system för insättningsgarantin. [16]

Prospektansvar. [18]

Beskattningen vid omstruktureringar enligt fusionsdirektivet. [19]

Vinstandelar. [21]

Nya upphandlingsregler. [22]

en BRASKatt? – beskattning av avfall som förbränns. [23]

Dubbel bosättning för ökad rörlighet. [28]

Regeringens stabsmyndigheter. [32]

Krav på kassaregister Effektivare utredning av ekobrott. [35]

Utbildnings- och kulturdepartementet

Radio och TV i allmänhetens tjänst.

Riktlinjer för en ny tillståndperiod. [1]

Radio och TV i allmänhetens tjänst.

Finansiering och skatter. [2]

Sveriges tillträde till 1995 års Unidroitkonvention om stulna eller olagligt utförda kulturföremål. [3]

Bokpriskommissionens slutrapport.

Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter. [12]

Lördagsdistribution av dagstidningar. [13]

Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning. [31]

Tolkutbildning – nya former för nya krav. [37]

Jordbruksdepartementet

Vem får jaga och fiska?

Rätt till jakt och fiske i lappmarkerna och på renbetesfjällen. [17]

Den svenska fiskerikontrollen – en utvärdering. [27]

På väg mot ... En hållbar landsbygdsutveckling. [36]

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Handla för bättre klimat.

Från införande till utförande. [10]

Lagen om byggförsäkring.

En utvärdering. [30]

Fjärrvärme och kraftvärme i framtiden. [33]

Näringsdepartementet

Liberalisering, regler och marknader. [4]

Postmarknad i förändring. [5]

Välfärdsverksamhet för sjömän. [11]

Arbetslivsinriktad rehabilitering.

Framtida organisation för Arbetslivs-

tjänster och Samhall Resurs AB. [24]

Skog till nytta för alla? [39]